

УКРАЇНСЬКІ
ПОСЕЛЕННЯ

ДОВІДНИК

THE UKRAINIAN CENTER FOR SOCIAL RESEARCH, INC.
MEMOIRS OF THE SHEVCHENKO SCIENTIFIC SOCIETY
MEMOIRES DE LA SOCIÉTÉ SCIENTIFIQUE ŠEVČENKO
MITTEILUNGEN DER SCHEWTSCHENKO-GESELLSCHAFT DER
WISSENSCHAFTEN

vol. CC

UKRAINIAN SETTLEMENTS HANDBOOK

Edited by:

Athanas M. Milanytch, Chief Editor

Volodimir N. Bandera

Ihor M. Huryn

Wsevolod W. Isajiw

NEW YORK

1980

УКРАЇНСЬКИЙ СОЦІОЛОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ
ЗАПИСКИ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМ. ШЕВЧЕНКА

ТОМ СС

УКРАЇНСЬКІ ПОСЕЛЕННЯ

ДОВІДНИК

Редакційна Колегія:

Атанас М. Мілянч — головний редактор

Володимир Н. Бандера

Ігор М. Гурін

Всеволод В. Ісаїв

НЮ ЙОРК

1980

*Світовий Конгрес Вільних Українців
уділив фінансову допомогу для видання цієї праці.*

Library of Congress Catalog Card Number. 78 - 73712

©Copyright 1980, by the Ukrainian Center
for Social Research, Inc.

All rights reserved, including the right to reproduce this book or parts thereof in
any form without written permission, except in the case of brief quotation
embodied in critical articles and reviews

Published by
THE UKRAINIAN CENTER for SOCIAL RESEARCH, Inc.
203 Second Ave., New York, N. Y. 10003
Tel.: 212-982-6870
212-477-1200

Printed in the United States of America
by Computoprint Corporation
335 Clifton Ave. Clifton, N.J. 07011
Tel.: (201) 473-5071

ЗМІСТ

Передмова. <i>В. Ісаїв.</i>	7
УКРАЇНЦІ В РАДЯНСЬКОМУ СОЮЗІ	11
Україна. <i>С. Процюк, В. Бандера.</i>	13
Українці в СРСР поза Україною. <i>І. Світ, І. Гурин</i>	27
ЄВРОПА: УКРАЇНСЬКІ МЕНШИНИ — АВТОХТОНИ	53
Українці в Польщі. <i>В. Мосора, В. Качмар.</i>	55
Українці в Румунії. <i>І. Гурин.</i>	63
Українці в Угорщині. <i>А.М. Мілянч.</i>	77
Українці в Чехословаччині. <i>В. Мосора.</i>	79
ЄВРОПА: УКРАЇНСЬКІ ПОСЕЛЕННЯ	89
Українці в Австрії. <i>Б. Ямінський.</i>	91
Українці в Бельгії. <i>А.М. Мілянч</i>	100
Українці в Великобританії. <i>Р. Петришин.</i>	104
Українці в Голяндії. <i>І. Брик.</i>	126
Українці в Данії. <i>К. Балицький.</i>	129
Українці в Іспанії. <i>А.М. Мілянч.</i>	131
Українці в Італії та Ватикані. <i>о. Т. Лончина.</i>	133
Українці в Люксембурзі. <i>А.М. Мілянч.</i>	144
Українці в Німеччині. <i>В. Маруняк.</i>	146
Українці в Норвегії. <i>А.М. Мілянч.</i>	164
Українці в Фінляндії. <i>А.М. Мілянч.</i>	166
Українці в Франції. <i>В. Косик.</i>	168
Українці в Швейцарії. <i>А.М. Мілянч.</i>	181
Українці в Швеції. <i>А.М. Мілянч.</i>	183
Українці в Югославії. <i>І. Зєлик.</i>	186
АМЕРИКА (ПІВНІЧНА)	201
Українці в Канаді. <i>І. Тєсля.</i>	203
Українці в З'єдинених Стейтах Америки. <i>В. Бандера.</i>	257
АМЕРИКА (ПІВДЕННА)	277
Українці в Аргентині. <i>М. Василик.</i>	279
Українці в Бразилії. <i>О. Борушенко.</i>	296
Українці в Венесуелі. <i>о. Л. Лотоцький.</i>	309
Українці в Парагваю. <i>М. Данилишин.</i>	312
Українці в Уругваю. <i>М. Василик.</i>	316
Менші укр. скупчення. <i>М. Данилишин</i>	321
ОКЕАНІЯ	325
Українці в Австралії. <i>О. Воловина, І. Гордіїв, Л. Гордіїв</i>	327
Українці в Новій Зеландії. <i>В. Креховець, А. Марціяш</i>	339
ДОДАТКИ	343
Українці в інших країнах Європи та Азії. <i>І. Гурин</i>	345
Адреси українських книгарень.	348
Індекс назв країн	350

ПЕРЕДМОВА

Українські громади поза межами України, які мали імігрантські початки, сьогодні стали, в більшості, перманентними поселеннями. Деякі з них існують вже близько ста, або й більше років. Помимо того, що асиміляційні процеси діють і діяли від самих початків, ці поселення не зникнули, а, навпаки, існують далі, та ще розвиваються, набирають нових форм. Це саме можна сказати й про українські громади в країнах сумежних з Україною в Польщі, Словаччині, Румунії, в яких українське населення є автохтонне.

До тепер, деякі інформації про ці українські громади можна було знайти в доривочних статтях у газетах чи журналах, або в українських енциклопедійних виданнях. Одначе, всі ці джерела дають або мінімальні дані, або тільки поодинокі деталі, які в більшості зібрані несистематично.

Цілпо цього *Довідника* було: 1. зібрати разом, в однім місці, найважливіші дані про українські громади в країнах поселення та 2. подати у певнім порядку, так, щоб можна було їх порівнювати одні з другими. На таких основах можна буде собі виробити якесь поняття про цілість українського розселення поза межами України.

Джерелом статистичних даних були або переписи населення, або — для тих країн яких переписи не дають ніяких даних про українців — обгрунтовані оцінки авторів поодиноких статей. Очевидно, що дані переписів відрізняються один від одного, та залежать від того якими методами переводилась статистика та як вона опрацьовувалась. Крім того нові дані (додатки та зміни) завжди мають місце в статистичних даних, тому редакції треба було вирівнювати та узгіднювати дані, які походили з різних джерел й часто мали великі розбіжності. Звичайно, треба було задовольнитися заокругленими числами. Деякі країни мають лише часткові дані, напр.: Італія, Ізраїль, Туреччина і т.п. Про деякі країни, взагалі, не вдалось нічого зібрати, або були це сумнівні дані, напр.: Болгарія, Альбанія, Іран (Персія), Манджурія, Китай та ряд південно-американських держав. Все ж, можна сказати, що *Довідник* подає фактичний стан наших поселень у 70-х роках.

Періодичні перевидання *Довідника* дозволять слідкувати за розвитком наших поселень, подавати нові дані про ці поселення та будуть важливим чинником для поглиблення вивчення загально-української національної проблематики.

Сьогодні етнічна проблематика стала предметом зацікавлення в цілому світі. Заледве ще двадцять, чи навіть і менше, років

тому багато політичних дорадників щодо етнічних груп, а то й журналісти та науковці вважали що етнічні групи в країнах поселення, скоріше чи пізніше, зникнуть. Сьогодні, навпаки, частіше говориться про етнічну проблематику, як про явище плюралізму, багатокультурності, льокального націоналізму, або, як це є в Канаді, як про проблему єдності національних і культурних різноманітностей.

Очевидно, факти зібрані в цьому першому виданні *Довідника* самі собою не спроможні дати відповіді на різні, хоч би й засадничі питання, пов'язані з проблематикою українських громад на поселеннях. Одначе, разом зібрані факти вже тепер дають певний образ про українську цілість та становлять основу, з якої можна висувати питання та даліше розвивати обслідування українських громад поза межами України. Наприклад, обрахування виказують, що на 1970 рік, у цілому світі було приблизно 43.5 мільйонів українців. З того приблизно 35.3 мільйонів жило в Україні, 3.5 млн. у Російській РФСР, щонайменше 2 млн. в інших республіках СРСР; приблизно 418,000 у країнах Східньої Європи, (Польщі, Чехословаччині, Румунії, Югославії) і приблизно, 2,340,000 у західньому світі та Австралазії. Іншими словами, приблизно 8,200,000 українців жило поза сучасними межами України, а це становить близько 20% усіх українців у світі. Дуже правдоподібно, що цей відсоток, фактично, є значно вищий.

Іншим приміром образу цілості може бути українська преса на поселеннях. У 1972-74 роках, у країнах поселення в Західній Європі, в Північній та Полудневій Америці та в Австралії виходило друком 477 різних українських пресових видань, з того 217 появлялося в ЗСА та 116 — в Канаді. Тільки 2 періодичні видання були щоденники, 33 — були тижневики, 70 — місячники, 55 — кварталники, 205 — були неперіодичні й 27 були тільки одноразові пресові видання. Такі й подібні дані дають підставу для дальшого, більш інтенсивного, обслідування українців поза Україною. Дані зібрані в цьому *Довіднику* також мають за ціль дати певну орієнтацію для практичних цілей, для громадського планування й для особистого вжитку. Отож, тут зібрані факти можуть вказати на доцільність, чи недоцільність різних плянів, розбудування відповідних українських інституцій. Їх також можна вжити для планування координації діяльності різних товариств, організацій та шкільництва. Врешті, *Довідник* може мати практичну користь для тих, які бажають нав'язати зв'язки з українськими громадами, чи поодинокими інституціями в різних країнах поселення. Це особливо може бути корисним для тих, які подорожують до інших країн чи то в ділових справах, чи то як туристи та бажають увійти в контакт з українцями та їхніми установами.

З огляду на ці багатогранні потреби, інформації, що входять у

засяг *Довідника*, треба буде постійно доповнювати та усучаснювати.

Довідник охоплює 30 поодиноких країн поселення. В тому, включає поселення в Азії та українські національні меншини в чотирьох країнах, суміжних з Україною, в яких українське населення є автохтонне. Сюди також є включені короткі дані про українців в Україні, не тільки тому щоб мати під рукою основні інформації про матірню країну, але й для того, щоб дати певний стандарт для порівняння даних про поселення в інших країнах.

У підготовці *Довідника* прийнято засаду, що дані про кожну країну поселення будуть зібрані в таких чотирьох головних розділах: А. Країна поселення і устрій, Б. Поселення українців (тобто їхня географічна і демографічна характеристика), В. Плекання української культури і Г. Бібліографія.

На жаль, не всі автори поодиноких статей змогли дотриматися докладно запланованого формату *Довідника*. В більшості причиною цього був брак всіх потрібних інформацій, а в деяких випадках українські громади є прямо замалі, щоб провадити активне суспільне, організаційне й культуральне життя.

Є й інші недоліки й проблеми, які важко було оминати чи розв'язати. Так, наприклад, статистичні числа про кількість українців, у більшості випадків, це — оцінки, а не числа базовані на опитниках. Іншого порядку є проблеми, які пов'язані з обрахуванням українців, напр., проблема емпіричної дефініції українця. Наприклад, у Канаді є багато людей, які походять з територіяльно українських сіл, але які ідентифікують себе з поляками. Подібно — в Америці, багато карпатських русинів не ототожнюють себе з українцями, але офіційний цenzус поєднав їх з українцями.

Далі, ряд країн, в яких є малі українські поселення залишаються або неохоплені, або лише описані в *Довіднику* відносно поверховно, через брак фахових дослідників, чи потрібних матеріалів.

Назагал, числові дані, редакція подає без змін (лише заокруглено), так, як їх подали автори статей про окремі країни. Але при написанні чисел, прийнято американську систему писання величин числових значень (напр. кома для тисячних позначень, а крапка для десяткових), приймаючи до уваги, що головним споживачем книги буде англомовний західний читач, для якого застосування інших систем позначення, явно, утруднювало б користування цим підручним посібником.

Бібліографічний матеріал поданий у кінці кожного розділу для облегшення студій у цій ділянці.

В загальному, по всіх країнах поселення слід би краще оцінити багатогранний вклад українців у культуру, науку та суспільно-економічне життя даних країн. Тому не слід дивитися на *Довідник*,

як на завершений твір. Навпаки, на основі точніших та нових даних про українські поселення, за декілька років треба буде видати учаснене та поліпшене видання цього *Довідника*.

Тому, редактори *Довідника* просять про ділові заваги і доповнення. Ми рівнож закликаємо до більш систематичного збирання матеріалів, архіварства та розповсюдження відомостей, так про окремі поселення, як і про цілу українську спільноту в світі.

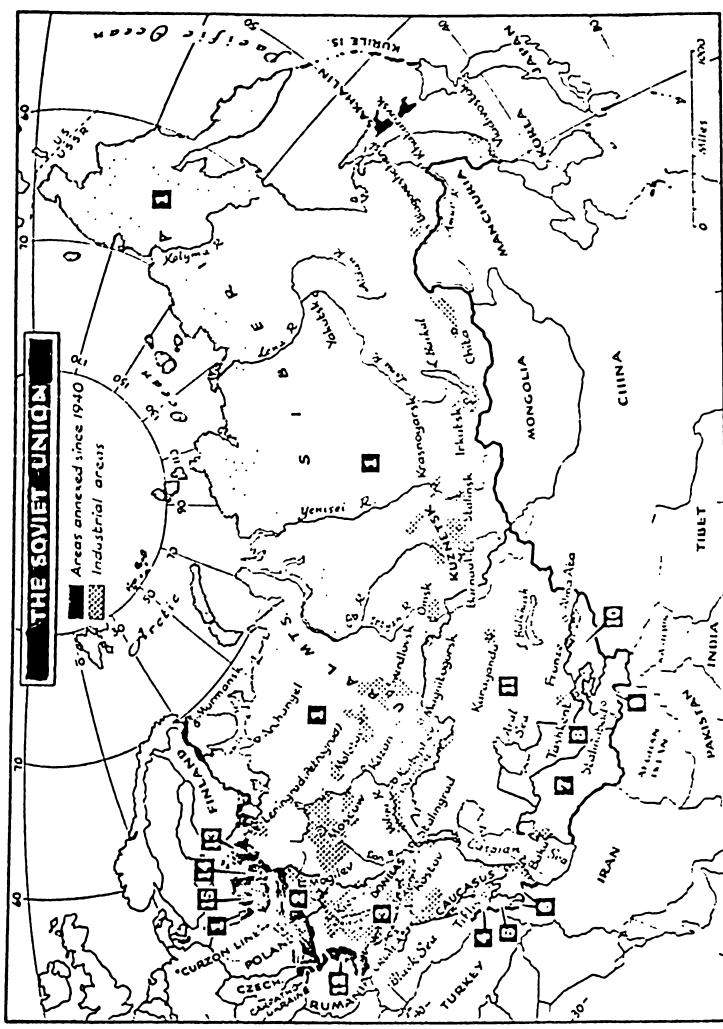
Вкінці, тому що цей *Довідник* є, передовсім, інформативним, він не аналізує глибше окремих проблем українських поселень. Того рода тематичне обговорення проблематики буде в окремому томі, *Українці в світі — проблеми*, що його вже заплановано. Там обговорюється в глобальній перспективі такі загальні українські питання та завдання як: наука, релігія й церква, роля національного шкільництва, преса, проблеми української культури на поселеннях, жіночі організації, Світовий Конгрес Вільних Українців, молодечі та виховні організації, тощо. Там буде подано загальний інформативний матеріал про ці установи й організації, як також будуть вказані певні проблеми, пов'язані з їх структурою та діяльністю.

При друкуванні тексту редакція дотримувалася Київського Академічного правопису (словник Г. Голоскевича). Допущено лише кілька відхилень від цих правописних норм.

Редактори почуваяться до милого обов'язку подякувати багатьом інституціям та особам, які прислужилися у підготовці цього *Довідника*. І так, Секретаріат Світового Конгресу Українців уділив допомогу для підготовки матеріалів, а Президент СКВУ — Микола Плавюк постійно піддержував цей проєкт. Пластовий курінь "Лісові Чорти" допоміг нам матеріально та працею, щоб у цей спосіб пошанувати довголітню пластову й ширшу громадську діяльність їхнього члена і, заразом, головного редактора інженера Атанаса Мілянчика. Щире спасибі його дружині Евстахії Міляннич, за її безкорисну працю, як координатора переписки та архіваря. В підготовчій праці над *Довідником* взяли участь д-р Ілля Витанович, ред. Орест Питляр та проф. Роман Цибрівський; обкладинку проєктував маєстро Яків Гніздовський. Ми рівнож вдячні Українській Щадниці в Філядельфії, спілці "Самопоміч" у Нью Йорку та всім іншим за дотації. Врешті, подяка належить інж. Богданові Чайківському та персоналові його фірми "Компютопринт" за старанну працю при складанні наших трудних статей та ввічливе й доброзичливе відношення до наших друкарських потреб.

Всеволод Ісаїв
Торонтський Університет
Торонто Канада

УКРАЇНЦІ
В РАДЯНСЬКОМУ
СОЮЗІ

- THE U.S.S.R.**
(UNION OF SOVIET SOCIALIST REPUBLICS)
- 1** RUSSIAN SOVIET FEDERATIVE SOCIALIST REP.
 - 2** WHITE RUSSIA
 - 3** UKRAINE
 - 4** GEORGIA
 - 5** ARMENIA
 - 6** AZERBAIDJAN
 - 7** TURKMENISTAN
 - 8** UZBEKISTAN
 - 9** TADJIKISTAN
 - 10** KIRGHIZ REP.
 - 11** KAZAKH REP.
 - 12** MOLDAVIA
 - 13** ESTONIA
 - 14** LATVIA
 - 15** LITHUANIA

УКРАЇНА

КРАЇНА Й УСТРІЙ

Назва, географічне положення, простір і населення

Офіційною назвою України, як адміністративно-державної одиниці та члена-основника Об'єднаних Націй, є Українська Радянська Соціалістична Республіка — УРСР. Її територія, в сьгоднішніх кордонах, виносить 603.7 тисяч кв. км. і простягається між 22-им і 40-им ступенем східної довготи та між 44-им і 52-им ступенем північної широти. Ця територія дещо перевищує простір Франції. У 1939 р. та 1945 р., УРСР побільшилась приєднаними західними областями України, а в 1964 р. — долучено до України Крим. Проте, кордони УРСР, на заході та сході, не включають деяких районів, в яких переважаючим був український елемент (напр.: Лемківщина, частини Холмщини й Підляшшя, деякі околиці Білгородської, Курської та Воронізької областей та Кубанщини).

Таблиця 1. Простір і населення УРСР у порівнянні до СРСР, ЗСА та Франції (1970 р.).

1	Україна (УРСР)	СРСР	ЗСА	Франція
2	603.7 (233)	22,274.9 (8,598.6)	9,363 (3,615)	551.8 (213)
3	47.1	241.7	203.2	50.8
4	78 (202)	11 (28)	22 (58)	92 (238)

Значення рядків: 1. — країна в її кордонах з 1970 року; 2. — простір країни в тисячах кв. кілометрів (в тисячах кв. миль); 3. — населення в мільйонах; 4. — густина населення — осіб на кв. кілометр (на кв. миль).

Рельєф України в цілому (тобто за винятком гірських районів Карпат і Криму) є здебільша рівнинний. 62% поверхні має висоту нижче 30 м над рівнем моря, 21.6% є між 30 і 60 м, а тільки 1.3% території є понад 500 м над рівнем моря. Головні ріки: Дніпро (2201 км довжини), Дністер (1352 км) та Південний Буг (806 км); деякі допливи Дніпра (Прип'ять, Десна) є теж великими та судноплавними.

Південну границю УРСР творить Чорне море; довжина бережжя — 1053 км.

Устрій держави

Сама назва УРСР говорить, що устрій країни є радянсько-соціалістичним. Номінально владу виконують Ради на різних щаблях адміністративної драбини (від сільських рад до Верховної Ради Республіки) та т. зв. виконкоми (виконавчі комітети цих рад), при чому таким виконавчим органом Верховної Ради є Рада Міністрів УРСР. Практично рішальний голос мають партійні чинники на згаданих щаблях, так що навіть рішення Києва, у великій мірі, залежні від директив центральної влади в Москві.

Керівними органами дво-полярної системи (партія-уряд) в УРСР є Центральний Комітет Комуністичної Партії України (КПУ) з Політбюром та Президія Верховної Ради з Радою Міністрів УРСР. На 1978 р., Центральний Комітет КПУ має 147 повних членів і 85 членів-кандидатів, його очолює секретар В. В. Щербицький. Голова Президії Верховної Ради — І. С. Грушецький, а голова Ради Міністрів — А. П. Ляшко.

Україна має 34 міністерства. Більшість міністерств є господарського сектора (напр. хемічної промисловости, енергетики), та найважливіші міністерства не-господарського сектора (напр. культури, високої й середньої спеціальної освіти, внутрішніх справ, зовнішніх справ та юстиції) є союзно-республіканського типу, тобто т. зв. "подвійного підчинення" (насамперед Москві, а відтак Києву). До групи міністерств республіканського підчинення належать такі, як будівництва та збереження шляхів, обслуговування споживачів, місцевої промисловости, соціальних забезпечень, тощо. Крім того, в управлінні економікою беруть участь, на рівні міністерств, такі комітети при Раді Міністрів УРСР, як Державний Плановий Комітет (Держплан УРСР), Державний Комітет у справах Будівництва (Держбуд УРСР), Центральне Статистичне Управління та Комітет Державної Безпеки (КДБ).

Централізовані всесоюзні міністерства в Москві керують секторами: оборони, закордонної торгівлі, зв'язку, мореплавання й т.п.

Продукція та розподіл національного доходу на Україні відбуваються в рамках централізованої плянної системи; це — т. зв. "командна", а не ринкова економічна система. Майже 100% засобів виробництва в індустрії та 97% у сільському господарстві є державною власністю. Ряд найважливіших підприємств України, напр. в секторі важкого машинобудування, прецизного машинобудування, воєнної промисловости та хемічної промисловости, підпорядковані, безпосередньо, всесоюзним міністерствам у Москві.

Віровизнання

Офіційно, згідно з доктриною правлячої комуністичної партії, країна є атеїстичною (невіруючою), але з толеранцією існуючих релігійних віроісповідувань. Фактично ж, на основі історичного минулого та географічного розміщення українського населення можна допускати таке віровизнання: православно-співвідношення: православних — 80%, греко-католиків (православних з'єдинених чи уніятів) — 10%, інших (євангеліків, католиків, жидів, сектантів та безвірників) — 10% (треба мати на увазі деякі відхилення від поданих відсотків, бо фактичних статистичних даних не існує).

Урядова мова

Українська мова все ще є панівною в УРСР, а навіть вважається урядовою мовою. Але практично, українська мова збереглась ще лише в партійному та офіційно-адміністративному секторі (збірники законів, стенограми засідань Верховної Ради, офіційні партійні органи). В системі управління промисловістю й технікою та у високому спеціалізованому шкільництві, панує всеціло й офіційно російська мова. В деяких секторах (напр. торгівля, зв'язок, загальна освіта) українська й російська мови існують паралельно, але пріоритет надається завжди російській мові. Занепад уживання української мови, передовсім у містах, спричинюваний не тільки міграційною політикою (напр. впливом росіян та інших національностей на Україну), але й господарсько-політичними процесами в імперській системі.

Населення

За даними перепису 1970 р., в республіці проживало 35.3 млн. українців (74.9% усього населення). Найбільший їх процент (87.8%) є у Південно-Західньому економічному районі, найменший (55.0%) — у Південному. В інших республіках СРСР живе понад 6 млн. українців.

На Україні проживає понад 9 млн. росіян (19.4% населення). Багато росіян живе в Кримській (67%) Ворошиловградській (40%) та інших індустріальних східніх областях. Інші національності становлять менше 6%; у тому — 777 тис. євреїв, які живуть, переважно, по великих містах.

Між 1940 р. і 1975 р., річна кількість народжень на 1000 осіб населення впала з 27.3 до 15.2, а природній приріст зменшився драстично — з 13.0 до 5.1.

Грошева одиниця

Грошевою одиницею УРСР є карбованець і цю назву вжива-

ють офіційно в бюджетних розрахунках, цінниках підприємств, тощо. Вона відповідає назві рубель (рубль), яку вживають у поточній мові та, переважно, в торгівлі (зокрема роздрібній) в Україні та решті Союзу.

Господарство

На території України знаходяться корисні природні багатства, родючий чорнозем та широко розвинена індустрія.

Україна — це друга найбільша союзна республіка, за величиною національного доходу. Її населення становить 19.4% населення СРСР, а її валова продукція 18.3% валової продукції Союзу.

За даними І. Коропецького, національний дохід України в 1970 р. був приблизно такий, як Канади, а його порівняння з національними доходами інших країн подано в Таблиці 2.

Таблиця 2. Національний дохід загальний і на душу населення України, в порівнянні з іншими країнами, за 1970 р., в американських долярах*.

Країна	Валовий національний дохід у мільярдах доларів	Національний дохід на душу населення в долярах
ЗСА	974	4,710
СРСР	490	2,027
Західня Німеччина	192	3,110
Франція	182	3,585
Україна	96	2,047
Канада	87	4,047
Польща	46	1,420
Чехословаччина	33	2,240
Болгарія	12	1,375

За обчислення Американської економістки Г. Шредер, річна заробітна платня (що не вчисляє дарових або субсидійованих суспільних послуг) була в 1970 р., в середньому, 1,250 карбованців на Україні та 1,470 карб. у Російській Федерації.

Для орієнтації, Таблиця 3 порівнює деякі важливі види продукції в Україні та в інших країнах.

* Для статистичного порівняння ужито 1 ам. доляр = 72 карбованця. Офіційна виміна на 1978 р., 1 ам. дол. = 65 карбованця.

Таблиця 3. Види продукції в Україні в порівнанні до СРСР, ЗСА та Франції, 1970 р.

Назва продукції	УРСР	СРСР в цілому	ЗСА	Франція
Електроенергія (млрд. квт. год.)	138	740	1730	147
Вугілля (міль. т)	207	577	542	40
Нафта (міль. т.)	14	353	475	2
Горючий газ (млрд. м ³)	61	200	621	11
Сталь (міль. т)	47	116	122	24
Трактори (тис. штук)	148	459	224	69
Цукор рафінований (міль. т)	5.8	9.9	5	3

У міжреспубліканському поділі праці, Україна спеціалізується у видобуванню та вивозі залізної руди, природнього газу, як різнож у виробництві тепловозів, електровозів, екскаваторів, тощо.

У заграничному експорті СРСР, питома вага України становить приблизно 25%, а в експорті до країн Ради Економічної Взаємодопомоги приблизно 30%. В тому, в експорті СРСР, Україна доставляє 73% вугільних комбайнів, 42% силових трансформаторів, 39% тракторів, 62% кам'яного вугілля, 94% залізної руди, 66% марганцевої руди, 72% чавуну, 65% цукру та 100% горючого газу. Приблизно 100 країн одержує експорт з України.

Водночас Україна ввозить з інших республік (у тому приблизно 85% з Росії) бавовняні тканини, нафту, автомобілі, деревину та папір, а також деякі види машин, приладдя, тощо. Із заграници, а головню з країн Східньої Європи, Україна одержує устаткування для фабрик, а останніми роками також деякі товари щоденного вжитку.

В агрікультурі, у відміну до минулого століття, Україна продукує тільки малу надвишку, на вивіз поза межі республіки. За даними В. Забіяки, у 1974 р., на Україні випродуковано лише 23.9% всієї сільсько-господарської продукції СРСР. У цілому світі, Україна займає 5-е місце в продукції пшениці та, взагалі, зернових культур, 1-е місце — цукрового буряка, 4-е — картоплі й молока та 8-е — яєць.

Радянські економісти підкреслюють значну торговельну роллю України у відношенні до Союзу та решти світу. Всетакі, згідно з обчисленнями таких західних економістів, як В. Бандера, Дж. Гіллауля, З. Мельник та Г.И. Вагенер, вартість вивозу з України значно перевищує вартість ввозу так, що в 1960-их роках, через це Україна втратила без компенсати від 8 до 16% свого річного доходу.

Міста

Якщо в 1913 р. міське населення України становило 19%, в 1939 р. — 34%, то в 1973 р. воно вже перевищило 57%. У 1973 р. на Україні налічувалось 391 міст й 896 селищ міського типу. В 1975 р. населення столиці України Києва досягло 2 мільйонів, далі йде Харків (1.4 міль.), Одеса (1.0 міль.), Дніпропетровськ (960,000), Донецьк (950,000), Запоріжжя (750,000), Кривий Ріг (630,000) та Львів (610,000).

Зайняття населення

У 1970 р. населення в працездатному віці становило 26.2 млн. чоловік, що становило 56% усього населення. Характеристика затруднення подана в Таблиці 4.

Таблиця 4. Розподіл працюючих за типом зайнять у 1974 р.

Промисловість і будівництво	36.1%
Сільське і лісове господарство	28.6%
Транспорт і зв'язок	7.9%
Торгівля і постачання	7.4%
Освіта, культура, наука, охорона здоров'я	14.3%
Адміністрація й фінанси	2.0%
Домоуправління, комунальне госп. і громадські послуги	3.7%
Разом	100.0%

Клімат країни

В цілому клімат України помірно континентальний, а тільки на південному березі Криму субтропічний. Характерна особливість цього клімату, це — зростання його континентальності зі заходу на схід, у зв'язку з віддаленням від Атлантичного океану. Річні амплітуди температури з просуванням на схід також зростають: Львів має амплітуду 22°, а Харків 28° цельсія.

Характерними для України є великі коливання погодних умов, що й впливає на врожай. Поряд з вологими роками — можливі дуже посушливі. Особливо часті погодні коливання трапляються в гірських районах Криму та Карпатах.

Виселенці та переселенці з України в Азійські райони є звичайно виставлені на ще більше суворі кліматичні умови.

СТАН І ПЛЕКАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Релігійне життя, церкви

(Розділ опрацьований І. Гурином)

Прийняття Україною християнства в східньому обряді (візантійському) ще в 988 році, тобто, значно ще перед розділом церкви на Східню та Західню (1054 р.) й було основною підставою до поширення та закріплення православ'я на цілому українському етнічному обшарі. І лише бурхливе, на релігійні та політичні події, 16-те ст. вносить зміни в релігійне життя українців.

Об'єднання (унія) з Римом 1596 р., переведена владиками з центральних українських земель, стала причиною до релігійного поділу українців на православних та уніятів (греко-католиків) та викликала майже столітню релігійну боротьбу, що скінчилася, з одної сторони, підпорядкуванням Української Православної Церкви Московському патріархові, а з другої — злукою (унією) консервативних православних галицьких єпархій з Римом, у кінці 17-го ст.

Отже, починаючи з 17-го століття доля української християнської церкви пішла різними шляхами. Московська зверхність планоно та систематично нищила Українську Національну Православну Церкву: її єрархію, її обрядові відміни, її культурні вікові надбання, доходючи до таких брутально-диких поступовань, як не признання українських хрещень, арешти українських духовників та часте палення українських богослужбних видань. Значно в вигідніших обставинах перебувала Українська Уніятська Церква, головним чином на західніх землях, які підпали під Австро-Мадярську займанщину. Тут церква продовжувала зберігати своє національне лице. Вона часто виступала як єдиний легальний оборонець прав, пригнічуваного чужою окупацією, українського народу. Цей стан, властиво, проіснував (з певними змінами), аж до 2-ої світової війни. Але новий окупаційний період, по 2-ій світовій війні, всіх українських земель московським комуністичним режимом, поставив під загрозу також українську національну церкву й на Західніх наших землях.

І-ша світова війна, революція в Російській імперії й, нарешті, проголошення Української Національної Держави (в кількох формах) створили підставу до відновлення й Української Національної Православної Церкви. В 1918 р. було скликано в Києві Всеукраїнський Православний Собор, який хоч і не зробив жодних важливих рішень, але закріплював питання Української незалежної церкви. І-го січня 1919 р. було видано урядом декрет про Незалежну Українську Церкву, фактично, це було проголошення Автокефалії Української Православної Церкви на чолі з власним

синодом. Незважаючи на шалений спротив владик та кліру Російської православної церкви, розпочалась швидка українізація православних парафій по цілій Україні.

В жовтні 1921 р. було скликано Перший Всеукраїнський Собор Української Автокефальної Православної Церкви. Собор одноголосним рішенням та традиційними способами рукоположення висвятив о. Василя Липківського на архієпископа та митрополита Києва й всієї України. В той же спосіб о. Нестора Шараїнського було висвячено на архієпископа Київської діоцезії та призначено на заступника митрополита. А вони вже, в свою чергу, висвятили ще чотирьох єпископів для інших єпархій.

Підтримана українською інтелігенцією та патріотичними українськими колами, Українська Автокефальна Церква почала швидко зростати. Парафії УАПЦ за короткий час вкрили цілу Україну та почали поширюватись всюди і по українських етнічних землях та поселеннях: на Кубані, в Сибіру, Казахстані та Манджурії, а також Югославії й інших європейських країнах та заморських поселеннях. Владикою для православних українців в Америці, в 1924 році, було відряджено архієпископа Івана Теодоровича.

В середині 20-х років, тобто лише за кілька років дещо вільного розвитку, УАПЦ вже мала 34 єпископи та архієпископи, понад 1500 священиків та кілька мільйонів вірних. Але така лібералізація тривала недовго. Вкінці 20-х років комуністична диктатура переходить до нового наступу проти всіх інакочисляючих: на політичному, економічному та релігійному фронтах. Сотні тисяч невинних людей арештуються лише на основі вигаданих обвинувачень. Ліквідуючи НЕП, влада висуває свої "прославлені" п'ятирічки, з їх безоглядним знищенням українського селянина та жахливим голодом 1932-33 років.

Для боротьби з релігією, яка вже раніше була офіційно проголошена "опіюмом для народу", та для боротьби з Українською АПЦ (церквою національною), зокрема, комуністичний режим мобілізує всі сили. На державні фонди широко розвиває свою руйнаційну акцію "Спілка Войовничих Безвірників" зі своїм провокативно-пропагандивним органом "Безвірник". Підтримувані збройною силою НКВД, "безвірники", з прикомандированими до них комуністами, розпочинають свій "антихрестовий похід" 30-х років. Безоглядно мордується та арештується церковний клір, безжалісно руйнуються тисячі церков, деякі неоцінимої мистецької вартости, або ж закриваються, чи обертаються на склади, конюшні, клюби, чи на які інші уталітарні потреби. За це десятиліття було знищено, яких 80% цілого церковного масиву України (на основі локальної статистики), а розграбоване церковне майно доходило майже до 99% (до цього часу на світових ринках перепродуються українські церковні дорогоцінності). Взагалі 30-ті

роки — це роки спустошення України; в аспекті демографічному, економічному та культурному.

УАПЦ — як церква, перестала існувати, з чисельного церковного кліру, перетривали лихоліття лише одиниці, так що в кінці 1941 року, знаходимо лише, ледве, 270 священників та 2-х єпископів.

Друга світ. війна та німецька окупація українських земель, знову активізували відродження УАПЦ. Осередком українського православного церковного життя став Луцьк (на Волині), осідок архієпископа Полікарпа (Сікорського). Але відродження УАПЦ цього разу було дуже коротке й тривало лише до реокупації України советськими військами (1943-4 рр.). Советська влада швидко й безоглядно ліквідувала УАПЦ, включаючи її в Російську Православну Церкву, а непокірних автокефалістів було заслано до концентраційних таборів. Деяких єрархів та священників, включно з Харківським Митрополитом Булдовським, наказом Московського Патріярха, було відлучено від церкви. Тепер вільна Українська Православна Церква збереглася лише на поселеннях, де вона має можливість далі свobodно розвиватися, творячи тепер великий православний центр в ЗСА й Канаді та менші по цілому світі.

Отже по II-ій світовій війні Православна Церква на Україні була повністю влита в Російську Православну Церкву, очолювану Московським патріярхом. Адміністративно вона складається з 8,500 церков з 6,800 священниками, розділених на 19 єпархій, які підпорядковані Екзархові України, Київському Митрополитові [з 1966 р. митр. Філарет (Денисенко)]. Він підчинений Московському патріярхові та є постійним членом Московського синоду. Крім того Український Екзархат підлягає ще й політичній організації, т. зв. Раді для справ релігійних культур, яка тримає ще й свого постійного "уповноваженого" в Києві.

Очевидно, що влада намагається й далі руйнувати структуру й цієі Православної Церкви. Лише частина церков та монастирів є чинна, а з трьох православних семінарій діє ще лише Одеська (Київська та Луцька — закриті в 1960 році). Кілька єпархій є не-обсаджених. Всюди бракує богослужбених книг.

Зліквідувавши УАПЦ, комуністична влада, приступила до знищення й другої Української Церкви — Церкви Греко-Католицької (Уніятської). Тож у квітні 1945 р. вся ієрархія Греко-католицької Церкви (включно з митрополитом Й. Сліпим) була арештована. В травні того ж року було виарештовано багато ченців, священників та різних церковних діячів. Після цього розпочалася пропагандивна акція для "об'єднання" Уніятської Церкви з Православною. Ця акція на березень 1946 р. дала такий вислід: 986 священників (49%) "погодилися" включитися в Російську Православну Церкву, 740 — було арештовано, а 280 — лишилося поза

церквою взагалі. Формально це "об'єднання" було potwierdжене Львівським Об'єднувальним Собором, 8 — 10 березня 1946 р. Отже з цією датою Уніятська Церква офіційно перестала існувати. Фактично ж, справа виглядає дещо інакше. За даними Б. Боцюркова, Українська Уніятська Церква все ще існує під специфічними трьома різновидностями. 1) Віруючі, які пішли до урядових православних церков, але в душі лишилися греко-католиками. 2) Віруючі, які відкинули урядову церкву, як схизматицьку, та пішли до католицьких церков, або ж до законспірованої "катакомбної" своєї церкви. 3) Віруючі, які називають себе "нео-уніятами", вони творять новий релігійний напрямок, з месіянстичним гаслом "вибраности українського народу та рідної церкви". Віруючих цього напрямку, особливо гостро переслідує радянська влада та намагається якнайшвидше цей рух ліквідувати, вбачаючи в цьому небезпечне поєднання християнської віри з національним почуттям.

Переслідування владою українських Православної та Уніятської Церкви, очевидно, сприяло постанню інших релігійних громад, таких, як: євангелісти, баптисти, лютерани, адвентисти, свідки Єгови та інші.

Окремо стоїть справа юдейської віри, ісповідниками якої являється жидівська етнічна меншина (приблизно 800.000). Вона також знаходиться під сильним тиском влади, так що після закриття останньої рабинської семінарії в 1962 році жиди почали шукати можливості вишколу рабинів поза межами СРСР (пару осіб студіює також у ЗСА).

Треба відмітити ще один ганебний факт боротьби радянської влади з релігією, це — нищення кладовищ (цвинтарів). Руйнація хрестів та надгробників на цвинтарях почалася ще в кінці 20-х років та досягла свого вершка в середині 30-х років. Переводили цю акцію пляново війовничі безвірники та комсомольські активісти, підтримувані місцевими комуністичними комітетами. Акція нищення охопила цілу Україну. Чудові, традиційно бережені, як релігійні та національні святощі, кладовища були пограбовані, понижені, а часто обернені в справжню руїну. Цвинтарні церкви та каплиці були розібрані, або спалені. Сліди цієї варварської комуністичної акції все ще можна спостерігати, навіть тепер, в багатьох місцевостях України.

Шкільництво та освіта

Населення УРСР досягло мало-що не 100% грамотности. Мережа освіти всіх видів є міцна та широка. У 1975 р., кількість шкіл виносила 27.000. Для фахового вишколу існує 142 вищих навчальних заклади, де навчалось 818 тисяч студентів, в тому 51%

жінок. Вищу й середню освіту має понад 2/3 усього працюючого населення.

На Україні є лише 9 великих університетів (Київ, Харків, Дніпропетровськ, Одеса, Донецьк, Львів, Чернівці, Ужгород, Симферопіль). В додатку, також багато — факультетними є Київський, Харківський та Львівський політехнічні інститути, як рівнож, і Одеський Технологічний Інститут. Деякі із спеціалізованих інститутів (нпр. авіаційні, гірничі) мають високий рівень навчання. Діють також 12 сільсько-господарських інститутів. Існує також широка сітка середніх професійних шкіл т. зв. технікумів.

В багатьох навчальних закладах виклади переводяться російською мовою, або мішаною: деякі предмети російською, а деякі українською мовами

Преса та видання

В УРСР виходить велике число газет і журналів. Фахові журнали обслуговують усі важливіші ділянки культури, мистецтва і, передовсім, науки та техніки. Проте, українською мовою все ще друкуються публікації в ділянці літератури та суспільних наук; у природознавчій ділянці переважає російська мова, а публікації в технічній секторі виходить майже виключно російською мовою. Подібна мовна ситуація існує також у книжковій продукції.

Координатором та промотором науково-дослідної роботи є Академія Наук УРСР, яка охоплювала, в 1974 р., 81 установ-інститутів. Це включає понад 56 тисяч працівників, в тому 809 докторів наук та 5378 кандидатів. Також діють на Україні інститути підпорядковані Міністерству Освіти та іншим міністерствам УРСР. Проте, львина доля дослідно-наукової роботи на Україні кермується всесоюзними центрами в Москві. Всіх наукових установ було в Україні 822, в 1972 р., себто, наукові установи АН УРСР становлять не більше 10% всього наукового апарату. Вражає факт підпорядкування центрів в Москві таких установ, що були до недавня у віданні Києва; нпр. в 1972-75 рр., Москва перейняла металургійні дослідні центри в Дніпропетровську та Запоріжжі, Дніпропетровський університет, Сільсько-господарську Академію України, Київський Інститут Геронтології та інші.

Українські вчені, в порівнянні до своїх колег з інших Східньо-Європейських країн, беруть відносно малу участь у міжнародних з'їздах та конференціях. В загальних делегаціях із СРСР, часто зустрічаються українці, але вони не ідентифікуються, як такі. Деякі міжнародні конференції відбуваються в Україні, нпр., широкого розголосу здобув світовий конгрес геронтологів у Києві (1972). Будучи членом Об'єднаних Націй, УРСР часто фігурує на форумі ЮНЕСКО.

Мистецька діяльність

У 1974 р. діяло на Україні 74 театри, 152 музеї та 27 тисяч публічних бібліотек. Цікавим є факт, зменшення числа відвідувачів театрів і кін, у 1972-75 рр., мабуть, це вияв збайдужіння до офіційного мистецтва. Знову ж величезну роль відіграють всі види мистецької самодіяльності. В усіх більших населених пунктах республіки діють театральні, хорові, танцювальні та інші мистецькі одиниці. Такі гуртки є також на заводах і підприємствах та являються там, часто, самотніми проявами українства.

Громадське й політичне життя

Типовими формами діяльності є мітинги, засідання, маніфестації, тощо. Їх головною ціллю є завдання контролювати публічну думку та схвалювати й підтримувати заходи партії та уряду, передовсім у господарській ділянці. Своєрідним винятком є такі спонтанні вияви як діяльність Товариства Охорони Природи та Історичних Пам'яток. Подібний напрям у цілому СРСР уможливив цим товариствам, що діють на власні, а не державні фонди, сповільнити нищення українських архітектурних і культурних пам'яток та природи.

На Україні, в Балтійських країнах та решті СРСР розгорнулася акція, т. зв. дисидентів, борців за національні та взагалі людські права. Українську громадську групу для сприяння виконанню Гельсінських угод очолює в 1978 р. (після арешту М. Руденка та О. Тихого) письменник Олесь Бердник. Виступи таких визначних особистостей як генерал П. Григоренко, Л. Плющ, А. Сахаров, А. Солженіцин та президент Дж. Картер спричинюються до мобілізування світової думки, в обороні репресованих та за поширення людських прав у СРСР.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бажан, М.П., гол. редактор. **Українська Радянська Соціалістична Республіка**. 17 томів. (Київ: Гол. Редакція Укр. Радянської Енциклопедії АН УРСР, 1965).
2. Bazhan, M.P., ed., **Soviet Ukraine** (Kiev: Academy of Sciences of the Ukr SSR, 1969).
3. Bandera, V.N. and Melnyk, Z.L., eds., **The Soviet Economy in Regional Perspective** (New York: Praeger, 1973).
4. Bilinsky, Y., **The Second Soviet Republic: The Ukraine After World War II** (New Brunswick, N.J.: Rutgers University Press, 1964).
5. Weres, R., **Ukraine: Selected References in the English Language** (Chicago: Ukrainian Research and Information Institut, 1974).

- 5А. Власовський, І., **Нарис Історії Української Православної Церкви**, 5 томів, (УПЦ в ЗДА, Нью Йорк — Бавнд Брук, 1956).
- 6 Vasilenko V. and Lukashuk I., **Ukrainian SSR in Contemporary International Relations** (Kiev, 1975).
7. Danko, J., "A Bibliography of Western-Language Writings on the Ukrainian Economy, 1919-75," **The Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the U.S.**, vol. XIII, 1973-77, No. 35-36.
8. Dushnyck, W., ed., **Ukraine in a Changing World** (New York: Ukr. Congress Committee of America, 1977)
- 9 Holubnychy, V., "Ukraine," **Encyclopaedia Americana** (1978).
- 10 Івченко-Коваленко, Л., гол. редактор, **Україна: Енциклопедія для Молоді** (Саут Бавнд Брук, Н.Дж.: Об'єднання Укр. Православних Сестрицтв у США, 1971).
- 11 Isajiw, W.W., "Social Bases of Change in Ukraine since 1964", in G. W. Simmonds, ed., **Nationalism in the USSR and Eastern Europe in the Era of Brezhnev & Kosygin** (Detroit, Mich. University of Detroit Press, 1977).
- 12 Kamenetsky, I., ed., **Nationalism and Human Rights: Process of Modernization in the USSR** (Littleton, Colo.: Libraries Unlimited, 1977).
- 13 Karaś, M. i Podraza A., red., **Ukraina: Teraźniejszość i przeszłość** (Kraków Uniwersytet Jagielloński, 1970).
- 14 Koropec'kyj, I.S., ed., **The Ukraine within the USSR: An Economic Balance Sheet** (New York, Praeger, 1977).
15. Кубійович, В., ред., **Енциклопедія Українознавства: Словникова Частина**, 10 томів (Париж — Нью Йорк: НТШ, 1955-1980).
16. Кубіювч, В., **Ukraine: A Concise Encyclopaedia**, 2 vols. (University of Toronto Press, 1971).
17. Lewytkyj, B., **Die Sowjetukraine, 1944-1963** (Köln-Berlin: Kiepenhener & Witsch, 1974).
- 17А. Лужницький, Г., **Українська Церква між Сходом і Заходом: Нарис Історії Української Церкви**, ("Провидіння", Філадельфія, 1954).
18. Оришкевич, П., **Початкова географія України й українських поселень** (Нью Йорк: НТШ, 1974).
19. Паламарчук, М.М., **Економічна географія Української РСР** (Київ, 1975).
20. Potichnyj, P.J., ed., **Ukraine in the Seventies; Papers and Proceedings of the VcVaster Conference on Contemporary Ukraine** (Oakville, Ont.: Mosaic Press, 1975)
21. Процюк, С.Ю., "Вплив фактора технічного прогресу на економіку України", **Сучасність**, Ч. 2, 3, 4, 1975.
- 22 **Recenzija, A Review of Soviet Ukrainian Scholarly Publications** (Harvard Ukrainian Research Institute, appears semi-annually).
23. Sawczuk, K., **Ukraine in the United Nations Organization: Study in Soviet Foreign Policy** (Boulder, Colo.: East European Quarterly, 1975).
24. Sokolyszyn, A., **Ukraine: Selected and Classified Bibliography in English** (New York: Ukrainian Information Bureau, 1971).
- 25 **Soviet Persecution of Religion in Ukraine** (Toronto: World Congress of Free Ukrainians, 1976).

26. **Українська РСР у цифрах в ... році: Короткий статистичний довідник** (Київ: Центральне Статистичне Управління при Раді Міністрів УРСР)

27. **Український вісник: Передрук самвидавного журналу з України.** Випуск I до VIII (Париж-Балтимор: Укр. видавництво "Смолоосип" ім. В. Симоненка, 1971-75).

28. Явдась, М. — о. Прот., **Українська Автокефальна Православна Церква: Документи для історії УАПЦ**, (Мюнхен-Інгольштадт, 1956)

29. Potichnyj, P.J., **Poland and Ukraine: Past and Present** (Edmonton, Canadian Institut of Ukrainian Studies, 1980).

Степан Процюк
Українська Вільна Академія Наук
Нью Йорк, ЗСА

Володимир Бандера
Темпел Університет
Філадельфія, ЗСА

УКРАЇНЦІ В СРСР ПОЗА УКРАЇНОЮ

КРАЇНА Й УСТРІЙ

Назва, географічне положення, простір і населення

Радянський Союз — СРСР (Союз Советских Социалистических Республик — СССР). Столиця — Москва (7.06 млн.).

СРСР — це територіально найбільша країна світу, розміщена в Східній Європі та Північній і Середній Азії. За кількістю населення СРСР стоїть на третьому місці, після Китаю та Індії. Країна розтягнута з заходу на схід на 11,000 км, а з півночі на південь на 4,500 км. Вона переходить через 11 часових зон, так що на сході СРСР сонце сходить на 11 годин раніше, ніж на заході. В той час, коли на Чукотці настає світанок нового дня, в Прибалтиці сонце ще тільки опускається за горизонт і настає вечір попереднього дня.

Населення країни в порівнянні з ЗСА та Україною (УРСР)

1.	СРСР без України	ЗСА	Україна (УРСР)
2.	21,796 (8,416)	9,363 (3,615)	603.7 (233)
3.	194,600	203,235	47,126
4.	8.9 (23.2)	22 (58)	78.1 (202)
5.	1.1970	IV. 1970	1. 1970

Значення порядкових цифр: 1 — країна в її кордонах з 1970 року; 2 — простір країни в тисячах кв. кілометрів (у тисячах кв. миль); 3 — населення за станом, як під 5, у тисячах осіб; 4 — густина населення — осіб на кв. кілометр (на квадратну милю); 5 — місяць і рік перепису населення або статистики.

Площа Радянського Союзу (з Україною) 22,4 млн. кв. км. Це становить 1/6 частину всієї населеної суші: Вся Західна Європа становить менше 1/4 частини країни. СРСР площею в 2½ рази більший ніж ЗСА, в 40 раз більший за Францію, в 92 рази більший від Великобританії. Радянський Союз має єдину суцільну територію, кордони якої простягаються понад 60,000 км. З того на

сухопутні кордони припадає 1/3, а на морські — 2/3. Відкритий вихід до морів на всі чотири сторони світу класифікує СРСР, також, як велетенську морську державу. Взагалі, територія країни омивається 12-ма морями, що належать до басейнів трьох океанів. СРСР межує з 13-ма державами: з Норвегією, Фінляндією, Польщею, Чехо-Словаччиною, Мадярщиною, Румунією, Туреччиною, Іраном, Афганістаном, Китаєм, Зовнішньою Монголією, Кореєю та Японією.

Устрій держави

Після Жовтневої революції 1917 р., спочатку — Федеративна Російська Республіка, а з 1922 р — Союз (федерація) Радянських Соціалістичних Республік, який виріс з 4-х до 15 під сучасну пору, а саме:

Російська Радянська Федеративна Соціалістична Республіка (РРФСР).

Українська Радянська Соціалістична Республіка (УРСР).

Казахська Радянська Соціалістична Республіка.

Білоруська Радянська Соціалістична Республіка.

Узбецька Радянська Соціалістична Республіка.

Грузинська Радянська Соціалістична Республіка.

Азербайджанська Радянська Соціалістична Республіка.

Литовська Радянська Соціалістична Республіка.

Молдавська Радянська Соціалістична Республіка.

Латвійська Радянська Соціалістична Республіка.

Киргизька Радянська Соціалістична Республіка.

Таджицька Радянська Соціалістична Республіка.

Вірменська Радянська Соціалістична Республіка.

Туркменська Радянська Соціалістична Республіка.

Естонська Радянська Соціалістична Республіка.

Кожна республіка є самостійною державою згідно з конституцією (теоретично), а всі разом вони утворюють єдину союзню державу з загальносоюзними органами влади, з єдиним союзним громадянством.

Союзні республіки незалежно від величини території, кількості і національного складу населення мають однакові права (але лише теоретично).

Національності, які живуть суцільною масою, але становлять меншість у союзній республіці, утворюють автономні республіки (всього — 20), які користуються на своїй території правами самоврядування з питань внутрішнього життя.

Невеликі за кількістю національності утворюють автономні області (всього — 8) та національні округи (всього — 10).

Найвищим законодавчим органом СРСР являються Верховна Рада, яка складається з двох палат: Ради Депутатів (767 членів, обраних на базі кількості населення) та Ради Національностей (750 членів, обраних на базі національних територій). Вибори делегатів відбуваються кожних чотири роки. Головою Верховної Ради (президентом) являється тепер Леонід І. Брежньєв (нар. 1906 р.); він же й генеральний секретар ЦК комуністичної партії. Вся виконавча влада зосереджена в руках Ради Міністрів, яку очолює прем'єр — тепер Алексей Н. Косигін (нар. 1904 р.)

Але, не зважаючи на офіційне існування вибраних органів влади, фактичним повним і безконтрольним володарем СРСР являється Комуністична партія, очолювана Центральним Комітетом, на чолі з генеральним секретарем. В країні дозволена лише одна партія — партія комуністична. Всі інші партії, об'єднання чи політичні угруповання поставлені поза законом. Фактично в СРСР панує безконтрольно Комуністична диктатура, яка безоглядно провадить шовіністичну російську великодержавну політику, поминаючи, чи навіть поборюючи інтереси й потреби інших народів Рад. Союзу. На внутрішньому фронті всі зусилля партії та уряду направлені на поборювання національних виступів інших народів та на постійно ведену акцію їх русифікації. На світовому форумі, СРСР виступає, як імперіалістична держава, яка постійно поширює свою територію за рахунок захоплення й окупації інших країн (насильне втягнення до Рад. Союзу неросійських народів; — окупація Литви, Латвії та Естонії — 1940 р.; захоплення українських та білоруських земель, під гаслом їх "визволення" — 1939 — 40 та — 45 рр.; захоплення фінських земель — 1940 та 1944 рр.; захоплення японських островів — 1945 р. і т. д.). У висліді перемоги СРСР у Другій світовій війні, вся Середня Європа виявилась під окупацією радянських військ. Хоч офіційно окупація й була знята, але фактично цілий цей обшир даліше контролюється Рад. Союзом, творячи ланцюг сателітних держав, з комуністичними урядами (Болгарія, Румунія, Мадярщина, Чехо-Словацьчина, Польща та Східня Німеччина; з під контролі вирвалися — Албанія та Югославія). Активно проводячи свою імперіалістичну політику, СРСР постійно виступає в двох ролях. З одної сторони, він інспірує різні повстання та заворушення (Куба, В'єтнам, Індія, Африка, Південна Америка і т. д.); з другої — він виступає, як жандарм Європи (наслідуючи свою попередницю царську імперію), безоглядно поборюючи та ліквідуючи всякі спроби боротьби за свободу в своїх республіках, чи сателітних державах (повстання в концтраках та визвольна боротьба в Україні, Мадярщині, Чехо-Словацьчині, Польщі й т. д.).

СРСР, Українська РСР та Білоруська РСР являються членами-основниками Об'єднаних Націй з повним правом голосу.

Тільки СРСР виступає як член Ради Економічної Взаємодопомоги (РЕВ) соціалістичних країн. Для боротьби з вільним світом, СРСР зорганізував також т. зв. "Варшавський Блок", який складається з радянських військових сил та військових сил сателітних держав.

Крім центрального союзного уряду в Москві, всі союзні республіки мають свої республіканські національні уряди (Верховні Ради з міністерствами) з осідками в столицьних містах цих республік, які займаються місцевими культурно-освітніми та господарськими справами. Вони не мають жодних впливів на ведення політики союзного уряду, але їхня діяльність строго контролюється згори партійними, адміністративними та поліційними чинниками.

Віровизнання

Згідно з доктриною комуністичної партії, СРСР — країна атеїстична. В дійсності справа виглядає дещо інакше й, навіть, високі партійні достойники дуже часто пов'язані з якоюсь релігією. Особливо в пошані обряд хрещення. На основі етнічного складу населення можна вважати (припущення), що: христіяни — складають яких 75% населення (з них основна маса — православні), мусульмани — 10%, інші релігії та неозначені — 15%.

Урядова мова

Російська (обов'язкове вивчення російської мови заведене по всіх школах Р. Союзу). В республіках офіційно урядовими мовами вважаються національні мови цих республік, але російська мова займає домінантне місце.

Етнічний склад

СРСР — багатонаціональна держава. Його населення складається з 60 великих народностей та більше 40 менших етнічних груп.

Більше половини населення СРСР — росіяни та зрусифіковані особи. Російське населення живе в центральних і північних областях Європейської частини СРСР, у Поволжі, на Уралі, в Сибіру і на Далекому Сході. Росіян багато і в інших частинах Союзу.

На півдні й південному заході Радянського Союзу живуть українці й молдавани. На заході — білоруси.

Прибалтика населена литовцями, латишами й естонцями. На північному заході живуть карели.

На півночі і північному сході Європейської частини СРСР, крім росіян, живуть комі, ненці, а на Волзі і Камі — удмурти, татари,

марійці, чуваші, мордовці, калмики; на Уралі — башкири.

Сибір і Далекий Схід населяють якути, буряти, алтайці, хакаси, тувинці, евенки, ненці, українці та росіяни.

Північний схід Кавказу населяють гірські народи: ногайці, кумики, адигейці (черкеси), кабардинці, осетини, балкарці, чеченці, інгуші, карачаєвці.

У Закавказзі живуть грузини, вірмени, азербайджанці.

У Казахстані і в Середній Азії — казахи, узбеки, таджики, туркмени, киргизи.

На Кавказі та в Середній Азії багато також українців та росіян.

На Далекому Сході в Єврейській авт. обл. проживають євреї. Але основна маса євреїв мешкає по великих містах та є розсіпані по цілій території Союзу.

Пропорційно склад населення СРСР (заокруглено) виглядає так на 1972 р..

національності	кількість населення	
	в мільйонах душ	в %
Росіяни та зрусифіковані	129.	53.4
Українці (в Україні)	35.3	14.60
Українці поза межами УРСР	5.7	2.40
Білоруси	9.1	3.76
Узбеки	9.2	3.80
Казахи	5.3	2.19
Азербайджанці	4.4	1.82
Вірмени	3.6	1.48
Грузини	3.2	1.32
Євреї	2.7	1.12
Туркмени	2.7	1.12
Литовці	2.2	.91
Молдавани	2.1	.87
Киргизи	1.5	.62
Таджики	1.5	.62
Латиші	1.4	.58
Естонці	1.0	.41
Інші народи та народності	21.8	9.02
Разом:	241.7	100

Як видно з таблиці, українці займають друге місце в СРСР за своєю чисельністю. Українці поза межами України також перевищують чисельно більшість народів, які мають свої союзні республіки. Цікавим та алярмуючим являється факт, що українці, там де вони є етнічними меншинами, не мають жодної культурної

автономії, тоді, як багато менші національні групи мають автономні привілеї.

Грошева одиниця

Рубль (\$ 1.00 = .7 рубля за офіційним курсом, фактично ж — долар значно дорожчий від рубля на вільному ринку).

Більші міста

Москва — столиця союзна та столиця Російської республіки (7.06 млн.), Ленінград (3.95 млн.), Ташкент (1.39 млн.), Баку (1.26 млн.), Горький (1.17 млн.), Новосибірськ (1.16 млн.), Куйбишев (1.05 млн.), Свердловськ (1.03 млн.). Крім перелічених, існує ще велика кількість міст з населенням між 500 тис. і 1 мільйоном. Як культурні центри також важливі столиці окремих республік. (Великі міста України подані в розділі "Україна").

Господарство

СРСР — це індустріальна країна з сильно розвинутою тяжкою промисловістю та майже невичерпною базою природних багатств (ще лише частково досліджених). За останнє півстоліття створилося багато нових індустріальних центрів. Хоч радянська індустрія й продукує всі види найдосконалішого сучасного технічного устаткування й машинерії та навіть, багато зі своєї продукції експортує до інших держав, — у власній країні завжди бракує речей щоденного вжитку. Останнє спричинюється непомірно великими асигнуваннями на розвій військової індустрії, яка посідає перше місце в системі радянського господарства. Забезпечуючи розбудову мілітарної бази, уряд змушений імпортувати різні прецизні машини та електронічне обладнання.

Рівень життя радянського громадянина, вищий від життєвого рівня народів Африки, Азії та Південної Америки, але значно нижчий від середнього рівня індустріальних європейських країн. Середній річний прихід на особу вносить приблизно 1,700 дол.

Досить швидко розбудовується комунікаційна сітка: залізнична, водяна, автогузева та повітряна; остання набирає особливої ваги та становиться єдиним засобом зв'язку з віддаленими та важко доступними районами.

Широко розгалужена сітка народньої освіти, зі всіма ступенями навчання (від початкової школи до університету). Ступнево поліпшується й медична опіка та обслуга, хоч багато є місцевостей, які не забезпечені медичними персоналом.

Найслабшим місцем СРСР являється сільське господарство, яке ніяк не може задовольнити харчові потреби держави.

З країни "зернового експорту", яким була царська Росія, Радянський Союз став країною "зернового імпорту". Явно, що державно-колективна система СРСР, ніяк не може конкурувати з вільною сільсько-господарською базою західного світу, що й змушує владу імпортувати до Рад. Союзу мільйони тонн збіжжя з ЗСА та Канади.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СКЛАДОВИХ ЧАСТИН СРСР

Російська Радянська Федеративна Соціалістична Республіка

РРФСР [17,075.4 тис. км² (6,593.4 тис. миль²), нас. — 130.08 млн.] — найбільша з 15-ти союзних республік своєю територією, кількістю населення, значенням у господарстві.

Вона простягається від берегів Балтійського моря до берегів Тихого океану і від берегів Північного Льодовитого океану до снігових вершин Кавказу.

В ній живе більше половини населення Радянського Союзу. Три чверті населення становлять росіяни. Крім росіян, в РРФСР багато інших народів, з яких одні утворили автономні республіки, інші — автономні області й національні округи: на північному заході — Карельська АРСР; у Поволжі — Марійська АРСР, Чуваська АРСР, Татарська АРСР, Мордовська АРСР, Калмицька АРСР; у Передураллі — Комі АРСР, Удмуртська АРСР, Башкирська АРСР; на північному схилі Кавказу — Кабардино-Балкарська АРСР, Чечено-Інгушська АРСР, Північно-Осетинська АРСР, Дагестанська АРСР, Адигенська авт. обл., Карачаєво-Черкаська авт. обл., у Сибіру — Бурятська АРСР, Якутська АРСР, Горно-Алтайська авт. обл., Хакаська авт. обл., Тувинська авт. обл., Єврейська авт. обл. (бувний Біробіджан). [Цікаво відмітити, що для кількох мільйонів українців, які мешкають у цій республіці, не дозволено мати: ні шкіл, ні власної преси, ні книгарень, ні бібліотек].

Столиця РРФСР — *Москва*, яка одночасно є і столицею Радянського Союзу. Москва — політичний, промисловий і науково-культурний центр держави; найбільше місто в СРСР за кількістю населення; в ньому живе понад 7 млн осіб.

Союзні республіки Прибалтики

Біля узбережжя Балтійського моря розташовані три союзних республіки — Естонська РСР, Латвійська РСР і Литовська РСР.

Естонська РСР [45.1 тис. км² (17.41 тис. миль²), нас. — 1.36 млн.] — крайня північна з трьох прибалтійських республік. Крім естонців, у республіці живуть росіяни, особливо в її східній частині.

Столиця — *Таллін*, стоїть на березі Фінської затоки. Таллін — великий і зручний морський порт. Це дуже давнє місто, в ньому збереглися будівлі — пам'ятки XIII століття.

Латвійська РСР [63.7 тис. км² (24.7 тис. миль²), нас. — 2.36 млн.] розташована біля берегів Ризької затоки Балтійського моря. Основна частина населення республіки — латиші. В Латвії більший, ніж в інших республіках Прибалтики, відсоток міського населення.

Столиця — *Рига*, велике портове і промислове місто, розташоване на річці Даугаві біля її впадіння у Ризьку затоку.

Литовська РСР [65.2 тис. км² (26.17 тис. миль²), нас. — 3.13 млн.] — крайня південна з трьох прибалтійських республік. Густота населення в Литовській РСР більша, ніж в інших прибалтійських республіках. Основну частину населення становлять литовці, живуть тут також поляки та білоруси.

Столиця — *Вільнюс*, одно з давніх міст Литви. Це важливий залізничний вузол та старовинний культурний центр.

Білоруська РСР

Білоруська РСР [207.6 тис. км² (80.15 тис. миль²), нас. — 9,01 млн.] займає західну частину Східньо-Європейської рівнини, межує з Польщею. Основна частина населення — білоруси, крім них в республіці живуть українці, росіяни, євреї і поляки. В результаті великого промислового розвитку в Білорусії дуже зросло міське населення, та швидко зростають міста.

Столиця республіки — *Мінськ*, одно з найдавніших міст Східньої Європи. Це — великий промисловий центр і осередок культури білоруського народу.

Українська РСР

Українська РСР [603.7 тис. км² (233 тис. миль²), нас. — 47.13 млн.] розташована на південному заході Європейської частини Радянського Союзу. На заході Україна межує з Польщею, Чехо-Словаччиною. Угорщиною, на півдні з Румунією та Молдавією на півночі з Білорусією та Росією.

Населення УРСР на 4/5 складається з українців, решта — росіяни, євреї, поляки, молдавани. Багато населення живе в містах, яких найбільше в Донбасі, по Дніпру і на узбережжі морів.

Столиця України — *Київ* (понад 1.7 млн. жителів) — одно з найдавніших міст Європи. Він розташований на Дніпрі, в основному на правому високому березі. Київ — велике промислове місто України, центр української науки та культури; в ньому багато історичних пам'яток.

Київ — одно з найкрасивіших міст світу. Цієї краси йому на-

дають: мальовнича горбиста місцевість, сади, парки, бульвари. Тепер київські широкі вулиці з багатоповерховими будинками з'явились і на півому, низовинному березі Дніпра.

Молдавська РСР

Молдавська РСР [33.7 тис. км² (13.01 тис. миль²), нас. — 3.57 млн.], знаходиться на південному заході Європейської частини СРСР. На заході та півдні Молдавія межує з Румунією, а на півночі та сході з Україною.

Більшість населення становлять молдавани; живуть також українці, росіяни, євреї та інші.

Столиця — *Кишинів*.

Союзні республіки Закавказзя

На півдні СРСР, за Кавказьким хребтом, між Чорним та Каспійським морями і кордоном з Туреччиною й Іраном розташовані Грузинська, Вірменська та Азербайджанська союзні республіки. Ці республіки мають давні культури, які вони й тепер дбайливо плекають.

Грузинська РСР [69.7 тис. км² (26.91 тис. миль²), нас. — 4.69 млн.]. Більшість населення — грузини. Крім них, живуть абхазці (в Абхазькій АРСР), аджарці (в Аджарській АРСР), осетини (в Південно-Осетинській автономній області), росіяни, вірмени, українці.

Столиця Грузії — *Тбілісі* — знаходиться на річці Курі й оточена горами. Це дуже гарне місто, частина його розташована на мальовничих схилах; має багато парків, садів. У місті збереглися пам'ятки, які відбивають його давню історію.

Вірменська РСР [29.8 тис. км² (11.31 тис. миль²), нас. — 2.49 млн.]. Основну частину населення становлять вірмени. Крім вірмен, живуть росіяни, кудри, азербайджанці. Найбільш заселена територія на південь від озера Севан і долина ріки Араксу.

Столиця *Єреван* розташована на річці Раздан (Занга) в улоговині, оточеній горами, на висоті 1000 м.

Азербайджанська РСР [86.6 тис. км² (33.44 тис. миль²), нас. — 5.12 млн.]. Крім азербайджанців, які становлять більшу частину населення, живуть вірмени (в автономній області Нагірний Карабах), грузини, росіяни та українці. До Азербайджанської республіки входить Нахичеванська АРСР.

Столиця республіки *Баку* — знаходиться на південному березі Апшеронського півострова біля незамерзаючої бухти. Це одно з найбільших за кількістю населення міст СРСР. Великий центр нафтової індустрії та культурний центр республіки.

Союзні республіки Середньої Азії

На півдні Радянського Союзу, на кордоні з Іраном, Афганістаном і Китаєм, розташовані союзні республіки Середньої Азії: Туркменська, Узбецька, Киргизька, Таджикицька.

Туркменська РСР [488.1 тис. км² (188.42 тис. миль²), нас. — 2.16 млн.]. Населення в більшості складається з туркменів. Крім туркменів, живуть росіяни, казахи, узбеки, українці.

Столиця — *Ашхабад* — стоїть біля півніжжя Копет-Дагу, на окраїні пустині.

Узбецька РСР [449.6 тис. км² (158.07 тис. миль²), нас. — 11.96 млн.]. Крім основного населення — узбеків, живуть каракалпаки (в Кара-Калпацькій АРСР), росіяни, туркмени, таджики, казахи, українці.

Столиця — *Ташкент*. Це найбільше місто Середньої Азії. Цей великий промисловий центр є найважливішим культурним центром Середньої Азії.

Киргизька РСР [198.5 тис. км² (76.64 тис. миль²), нас. — 2.93 млн.]. Населення складається з киргизів, крім них живуть росіяни, українці, узбеки.

Столиця — *Фрунзе*. Місто названо ім'ям відомого радянського полководця М. В. Фрунзе, який тут народився.

Таджицька РСР [143.1 тис. км² (54.02 тис. миль²), нас. — 2.9 млн.]. Більшість населення — таджики, крім них живуть росіяни, киргизи, узбеки, українці. До Таджикицької РСР входить Горно-Бадахшанська автономна область.

Столиця *Сталінабад* розташована в гірській долині на висоті 810 м. Це нове місто, яке виросло в останні десятиліття.

Казахська РСР

Казахська РСР [2,715.1 тис. км² (1,064.1 тис. миль²), нас. — 12.85 млн.] розташована на північ від союзних республік Середньої Азії. На сході вона межує з Китаєм.

Населення Казахстану складається переважно з казахів. На півночі Казахстану, крім казахів, живе багато росіян і українців, на півдні — узбеків.

Столиця *Алма-Ата* розташована на південному сході республіки на передгірній рівнині. Алма-Ата в перекладі на нашу мову означає — «батько яблук», місто дійсно оточене яблуневими садами. Алма-Ата — великий промисловий та культурний центр республіки.

ПОСЕЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ

Розміщення

При аналізі українських поселень на території СРСР, поза

межами України, треба розрізнати два українські масиви: автохтонів та поселенців.

Автохтонні українські поселення

Українці — автохтони почали селитися на землях, які тепер відносяться до інших національно-адміністративних одиниць, ще з давніх часів, що в'яжуться з періодом поширення та розквіту княжої Русі. Процес переселення українців на вільні землі (колонізація сусідніх вільних просторів), властиво, ніколи не припинявся. Він посилювався, чи зменшувався, або міняв свій напрям, залежно від потреб українського населення та політичних обставин.

З огляду на те, що адміністративна територія УРСР значно менша від української етнічної території, навколо України створилося кільце з українських етнографічних земель, з великою кількістю українських автохтонів (кілька мільйонів; — точних даних бракує, з огляду на різні адміністративні фальшування). На західних та південних кордонах, ці українські землі належать до Польщі, Чехо-Словаччини, Мадярщини та Румунії (вони опрацьовані в окремих розділах). На півночі та сході чимало наших земель перебуває тепер в межах Білорусії (191 тис. укр., або 2.1% всього нас.) та Росії. Окремий український етнічний острів є в Молдавській РСР (понад ½ млн. укр., або 14.5% нас.). Великий автохтонний український пас у Росії охоплює південь Орловщини, Вороніжчини, Більщини, Курщини, Задонщини, Дону, Кубанщини та Приозів'я. На жаль, ближчих даних про ці то райони й бракує: а можливо, що зникнення 3 млн. українців, за останнє півстоліття, з просторів РРФСР, якраз і являється безприкладним зразком московського великодержавного шовінізму, який, за рахунок повного заперечення національних прав та потреб української етнічної групи, добився значної денационалізації та русифікації цих споконвічних українських обширів.

Український колонізаційний та переселенчий рух

Творення українських осередків (колоній чи поселень) в інших країнах, явище дуже давнє; пов'язане воно з військовими виправами та активною купецькою діяльністю ще з часів Київської Русі. В часи козаччини, наймані козацькі відділи часто виконували ролю й перших завойовників і перших поселенців на захоплених теренах, з обов'язком несення прикордонної сторожевої служби, в тих місцях. Особливо велика кількість козацьких найманих відділів була в московських царів, які розпочали на той час, велику експансію в неосяжні та дуже рідко залюднені Сибірські простори. Вільності та козацькі привілеї були

нагородою для прикордонних сміливців. Їхні поселення, ще й тепер можна прослідкувати, від українських етнічних теренів починаючи, й на далекому Усурійському краю кінчаючи. Загосподарившись на нових землях, вони контактувались з родичами та земляками, намовляючи їх на переїзд на нові землі. Царський уряд зацікавлений якнайшвидшою колонізацією нових завоювань, заохочував та частково фінансував такі переселення. З другої сторони малоземелля та зріст населення сприяли зубожінню українського села, змушуючи велику кількість наших людей до виїзду, в пошуках нових засобів до існування на широких просторах світу.

Це й був початок української еміграції, базованої на соціальних причинах. Ціле 19 та початок 20 століть — це часи активної еміграції українців зі всіх українських земель. В цей час, з України двома широкими потоками пливли знедолені козацькі нащадки в пошуках кращої долі. На захід, за океан (див. відповідні розділи) — із західних українських земель, та на схід, у Сибір та Усурійський край — зі східних та центральних земель. Перший з них, переборовши неможливі перешкоди, створив мільйонові українські поселення в Північній та Південній Америках та інших країнах. Другий — колонізуючи дикі простори азійські, накопичив кількох мільйонів український потенціал, який, не відомо ще, як себе проявить (напр., лише в одному Казахстані український масив виносить близько 1 мільйона осіб).

За радянських часів процес виходу українців поза межі України не припинився, він змінився драстично та став з природньо-доцільного — пляново-примусовим. Змінився його напрямок, а рівно ж і завдання; але в ньому можемо легко розрізнити кілька окремих, неподібних до себе, течій.

Першою (20-ті та 30-ті роки) — була втеча з України осіб, які з політичних, національних та соціальних мотивів не відповідали комуністичним стандартам. Вони розпорозилися по цілому Союзі в пошуках місця, в якому вони мали надію перетривати червоний терор.

Другою (кінець 20-х та поч. 30-х років) групою, дуже чисельною, хоч кількісно й невизначеною, були українські селяни (розкуркулені), яких з родинами, протягом кількох років вивозили в місця далеких поселень (Урал, Сибір та середня Азія, а рідше — в північні райони Європи). Цією нищівною хвилею вивозу були охоплені не тільки Україна, а й українські етнічні землі, Кубань зокрема.

Третю (20-ті та 30-ті роки) — складали політв'язні та інші арештовані. Хвилі арештів переходили постійно (з початків захоплення влади комуністами), але з різною інтенсивністю, досягнувши вершка в 2-ій половині 30-х років (кривавий розгул Єжов-

щини). Ця група складалася, переважно з молодих та середнього віку чоловіків у розквіті своїх фізичних та інтелектуальних сил. Чисельно вона була дуже великою (точної статистики нема), рідко траплялася українська родина, в якій нікого не було арештовано. Для українського народу ця група творила найбільчу втрату, бо було вирвано з української нації найкращих синів та дочок народу: інтелектуалістів та професіоналів зі всіх шаблів людського суспільства; властиво, український нарід був обезголовлений цими жакливими нічними арештами. Треба було чекати довгі роки, аж доки підросли нові думанючі кадри 60-х та 70-х років. Якраз, ця група творила основні резерви советських концтраків (тодішніх мешканців Гулагського архіпелагу). Використували її на найтяжчих роботах: північних лісозаготівлях, копальнях та будові каналів і тунелів. Небагато було щасливих, які змогли витримати довгі роки каторжної праці, й лише деякі зі звільнених осіли на нових місцях, решта — покалічені та хорі повернулися померати на Україну. Вклад цієї групи в розбудову українських поселень незначний, але вона творить болючу втрату для української нації.

Четверту (протяг останніх 50-ти років) творять т. зв. оргнабори (вимушені контракти) на різні проєкти (переважно будівельні) в різноманітних місцях Радянського Союзу. Кількість таких вимушених контрактних виїздів дуже велика, але частина, після відбуття терміну контракту, повертається до дому. Про розміри оргнаборів можна судити на основі освоєння Цілинного краю в Казахстані, де на поселення залишилося близько 396 тис. українців.

П'яту, відносно невелику групу творять спеціалісти, випускники вузів, яких відправляють на відбуття практики, на кілька років, у різні віддалені райони СРСР, лише частина з них поселюється там на постійно. До цієї групи також можна долучити різних фахівців та адміністраторів, яких командують в різні місцевості, з певними завданнями. Проте, більшість із них, по виконанні завдання, повертається до дому.

Шосту й останню групу творять особи, переважно з фаховим вишколом, які, з метою більшого заробітку, поселюються за своїм вибором або можливостями, по великих містах, чи індустріальних центрах союзу. Кількість їх дуже значна, хоч і дуже тяжко їх ближче обчислити, але їх можна зустріти всюди.

На основі, вище поданих, шляхів та методів переселення, можемо говорити про дуже поважний український етнічний масив поза межами України.

Цифра менша 6-ти мільйонів, подавана радянською статистикою за 1970 рік, виглядає занадто неправдоподібною та мабуть багато менша від дійсної.

Нижче, щоб вив'яснити більше детально кількісний стан українців, поза межами УРСР, переведемо деякі аналізи, користуючись

статистичними даними переписів, починаючи з 1926 року, а саме:

Дати переписів	1926 р.	1939 р.	1959 р.	1970 р.
Кількість укр. (в тисячах)	7,976	4,100	5,094	5,469

В показнику за 1926 рік маємо, згідно радянської статистики, що в європейській частині РРФСР: було — 5,803,522 українців та в азійській частині — 2,069,809 (в останню цифру були також включені українці Узбекистану — 25,804. Туркменії — 6,781 та Закавказької федерації — 35,423, разом — 68,008 осіб). Також треба мати на увазі, що території України, Білорусії та Молдавії були менші в 1926 р., ніж у 1959 або в 1970 роках. Це, безперечно, відбивається в показниках процесу обмосковлення, бо анексовані землі мали значно меншу можливість зміни свого мовного вигляду.

Ці показники сильно зменшуються статистичними махінаціями радянської адміністрації, якій не вигідно виявляти вагу українського населення поза Україною, в її сучасних кордонах. Ми все ж можемо рахувати, що загальна кількість українців є поверх 10-11 мільйонів, розкиданих по дуже великій території. Коли до Другої світової війни, українці, поза Україною, були зосереджені переважно на південь від великої сибірської залізниці, себто в південній частині Сибіру та північній частині Казахстану, Приалтайського району та Далекого Сходу (Зеленого Клину), то, від 1950 років, українці з'являються в значній кількості вже в далеких північних районах Сибіру та Далекого Сходу й на півночі властивої Московщини. Ці українські поселення, в нових районах, не є переселенці в старих поняттях, а в більшості, прислані на працю, як засланці, або в порядку адміністративних призначень.

Треба особливо підкреслити важливість останніх двох примусових переселенчих рухів.

Цифри для статистики українців у СРСР, поза межами Української РСР, мусять бути збільшені принаймні до 8 або й більше мільйонів, бо як подає "Правда" в грудні 1941 р., то десятки мільйонів були зрушені на початку війни та евакуйовані на Схід. Д-р Рахнер (Rachner) у своїй статті зазначає, що до 12 мільйонів було евакуйовано в 1941-42 роках, та що з них, принаймні, 5-6 мільйонів були українці, з яких, мабуть, півмільйона згинули в жорстоких умовах тої евакуації; бо навіть радянська преса, того часу, нотувала тяжку та погано зорганізовану евакуацію. Український автор д-р М. Мілько говорить, що біля 4 мільйонів розмістилася в Азії, в різних місцях, після 1939 року.

Отже, після закінчення війни, в Радянській Азії склад

населення був: 38.8% росіянів, 23% українців та 38.2% азійських тубільців, головно мусульманських народів. Москалі тільки в Східньому та Західньому Сибіру мали більшість, на північ від Сибірської залізниці та переважно по містах.

Для повноти огляду, наведемо тут статистичні дані, зроблені на підставі радянської преси та перепису 1939 року. Вони, з певними коректами для результатів евакуації воєнних часів, дають досить ясну картину національного складу Азійської частини СРСР. Ці матеріали свідчать про значну роллю немосковського населення, а інших, що складаються з тубільчих народів та українців. У своїй статті В. Чапленко говорить, що вони-тубільці мають перевагу над офіційною політикою, бо їхній опір побудований на расовій, національній відмінності, зберігають свою мовну окремішність та є потенційно антимосковського наставлення. До їх вагомого значення треба ще додати українське населення, якщо не все, то принаймні більше відоме.

Таблиця 1 подає розміщення українців в усіх республіках СРСР.

Таблиця 1. Українці в СРСР поза межами України, 1970.

РРФСР	3,345, 885	
Європейський СРСР		
Білорусь	190,839	
Еспанія	28,086	
Латвія	53,461	
Литва	25,099	
Молдавія	506,560	
Разом	804,045	
Кавказький СРСР		
Азербайджан	17,000	(оцінка)
Вірменія	20,000	(оцінка)
Грузія	49,622	
Разом	86,622	
Середньо-азійський СРСР		
Казахстан	933,461	
Киргизія	120,081	
Таджикістан	31,671	
Туркменія	35,398	
Узбекістан	111,676	
Разом	1,232,287	
Всіх українців	5,468,839	41

Щоб підкреслити положення українського населення поза межами України треба занотувати, що, в 1939-40 роках, всі українці (з Україною) склали 13.5% всього населення СРСР, а в 1970 році. — вже 23%.

Треба все мати на увазі важну проблему, яка існує в азійській частині СРСР, це проблема постійної міграції населення, яка дуже поширилася в останні десять літ. Вона існує вже довгий час і пов'язана зі загальною економічною політикою Радянського Союзу, розбудови великих просторів та створення господарської бази для всієї країни, використовуючи великі природні багатства. Але в планах такої експанзії господарки, Москва зустрічає кілька важливих перешкод: першою з них є проблема забезпечення робочими кадрами промисловості та сільського господарства.

Від кінця 1950-х років, коли сталися зміни у використанні системи таборів (т. зв. Гулаг), які постачали потрібні кадри, а вони складали, приблизно, половину робочої сили на різних нових будовах. Після того, як змінилися методи використання таборів та частинно їх було ліквідовано, виявилось, що уряд не зміг опанувати нову ситуацію. Треба мати на увазі, що після закінчення війни, в 1945 р., були видані розпорядження про заборону повернення евакуйованих до своїх земель. Це викликало потребу вивчення нової ситуації, зокрема в Сибіру та Далекому Сході.

Так, напр., В. Переведенцев у праці "Вопросы экономики" (Червень, 1961 р.) вивчав проблему робочих кадрів Сибіру. Він був тоді у складі Інституту Економіки Сибірського відділу АН у Новосибірську. Сибір має біля 60% всієї площі РСФСР з населенням біля 25 міль., зосередженого в полосі вздовж головної сибірської магістралі. У сільсько-господарській ділянці досить часто виявляється гостра недостача робочих рук, тому в літній період переводиться мобілізація студентських кадрів та робітників індустрії, висилаються на працю до колгоспів і радгоспів та переводиться мобілізація техніки, щоб своєчасно зібрати врожаї. Але умови підсоння в азійських просторах є такого характеру, що ранні заморозки та дощі нищать часто значні кількості нового врожаю.

Тож у період 1956-60 років, були перекинуті до Сибіру, головню з України, 700 тисяч душ, в порядку різних розпоряджень, як напр., т. зв. "ініціативні групи" або "добровільного переселення". Але втеча звідти, в той самий час, була також дуже висока; Так, напр., у Красноярську, тільки весною 1960 р., залишило фабрики та заводи 4 700 осіб, із яких більшість хотіла

* В. Кубійович опрeдiлює на 250-300.000

повернутися до своїх родин.*

Твердиться, що втеча з місця роботи є дуже велика; на нових будовах біля 2/3 новопоселених переїздить в інші місця, ліпше забезпечені мешканням та обслугою. "Населення сибірських міст зложено з т. зв. "новоселов" змінюється постійно, це показують такі міста, як Ачинськ, Дивногорськ та, зокрема, Братск, оточений таборами засланив." Пишеться, що населення змінилося за чотири роки на більше, як на четвертину.*

Цікавим є, що більшість, аж до 82% цього потоку. є особи, які прожили в Сибіру менше, як три роки. Важливе, що відходячи, вони забирають також свої родини, друзів та знайомих, як зазначає автор цієї останньої праці. Отже є групове пов'язання, яке серед деяких національностей, є дуже сильне. Цим відмічується також українців.

Як же виглядає ця міграція серед українців? Ми можемо її показати в такому вигляді: загально у всьому РРФСР проживало, менше як два роки, — 427,730 українців. З них було 250 тис. чоловіків та приїхали вони: з міст — 219,836 та з сіл — 88,457. Вони приїхали до РРФСР: з Донецько-придніпровського району — 197,005, з південно-західного району — 158,675 та з півдня — 72,050. На основі цього можна зробити заключення, що особи з ДП району, це — в більшості були робітники та спеціалісти, переважно з міст, а з сіл було тільки 24 тисячі. Цифри південно-західні включають осіб також з Галичини.

Аналіза цієї міграції не є легка, зокрема, коли торкається національного складу; тому таблиці показують місце звідки приїхали мігранти, вони дають певний ключ до пізнання.

Отже для цілого СРСР, без України, ми можемо скласти наступні підрахунки: європейська частина РРФСР, без Північного Кавказу, дає приблизно — 314,313, з яких залишилися, менш двох літ, на півночі — 65,410, а в центральній частині, включно з Москвою, — 199,529. Північний Кавказ дає цифру — 99,374 особи

В Азійській частині СРСР ми дістаємо наступні показники:

Весь Сибір — 98,866, Туркестан — 14,185, центральний степовий район — 65,566 та Далекий Схід 61,755; разом буде — 233,316 особи. Тут треба зупинитися на окремих місцевостях: у Сибіру головними місцями, що мали збільшену міграцію, є Західній Сибір (23 тис.), Східній Сибір (27 тис.) та Красноярська область (11

* "Проблемы развития восточных районов СССР. М. 1971.

* Л. Шишкин, Влияние некоторых условий на текучесть рабочих в промышленности.

тис.) Треба окремо рахувати Зах. та Східній Сибіри, де ця міграція була найбільше активна, це були місця будов у їх північних районах.

Так само, на Далекому Сході найбільше було мігрантів у Магаданській області — 11.5 тис., звідки, безперечно, люди втікали від тяжких умов життя, про які у авторів вказаних праць не має окремих вказівок.

Щоб це явище міграції більше підкреслити, треба поглянути і на положення в самій Україні, де ми бачимо, що перебувало менше, як два роки в якійсь місцевості — 1.621.000 особи. Там, в Україні, ці особи кидали свої місця праці та замешкання, з причин незадовільних умовин культурного обслуження, себто браку шкіл та догідних умов для виховання дітей, без огляду на те, як радянська влада описує умови задоволення тих культурних потреб для населення. В цьому відношенні положення українських мігрантів, в азійській частині СРСР, є ще гірше.

Загальна цифра мігрантів української національності, як їх зазначається в томі VII перепису 1970 року (Москва, 1974 р.), виглядає так: було українців, які прожили менше як два роки в одному місці — 1,992,855; з них приїхали з міст — 670,339 та зі сіл — 720,350; до міст переселилися з міст — 221,008 та зі сіл — 381,158, разом — 602,166 особи. Це показує, що українців взагалі мігрує, в середньому, 5% всього населення.

Заведення нових т. зв. "трудових книжок", згідно закону ч. 656 від 2 липня 1974 року, закріплює працівників всіх спеціальностей за виробництвом, облегшує контролю, а для членів колгоспів зачинає всяку можливість змінити своє положення. Це — фактично новий трудовий паспорт, який не може мінятися, свідоцтво повного поневолення людини державним капіталізмом.

Як інша причина втечі або мінливості складу населення, це — відсутність культурного забезпечення для нього. Зокрема, це торкається молоді. Для цього є досить ясні вказівки в нових дослідженнях умов праці та складу робочих кадрів згідно їх віку. Тут має безперечно велику вагу, для українського населення та кількох інших національностей, зустріч, прибулих робітників або службовців, з ворожим наставленням московської адміністрації, та виявлення її шовіністичного наставлення до всіх інших національностей, позбавлення їх преси в їх мовах, нестача книжок у бібліотеках, брак культурних гуртків та відсутність найголовнішого — шкіл для дітей отже є плянове приречення їх всіх на повне обмосковлення.

Наприклад, у таких місцевостях як Тюменська область, де було 26 тисяч українців, яких 14 тис. заявили, що вони вживають укр. мову, як розмовну, але не мають своєї преси, ані бібліотеки. Взята ця область, як зразок, бо вона є в процесі швидкої розбудови.

ви, й звідти — 6.155 осіб мігрували, очевидно, з показаних вище причин.

Для підкреслення вагомості наслідків постійного руху робочих кадрів та ін. груп населення, звернемо увагу на шлях цих мандрювок. Для обслуги господарства, комуністична влада надсилає з України та ін. районів європейської частини СРСР, але не з РРФСР, групи до центральної полоси Сибіру, Казахстану й далі на Схід, а кадри, з цих полос, переводить у північні райони. Ці кадри задержуються на півночі не більше, як два роки, і тікають буквально через Урал до європейської частини РРФСР або вертаються якщо є можливість, до своїх околиць — до міст, але майже ніколи до колгоспів.

Такий рух був увесь час і про нього зазначають радянські дослідники-економісти всіх тих районів, які є в процесі розбудови. Очевидно, що нові закони та розпорядження КГБ мають зробити таку міграцію неможливою, при заведенні нових "трудових книжок" (пашпортів). Маємо сумнів, щоби ці заходи були успішні.

Урядова політика асиміляції національних меншин

Нам треба зупинитися більш уважно на принципах обмосковлення або повної асиміляції етнічних груп, які перекидаються до нових районів розбудов, зокрема, Сибіру, Казахстану та Далекого Сходу. Радянські статистики не дають повної відповіді на подібні питання, але розроблені тези цих питань, які були надруковані, виявляють для нас важливі факти. Так напр., серед українців, а так само й для інших національностей, є виявлення групової ідентичності, зокрема тоді, коли вони є серед чужого оточення. Ми вже навели примір Тюменської області, те саме видко в Якутщині, Алтаї, в деяких районах Сибіру та, особливо, в Казахстані, де є більші скупчення українських поселенців.

Такі дослідження радянських авторів, як напр. П. Кудрявцева, зазначають, що діти у мішаних подружжях майже постійно обирають нац. приналежність за батьками. Це явище також впливає на дітей переміщених батьків, які опиняються серед чужих оточень. вони — діти пов'язують себе з оточенням. Все ж треба бути обережним, щоб не переоцінювати впливи обмосковлення, бо аналіза т. зв. мовної русифікації не означає, що національна приналежність є загублена; свідчення цього можна бачити в стихійному зрості української національної приналежності, в роки революції 1917-1918 років, а зокрема в роки українізації; і знов же спонтанне виявлення в часі, т. зв. відлиги 1956-65 років, як це було засвідчене на Алтаї, в Казахста-

ні та зокрема на Далекому Сході. Так само було виявлено, до того, під час Другої світової війни, що було помітне в радіо програмах по всіх просторах азійської частини СРСР, коли радіо-станції Ташкенту, Хабаровська, Томська, Іркутська і почасті у Владивостоці ввели українську тематику, свідками чого ми були.

Цікаві матеріали були надруковані в останні роки, які освітлюють проблеми переселення до Азійської частини СРСР. Так напр., автор однієї такої праці — В. Пакшишевський, обговорюючи питання міграції населення в СРСР, пише, що передбачається, на протязі найближчих 25 літ, переселити з України до 16 мільйонів осіб, себто до 2/3 нормального приросту населення. На протязі періоду від 1946 р. до 1962 р., з України виїхало 88 тисяч селянських родин, а також 810 тисяч робітників.

Також підрахунки С. Я. Процюка ("Сучасність" ч. 7, 1965 р.) зазначають, що 920 тис. осіб залишило Україну в цей період. Це підтверджується також й ін. шляхом, бо "Молодь України" повідомляє (1965 р. березень), що 110 тис. "молодих патріотів" виїхали на працю, в 1964 р., до Пів. Сибіру, Казахстану та на Далекий Схід. В цей самий період, турботи про культурне та національне обслуговування українців поза межами України набирають значення важливої проблеми. Значні групи вчителів та працівників освіти, в лютому 1963 р., робили заходи про відновлення громадської освіти, в українській мові, поза Україною, але московський уряд не тільки відмовив, але навіть заборонив друкувати звіт про ці заходи в Україні*.

Нотується значне розходження в справі трактування мовних питань у комуністичних колах КПСС. Можна навести кілька різних оцінок цього питання та спроби, як його розглядати або вирішувати. Є погляд в колах азербайджанських учених, що культура комуністичного суспільства не може прийти через автоматичне злиття мов та усунення національних різниць адміністративними заходами, але іншими шляхами, однак якими М. Гадзієв не вказує.

У той самий час, уряд у Москві послідовно робить всі можливі заходи, щодо штучного змішування населення, особливо в далеких місцевостях. У цьому відношенні є цікаві спостереження американських вчених, що асиміляція та скріплення національної ідентичності можуть розвиватися одночасно в різних частинах мобілізованої людності, для переселення або перенесення на працю в інші частини країни. Автор Б. Сілвер наводить, для підтвердження своїх висновків, думки радянського вченого, який спо-

* Інститут мовознавства ім. м. О. Потебні: "Про культуру мови", Київ, 1964 р.

стерігав подвійну роль міста, як центру зустрічі різних етнічних груп.

Отже, певні кола інтелігенції та політичних лідерів будуть мати впливи на процес спротиву асиміляції, це явище почало виявлятися повсюди. Одне є переконливо виявлено, що положення етнічних груп у РРФСР є більше zagrożене процесами обмосковлення, аніж в інших місцевостях. Входить у цей процес також релігійний момент, який зокрема сильний є в мусульманських країнах. Він проявляється також серед інших етнічних груп, як напр. українців. Треба все мати на увазі, що в СРСР — українці, білоруси та узбеки творять майже 60% всього населення Союзу й цей сам факт має значні впливи на взаємовідносини етнічних груп.

Процес обмосковлення проходить, згідно советських статистик, більше серед слов'ян: у білорусів — 6.8%, в українців — 6.5%, а серед мусульманських народів він є менший як 0.8 — 0.4%; серед кавказських народів він також низький, — у грузинів — 0.4%, у вірменів — 0.7%. Тут повсюди має значний вплив міське населення, де процеси проходять значно швидше та сильніше, тому зусилля адміністрації є направлені головним чином на переміщення селянського населення України, висилку його до азійських просторів.

Наглядними доказами розміру обмосковлення можуть служити показники статистик, напр. 1959 р. та 1970 р., коли офіційно говориться, що українців було, в 1959 р., — 37, 252,930, а в 1970 р., — 40,753,246, з яких, у 1970 р., вживали українську мову — 34,906, 290, а московську мову вживали — 5,817,307, то розподілення української мови серед українців поза межами України не є досить ясне зі статистичних показників, бо при переведенні перепису вживалися різні методи, щоб заставити українців зазначати московську мову, як звичайно вживану в обході.

Так напр. для всього РРФСР з українським населенням в 3,346 тис., вживало укр. мову біля півтора мільйона, а московську — трохи менше двох мільйонів; але тут треба взяти на увагу той факт, що в кордонах РРФСР знаходиться весь Сибір, з його значними старими українськими кольоніями, які вже півстоліття є під тиском обмосковлення, хоч не втратили національної ідентичности, себто приналежности до своєї нації.

Це явище є співзвучне з нашими попередніми твердженнями і його легко можна підтвердити матеріалами статистики. Для порівняння наведемо, що в той час, як у РСФСР жило 8.22% всіх українців, у СРСР — 3,346 тис. Себто число українців зменшилося, у порівнянні з минулим переписом, на 13 тисяч. У Казахстані число українців було, в 1970 р., 930 тисяч, себто, на 174 тис. більше у порівнянні з переписом 1959 р.

Звертаємо увагу на збільшення українського населення в

Молдавській республіці, де було, в 1970 р., — 506,560; з яких уживали укр. мову — 402,157, а московську — 98 тис. та молдавську — 785. Можна думати, що тут мала вплив міграція українців із України або повернення до українства тих, хто раніше зачислював себе, з політичних чи інших причин, до молдаван.

Релігійне життя, церкви

Ми не можемо багато говорити про ці питання, такі важливі для українського населення поза Україною в СРСР, себто про духовне та релігійне життя, зокрема, коли справа торкається останнього, в країні, де домінує урядовий атеїзм з підкресленням політики повного знищення релігії. Жодної української церкви (легальної) не існує. Однак можемо ствердити, що релігійні потреби українців полагоджуються в християнських осередках, які знаходяться в околиці, незалежно від обрядових відмін.

Культурне та громадське життя

До початків Першої світової війни, в б. царській імперії, поза Україною, українське культурне життя було зосереджене в певних місцях: у Петербурзі, почасти Москві та в інших місцях більшого скупчення українських поселенців, себто, в Сибіру та на Далекому Сході. Виявленням цього були укр. організації, як громада в Петербурзі, різні гуртки, котрі плекали справи видавання та поширення української книги, участь укр. делегатів у Державній Думі Російської Імперії, зокрема в Думі 1-го созиву, де вони мали свій клуб, а також в інших формах.

В Москві була зосереджена видавнича група, біля журналу "Украинская жизнь", та ін. гуртки. Важливими були легальні організації — українські клуби. Таких було, в той час, чотири на всю імперію. Вони були засновані в такому порядку: в Харбіні — 1907 р., Петербурзі — 1908 р., Києві — 1908 р. та в Благовіщенську на Д. Сході — 1909 р. Нотуємо ті, які дістали офіційне затвердження своїх статутів. Але треба такою сюди включити ще й український студентський гурток при Орієнтальнім Інституті у Владивостоці, що створився в 1907 р., та в Томську при університеті, в 1908 р. Ці гуртки та клуби спричинилися до поширення української культурної та рівночасно й політичної активності.

Одночасно провадилася інформаційна праця, дописи до української, нечисельної тоді, преси, як до київських та галицьких часописів та журналів, також були постійні кореспонденції до американської "Свободи", вже від 90-х років минулого століття. Поет П. Грабовський писав під ім'ям — П. Граб.

В 1910 р., була спроба друкувати український текст у ново-сталому щоденнику "Думи", в Читі на Забайкальщині. Цей

часопис. за повідомленням журналу "Село", від 14 жовтня 1910 р., мав виходити монгольською, московською та українською мовами.

Під час Першої світової війни, українська праця майже повсюди припинилася в царській імперії, за винятком Харбіну в Манджурії, де були більш ліберальні умовини на той час. Українці на Сибіру та Далекому Сході передплачували та одержували значну кількість української преси, так напр. у Харбіні, в 1911 році, одержувалося поперх 20 укр. часописів, не рахуючи журналів та книжок. Український Клуб мав тут, уже тоді гарну бібліотеку.

Після революції 1917 р., українське життя спонтанно почало розвиватися на всьому просторі Російської імперії. Відчинялися клуби, творилися громади, різні гуртки, союзи, кооперативи та ін. Одночасно почалося творення укр. військових формацій, для чого переводилося відокремлення українських жовнівців з регулярних частин російської армії. Одночасно, на Сибіру та Дал. Сході, появилися військові гуртки серед українців-полонених б. австрійської армії, як напр. у Кургані, Барнаулі та в Микольську-Усурійському на Зеленому Клині. Багато галичан-вояків включилися в працю місцевих українських організацій, навіть, у Ташкенті, Томську, Владивостоці та ін. місцях.

Українці Далекого Сходу зорганізували та відбули чотири Укр. Далеко-Східні З'їзди, та було два З'їзди на Сибіру, які спричинилися до участі українських представників у краєвій Областній Раді Сибіру-Думі. Після створення Далеко-Східньої Республіки, український представник П. Марчишин був делегований до її уряду, як тов міністра національних справ.

Після опанування Сибіру та Далекого Сходу комуністами, українське життя припинилося, організації були зачинені, баг{5}о активних діячів були арештовані. В Читі відбувся, в грудні — 1923 р. та січні 1924 р., суд над українцями, обвинувачуваним були винесені тяжкі засуди.

Тільки після того, як в Україні почався процес переведення українізації, це відбилося також на українському житті і в Азійській частині СРСР. Було українізовано десять районів на Далекому Сході та Зеленому Клині (6 на Приморщині та 4 на Амурщині), де вся адміністрація та всі школи були переведені на укр. мову й почав виходити український щоденник у Хабаровську — "Соціалістична Перебудова". Ця українізація продовжувалася до 1934-5 років. Відгуки її були ще помітні й під час Другої світової війни в советській пресі та в радіо-передачах.

Активно переводилася українізація також у Казахстані й деяких місцевостях Сибіру, де були великі українські скупчення. Але, після закріплення советської адміністрації та початком колективізації, в 1933-35 роках, зокрема на Алтаї та в деяких

районах Казахстану, переводяться масові переселення т. зв. кулаків у Єнесейську та ін. області. Всі українські школи, бібліотеки та клуби зачиняються. Цей руйнаційний процес переходить в азійських землях рівночасно з подібним процесом в Україні, тільки більше тотально і швидше.

Після Другої світової війни, українське культурне життя навіть у советських формах майже не існує, поширення української преси є дуже обмежене й зустрічає великі труднощі, про що свідчать зажалення друковані в пресі, як напр., "Радянська Україна", восени 1954 р., писала багато про життя в Казахстані на т. зв. "цілих землях". Туди силою переселили українських селян, як ми це зазначали в статистичних оглядах вище. Журнал "Мовознавство" друкував, кілька літ тому, досліді про українські діалекти на Приморщині (Зелений Клин), але взагалі відомостей про українське життя в РРФСР та Азії в советській пресі подається дуже мало, і тільки в історичних статтях у різних журналах обговорюється питання переселенчих рухів. Але ці відомості обмежені й не дають можливості зробити повну перевірку, або устійнити дійсне положення. Але повідомлення про подорожі українських театрів, улаштування їх виступів та концертів, у різних місцях азійської частини СРСР свідчать, що там існує великий попит та заінтересовання укр. культурним життям, і що українські поселенці не тільки не байдужніють, але, навпаки, виявляють велике зацікавлення рідною національною культурою, так, що вороже настроєна адміністрація мусить з цим числитися та полагоджувати такі запотребування.

Зв'язки з українцями інших країн

Заборона українських національних об'єднань у СРСР (поза Україною) виключає будь яку форму офіційного зв'язку цих наших поселень з українськими колоніями у світі.

Зв'язок обмежується до індивідуальних, радше спорадичних, випадків спілкування окремих одиниць, припадкового читання преси та книжок з поза України, та слухання радіопередач.

Живим являється зв'язок з Україною, в першу чергу, родинного характеру (листування та відвідини) та загально-суспільного: радіо, телевізія, кіно, гастролі театрів та мистецьких ансамблів, а також преса й книжка, хоч і приходиться їх діставати з великими труднощами.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Енциклопедія Українознавства НТШ, Сарсель, томи 1-7
2. Кубійович В. "Зміни нац. відносин в Україні в ХХ столітті", Укр. Самостійник (грудень, 1974)

3. М. Марунчак — Українці в ССРСР поза кордонами УССР, УВАН (Канада, 1974).
4. Олесевич Т. Статистичні Таблиці Українського Населення в ССРСР, Укр. Інститут (Варшава, 1930)
5. Мілько М. — "Українці в Азії", "Укр. Голос на Д. Сході (Шангай, 1942)
6. Олесіюк Т. — Українські Колоніальні Землі, "Табір" (1932-33)
7. Олесіюк Т., Сіра Україна. (Женева, 1947)
8. Світ І., Літопис укр. життя в Азії, рукопис: поверх 800 статтів та нотаток (Харбін, 1936-38)
9. Світ І., "Український потенціал в Азії", Альманах УНСоюзу, (Джерзі Сіті — 1958)
10. Итоги Всесоюзной переписки населения СССР. Томи 1-7 (Москва — 1972-74), спеціально томи 4 і 7.
11. Проблемы развития Восточных районов ССР (Москва — 1971)
12. Советский Союз, Географическое описание в 22 томах (Москва — 1969) Спеціально томи: Сибір — 2, Казахстан, Дальний Восток, Україна.
13. Советский Народ и диалектика национального развития. Ак. Наук Азербайджана (Баку — 1972).
14. Шермухамидов С., Рассвет и сближение национальных культур народов СССР, (Москва — 1974).
15. Area Handbook for the Soviet Union, 826 pp. Government Print, (Washington — 1971)
16. Chaplenko V., "The Nationalities of RSFSR", Ukr. Quarterly, vol. VII No 1.
17. Milko M., Dr. The Great Siberian Migration, (Princeton — 1957)
19. Silver B., Social Mobilization and the Russification of Soviet Nationalities, American Political Science Review (March, 1974).
20. Sweet John, V., The Problem of Nationalities in Soviet Asia, Ukr. Quarterly, (vol. IX pp 229-235)
21. Наулко, В. І., Етнічний склад населення Української РСР (Київ — 1965).
22. Никитин, Н. П., Прозорова, Е. Д., Тутыхина, Б. А. (редактори), Экономическая география СССР (Москва — 1973).
23. Пинхенсон, Д. М., Экономическая география в цифрах (Москва — 1970).
24. Король, Нестор. Українське Козацтво — родоначальник кінного війська Московії-Росії, (Нью Йорк — 1963).

Іван Світ
 Українська Вільна Академія Наук
 Нью Йорк, ЗСА
 Ігор Гурін
 Український Соціологічний Інститут
 Нью Йорк, ЗСА

*ЕВРОПА:
УКРАЇНСЬКІ МЕНШИНИ
— АВТОХТОНИ*

УКРАЇНЦІ В ПОЛЬЩІ

КРАЇНА Й УСТРІЙ

Назва, географічне положення, простір і населення

Польська Народня Республіка (Polska Rzeczpospolita Ludowa) ПНР — держава в середній Європі. На півночі вона омивається Балтійським морем та межує: з Росією (Калінінська обл., б. східня Прусія) Литвою, Білорусією, Україною, Чехословаччиною та Східною Німеччиною.

Простір і населення країни в порівнянні з ЗСА та Україною (УРСР):

1	Польща	ЗСА	Україна (УРСР)
2	311.7 (120.4)	9,363 (3,615)	603.7 (233)
3	32,671	203,235	47,126
4	105 (271)	22 (58)	78.1 (202)
5	VI.1969	IV.1970	1. 1970

Значення порядкових цифр: 1. — країна в її границях, як під 5; 2. — простір країни в тисячах кв. кілометрів (у тисячах кв. миль); 3. — населення в тисячах осіб, за станом, як під 5; 4. — густота населення — осіб на 1 кв. км (на кв. миль); 5. — місяць і рік перепису населення.

Устрій держави

Польща поділена на 46 воєвідств (було 17), та 3 самоуправні міста (Варшава, Краків і Лодзь), які діляться на 2,365 волості (гміни). Цей адміністративний поділ був переведений в роках 1973 - 75 та замінив собою попередній поділ з 1952 р. Законодавчу владу має Сейм, що складається з 460 послів, вибраних кожних чотири роки. Сейм покликає до життя виконавчо-розпорядчий орган - Уряд, що його очолюють: президент (тепер — Й. Циранкевіч) і прем'єр - міністр (тепер — П. Ярошевіч). Але, в

дійсності, всю владу в державі має комуністична партія ("Польська Об'єднана Робітнича Партія" — з 1948 р.), генеральний секретар — Е. Гієрек. Центральний орган компартії — "Trybuna Ludu".

Інші партії: "Об'єднана Селянська Партія" (орган — "Dziennik Ludowy" та Демократична Партія (орган — "Tygodnik Demokratyczny") — підлягають комуністичній партії та виступають разом з нею.

З кінцем 2-ої світової війни, в Польщі, окупація німецька була замінена окупацією советською (російською), що й було причиною до заведення комуністичного режиму в цій країні. До сьогодні ПНР знаходиться в сфері впливу СРСР (сов. сателіт) та належить до т.зв. Варшавського б'юро (1955 р.). Польща — член ООН (1945 р.) та член Ради економічної взаємодопомоги (1949 р.).

Віровизнання

Більшість населення (24 млн.) належить до римо-католицької церкви (Kościoł Katolicki); у меншому числі: православні (500,000), євангелики (290,000), греко-католики (100,000), юдеї (12,000), решта без віровизнання.

Урядова мова

Польська.

Національні меншини

Крім поляків (96%), живуть у Польщі: українці (кругло 300 тисяч на 1962 р., але дані не завжди годяться), білоруси (170 тис.), жиди (30 тис.), словаки (20 тис.), росіяни (20 тис.), литвини (10 тис.), греки і македонці (10 тис.) та німці (число не відоме).

Головні міста

Столиця — Варшава — (1,308,000 жителів); Краків — (583,000), Лодзь — (762,000); Познань — (469,000), Вроцлав — (523,000).

Господарство

Польща — це країна, переважно, рівнинного характеру, що простяглася — від Балтійського моря (на півночі) до Карпатських гір (на півдні). Низовинні рівнини, подекуди, перериваються горбовинами (Поморське й Мазурське поозер'я) та височинами (Сілезько-Малопольська, Люблинська та ін.). На крайньому півдні й півд. заході — гірські системи Карпат (до 2500 м) та Судетів (до 1600 м). Під лісами (переважно мішаними) бл. 22% території

країни. Польща має густу річкову мережу та багато озер (найбільші ріки: Вісла з Бугом та Одра з Вартою). Зростає сітка доріг.

Країна має багаті поклади кам'яного та бурого вугілля, поліметалів, кам'яної соли, трохи нафти та інші корисні копалини.

Польща знана, як країна аграрна (відсталого типу) від давніх часів, але за останніх тридцять років, країна зовсім змінила свій господарський характер та перетворилася в розвинуту індустріально-аграрну країну. Створилися та розвинулися індустрії: гірничодобувна й чорної металургії; розвивається кольорова та хемічна, поширюється текстильна та харчова; швидко розвивається нова ділянка промисловости — машинобудівельна, яке під сучасну пору вже дає понад 20% валової продукції. Останніми роками почала поживляватися зовнішня торгівля з вільним світом (40%). Головні товари вивозу: машинава продукція, вугілля, хемічні вироби, харчові продукти, текстильні вироби, метали та кораблі й човни; а головні товари імпорту: залізна руда, нафта та нафтові вироби, штучні добрива та пшениця.

Клімат

Клімат країни — помірно-континентальний. Пересічна температура січня від -1 до -4° Ц., липня від +16,5 до +18,5 Ц. (відповідно в Києві: -5° Ц. і +19 Ц.). Річна сума опадів від 600 мм на півночі до 1000 мм на півдні (відповідно в Києві — 615 мм).

Грошева одиниця

Грошева одиниця в державі — польський злотий (zloty); офіційний курс — 20 злотих = 1 ам. дол. (1. IX. 75), але існує також "чорний ринок", на якому ам., доляр коштує більше.

ПОСЕЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ

Розміщення

На території теперішньої Польщі жили й живуть, від споконвічних часів, українці, головно селяни; — на Бойківщині: Ліско; Лемківщині — повіти: Сянок, Кросно, Унігів, Горлиці, Н. Санч — на північ, обабіч ріки Сан (кол. Австро-Угорщина); та на Холмщині й Підляшші (кол. Росія).

Крім того, кільканадцять тисяч українських робітників, студентів та інтелігенції жило по більших містах Польщі, як от Варшава (5,000 - 10,000), Краків (3,000), Кельце, Познань, Катовиці.

По 1920-х роках прибуло сюди ще багато тисяч українців, з армії Петлюри, що перебували, деякий час, у таборах для полоне-

них (Тухолче, Каліш, Ланьцут). Більшість цих українців, однак, згодом виємігрувала до Чехо-Словащини, Франції, тощо; а деяким пощастило перенестися на українські території під Польщею (Галичина, Волинь).

Пізніше, (під час війни) кільканадцять тисяч українців переселились до міст Польщі (тоді — Генеральної Губернії), із західніх українських земель, окупованих більшовиками року 1939. Ці переселенці, однак, повернулись, переважно, назад — після приходу німців в 1941 р. В тому часі, працював у Варшаві й Кракові Український Центральний Комітет (УЦК), як організаційний центр українських емігрантів у Генеральній Губернії. По 2-й світовій війні, багато українців виїхало з Польщі на Захід (перед приходом більшовицьких армій) до країн, не окупованих советськими військами.

Значні зміни наступили, в наслідок усталення советсько-польських границь у 1945 р., на підставі договорів між Польщею та СРСР. В наслідок цього, коло пів-мільйона із земель, що припали Польщі, переселились на Україну. Ту частину українців, яка не переселилася добровільно, по році 1947 виселено примусово (після ліквідації У.П.А.), з їх етнографічної території, та переселено, головно, на терени б. Північно-Східньої Німеччини. Ці землі перейшли, по 2-й світовій війні, до Польщі й звідти виселено німців на Захід. Українців розселено (розпорошено) по селлах, у дуже важких умовах; серед поляків, переселених з б. польських земель, які перейшли до Радянського Союзу після 1945 р.

Деякий час працювали тут українці, переважно, як наймити — у польських та німецьких селян; щойно згодом, почали вони діставати спустошені німецькі господарства. — По кількох роках, дозволено було невеликій частині українців (кільком тисячам) повернутись додому; на спустошені, майже незаселені, колишні свої землі й господарства.

На нових поселеннях (на бувших німецьких територіях) живуть тепер українці — у воевідстві *Ольштин* (б. Східні Пруси) — коло 50,000, або — 6% всього населення; головно в повітах: Бранево, Кентшин, Моронг (*Morąg*), Пасленк (*Pasfęk*), і Венгожево (*Węgożewo*). У воевідстві *Кошалін* — коло 30,000; у пов. Мястко, Кошалін, Глухів, Битів та інші. Далі: в воев. *Щецін* — коло 15,000, по селлах і в самому місті; в воев. *Гданьск*; у воев. *Вроцлав* — коло 20,000; Зіельона Гура — коло 10,000 та Ополе — коло 2,000.

Решта, переселених українців, живе на Підляшші (пов. Біла Підляска й Володава) та в воев. Ряшів (Перемищина та Ярославщина), як нац. меншина, між поляками; хоч є двоє сіл (Поздев і Кальників), які повністю заселені українцями. Далі на Захід, того ж воевідства, — на Лемківщині та в пов. Ліско, живе ще коло 10,000 українців.

Релігійне життя, церкви

Близько 50% українців у Польщі — це греко-католики, решта 50% — православні. Греко-католицьке віровизнання не признається державою й тому, довгий час, греко-католикам не дозволялось організувати свої парафії та мати свої храми. Греко-католицькі священники могли відправляти богослуження в латинських костюлах, лише за згодою їхніх парохів, та й не завжди діставали дозвіл. Багато священників відправляло й далі відправляє богослуження потайки, у приватних домах.

Греко-католицькі церкви перемінено на костюли, або ж зруйновано, якщо вони не є мистецькими пам'ятниками; — кращі ікони перенесено до музеїв.

У Польщі живе ще коло 40 греко-католицьких священників та є ще кілька гр.-католицьких церков (Варшава, Перемишль, Білий Бір, Пасленк, Дзієжгонь) та по деяких селах, на Лемківщині й Посянні. Греко-католицький єпископат, у Перемишлі, знесено; гр.-католицькі священники підпорядковані латинським єпископам.

Дещо краще у православних українців, яким 1956 р. дозволено відновити, або наново зорганізувати парафії й церкви. У Польщі є 4 православні єпархії з приблизно 150,000 вірних (у тому числі — близько 50 тис. українців), підчинених Автокефальній Церкві в Польщі, яка належить до Московської Патріярхії.

Не зважаючи на русифікацію й полонізацію Православної Церкви в Польщі, у деяких церквах, все ще, проповіді виголошують в українській мові. Багато греко-католиків, яким заборонено їхню Церква, переходять на православ'я або на латинський обряд, або ж стають членами різних релігійних сект.

Українська мова

Українці в Польщі живуть розпорошено, поміж поляками, і настанова польської більшості, а зокрема, виселенців з українських земель, до наших людей, — все ще ворожа. Через те, більшість українських переселенців змушена приховувати свою національність і вживати польської мови. Це сприяє денационалізації української молоді.

Шкільництво

Помимо заходів, з боку українців, — справа українського шкільництва у Польщі — цілком незадовільна. Деяке українське шкільництво почалось творитися щойно в 1956 р. Так, у рр. 1958 - 59 було 7 українських початкових шкіл і 152 пункти навчання української мови, при польських школах. Ще в рр. 1965 - 66 діяли 3 українські початкові школи, з 500 учнями, та лише 136 пунктів

навчання з 2,267 учнями. А в 1970 р., в 3 школах, що залишились з 7, було лише 222 учні й тільки — 96 пунктів навчання, з 1736 учнями. Ледве 5% дітей вивчає українську мову в школах.

Крім початкових шкіл, існує український загально-освітний ліцей у Легніці; українські класи — при педагогічному ліцеї в Бартошицях та ліцеї в Щеціні; відділ української філології — при учительській студії в Ольштині. При університеті у Варшаві діє катедра української філології (керівник Зволінські) та українська секція — при Польській Академії Наук, у Варшаві (Юрковський).

Преса, видання, радіомовлення

Українське Суспільно-Культурне Товариство (УСКТ) видає тижневик, в українській мові, — "Наше Слово", з додатком "Лемківська сторінка" (раніше — "Лемківське Слово"), а для дітей — двотижневик "Світанок" (раніше "Дитяче Слово") та, з 1961 р., популярно-науковий місячник "Наша Культура". Крім цього, також, з 1961 р., — "Календарі — Альманахи" (поч. наклад 9 тис. — тепер менше). За винятком читанок для початкових шкіл, книжкова продукція майже не існує. Деяку кількість українських книжок і часописів, спроводжують з УРСР. Дещо видається при кафедрі української філології у Варшаві ("Хрестоматія української літератури", "Польсько-український словник" та інші).

Радіостанції — в містах: Ольштин, Кошалін, Люблин та Ряшів, мають раз на тиждень, кільканадцятихвилинні програми українською мовою.

Література, мистецтво, наука

Живе в Польщі група поетів, які пишуть українською мовою: Остап Ланський, Олександр Жабський, Ірина Рейт, Євген Самохваленко, Яків Дудра (пише лемківською говіркою); та кілька прозаїків: Антін Верба, Кость Кузик, Іван Шелюк та ін. Видано, в 1964 р., Антологію творів поетів і письменників — "Гомін".

В ділянці образотворчого мистецтва працюють професори Академії Мистецтв у Кракові: Ю. Новосельський, В. Савуляк, А. Стальона-Добжинський, З. Подушко, С. Пецух, В. Василькович (помер), В. Паньків, Тит Венгринович і інші. Слід тут згадати, про вже померлих, Лева Геца та Никифора Дровняка. Мистецтвознавці: Я. Константинович і В. Годно; літературознавець — В. Данчук; композитор — Я. Полянський.

При Інституті Слов'янознавства Польської Академії Наук, у Варшаві, є відділи української мови й літератури. Катедри слов'янознавства є й при інших університетах; також є катедра української філології при Краківському університеті. З польських

науковців, займається студіями українознавства Р. Зволінські, який очолює катедру українознавства Варшавського університету.

Крім цього, слід згадати ще українських науковців з різних ділянок знання: А. Верба, М. Козак, М. Лесів, Б. Вітковський та, померлого вже, визначного психолога, професора Варшавського університету, С. Балея. В ділянці музикології працює Й. Хомінський.

Звичаї й мистецька самодіяльність

Між українцями, що залишилися на своїх землях, а також між переселенцями, заховалися ще старі звичаї й обряди (весілля, хрестини та похорони). Українське Суспільно-Культурне Товариство (УСКТ), з осідком у Варшаві, єдине має право організувати: читальні, мистецькі гуртки, клуби й бібліотеки. Але ці культурні осередки (читальні, мистецькі гуртки і т. д.) працюють тільки по більших містах. Найкращий з них — це гурток у Щеціні, який організує лекції за допомогою письменників і науковців з УРСР. Крім цього існує кількадесятя артистичних гуртків; а в Перемишлі — аматорський театр та хор "Жайворонки". Широко відомий і чоловічий хор "Журавлі" з осідком у Варшаві.

Але праця гуртків, очолюваних УСКТ, занепадає. В році 1958, було 240 мистецьких гуртків із 7,000 членами, у 8 воевідських і 34 повітових відділах. У 1962 р., було ще 32 клуби і 9 бібліотек та 60 мистецьких гуртків (хорових, театральних); а вже 1970 р., залишилось тільки 205 гуртків з 4,750 членами, у 5 воевідських та 14 повітових відділах.

Громадське й політичне життя

Все політичне й громадське життя країни контролюється Польською комуністичною партією. Невелика кількість українців бере участь у політично-громадському житті, як члени місцевих громадських і повітових рад. У Варшавському Сеймі українці не мають своїх послів. Єдине, дозволене партією й урядом "Українське Суспільно-Культурне Товариство" (Ukrainskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne, — ul. Czerniakowska 73/79, Warszawa) має право організувати українське суспільне та культурне життя (гуртки, клуби, бібліотеки і т. і.) та провадити видавничу діяльність. Воно має свої відділи у воевідствах: Ольштинському, Гданському, Щецинському, Вроцлавському та повітах і містах: Перемишлі, Гольдані, Бартошицях, Острозі, Лігніці, Кракові, Лодзі, Люблині, Зельоній Гурі, Ельблонзі та інших містах. Товариство веде книгарні в кількох місцевостях.

Зв'язки з українцями інших країн

Зв'язки з Україною. Часто відбуваються екскурсії та студійні поїздки до Києва та інших міст України. Українські мистецькі колективи, досить часто, відвідують Польщу. З України висилають до Польщі значну кількість книжкових видань та періодики. Приїжджають, також, до Польщі з лекціями письменники та науковці з України. Підтримуються й родинні та приятельські зв'язки. Досить жваво вивчаються різні аспекти українського культурного та громадського життя й по польських університетах; ці праці друкуються польською мовою.

Зв'язки з іншими країнами. Очевидно, що найжвавіші зв'язки існують між українцями Польщі та українцями інших сателітних держав (з Румунією й Чехословаччиною, зокрема) в аспекті культурного спілкування, чи обміну досвідом. Але існують також зв'язки й з українцями, осілими у вільному світі; та — це зв'язки більше персонального (часто родинного) характеру, й базуються вони більше на матеріяльній, ніж на культурній основі. Деяка кількість українців, дістає дозвіл польської влади на виїзд та переселюється до ЗСА чи Канади.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. *Kalendarz Polski* — (Warszawa, 1972).
2. "Poland", *Encyclopaedia Britannica*, N. 19 (Chicago, London, Toronto, 1968).
3. "Poland", *Reader's Digest* — 1975 — *Almanac & Yearbook* (Pleasantville, N.Y. — 1975.).
4. "Poland", *The official Associated Press Almanac* — 1973 (New York, Almanac Publishing Co, 1973).
5. "Польша", *Український Радянський Енциклопедичний Словник*, т. 3. (Київ, Академія Наук — 1966).
6. *Український календар* — 1975 (Варшава, УСКТ — 1975).
7. Potichnyj, P.J., *Poland and Ukraine: Past and Present* (Edmonton: Canadian Institute of Ukrainian Studies, 1980).

Василь Качмар
Ньюарк, ЗСА
Володимир Мосора
Нью Йорк, ЗСА
Доповнення: *І. Гурин*

УКРАЇНЦІ В РУМУНІЇ

КРАЇНА Й УСТРІЙ

Назва, географічне положення, простір і населення

Румунія (Румунська Соціалістична Республіка, РСР), румунська назва — Republica Socialistă România. Держава в Середній Європі, на Балканах. Вона має вихід до Чорного моря, в районі гирла р. Дунаю й Добруджі, та сусідює з Болгарією, Югославією, Мадярщиною, Україною та Молдавською республікою.

Населення країни в порівнанні з ЗСА та Україною (УРСР):

1.	Румунія	ЗСА	Україна (УРСР)
2.	237.5 (91.7)	9.363 (3.615)	603.7 (233)
3.	20.470	203,235	47,126
4.	86 (233)	22 (58)	78.1 (202)
5	VII 1971	IV. 1970	I. 1970

Значення порядкових цифр: 1 — країна в її кордонах з 1970 року; 2 — простір країни в тисячах кв. кілометрів (у тисячах кв. миль); 3 — населення за станом, як під 5, у тисячах осіб; 4 — густина населення — осіб на кв. кілометр (на квадратну милю); 5 — місяць і рік перепису населення або статистики.

Устрій держави

Румунія — це соціалістична (комуністична) держава (сателіт СРСР з 1945 р.), контрольована комуністичною партією. Сучасну РСР було проголошено 30. XII. 1947 р.

Найвищий орган держ. влади й єдиний законодавчий орган — Великі Нац. Збори (ВНЗ), що обираються населенням строком на 4 роки та складаються з 465 членів. У період між сесіями ВНЗ, функції здійснює, обирає ними, Держ. Рада. Найвищим розпорядчим і виконавчим органом є Рада Міністрів Республіки, утворена ВНЗ. Місцевими органами державної влади є Народні Ради.

В 1943 р. комуністи керовані Москвою організували Патріотично-антигітлерівський фронт і, в умовах наступу Рад. Армії, очолили

збройне повстання 23.VIII. 1944 р., яке повалило фашистський режим Антонеску. Румунія розірвала з гітлерівською коаліцією і повернула зброю проти фашистських військ. У березні 1945 р., в Румунії до влади прийшов демократичний уряд П. Грози, який здійснив ряд перетворень (аграрна реформа, ліквідація великого землеволодіння). В лютому 1947 р., в Парижі було підписано мирний договір з Румунією, який відновив її кордони, що існували до 1. I. 1941 р., 30. XII. 1947 р. в Румунії було ліквідовано монархію й проголошено республіку. В лютому 1948 р. внаслідок об'єднання компартії і с.-д. партії, було створено Рум. робітничу партію (1965 перейменована в Рум. комуністичну партію). В 1948 р. було націоналізовано великі пром. підприємства, банки, залізничні та забезпечені т-ва, чим було закладено основи соціалістичного сектора в економіці країни. В ході виконання двох п'ятирічних планів (1951-55 і 1956-60) у Румунії була створена сучасна, нова економічна база. Румунія — учасниця Варшавського договору з 1955 р. З 1955 р. Румунія-член ОН. Рум. комуністич. партія (РКП) засн. 1921. Ген. секретар ЦК РКП — Н. Чаушеску, він же й президент держави (з 1967 р.).

Н. Чаушеску виявився також здібним дипломатом, який знайшов шляхи до втримання добрих відносин з Москвою та розбудови зв'язків з вільним світом.

Сучасна комуністична диктатура не дозволяє на існування інших політичних партій, а ведучи гостру національно-шовіністичну політику, також переслідує та гальмує всякі прояви культурного життя національних меншин.

Віровизнання

Румунська Православна Церква (після абсорбації греко-католицької церкви) охоплює близько 80% всього населення країни. Римо-католики — 9%, решта — 11% (протестанти, жиди та інші).

Урядова мова

Румунська; але також вживаються в деяких районах мадярська, німецька, сербська та українська.

Етнічний склад

Румуни — 85%, мадяри — 9%, інші національні меншини — 6% (цей відсоток складається: з німців — 400 тисяч, українців понад 70 тис., жидів понад 50 тис., сербів та хорватів близько 50 тис. та ряду дрібніших груп). Треба відмітити, що числа національних груп звичайно бувають применшені офіційною статистикою з політичних мотивів.

Грошева одиниця

Лея (Leu = 1/10 дол., а фактично значно нижча).

Головні міста

Букарешт — столиця (1.4 млн.), Ключ (187 тис.), Тімішоара (175 тис.), Брашов (165 тис.) та ряд менших, якщо брати до уваги пригороди, то кількість міського населення буде значно більша (дані за 1966 р).

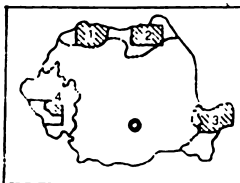
Господарство

Румунія відома в світі, як одна з відсталих аграрних країн Європи. Підчас Другої світової війни, це був найслабший партнер фашистівського бльоку, але з імперськими претензіями та наївно-примітивними методами румунізації населення на південно-українських (Одещина), окупованих румунами, землях. Але за останнє чвертьстоліття Румунія зовсім змінила свій економічний профіль. Включена в систему радянського планування, Румунія змушена була розбудувати свою видобувну й тяжку індустрію та транспорт. У висліді, сьогоднішня Румунія — це вже країна індустріально-аграрна, з добре розвиненою добувною та переробною промисловостями. Промислове виробництво зросло на 1966 р. у 10.7 разів проти рівня 1938 р. Основні галузі промисловості: нафтова, маш.-будівельна, хемічна, лісова, легка, харчова. Видобуток (1966): нафти — 12.8 млн. т, природ. газу — 14.1 млрд м³, вугілля — 13.5 млн. т. Вироби електроенергії — 20.8 млрд. квт. год. Розвивається металургія, Виплавка (млн. т. 1966): чавуну — 2.2, сталі — 3.7. В Румунії створено нові галузі машинобудування, виробництва нафтового устаткування, суднобудування, с.-г. машинобудування, автомобілебудування та ін. Зросла хем. промисловість, зокрема виробництво сірчаної кислоти, соди, мінеральних добрив, синтетичного волокна, пласт-маси. Важливе значення мають лісозаготівельна й деревообробна промисловості. Повсюдно розвинуті різні галузі харчової промисловості (борошномельна, олійницька, виноробна та ін.). Значну роль відіграє текстильна промисловість. Основні пром. центри: Букарешт, Брашов, Плоєшті, Тімішоара, Клуж, Галац, Хунедоара.

В сільському господарстві провідне місце належить соціалістичному сектору, (який базується на конфіскованих державних землях та на вислідах насильно переведеної колективізації). На кінці 1964 р. було 683 держгоспи, що мали понад 2 млн. га орних земель, та 4716 колгоспів з 9 млн. га орних земель, 259 МТС. За період 1964-66 було зібрано (в млн. т, пересічно за рік): зернових культур — 12.5 (переважно кукурудза та пшениця), соняшнику — 0.6, цукр. буряків — 3.8. Залізниць понад 11 тис. км.

автошляхів понад 80 тис. км. Великий порт на Чорному морі — Констанца. дунайські порти: Галац, Браїла, Джурджу Аеропорт міжнародного значення — в Букарешті. Вивіз нафтопродуктів, устаткування для нафтової промисловости, суден, вагонів, фруктів, овочів, вина.

ПОСЕЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ

- 1 Мармарошина
- 2 Сучавщина (Півд. Буковина)
- 3 Північна Добруджа
- 4 Банат
- 5 Букарешт

Розміщення

Перед Другою світовою війною до Румунії належали також Буковина та Придунайщина (Ізмаїльщина). Перша була приєднана до УРСР в 1940 році, як Буковинська область; друга — як частина Одеської області.

На території сучасної Румунії українці живуть компактними поселеннями в чотирьох окремих районах країни: на півночі вздовж кордонів з Україною, в Сучавській та Мармароській областях; на сході — в Північній Добруджі та на півд. заході — в Банаті. Крім того поодинокі українські поселення є і в інших районах, також існує українська громада в самому Букарешті (приблизно 1000 укр. родин); можна зустріти українців і по інших великих містах, але кількісний стан цих громадян зовсім невідомий. Офіційна статистика подає чисельність українців на 70,000 осіб, але це число значно зменшене у порівнянні з дійсним станом. Опитувані місцеві вчителі допускають, що правдива кількість українців у Румунії буде, щонайменше, подвійна, а може навіть потрійна, порівняно з урядовою статистикою. На основі аналізу атласу українських говірок — обстежено лише 76 поселень. За нашими обрахунками в Румунії є більше українських населених пунктів. Тож можна допускати, що кількість українців у Румунії значно більша за урядово подану (за М. Григором кількість українців мала би бути між 100 і 120 тис. осіб) Автохтонність українців на території сучасної Румунії, явище незаперечне та легко потверджується аналізом топонімічних назв на території країни які, без сумніву, слов'янського походження. Їх можна розпізнати, не дивлячися на старання румунських шовіністів румунізувати навіть історичні назви. Поява тут предків українців — явище давне та тоне десь у глибині віків, хоч буде зовсім логічним його пов'язувати з появою слов'ян на Балканах. Згідно з історичними даними в 6 ст. тут з'явилися слов'яни. В 9-10 ст. більша частина території Румунії входила до складу 1-го Болгарського царства. В 10-11 ст. на цій території існував ряд дрібних феодальних володінь. Частина тер. Пн.-Сх. Румунії, в цей час,

входила до складу Київської Русі, а згодом до Галицько-Волинського князівства. В 14 ст. на території Румунії утворилися 2 феод. держави — Волощина й Молдова (Молдавське князівство), які в 16 ст. підпали під турецьке ярмо. В 1859-62 рр. Волощина й Молдова об'єдналися в єдину Румунську державу. В 1878 внаслідок перемоги Росії над Туреччиною (рос.-тур. війна 1877-78), Румунія, що виступала разом з Росією, дістала держ. незалежність. З 1881 р. Румунія — королівство.

Взагалі, вплив слов'ян на румунський наріз величезний, його легко простежити в культурних пам'ятках, побуті, ноші та мові румунів. Аж до 19 ст. румуни користувалися церковно-слов'янською мовою в письмі. Лише в 19 ст. румуни переходять на латинську абетку та починають широко вживати румунську національну мову. Але й сучасна румунська мова — це, властиво романослов'янська мова (деякі лексичні зврати — зовсім слов'янські), з домішкою грецьких, турецьких, мадярських та інших слів. Очевидно, що тяжко визначити долю українських культурних впливів на румунів, серед загально слов'янських впливів, але вона має бути дуже значною, якщо взяти до уваги місце замешкання тут українців: на півночі, сході та півд. заході. В історичному аспекті, всі українські поселення в Румунії мають свої специфічні риси та сформувались вони в різні часи та при різних обставинах. Українці Мармарощини та Сучавщини — це справжні автохтони, які живуть тут з незапам'ятних часів. Українці Банату — це поселенці, що осіли тут, за часів Австро-Мадярської імперії. Походять вони, переважно, з перенаселених земель Закарпаття та Галичини. Українці Півн Добруджі та гирла Дунаю — це вже політичні емігранти. Вони — прямі нащадки запорожців та козаків, що, втікаючи з московського ярма, оселилися на вільних придунайських просторах, але під протекцією турецького султана. Поселення ці створилися в 18 та 19 ст-х. Значна українська громада в Букарешті та по інших великих містах — це вислід явища урбанізації цілої країни. Громади ці будуть зростати, поповнюючись постійно за рахунок нових приходців з українських, сільських районів. Але чи зможуть ці міські громади зберегти своє етнічне українське лице, в умовах гострої денационалізаторської урядової політики, веденої румунськими шовіністами, покаже лише майбутнє.

Клімат

Приймаючи до уваги, що поселення українців існують в різних районах Румунії, мусимо розглядати цілий масив країни. Клімат Румунії поміркований та дещо нагадує південні райони України.

Майже 70% тер. Румунії зайнято горами та височинами, понад

30% – низовинами. Головна гірська система — *Карпати*. В межах Румунії Карпати утворюють велику дугу, основні частини якої — Сх. Карпати та Пд. Карпати (макс. вис. 2544 м. гора Молдовяну). В середині цієї дуги Трансільванське плато, до якого з заходу прилягають Зх.-Румунські гори. На Пн. Сході країни — Молдавська височина, на Півдні — Нижньодунайська низовина, на Заході — частина Середньодунайської низовини, на крайньому Пд. Сході — масив Добруджа. Пересіч. т-ра січня від -5 до 0, липня від +20 до +23. Опадів від 300 до 1 000 мм на рік. Головна ріка — Дунай, його найбільші притоки в межах Румунії: Прут, Муреш, Сірет, Олт та частинно Тиса. Гори та передгір'я вкриті лісами, переважно мішаними та хвоїними. На рівнинах — степи. В дельті Дунаю — затоки, озера та багна.

Зайняття та участь українців у житті країни

З огляду на розселення українців по різних районах Румунії, основні зайняття наших людей також мають свої специфічні риси, які залежать від природних умов — клімату та рельєфу.

Мешканці Мармарощини та Сучавщини — це сільське населення, яке, головним чином, займається скотарством, молочарством та хліборобством. Хліборобство та городництво — це основне зайняття наших людей у Банаті. Українські причорноморські поселення мають більше промисловий характер та базуються на рибальстві, городництві, виноградарстві та баштанстві. Міське українське населення живе типовим ритмом індустріальних центрів. Тут зустрічаємо українців на всіх професійних щаблях суспільної драбини, від звичайного робітника починаючи й науковцями-академіками кінчаючи. Зустрічаємо українців і на високих адміністративних позиціях, але переважно зі зміненими прізвищами (напр. з Руденка став Рудіано і т. д.) Пропорційно до кількості українського населення, відсоток української інтелігенції досить низький (він нижчий від загальної румунського). З огляду на брак об'єктивної урядової статистики, вважаємо за недоцільне подавати відсоткові зіставлення зайняття українців.

ПЛЕКАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Релігійне життя, церкви

Не дивлячись на досить велику кількість українців у Румунії, нема тут автономії української церкви зі своїми владиками, як то є в інших країнах. Все українське церковне життя зосереджене в Румунській Православній Церкві. Тут треба відмітити, що Румунська П.Ц. дуже активна та добре зорганізована, вона має близько

14 млн. вірних та складається з 12 єпархій, якими керує 5 митрополитів на чолі з патріархом Юстиніаном; далі діють численні монастирі; для підготовки клиру існує 2 Православні теологічні інститути та 6 семінарій, а також відбуваються різні курси для підвищення кваліфікації священників. Північні українські парафії підлягають митрополитові в Яссах. Сюди також підлягають і ті греко-католицькі парафії, які після Другої світової війни були насильно переведені на православ'є. На теології в Клюжі завжди студіює кілька українців, які згодом поповняють ряди українського православного священства, якому не дозволено мати ні свою адміністрацію, ні свій друкований орган. Брак українського друкованого слова відчувається особливо гостро та спричиняє зниження рівня наших священників; частина яких слабо володіє українською мовою, а частина не володіє зовсім. Українські парафії в інших місцевостях підлягають румунським митрополитам тих районів. Брак власної української церковної адміністрації виключає можливість об'єктивної статистики віруючих та церков. Але можна числити 1 церкву, а часом і більше на одно українське поселення.

Українська мова

Мова українців Румунії явно діалектального характеру, але з певними специфічними місцевими рисами. Говірки Сучавщини наближені до діалектів Буковини та Гуцульщини, а говірки Мармарощини споріднені з говірками Закарпаття та Гуцульщини. Говірки ж поселенців Банату мають також основні західно-українські риси, але з деякими специфічними відмінами різних околиць та місцевими елементами. В говорах мешканців Добруджі ясно відчувається середньо-українській (наддніпрянський) діалект — з домішкою різних локалізмів. Згідно з Конституцією РСР, з 1965 р., національним меншинам гарантується культурна автономія. Параграф ч. 22 цієї Конституції вивяснює культурні права нац. меншин так:

"Національним меншинам у РСР забезпечено вживання рідної мови, а також друкованого слова (книги, газети, журнали) та театру й освіти на всіх ступенях в їх рідній мові. В районах, в яких живе інше етнічне населення, всі органи та установи зобов'язані вживати усно й письмово мову даної національності. Всі посади в таких районах повинні займати громадяни даної національності, або такі, які добре володіють цією мовою та знають життя і культуру місцевого населення".

В значній мірі, з цих конституційних прав користають мадяри, німці та серби, підпірані консулятами цих країн. Гірше виглядає справа з дрібнішими національними групами, для яких конституційні гарантії лишилися лише на папері. Не зреалізованими вони

лишилися й для українців, а що гірше, що навіть і ті куці культурні права, які були дані в 50-х роках, тепер швидко ліквідується. Це, зокрема, помітне на занепаді шкільництва та культурної самодіяльності українців.

Хрушовську "десталінізацію" румуни зрозуміли, як "дерусифікацію" Румунії, а румунські урядові шовіністи вмудрилися "дерусифікацію" використати для боротьби з українською культурною автономією, приміняючи різні види адміністративних репресій. Українське населення, під сучасну пору, явно залякане: — боїться домагатися, чи навіть говорити про свої культурні права, а навіть ідентифікувати свою національну приналежність.

Шкільництво

Не маючи правдивих офіційних даних про українське шкільництво в Румунії, подаємо сучасний стан шкільництва за М. Григором:

"Після Другої світової війни в багатьох селах були зорганізовані школи з українською мовою навчання. В деяких, які вичислюємо нижче, були також паралельні класи при чисто румунських школах. І так: Арджел, Балківці, Ботошаниця, Бродина, Бряза, Валя Боулуй, Вашківці Гропени, Данила, Дармакешти, Ізвори Сучави, Ігрище, Іпотешти, Качика, Калинівці, Купиренка, Калинівці Єнаке, Калинівці Василаке, Киндешти, Кирлибаба, Кліт, Кунунський, Лупчина, Марицея, Мелешківці, Молдова Сулиця, Молдовиця, Негостина, Нисипіт, Остра, Палтін, Рогожешти, Семенія, Синівці, Слободзія, Солонець, Улма, Чумурка, Щербівці, 14-ий кілометр. Тепер у всіх цих місцевостях уже немає українських шкіл, а тільки в деяких вчать ще дві до чотирьох годин української мови тижнево. Що більше, в містах Сереті й Сучаві були по війні середні школи з українською мовою навчання, а саме: в Сереті гімназія й педагогічна школа, а в Сучаві — українські паралельні класи при румунській гімназії. Тепер усіх цих середніх шкіл уже немає.

В Північній Добруджі в таких місцевостях як: Баклажанка, Башпунар, Бештеле, Ганчарка, Св. Георгій, Джеферка, Руська, Дунавець Горішній, Дунавець Долішній, Ургани Горішні, Ісакча, Караорман, Карасувата, Каталой, Стара Кілія, Крішан, Летя, Махмудія, Мурігйол, Пардина, Перліта, Пошта, Степок, Татанір, Телиця, Читалкійой, Чукурова були українські школи, включно з повітовим істом Тульчею. Під кінець 60-их років ці школи перестали існувати, а в деяких місцевостях, ще навіть вчасніше.

В Північній Добруджі є ще десять місцевостей, що в них живуть українці, але там навчання української мови ніколи не було. Це такі села: Вузлина, Горгова, Карасувата, Катерлез, Кишлиця,

Пракеш, Сулим, Фрекацей, Циганка й Чумарлія Долішня. Майже всі ці села в Північній Добруджі мають свої початки з козацьких поселень запорожців за Дунаєм.

Працюють досі тільки українські школи в Мармарошині. А саме в таких місцевостях, як Бистра, Великий Бичків, Вижня Рівна, Вишавська Долина, Кричунів, Луг, Мекова, Красна, Кривий, Поляни, Ремети, Русково, Тячево й місто Сигіт (вимовляють також Сигот), що було й є культурним центром українців Мармарошини. Однак замітити треба, що ліцей і педагогічна школа в Сиготі, які були утворені після Другої світової війни, сьогодні вже не існують.

Працюють також українські школи в Банаті (біля Лугожа і Карансеша) в таких місцевостях: Зоріле, Колачеле, Корнуцел, Кричева, Сату Мік, Черешня Стара, Черешня Нова.

Варто ще замітити, що в двох старих українських селах — Іванча й Турятка, які є близько колишнього кордону між Буковиною і Румунією (Молдова, повіт Бошани) ніколи не було введено української мови після війни." (Див. бібліографію).

З наведеного вище видно, що румунська влада прямо пішла на ліквідацію українського шкільництва, як основної бази, української культурної автономії в сучасній Румунії.

Крім згаданих вже вище шкіл, при Слов'янському інституті Букарештського університету існує Катедра української мови й літератури, завданням якої являється розробка наукових матеріалів та підготовка українських вчителів. Але при сучасному швидкому темпі ліквідації українського шкільництва, питання підготовки вчителів мабуть стане неактуальним (не буде кого вчити).

Преса, видання, радіомовлення

Видавнича справа в Румунії стоїть значно гірше, в порівнянні з іншими країнами з українськими поселеннями. М. Григор так зображує сучасну ситуацію:

"Появляється для українців у Румунії єдиний періодик, двотижневик "Новий Вік", з підтитлом "Політичний та господарсько-культурний двотижневик для українського населення Соціалістичної Республіки Румунії". Коли при редагуванні цього часопису був редактор Василь Білінський, часопис був цікавим і мав читачів. Коли ж після нього прийшла нова людина, яка не збачнула своєї редакторської суті, часопис обернувся в найбільш казньонну газету, в якій важко знайти щонебудь про українські культурні справи в Румунії. Там здебільшого адміністраційні розпорядки й промови партійних діячів. Кажуть, що теперішній начальний редактор навіть не володіє справно українською мовою. В слові й письмі користується він румунською й російською мовами, а його співробітники перекладають його писання на мову українську. Звичайно, з такої муки доброго хліба важко дістати.

В роках 1950-1958, виходив ще двомісячний журнал "Культурний Порадник", який також служив літературним потребам української громади. Від часу його закриття нічого іншого немає. Для молоді також немає жадного молодничого органу.

За останні роки нашого огляду дещо покращала справа книжкової продукції, якщо брати до уваги, що до 1964 р., мало що появилось з книжкових видань. У 1964 р., з нагоди 20-річчя РСР, появилась більша збірка художніх творів і критичних статей "Серпень" тиражу 450 примірників. У тому ж часі появилась збірка оповідань і нарисів Груї С. Яцентюка — "Колесо". В 1965 р., побачила світ збірка "Полин і Мед" — сатирично-гумористичні вірші Дениса Онищука. Були й інші невеличкі збірочки, які видавало "Літературне Видавництво" в Букарешті, так як: "Цвіте земля скарбами", "Славлю життя" Оксани Мельничук та інші. В більшості правила в них соціальна тематика в партійній ідеології. Збірка "Ліричні струни" того ж самого видавництва, з 1968 р., принесла помітні зміни в тематиці й формі. В ній взяли участь. В. Баршай, М. Волощук, К. Ірод, І Ковач, М. Коцар, О. Масикевич, О. Мельничук, Д. Онищук, Ю. Павліш, Ю. Ракоча, Є. Савюк, І. Шмуляк.

Заснування, наприкінці 1969 р., видавництва "Критеріон" було важливим моментом у культурному житті національних меншостей у Румунії. "Критеріон" став випускати клясичну й сучасну художню літературу мадярською, німецькою, сербською, ідіш та іншими мовами. Вже, в тому самому році, появилась "Антологія української клясичної поезії" під редакцією Магдалени Ласло. Це вперше були надруковані в Румунії, в такій формі, перлини української лірики (Шевченко, Франко, Леся Українка, Федькович, Олесь...), після Другої світової війни. В 1970 р., "Критеріон" випустив у світ такі видання: "Розколоне небо" Степана Ткачука, "На самоті" Марії Балан, "Надра" Груї Стеліяна, "Крапля в морі" Івана Непогоди, а згодом "На місячних перехрестях" Ореста Масикевича й "Інтермеццо" Михайла Михайлюка. Появилася також "Антологія поезії, присвячена Румунській Комуністичній Партії, з нагоди її 50-річчя, п. з. "Окрилений час". В ній — 16 авторів. До найновіших збірок належить збірка світських величальних пісень, яку оформив п. н. "Ой у саду-винограду" Іван Ребошанка та "Поезії" Івана Ковача. За нашими підсумками досі появилось в Румунії близько 20 публікацій українського красного письменства. Замітимо, що, наснажена філософським змістом, збірка О. Масикевича "На місячних перехрестях" дістала державну нагороду.

Названі повище збірки видавані в пересічному тиражі 250 примірників та найбільше три або чотири аркуші друку, за винятком "Ліричних струн" і "Антології української клясичної поезії", які

начислюють понад 300 сторін друку. Очевидно, що тираж книжкової продукції далеко не заспокоює потреб сучасного читача в Румунії: кажуть, що після появи кожної названої книжечки, кілька днів пізніше, вже видання не можна набути і, що часто, збірки поезій поза Букарешт не розсилаються, бо вони розхванані вже в столиці. Все таки те, що появилoся за останніх кілька літ є поважним кроком вперед.

Крім красного письменства видають теж українські підручники для шкільної молоді. Над ними працює окрема комісія при Міністерстві освіти при науковій допомозі Катедри української мови і літератури..." (Див. бібліографію)

Що до підручників, то мусимо ствердити, що в них багато пропагандивного матеріалу та перекладів з російських письменників. Ясно, що укладачі взорувалися на радянських зразках.

Напр. українські підручники в Польщі, мають більше виховного матеріалу та методично опрацьовані краще.

Явно відчувається брак українських періодичних радіомовлень, які мали б подавати правдиві відомості про українські культурні справи та світові події в рідній мові нашим землякам у Румунії.

Література, мистецтво, наука

В попередньому розділі вже було згадано цілий ряд письменників та їхні літературні твори, додамо до того ще деякі відомості, так як їх подає М. Григор:

"Єдиний форум вияву мають українські літератори при *Спілці письменників* Румунії в Букарешті. Тут відбуваються вечори мистецького читання й дискусії. Секретарем українського відділення є *Іван Непогода*, автор відомої вже нам збірки "Крапля в морі", якого появу критика румунська дуже прихильно прийняла. В цьому літературному відділенні знайшли місце вияву не тільки молодша генерація, але теж старша письменницька гвардія, до якої треба зачислити ще таких ветеранів пера, як Гаврило Климуш (1910) зі збіркою "Моїй рідній батьківщині співанки співаю", згадуваний вже Денис Онищук (1901), відома нам теж Оксана Мельничук (справжнє прізвище Марина Панчук, дочка Кавказу, народж. 1915), нагороджений Орест Масикевич і інші. До наймолодших, які вже себе виявили, належить: Василь Баршай (1943), Іван Ковач (1946) і сам секретар відділення Іван Непогода (справжнє прізвище Середенчук, нар. 1941), а далі Степан Ткачук (1936) і інші. Понад три десятки письменницьких імен зареєстрували себе як не окремими виданнями, то своєю участю в антологіях "Серпень" або "Ліричні струни". Такий письменницький гурт потребує вже окремих сторінок літературного українського журналу, якого в Румунії, на жаль, немає.

В ділянці науки й культури українці Румунії відносять помітні здобутки. При Слов'янському інституті Букарештського університету, Катедрою української мови й літератури заряджувала за останні роки М. Ласло-Куцюк, яка досягнула докторський титул своєю дисертацією над "румунсько-українськими літературними відносинами 19 і початку 20 сторіччя". Своїми працями над Шевченком, Кобилянською та іншими М. Ласло-Куцюк здобула собі заслужений авторитет у ділянці україністики. Відомі також науковці: М. Павлюк, М. Бодня, С. Яцентюк та ще кілька.

Є також поважне число фахової інтелігенції. Все це однак губиться в щоденних підсумках, бо внаслідок нестачі організаційного і професійного українського життя цього ніде не відновується." (Див. бібліографію).

Нема сумніву, що певна кількість, українських талантів є втягнута в румунське мистецьке життя, але про них бракує ближчих даних.

Музеї, архіви

На жаль, українцям в Румунії не вдалося створити нічого подібного до Свидницького музею на Пряшівщині, чи Українського музею в Югославії. Румунські етнографічні музеї добре поставлені в Букарешті та Яссах; там можна бачити й українські об'єкти, але не завжди з точною номенклатурою. Можливо, що де-небудь й існують якісь етнографічні музеї чи архіви, але вони є чисто локального (районового) значення й ширшому загальному невідомі. Проте, велика кількість культурних мистецьких пам'яток та недосліджених церковних і монастирських архівів могли б бути цінним та цікавим джерелом для майбутніх дослідників.

Мистецька самодіяльність

Не маємо відомостей, що в Румунії існують українські мистецькі ансамблі світової слави, як на Пряшівщині, чи в Польщі. Але локальні мистецькі одиниці існують в деяких околицях та часом беруть участь в румунських фестивалях. Показ української національної культури все ще можна спостерігати на традиційних місцевих святах, весіллях та родинних святкуваннях. В обіході, дешевий текстильний фабрикат швидко замінює національну ношу наших людей.

Громадське й політичне життя

У Румунії з 1943 р., при владі — комуністична партія, яка керує політичним, громадським і культурним життям країни. Всі партії й громадські організації, які існували тут, до часу захоплення влади

комуністами — зліквідовані. Натомість створені нові, або цілком реорганізовані старі, та поставлені під повну контроллю комуністичної партії. Для національних меншин дозволено лише аполітична культурна діяльність. Змагаючись за збереження національної культури, мадярам, німцям та сербам вдалося створити свої крайові, повітові й місцеві організації, які й керують громадським та культурним життям цих національних меншин. На жаль, українці такої організаційної сітки не мають. Про спробу створення українського зорганізованого життя М. Григор оповідає так:

"В 1968 р. після виступу керівника партії Ніколае Чаушеску в справі "зміцнення братерства між румунським народом і співживучими національностями" були створені дві українські повітові ради. Сучавська й Мармароська, які мали завдання організувати громадське українське життя в цих двох повітах. Були сподівання, що подібні ради зорганізують в інших осередках, як Добруджа (Тульча), Банат тощо. Все те, на жаль, скінчилося на згаданих двох повітах і двох з'їздах. Організаційної роботи не дозволено розвинути в жадному з них. Що більше, коли згодом деякі індивідуальності, навіть з партійним квитком, робили заходи заініціювати громадську організацію для українців, спираючись на статuti українських соціалістичних організацій в Польщі й Чехословаччині, вони стрінулися з холодною критикою й остаточним запереченням.

Брак культурних контактів і культурної опіки Києва з одного боку, а з другого нестача дебіту на українську книжку та українську пресу зі заходу створює для українців в Румунії справді задушливу атмосферу. Ліквідація українського шкільництва в Румунії створює грізне мemento для існування української спільноти в Румунії. Нестача можливостей на культурний вияв організованого життя цієї спільноти створює для неї важкий віддих. Якщо соціалізм трактує так культурні потреби меншостевої спільноти в державі, то що ж тоді є шовінізм?!" (Див. бібліографію).

Справа оборони української меншини в Румунії, обреченої урядовими шовіністами на цілковите знищення, стає справою українського загалу в вільному світі. Акція протесту проти етноциду в Румунії, масово й пляново переведена з рамені СКВУ... по цілому світі може зберегти цю гілку українського народу від цілковитої її заглади.

Зв'язки з українцями інших країн

Українці РСР мають багато менші зв'язки з українцями інших країн, ніж наші земляки в Чехословаччині, Польщі чи Югославії. Немає тут фестивалів таких, як у Свиднику (Чехословаччина) чи Керестурі (Югославія), чи мистецьких хороших одиниць, як у

Польщі та й сам виїзд поза межі Румунії — багато тяжчий, як з вище згаданих країн. Лише одиниці студіюють в інших країнах. Українські туристи відвідують Румунію також значно рідше, ніж інші країни. Рідко коли попадає до Румунії й українська преса, чи книга з вільного світу. Всі ці обставини залишають українську національну меншину в Румунії поза засягом українського культурного життя в світі, підсилюють її відрубність та сприяють плянам румунських шовіністів, у справі її винародовлення. Активізація наших контактів з українцями в Румунії (культурних, професійних та родинних, а також туристичних) буде важливим чинником для послаблення румунського денаціоналізаторського тиску на наших земляків у цій країні

БІБЛІОГРАФІЯ

1. "Говорить мученик про церкву в Румунії", *Поступ* ч. 22 (Вінніпег — 1969).
2. Hofmann, Paul — "Rumunia is Not Quite the Maverick It Appears to Be", *The New York Times*, May 29, 1977 (New York — 1977).
3. Горбач, А. Г. — "Подорожні нотатки з Румунії" *Сучасність* ч. 7 (91), (Мюнхен — 1968).
4. Григор, Михайло — "Українці в Румунії", *Новий шлях* з 30 VI 73 та 7. VII 73 (Канада — 1973)
5. Г., Л.С., інженер — *Огляд сучасної Румунії*, (недруковані матеріали, Нью Йорк — 1974 р.)
6. Квітковський, Д., д-р; Бриндзан, Т., проф.; Жуковський, А. (редактори) — *Буковина: її минуле і сучасне* (Париж-Філадельфія-Дітройт — 1956).
7. Марунчак, Михайло — *Українці в Румунії, Чехословаччині, Польщі та Югославії* (Вінніпег — 1969).
8. *Праці XII Республіканської Діалектологічної Наради*, АН УРСР — Інститут мовознавства ім. ОО. Потебні (Київ — 1971).
9. "Румунія", *Енциклопедія Українознавства*, с. н. т. 7, (Париж-Нью Йорк — 1973).
10. "Rumania", *Encyclopaedia Britannica*, v. 19 (Chicago, London, Toronto — 1968).
11. "Rumania", *The Official Associated Press Almanac* — 1973 (Almanac Publishing Co. Inc., New York — 1972).
12. "Румунія", *УРЕС* т. 3, (АН Київ — 1968 р.).
13. Сагор, О. — "Українці в Румунії", *Український самостійник* ч. 9 (503), (Мюнхен — 1966).
14. Турчалю, Ярослав, д-р — *Серія прозірок з українських поселень у Румунії* (приватна колекція, Нью Йорк — 1974).

Ігор Гурін

Український Соціологічний Інститут
Нью Йорк, ЗСА.

УКРАЇНЦІ В УГОРЩИНІ

КРАЇНА Й УСТРІЙ

Назва, простір і населення

Угорська Народня Республіка (Magyar Népköztársaság).

Простір: 93,032 км² (35,920 кв. миль).

Населення: (I.1971) 10,324,700; густ. нас. 111 осіб на км².

Устрій держави

Народня республіка (конституція з 1949 р.) Ген. Секр.рішаючої "Соціалістичної Робітничої Партії", утвореної в лист. 1956 р., Янош Кадар (János Kádár).

Віровизнання

Римо-католи. — 6 міль., зреформованих католи. — 2 міль., лютеранів — 430 тисяч, правосл. — 273 тис. та 1,617,000 інших.

Урядова мова

Угорська (мадярська).

Господарський профіль

Країна давніше znana з великого збуту рілньничих продуктів, з 1960 р. почала інтенсивно переходити на індустрію (машини, хемікалії, тощо), зараз — 60% збуту.

Грошева одиниця

Форінт (Forint), його немає на вільному ринку.

Столиця й більші міста

Столиця — Будапешт (Budepest — 1,959,000), Мішкольц (Miskolc — 173,000), Дебречин (Debrecen — 155,000).

Етнічні групи

Найбільші групи, це німці (біля 200,000) і жиди (біля 100,000).

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ГРУПА

Головні скупчення й кількість

Разом біля 3.000 (за УРЕ, т. 15). Це автохтони в нинішній північно-східній Угорщині (Саболчський Комітат) над середньою Тисою, та поселенці в містах, головню, в Будапешті.

Клімат

Пересічна річна тем: + 11.7 С (Будапешт); опади: 498 м/м річно.

Участь в житті країни (зайняття)

Автохтони-це ріпльники, щораз більше зугорщині, але вірні греко-католики. По містах інтелігенція, до університетських професорів включно (Будапешт).

ПЛЕКАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Громадське та культурне життя

Покищо майже - жадне. Ще дальше відбуваються церковні праздники — "відпусти", хоч і менше людні. Український Владика Йоаким Сегеді, з Югославії, відправив у 1975 році у давній і відомій відпустовій місцевості — Марія Повч (Maria Pocs), у греко-католицькому монастирі, де зібралося біля 70 тисяч прочан, з Угорщини й Пряшівщини, греко-католиків: мадярів, словаків й русинів - українців.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Журнал *Нива*, ч. 1/76.
2. *Українська Радянська Енциклопедія*, т. 15 (Київ, АН — 1964).

Атанас М. Мілянч
Український Соціологічний Інститут
Нью Йорк, ЗСА

УКРАЇНЦІ В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ

КРАЇНА І УСТРІЙ

Назва, географічне положення, простір і населення

Республіка Чехословаччина (Československá Socialistická Republika — ČSSR — Československo) — країна в середині Європи, положена між 47.5 й 51 ступенем північної широти та між 12 і 23 ступенем східної довготи.

Населення країни в порівнянні з ЗСА та Україною (УРСР):

1.	Чехословаччина	ЗСА	Україна (УРСР)
2.	127.9 (49.4)	9,363 (3,615)	603.7 (233)
3.	14,446	203,235	47,126
4.	113 (292)	22 (58)	78.1 (202)
5.	XII 1970	IV. 1970	I. 1970

Значення порядкових цифр: 1. — країна в її кордонах з 1970 року; 2. — простір країни в тисячах кв. кілометрів (в тисячах кв. миль); 3. — населення за станом, як під 5, у тисячах осіб; 4. — густина населення — осіб на кв. кілометр (на квадратному милі); 5. — місяць і рік перепису населення.

Устрій держави

Чехословаччина — це від 28. X. 1968 р. союз (федерація) двох республік: *Чеської* (61.7% території та 68.3% населення, зі столицею Прагою — 1,103.4 тис. мешканців) та *Словацької* (столиця Братіслава — 296 тис. мешканців). Країна — поділена на 10 округів і одно місто — Прага.

Президент ЧССР — А. Свобода, вибраний на 6 років. Політичні партії: комуністична партія (Česko-slovenska Komunistická) є пануючою партією. В її склад входять: комуністична партія Словаччини, Č-slov. strana dolnicka, Č-slov. strana lidova і slov. strana volnosti (Encyklopedia Powszechna, Warszawa, 1963).

Віровизнання

Римо-католики, понад 60% (чехи, словаки, німці, мадари, поляки), греко-католики (русини-українці, словаки), православні (русини-українці, словаки), лютерани, методисти, жиди.

Етнічний склад

Чехи 64%, словаки 29%, мадари 4%, русини-українці 1%, поляки 0.4%, жиди 0.1%; решта німці, цигани, росіяни та ін. (У.Р.Е.). Що до українців, то маємо дуже великі статистичні розбіжності. Деякі джерела подають число українців на 650,000 (Кубійович), урядова статистика — лише на 55,000.

Урядова мова

Чеська та словацька. В округах, де живуть українці, українська мова дозволена, як друга урядова мова.

Грошова одиниця

Чеська корона (1 КС).

Більші міста:

Прага (Praha — 1,103.4 тис) Брно (Brno — 338.9 тис.), Пільзен (Plzen), Моравська Острава (M. Ostrava — 282,3 тис.), Братіслава (Bratislava — 296 тис.), Кошиці (Košice — 100 тис.).

ПОСЕЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ

Розміщення

По деяким даним (О. Зілинський), українці прийшли на Словаччину в 14 і 15 століттях зі Сходу. Вони тепер, як автохтони, живуть, головно, в округах: Свидник, Бардів, Стара Любовня, Гуменне, а також: Пряшів, Вранів, Спиш та Михайлівці і Требішов (т. зв. цотаки). Часопис "Дружньо вперед" з 1958 р. подає, що в Східній Словаччині є 210 українських сіл, в яких живе 100,000 українців-русинів. Живуть українці й по більших містах ЧССР, як Прага (близько 5,000), Брно, Моравська Острава, Братіслава, Кошиці. Це — службовці, робітники та емігранти з 1917 - 20 рр., з Галичини й Великої України. Їх біля 10,000. Та ще близько 15,000 селян, українців з Пряшівщини, поселились в Судетах, замість виселених німців. Низька національна свідомість русинів та інші умови спричиняють їх словакізацію. Із введенням православ'я багато греко-католиків русинів переходить на римо-католицизм і словакізуються, хоч і є багато словаків греко-католицького обряду (б. русини).

Словацька національна організація (Slovenska Matica) своєю діяльністю денационалізує та словакізує українське населення.

Клімат

Клімат Чехословаччини поміркований. В околицях, де головно живуть українці (південна частина Карпат), клімат дещо холодніший: коротше літо, довші зими. І так, коли в Празі: річна температура 8.1°C., опадів 392 см: у Братиславі: 10.2°C., опадів 646 см: то в Пряшеві: 7.1°C. і 740 см опадів.

Зайняття й участь українців у житті країни

За статистичними даними журналу "Дружньо вперед" (липень 1968) зайняття українців виглядають так:

Робітників	43%
службовців	12%
хліборобів в артілях	14%
хліборобів індивід.	24%
інших групок	7%
<hr/>	
Всього:	100%

Земля словацьких русинів — маловрожайна, гірського типу: — урожай найнижчий на цілу республіку (в ц. з га):
(Н. Календар 1970 р.)

Ч.С.С.Р. (сер. країни)	Схід. Слов. (укр. землі)
Продукція зернових:	15.4 (пшениця)
24.2	13.6 (жито)
20.7	87.5 (картопля)
115.2	

В роках 1959 - 61 було сколективізовано близько 90% всіх господарств (Кубійович), а після 1968 р. залишилось тільки біля 14% одноосібників ("Дружньо вперед"). Багато селян шукає заробітку в промислі, в інших місцях республіки, бо щойно в новіших часах, Східня Словаччина дещо упромисловлюється. Після 2-ої світової війни постають промислові підприємства на Східній Словаччині, в районах: Гуменне, Бардіїв, Пряшів, Попрад, Свидник, які zatrudнюють біля 45,000 робітників (У.Р.Е.).

В останніх часах українці також виїжджають, у пошукуванні заробітків, за море (Канада, ЗСА, Аргентина).

ПЛЕКАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Релігійне життя, церкви

До 2-ої війни майже всі українці, в Східній Словаччині, були греко-католики. Було 240 парафій, 340 священників і близько 300.000 вірних, в тім числі й словаки (Кубійович). Осідок єпископа був у Пряшеві.

Були також греко-католицькі монаші чини (василіяни, редемптористи). В 1950 р. повелась акція проти уніятів на конгресі в Пряшеві. Більшість греко-католиків була змушена перейти на православіє. Арештовано єпископів: Гойдича (помер у тюрмі) й Гопка. Деяка частина греко-католиків русинів прийняла римо-католицизм. Пряшівська греко-католицька єпархія була зліквідована в 1951 р. 28.IV. ("Карпатський Вісник" ч. 2, 1970). Конгрес зірвав унію з Римом та піддався під зверхність московського патріярха. В Пряшеві повстає православне єпископство (єп. Доротей), Духовна семінарія, видаються церковні часописи.

Перед тим, Православна церква начисляла 18 парафій та ще деяку кількість вірних по інших місцевостях Чехословаччини (Кубійович).

Аж у 1968 році, 13 червня, повернено урядом давні права греко-католицької Церкви ("Карп. Вісник"). Близько 2/3 православних повертається знову на г - католицизм. Повертається з заслання й єпископ Гопко, але управу єпархії перебирає словак, ординарій Гірка, і, під його проводом, починається словакізація греко-католицької церкви, на Пряшівщині. На час 1970 р. працювало коло 150 греко-католицьких священників, біля 40 сестер-служебниць та стільки ж василіянок. У Пряшеві діють греко-католицький єпископат (Гірка, Гойдич) і православний (Доротей), Богословська академія та греко-католицька парафія. Секретаріат для церковних справ при Міністерстві культури, в Празі, завідує церковними справами в ЧССР.

Українська мова

Мова (бесіда) українців Східної Словаччини — це західній український діалект, найдальше віддалений від матірньої мови. Протягом століть співжиття з сусідніми народами (мадяри, німці, словаки) попало в ту мову багато чужих слів, які не зустрічаються в інших українських говорах. Крім цього в мові багато архаїзмів староруських, взятих, головню, із староцерковної мови. Цим діалектом велось навчання в парохіяльних народніх школах і виголошувано проповіді в церквах. Але розмовною мовою української інтелігенції Сх. Словаччини (священиків, учителів та ін.) була, до І-ої

світової війни, та ще й довший час опісля, майже виключно, — мова мадлярська. За Чехословаччини з'являється нова інтелігенція, вихована в російських середніх школах (Пряшів, Гуменне) та починає вживати цієї мови. І так, аж до 1950-х років, поширюється в Сх. Словаччині "русская" культура: відбуваються "дні культури" в Пряшеві, Лаборці, Свиднику, Стропкові. Видавались також російські часописи; навчали тієї мови в школах. Остоєю "русскости" була Греко-католицька церква.

Тепер в округах, де живуть українці, українська мова дозволена, як друга урядова мова.

При словацькій секції журналістів у Братіславі існує секція українських журналістів.

Шкільництво

У році 1945, було на Словаччині: 270 русинських шкіл (початкових), 25 горожанських, 3 середніх (гімназій), учительська семінарія та торговельна школа в Пряшеві. Навчання велось, у початкових школах, на місцевому діалекті, а в середніх школах — переважно на російській, або українській мовах.

В 50-х роках відбулася українізація в шкільництві: учителі та учні пройшли українознавчі курси, з'явилися українські підручники (видані в Братіславі або привезені з УРСР).

Але в 60-х роках прийшла знову словакізація шкільництва; багато українських шкіл було змінено (ніби за згодою батьків учнів) на словацькі, або утравістичні, так що прикінці 60-х років залишилося тільки (після зреформування шкільництва) 50 неповних українських шкіл загального навчання й 7 середніх. Але тільки в Пряшеві, в трьох середніх школах, усі предмети навчають українською мовою. У всіх українських школах Словаччини в 1967 році навчалось близько 6,000 учнів. Крім того, українську мову викладають у деяких словацьких школах, як також у Педагогічному інституті в Пряшеві та Університеті в Братіславі. Катедру української мови і літератури створено в Пряшівському університеті ім. Шафарика (Олена Рудловсак, 1954). Крім цього, є катедри української мови в Братіславі й Празі та, від вересня 1958 р., відкрито український відділ Братіславського Дослідного Інституту в Пряшеві. Постановою ЦК компартії заведено українську мову по всіх школах, як викладову, замість російської (в роках 1953/59).

Преса, видання, радіомовлення

До п'ятидесятих років видавались часописи й журнали, для українців у Східній Словаччині, переважно на російській мові або місцевому діалекті, але деякі і в українській літературній мові. Півтижневик "Пряшівщина" — в російській і українській мові (1945 -

51), "Демократичний голос" (1945 - 47), "Костьор" — популярний місячник (рос. мовою) — виходив у Празі. Там теж виходив часопис "Карпатская Звезда" та, для дітей, "Дзвіночок-Колокольчик" — на українській та російській мовах.

Від року 1951 почали з'являтися часописи й журнали в українській мові, видавані в Пряшеві. Тижневик "Нове життя", орган КСПГ, — популярний місячник; а потім двотижневик "Дружно вперед", "Дукля", з 1953 року; спершу раз на квартал, пізніше як двомісячник. "Піонерська газета", а пізніше, від 1968 р. — "Веселка", видавані в Кошицях. Від 1968 року з'являються також альманахи-календарі: "Народний календар" — на українській мові, в Пряшеві; православний "Заповіт св. Кирила й Методія" та католицький, з 1969 р., "Благовісник", — українською й словацькою мовами, з прилогою "Зоря" — для дітей — у Пряшеві. Видаються теж молитовники — українською та словацькою мовами. Крім того, виходить у Братиславі, заходом українського відділу при Словацьким Видавничим Інститутом, книжки українською мовою (красне письменство, наукова література та шкільні підручники) — від 1951 р. — в українській мові.

Радійова висипля в Пряшеві пересипає, щодня, передачі українською мовою (майже годину).

Література, мистецтво, наука

До 50-х років майже вся література русинів Сх. Словаччини велась на так званім "язичії". Тією мовою писали й найславніші поети та письменники Закарпатських русинів, уродженці Східної Словаччини: А. Духнович (24. 4. 1803 — 30. 3. 1865), автор гімну закарпатських русинів — "Я русин бил" і "Подкарпатськіє русини"; А. Павлович (19. 9. 1819 — 25. 12. 1900) та інші. В роках 50-х виступають вже більше тридцяти письменників і поетів, переважно на українській літературній мові, часто з примішкою місцевого діалекту. Зпоміж них треба згадати таких: Іван Мацинський (поезія й проза), Єва Бісс-Капішовська (повісті й драми), Юрій Боролич (новелі), Віктор Гайний (поезії), Василь Зозуляк (повісті й драми), Федір Іванчо, Федір Лазорик (пом. 1969 р.), Іван Прокіпчак, Сергій Макаро, Михайло Шмайдо; та з наймолодших, з нахилом до модернізму: Ілля Галайда, Осип Збіглей, Осип Шельпець, Степан Гостиняк, Михайло Дробняк та Мирослав Шелест. Із старшої, ще давнішої генерації: Василь Гренджа-Данський (укр. поезія), Андрій Карабеляш (рос. поезія) та Наталена Королева (+) й Ірена Невицька (+). З літературних критиків: Орест Зілинський, Юрій Бача, Василь Хома та Андрей Червеняк. Всі вони живуть (або жили) на Пряшівщині, в Братиславі або в Чехах.

Виступають також малярі й скульптори: С. Чапак, Є. Капішовська, А. Добош, Д. Мній, О. Дубай, А. Гай, О. Тулик і ін.

Українські науковці працюють, головню, при університетах у Пряшеві, в ділянці української мови (катедра української мови) та в ділянці історії та філософії: Б. Бутанич, О. Рудловчак, М. Минашка, Є. Волощук. Деякі з них студіювали в Ужгороді, Львові та Києві. Кілька працюють при словацькій Академії Наук у Братиславі: М. Мольнар, О. Ставровський, П. Гондар, П. Гопак; та в Празі, в Карловім університеті — при кафедрі української літератури: О. Зілинський, З. Генік-Березовська.

Словацьке педагогічне видавництво в Братиславі, відділ української літератури — в Пряшеві, видає українські книги.

Музеї, архіви

У Свиднику, Музей Української Культури видає "Наукові збірники української культури". Музей має відділи історії, етнографії, матеріальної культури й фольклору; — коло 20,000 експонатів, 15,000 книжок. Працює в музеї 17 осіб.

Є також Окружний Музей у Старій Любовні (церковні пам'ятки) та Музей у Тополях. Бардіїв — місто-заповідник. До Бардіївської округи переносять об'єкти народньої архітектури (старовинні церкви, хати та ін. пам'ятки старовини).

Мистецька самодіяльність

У 1952 році засновано "Культурний Союз Українських Трудящих" (КСУТ), який очолює аматорські мистецькі групи (хори, оркестри, драматичні гуртки). Є понад 50 культурних гуртків і читалень та кількадесят аматорських та музичних гуртків. Деякі з них: танцювальний гурток "Карпатяник" та "Верховина" ("Весна") — з Пряшева, побували в 1969 р. в Сяноці (Польща). "Піддуклянський український народний ансамбль пісні й танку", заснований в 1953 році, побував у 1969 р. в Федеративній республіці Німеччині, в Голляндії, Швайцарії та Франції; виступав також на телевізії — у Франції й Німеччині.

Крім того, існує з 1946 року "Український народний театр" у Пряшеві, який роз'їжджає по околиці та виїздить, на гостинні виступи, поза Пряшівщину. Так, він виїздив у рр. 1967 - 1968 - 1969 до УРСР, на Закарпаття, та до Югославії (Н. Календар, 1970 р.).

В містечку Свидник відбуваються кожного року (вже понад 20 років підряд) мистецькі змагання аматорських гуртків, не тільки Пряшівщини й Чехословаччини, але й Югославії, а часом і Польщі та УРСР. У конкурсі бере участь кілька тисяч змагунів та кілька-надцять тисяч глядачів.

По українських селах Пряшівщини урочисто обходять

церковні свята та храмові празники, на які з'їжджаються люди з довколишніх сіл. Празники, весілля й хрестини, все ще, влаштовують тут урочисто, не зважаючи на деякі перешкоди зі сторони влади.

Громадське і політичне життя

У Чехословаччині, з 1945 р., при владі — комуністична партія, яка керує політичним, громадським і культурним життям. Всі партії й громадські організації, які існували там, до 2-ої світової війни, — зліквідовані. Натомість, створені нові установи, вже з початків комуністичної влади, в 40-х роках; наприклад: Пряшівська Народна Рада складалася з комуністів і некомуністів; її — розв'язано, в 1951 році, з політичних причин. Замість неї, створено товариство "Культурна Спілка Українських Трудящих" (КСУТ). Це єдина, дозволена, організація українців у Чехословаччині, яка діє на всю державу; та, в році 1967, мала 7,500 членів, у 268 відділах. Є також товариства української молоді й товариства жінок, як філії чехословацьких установ.

Українці беруть активну участь у праці комуністичної партії Словаччини, деякі, навіть, у її керівних органах: В. Біляк — 1-й секретар Комуністичної Партії Словаччини (1968 рік).

Зв'язки з українцями інших країн

Українці ЧССР удержують живі зв'язки з українцями інших комуністичних країн. Студенти вчаться у вищих школах Ужгороду, Львова й Києва. Пряшівські ансамблі виступають по містах УРСР. На щорічні фестивалі в Свиднику, присилають багато української молоді із - закордону; а головно, з Югославії, як теж — делегації українців з Польщі та УРСР. У 1969 р., делегація КСУТ відвідала фестиваль художнього слова в Керестурі (Югославія). Зв'язки з українськими поселенцями у вільному світі — значно менші. Вони обмежені (з огляду на офіційні перепони) до листування та родинних і туристичних відвідин Пряшівщини, а Свидницьких фестивалів, зокрема.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Зілинський, Орест. **Література чехословацьких українців, 1945 — 1967. Проблеми й перспективи** (Братіслава - Пряшів, Словацьке Пед. В-во. Відділ укр. літ. — 1968).
2. Марунчак, Михайло. **Українці в Румунії, Чехо-Словаччині, Польщі та Югославії** (Вінніпер — 1969).

3. Nevrlý, M., "Osem mladých ukrajinských". **Smena** 17.22 (1964).
4. "Chechoslovakia", **Encyclopaedia Britannica**, V.6 (Chicago. London Toronto ... — 1968).
5. "Chechoslovakia", **The 1973 World Almanac** (New York, 1972).
6. "Чехословакия", **УРЕС** т. 3 (Київ, АН — 1968).

Володимир Мосора
Нью Йорк, ЗСА

*ЕВРОПА:
УКРАЇНСЬКІ
ПОСЕЛЕННЯ*

УКРАЇНЦІ В АВСТРІЇ

КРАЇНА Й УСТРІЙ

Назва, географічне положення, простір і населення

Федеративна Республіка Австрія (Bundes Republic Oesterreich) — мала країна в середній Європі, в східній частині альпійських гір, положена між 46 і 49 ступенем північної широти й між 9 і 17 ступенем східньої довготи.

Населення країни в порівнянні з ЗСА та Україною (УРСР):

1	Австрія	ЗСА	Україна (УРСР)
2.	83.9 (32.4)	9,363 (3,615)	603.7 (233)
3.	7,456.4	203,235	47,126
4.	88.9 (230.1)	22 (58)	78.1 (202)
5.	V. 1971	IV. 1970	I. 1970

Значення порядкових цифр: 1. — країна в її кордонах з 1970 року; 2. — простір країни в тисячах кв. кілометрів (у тисячах кв. миль); 3. — населення за станом, як під 5. — у тисячах осіб 4. — густина населення — осіб на кв. кілометр (на квадратну милю); 5. — місяць і рік перепису населення.

Устрій держави

Австрія є федеративною республікою 8 країв і столиці Відня, як окремої одиниці:

1. Відень (Wien, 1.615 тис.).
2. Горішня Австрія (Oberoesterreich), столиця Лінц (Linz — 203 тис.).
3. Долішня Австрія (Niederosterreich), уряд у Відні.
4. Зальцбург (Saizburg), столиця-місто Зальцбург — 129 тис.).
5. Тироль (Tirol), стол. Інсбрук (Innsbruck — 115 тис.).
6. Форальберг (Voralberg), стол. Брегенц (Bregenz — 23 тис.).
7. Карентія (Kaernten), стол. Клягенфурт (Klagenfurt — 74 тис.).
8. Штирія (Steiermark), стол. Грац (Graz — 249 тис.).
9. Бургенланд (Burgenland), стол. Айзенштадт, (Eisenstadt — 10 тис.).

На чолі республіки стоїть президент (тепер Bundespraesident

Dr. Rudolf Kirschlaeger, обраний на 6 років загальним голосуванням в 1974 році). Влада його, обмежена рішенням парламенту, який складається з двох палат (Kammer): 1. Палата послів (Nationalrat) — 183 членів, вибраних загальним голосуванням усіх горожан країни, що покінчили 19 років життя; 2. Палата країв (Bundesrat), зложена з 58 відпоручників країв, делегованих їхніми місцевими парламентами. Обидві палати, спільно, або ж президент, можуть розв'язати парламент і назначити надзвичайні вибори.

Політичні партії: 1. SPOe — соціалдемократи (Socialistische Partei Oesterreichs) — 93 послів, 2. OeVP — консерватисти (Oesterreichische Volkspartei) 80 послів і 3. FPÖe — ліберали (Freiheitliche Partei Oesterreichs) — 10 послів. Уряд мусить мати довір'я палати послів. Прем'єр з 1975 р. — Dr. Bruno Kreisky — соціалдемократ.

Після II Світ. Війни Австрія була окупована аліянтами до травня 1955 року. Дістала від аліантів незалежність під умовою, що не матиме зброї до нападу (атомової зокрема) й не злучиться з Німеччиною. Новообраний парламент, деклярував 26 жовтня 1955 р. Австрію країною повної неутральности (подібно до Швейцарії). Цей день обходять щорічно, як державне свято.

Віровизнання

85% римо-католиків, 8% протестантів, 7% інших.

Урядова мова

Німецька.

Господарство

Багата в земні багатства й ліси, Австрія розвинула широко промисел і піднесла рівень рільництва (на 85% самовистарчальне). Вирівнює свій торговельний дефіцит (імпорт 4.2 мільярди доларів, а експорт 3.2 міль. дол. в 1971 році) плеканням туристичного руху (біля 11 мільйонів туристів річно). Найживіші торговельні взаємини з Зах. Німеччиною (третина імпорту й понад 20% експорту). Багато вивозить до Італії й Югославії, а також до Швейцарії, Англії й Америки.

Грошова одиниця

Австрійський шілінг (Shilling = 100 Groschen, 17.8 шілінгів = 1 ам. дол. — 1975 р.).

ПОСЕЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ

Розміщення

Під цю пору в Австрії — біля 5.000 українців. З цього, у Відні й околиці — понад 2.000 душ. Решта розміщена головню в більших містах: Зальцбург — 640 осіб, Інсбрук — 560 осіб, Лінц — 430 осіб, Брегенц — 360 осіб, Куфштайн — 330 осіб, Грац — 320 осіб, Клягенфурт — 380 осіб.

Клімат

	а	б	в	г	г'
Відень	202	+9.6	-1.6	+20.3	644
Зальцбург	435	+8.0	-1.2	+18.6	790
Інсбрук	582	+8.5	-1.0	+18.8	737
Клягенфурт	448	+7.6	-3.9	+19.0	983
Київ, Україна	183	+7	-5	+19	615

Значення: а) — висота клім. станції в метрах;
б) середня температура року, в) січня,
г) липня, г') річна сума опадів в мм;

Участь українців у житті країни

Майже всі українці живуть по містах, або на передмістях. З них приблизно, 80% народжені або виховані в Австрії; працюють в більшості, як урядовці державні, чи приватні; або як робітники на фабриках; чи зайняті приватно, в вільних фахах (купці, професіоналісти). Дехто з молодших пробує своїх сил в існуючих місцевих партіях, а через них у державному житті країни (журналіст Борис Ямінський й інші).

Покищо не має українців-викладачів у високих школах, як теж працівників у науковому світі. Небогато української молоді закінчує високі студії. Давніші студентські товариства "Січ" у Відні (осн. 1867 р.) й "Академічне Т-во Русь" (осн. 1895 р., переіменовано 1910 р. на "Січ") в Грацу — нечинні. Існує тільки студентська громада богословів в Інсбруку.

ПЛЕКАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Історія поселення

Маємо джерельні відомості, що Юрій Франц Кульчицький (Kolschitzky), уроджений в 1640 р. в Кульчицях-Шляхоцьких, біля

Самбора, помер у Відні 19 лютого 1694, як власник каварні, мабуть, першої у Відні. Він брав участь в успішній відсічі туркам, які облягали Відень у 1683 році; належав до полку козаків Семена Палія, які прийшли під Відень разом з польським королем Яном Собеським. — Сто літ пізніше, коли, після розподілу Польщі, припала Австрії Галичина, в 1772 р., а в роках 1795 до 1809 й Холмщина та Підляшся; а також у склад монархії в 1775 р. ввійшла Буковина; — то до Відня почали прибувати українці. Це були військовики, службовці, працівники приватних підприємств, домашня прислуга. Прибували вони спершу на заробітки, а потім почали й оселятися.

Від 1775 року існує у Відні церква, св. Вм. Варвари, а від 1784 р. — ціла парафія.

Підчас I. Світової війни до Австрії приїхали тисячі українців (біля 50 тисяч), чи як втікачі, чи як в'язні (інтерновані в концентраційних таборах). Так само, підчас і після II. Світ. війни було тут, головню в зах. Австрії, багато українців, які згодом виїхали дальше на захід.

Релігійне життя. Церкви

а) Українська католицька церква (офіційно Греко-Католицька Церква). Майже всі українські поселенці в Австрії — це католики. Не має під цю пору даних, скільки з них греко-католиків, а скільки римо-католиків. Українських парафій — три. Відень — парох обслуговує також Грац (Штирію) і Клягенфурт (Карентію); Зальцбург (з обслугою Куфштайну й Інсбруку) та Лінц.

Найстаршою парафією, з власною старинною церквою — св. Вм. Варвари — є парафія у Відні (Griechisch — Katholisches Zentralpfarramt zu St. Barbara, Riemergasse 1/IIA. — 1010, Wien, Austria). Парохом є о. Др. Острайм-Дзерович з 1969 року. Церква обходила в 1975 році 200-ліття свого існування. Цісарева Австрії, Марія Тереза заснувала в 1775 році кат. духовний семінар (т. зв. Barbareum), при церкві св. Вм. Варвари, яку віддано до вживання семінара. Семінар, після 8 років перенесено до Львова, а церкву передано, новооснованій у 1784 році, парафії для житку греко-католиків Австрії. Парафія підлягала, безпосередню, Львівським митрополитам, а від 1934 до 1945 року, посередню, через Віденського архієпископа. В жовтні 1945 р., Папа Пій XII назначив "повним ординарієм для українців католиків в Австрії" Віденського Архієпископа (тепер Архієп. Кардинал Др. Франц Кеніґ).

При церкві, основано в 1862 році "Церковне Брацтво св. Вм. Варвари", яке проіснувало до 1945 року, щєбто до окупації Австрії аліянтами. Після усамостійнення Австрії в 1955 році, Брацтво відновлено, а при ньому відновлено теж і хор, тепер під орудою

видатного композитора — Андрія Гнатишина. За старанням оо. Василіян, які вели парохію в роках 1958 до 1969, зокрема, з ініціативи о. д-ра Володимира Гавліча, відспівано 2. II. 1959 р. українську св. Літургію в архи-катедрі св. Стефана у Відні, під час "фестивалю молоді", з участю хору. Відтоді, настоятель церкви св. Вм. Варвари й хор дістають постійно запрошення латинських парафій, не тільки Відня, але й провінції, приїздити до них та показати, прекрасний східній "греко-католицький обряд".

Другі дві парафії своїх церков не мають. Всі три парафії святкують за Григоріянським календарем (Різдво — 25 грудня). В Богослужбах вживають церковно-слов'янської мови.

б) Православні українці, яких небагато, не мають окремих парафій. Час від часу, приїжджає до Австрії о. протопресвітер Палладій Дубицький з Німеччини (Protopresbyter Pallady Dubitsky, München 80, Ayingerstrasse 25). Він відвідує вірних та бере участь у спільних Богослуженнях з укр. католиками, з нагоди національних свят, (ювілей УВУ VIII. 1973 р., панахиди по полеглих вояках, тощо). Для зв'язку, існує у Відні "Українське Православне Брацтво св. Володимира" (голова — Віра Буш).

Українська мова. Дім

Мало є родин, які вживають удома українську мову, як розговірну й уміють бути з цього гордими. Частина молодших, хоч признає своє українське походження, — вживає німецької мови. Шкільна молодь української мови не знає. У Відні приступило до св. Причастія, продовж 1973 року лише четверо дітей.

Шкільництво

При церкві св. Варвари, у Відні, існує парафіяльна суботня школа. Учасників кільканадцять у двох вікових відділах. Дехто вчить своїх дітей української мови приватно.

Преса, видання

Українсько-католицьке брацтво св. Вм. Варвари у Відні, від 1971 р. видає "Пресову Інформацію" (6 чисел річно) на цикльо-стилю, ред. Борис Ямїнський. Від вересня 1973 до ред. колегії належить ще о. др. Олександр Дзерович, комп. Андрій Гнатишин і голова братства Юрій Плешкевич. "Пресову Інформацію" членам братства не розсилається.

У двох австрійських музичних видавництвах вийшли українські пісні в обрібці проф. Андрія Гнатишина, призначені для ні-

мецьких хорів, з текстами, перекладеними пок. д-ром Остапом Грицаєм і Наталією Грос. Восени 1974 р., в австр. в-ві "Дерр" появилася співаник для української молоді "Співаймо", в українській мові, з піснями на два або три голоси, з легким фортепіановим супроводом. укладу Андрія Гнатишина.

Хор церкви св. Варвари у Відні, під енергійною управою Андрія Гнатишина, награв кілька платівок, з народними й церковними піснями (повна "Служба Божа" в 1960 р., "Воскресна Утреня" в 1970 р. та інші.)

Бас-квартет "Тарас Бульба" (Г. Савка, Ігор Тарко, Генрих Штайнгаген, Борис Ямінський нагнали три платівки (колядки, народні й релігійні пісні).

В 1971 році Брацтво видало "Альманах" (51 стор.).

Література, мистецтво, наука

У Відні живе австрійський поет українського походження, Андрій Окопенко, пише німецькою мовою. Дістав найвищу літературну нагороду Австрії.

При кінці 1972 року молода українська малярка, родом з Тернопільщини, Христина Куріца-Ціммерманн, мала свою першу виставку. Виставка відбулася в домі "Зустрічі" у Відні. Її чергова виставка в вересні 1974 р. пройшла дуже успішно.

Борис Ямінський написав і видав (науково опрацьований) життєпис теперішнього президента Австрії — д-ра Рудольфа Кіршлегера.

УВУ з Мюнхену, відбув, у співпраці з Інститутом Славістики Віденського Університету, Наук. Конференцію, з нагоди 250-ліття народження Сковороди.

В серпні 1973 року відслонено пропам'ятну таблицю УВУ в церкві св. Вм. Варвари, на закінчення 50-літнього ювілею УВУ, який був оснований у Відні й відбув перший виклад 17 січня 1921 року в будинку Т-ва Австр. Інженерів.

Звичай і мистецька самодіяльність

Крім хору церкви св. Варвари й Бас-квартету у Відні, є ще укр. хор у Клягенфурті. Секція молоді при церкві св. Вм. Варвари зорганізувала, в 1971 р., танцювальний гурток "Аркан".

Так хор церкви св. Вм. Варвари у Відні, як і Бас-квартет стали знайомі серед німців одиницями. Їх запрошують з виступами на свої імпрези, або відвідують масово їхні самостійні виступи (Шевченківський концерт 5. V. 1973 р.— в великій залі Віденської Консерваторії, участь у "Віденському фестивалі" в 1974 р., з власним концертом) чужинці (крім австрійських німців)— хорвати, чехи.

Велику освідомлюючу роботу серед чужинців робить Союз Українських Філіятестів Австрії (СУФА), оснований 1967 року (Ukrainischer Briefmarken-sammler-verein in Oesterreich, Zentralpfarramt zu St. Barbara, A-1010 Wien, Riemergasse 1/II.). СУФА влаштовує щорічно виставки марок. Підчас виставки, віденська пошта штемплює листи двомовною печаткою. В 1975 р. темою печатки було 200-ліття "Барбареума" ("заснування духовної гр. кат. семінарії в будинку церкви св. Варвари). Виставка відбулася 11 - 12 жовтня 1975 р.

Громадське й політичне життя

На терені Австрії існують такі громадські установи: Як краєва надбудова українських організацій — "Координаційна Рада Українських Організацій Австрії", КРУОА (Dr. S. Naklorytch, 1090 Wien XX, Dresdnerstr. 124/19 Austria), голова Юліан Костюк (помер VI. 1975 р.).

Об'єднання Українців в Австрії (Vereinigung der Ukrainer in Oesterreich, Innsbruck, Tirol, Vogel weiderstrasse 4.).

Союз Українських Ветеранів і Комбатантів в Австрії "СУВКА" існує від 1968 р. 14 членів, головою сотник Дмитро Рахлицький, буковинець (адреса: Dimitri Rachlitzki, A-1020 Wien, Negerlegasse 2/16, Austria).

Український Жіночий Союз в Австрії УЖСА, осідок Відень, голова від XI. 1974 р. др. Дарія Дзеревич.

Українська Медична-Харитативна Служба, УМХС, голова Генрих Штайнгаген.

Філія КОДУС-у в Австрії, голова др. Олександр Жупник.

Українське Культурне Товариство Буковина (УКТ Буковина), голова Станислав Буш.

Загально всі, існуючі в Австрії українські організації, мають стисло аполітичний характер і не втручаються в українську еміграційну політику.

До громадських установ (бодай частинно) слід зарахувати "Церковне Брацтво св. Вм. Варвари", чи від 1956 року "Українське Католицьке Брацтво св. Вм. Варвари (Ukrainisch-Katholische Kirchengemeinschaft zu St. Barbara, 1010 Wien, Schoenlaterngasse 7/8, засноване в 1862 році (мабуть на взір Ставропірії у Львові). Воно вибирало на зборах "Старшину", на чолі зі "сеньйором". Дальших десять членів старшини-це: два старших брати, дві старші сестриці, касієр, писар, господар, господиня й двоє заступників. Статут затвердив львівський Митрополит Спиридон Литвинович. Пізніше були зміни статута в 1901 і 1924 рр., які одобрив Митрополит Андрій Шептицький. В 1901 р. брацтво мало 503 члени, в цьому 178 чоловіків і 325 жінок (85% домових

прислуг). В 1945 році, в часі окупації Австрії військами СРСР, припинено діяльність брацтва. Відновлено його дію в січні 1956 року. На заг. зборах у вересні 1956 р. змінено назву й поширено діяльність, з чисто церковної ще й на національно-культурну. В 1960 р. змінено статут брацтва, який одобрих Кардинал др. Франц Кеніг, ординарій східного обряду в Австрії. Брацтвом тепер провадить виділ, обираний щороку з президією на чолі. До президії входять: парох церкви, голова й перший заступник. Брацтво є строго аполітичною установою. В 1971 р. створено секцію молоді й започатковано видавання бюлетеня. Провідною думкою діяльності є, що "наша рідна Українська Церква є найкращим забором, проти винародовлення достоянчої на чужині молоді" (зі звіту теперішнього голови Юрія Плешкевича).

Зв'язки з українцями інших країн

Зв'язки з Україною. — безпосередньо, чи посередньо — жодних.

Про події на Україні знають через українські тижневики, що виходять у Мюнхені, Парижі чи Лондоні. Прилюдної реакції на події в Україні (акція Мороза і т.д.) оминається, з уваги на політичне положення Австрії.

Зв'язки зі СКВУ. Відпоручники, Координаційної Ради Укр. Організацій Австрії-з Відня та Об'єднання Українців Австрії з Інсбруку, брали участь у Конгресі СКВУ-в 1973 році. Обі організації є реєстрованими членами СКВУ, як теж членами європейського об'єднання крайових установ КОУГЦУ в Лондоні.

Зв'язки з іншими поселеннями. Найживіший зв'язок з Німеччиною. Учні суботньої шкілки брали участь у пластовім таборі в 1972 р. Молодь з українського інтернату в Мюнхені відвідувала український Відень у травні 1973 р. В грудні 1973 р. був у Відні молодечий хор Нового Ульму. Доволі часто, відвідують себе взаємно старші громадяни, беруть участь в імпрезах. Це відноситься головню до міст Відня, Зальцбургу, Куфштайну в Австрії й Мюнхену в Німеччині. УВУ з Мюнхену мав наукову конференцію й відслонення пропам'ятної таблиці в Відні.

Єпископи українські з Югославії — Владика Гавриїл Букатко й Йоаким Сегеті, як теж Владика Іван Прашко з Австралії (1974), відвідували Австрію та служили св. Літургії. Часто приїзджають священники обох віровизнань (о. Канцлер Степан Дмитришин та о. прот. Паладій Дубицький).

Члени хору церкви св. Варвари й хор Бас-квартет відвідували в 1974 р. український Рим. З Риму приїзджають оо. Василіяни, допомагати в душпастирській праці, зокрема до Відня.

Українці зі ЗСА й Канади відвідують Австрію й Відень, як туристи.

Бас-квартет провів вокальне турне по скупченнях українців у Північній Америці літом 1973 року.

Важніші події в житті української громади від 1972 до 1975 років.

1. У травні й грудні 1973 року відбулися два "чисто українські" весілля.

2. Травень 1973 р. — Шевченківський концерт для німецької публіки.

3. Лютий 1974 р. — висвячено діякона при церкві св. Варвари о. д-ра Теодора Венцеля, бувшого радника австрійської пошти, німця з походження. Висвятив кард. Франц Кеніґ.

4. Лютий 1974 р. — святочне зачислення церкви св. Вм. Варвари до каталогу культурних пам'яток Відня. Відслонення відповідної таблиці на церкві відбулося в травні 1975 р., святочно під час "Вінер Фествохен".

5. Червень 1974 р. — участь хору церкви св. Вм. Варвари в славних "Вінер Фествохен" власним концертом (перший раз в історії Відня).

6. Червень 1975 р.(12-го), несподівано помер, на 74 році життя, визначний громадянин, голова КРУОА, Юліян Костюк (родом зі Львова). Від 1944 року в Австрії; працював як аптекар, у містечку Кльостернойбург біля Відня.

Грудень 1, 1972 р. Парох і хор при церкві св. Вм. Варвари, разом з чисельно зібраними парафіянами, відправив молебен у Катедрі св. Стефана у Відні, перед чудотворною іконою Преч. Діви Марії з Повч [Gnadenbild Maria Poetsch (Pocsi)]. Чудотворну ікону привезено в 1697 р. з Василіянського монастиря в місц. Повч на Закарпатті.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Альманах укр. кат. Брацтва ім. св. Вм. Варвари (Відень 1971) ст. 51.
2. Енциклопедія Українознавства, (ЕУ II, Мюнхен 1955 р.) ст. 16.
3. Ukraine. A Concise Encyclopaedia, (Univ. of Toronto Press, 1971), pp. 1218-1220.

Борис Ямінський
Відень, Австрія

УКРАЇНЦІ В БЕЛЬГІЇ

КРАЇНА Й УСТРІЙ

Назва, простір і населення

Королівство Бельгія (Royaume de Belgique -- Koninkrijk België).

Простір: 30,514 кв. км (11,800 кв. миль)

Населення: (XII.1970) 9, 651,000; густота нас. 316 осіб на 1 км².

Устрій держави

Конституційна монархія. Король Бодуін I (Baudoin I) з 1951 року (нар. 1930), він не має дітей і наслідком трону є його брат, принц Альберт.

Віровизнання

Католицьке; інші релігії — юдейська, євангелицька та англіканська. Церкви — частинно субсидуються державою.

Урядова мова

Флямандська діалект голландської) й французька. Місцева адміністрація, на півночі, урядує флямандською мовою; а валлонці, на півдні, — французькою.

Господарський профіль

Великі земні багатства, старанно ведене рільниче господарство й, широко розвинені, машинова та текстильна індустрії дають змогу вижити, так густо заселену країну.

Грошова одиниця

Бельгійський франк (1 Franc = .025 ам. дол., 2,5 цента — 1976).

Столиця й більші міста

Столиця Брюссель (Bruxelles — 1,074,800, метрополіт. округа), Антверпен — (672,700 м.), Лієж (Liege — 440,500, м.о.), Лювен (Louvain — 113.000).

Етнічні групи

Флямандці (56.1%), валлони (32.1%), німці (1%), решта — інші.

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ГРУПА

Головні скупчення й кількість

Українці живуть у середній і східній Бельгії, (у вугільному районі) та в Брюсселі й Лювені (студенти). Разом біля 4.000 осіб.

Клімат:

Пересічна річна темп. 10° С; опади 610 мм річно (Брюссель).

Участь у житті країни (зайняття)

Старші наші люди, в більшості, — вуглекопи й рільники, а молодше покоління, щораз більше, займає місце в промислі й торгівлі.

ПЛЕКАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Перші поселенці

До Першої світової війни приїздили українські робітники на зарібки, деякі з них тут і поселювалися. Після війни, поселились тут політичні емігранти з України. Більша кількість прийшла після Другої світової війни, з таборів у Німеччині. При кінці 1940-их років, кількість українців зросла до 10 тисяч осіб. Згодом, багато виїхало до інших країн, головно, за океан — до ЗСА й Канади.

Релігійне життя (церкви)

а) Українська католицька церква має в Бельгії Генерального вікарія, з рамени Апостольської Візитатури в Римі, та 11 священників, з яких 4 працює в Брюсселі. Брюссель — це найбільше скупчення вірних.

Секретаріат Вікаріяту знаходиться в Лювені й тут т-во "Апостольська Візитатура" видає двомісячник "Голос Христа Чоловіколюбця" (La Voix du Crist ami des Hommes"; Half Maartstraat 115, B-3000 Leuven, Belgique), редактор о. Данило Дзвоник.

Є власні церкви й каплиці. Позатим, служать у римо-кат. храмах.

Проповіді й урядування в Церкві ведуться в українській мові. Святкують за Григоріянським календарем (Різдво — 25 грудня).

б) Вірні Української Автокефальної Православної Церкви належать до юрисдикції Владика Митрополита Мстислава в ЗСА й Владика Архієпископа Ореста (Іванюка) тут - в Європі (Мюнхен). Під цю пору (1976), не мають тут сталого священника. Час від часу, відвідують вірних священники УАПЦ з Франції. Вірних біля 700, багато з них — у змішаних подружжях.

Громадське та культурне життя

На першому Конгресі українців у Бельгії, в 1948 році, оформлено центральну установу: Головна Рада Українських Громадських Організацій у Бельгії (ГРУГОБ), — (НРУНОВ, 72, Boulevard Charlemagne — В - 1040 Bruxelles, Belgique, Belgium). Голова, з 1974 р., о. Григорій Фуканчик, ген. секр. — мгр. Омелян Коваль.

До ГРУГОБ належать: Репрезентації Церков — у Бельгії (УКЦ і УАПЦ).

УДК — Український Допомоговий Комітет у Бельгії (Comite Ukrainien de Secours en Belgique; адреса ГРУГОБУ) — видає кварталник "ВІСТІ."

ОУБ — Об'єднання Українців Бельгії (симатизують з ОУН — Мельника).

СУБ — Союз Українців Бельгії (з 1949) — симпатизують з ОУН — Бандери).

СУМ — Союз Української Молоді, Світова Центральна й Крайова. Видають двомісячник "Авангард" і журнал-місячник "Крилаті" — (адреса ГРУГОБ-у).

УНОТ — Українське Науково-Освітнє Товариство (основ. 1947 р.) організує т. зв. четвергові школи українознавства та за ними наглядає. Адреса ГРУГОБ-у.

"Християнський Рух" — відділ на Бельгію, центральна у Франції.

"Виховно-Відпочинковий Центр" — власник відпочинкової оселі "Франкенполе".

СУРБ — "Союз Українських Робітників у Бельгії". Адреса: 3600 Zwartberg — Gent — Belgique.

"Дніпро" (Бракує даних).

Студентський гуртожиток при Українському Церковному Домі (Apostolic Exarchate of Benelux, Half Maartstraat, 15, В - 3000 Leuven, Belgique).

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Альманах Україн. Слова. (Париж, 1973).
2. Дані Апостольської Візитатури (Рим).
3. Дані ГРУГОБ-у (VI, 1975).
4. ЕУІІ, сто. 109 - 111 (1955);
5. Календар Світла (1976).

Атанас М. Мілянч
Український Соціологічний Інститут
Нью Йорк, ЗСА

УКРАЇНЦІ В ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

КРАЇНА Й УСТРІЙ

Назва, географічне положення, простір і населення

Королівство Великобританія (даліше ВБ) — це країна-острів, яка складається з Англії, Шотляндії — на півн. й Валії — на заході. Ці краї, разом з Північною Ірландією (на іншому острові), творять державу, яка офіційно називається: Злучене Королівство Великої Британії й Північної Ірландії (United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland). ВБ розташована на північному заході Європи: між 50° і 60° північної широти та між 1°45' західньої і 1°45' східньої довготи.

Населення країни в порівнянні з ЗСА та Україною (УРСР):

1.	Великобр.	ЗСА	Україна (УРСР)
2.	244 (94.2)	9,363 (3,615)	603.7 (233)
3.	55,347	203,235	47,126
4.	227 (588)	22 (58)	78.1 (202)
5.	IV. 1971	IV. 1970	I. 1970

Значення порядкових цифр: 1) — країна в її кордонах з 1970 року; 2) — простір країни в тисячах кв. кілометрів (в тисячах кв. миль); 3) — населення за станом, як під 5, у тисячах осіб; 4) — густота населення — осіб на кв. кілометр (на квадратну милю); 5) — місяць і рік перепису населення або статистики.

Поодинокі частини Великої Британії такі:

	тис. км ²	%	тис. нас.	%
1. Англія (England)	130.3	53	35,870	83
2. Валія (Wales)	20.8	9	2,724	5
3. Шотляндія (Scotland)	78.8	32	5,228	9
4. Пів. Ірландія (Northern Ireland)	14.1	6	1,525	3
Разом	244.0	100	55,347	100

До ВБ належить, безпосередньо, ще кілька десятків островів і півостровів, розкинутих по цілому світі. З них півостров Гібральтар контролює в'їзд у Середземне море, а півострів Гонг-Конг в Азії, на східнім побережжю Китаю (як королівська колонія), є великим і важливим торговельним і промисловим містом та модерним портом. Простір Гонг-Конгу 1013 км² 391 кв. миль), населення 4,050,000 (1971), столиця — Вікторія (понад 1,000,000).

Устрій держави

ВБ — це країна зі старовинною традицією парламентарної демократії. Ця основна риса устрою, разом з конституційною монархією та з централізованим управлінням трьох народів: англійців і шотландців, загально характеризує устрій держави.

Офіційним сувереном ВБ є королева Єлисавета II (з дому Windsor, нар. 1926, королевою — від 1952 р.). Її офіційний титул у ВБ: "Elizabeth II, by Grace of Gog of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and of Her other Realms and Territories, Queen, Head of the Commonwealth, Defender of Faith." Законодавчим тілом ВБ є Парламент, з осідком в Лондоні. Він складається з двох палат: Палати Лордів і Палати Громад. *Палата Лордів* (The House of Lords) — має від 200 до 300 активних членів (лордів, чи то з наслідства, чи то іменованих королевою доживотно разом з двома архиєпископами та 24 старшими єпископами Англійканської Церкви). Права Палати Лордів — обмежені законом з 1911 року, й ця інституція не відіграє в парламентарному житті ВБ поважнішої ролі. Зате вона виконує обов'язки Найвищого Суду ВБ. Палата Громад (The House of Commons) складається з 635 членів, обраних виборцями на 5 років (514 послів з Англії, 73 — з Шотландії, а 36 — з Валії і 12 — з Північної Ірландії).

Головні політичні партії: Партія праці (The Labor Party) 319 послів — при виборах у 1974 році. Опозиційною партією є Консервативна Партія (The Conservative Party) — 276 послів. Головою партії є тепер жінка, Марґарет Тачер (Margaret Thatcher). Третьюю з черги є Ліберальна Партія (The Liberal Party) — 13 послів та кілька інших, що разом мають 27 послів, в цьому Шотландська Партія (Scottish National Party) — 11 послів і Північно Ірландська Партія. ("United Ulster Unionist Coalition") — 10 послів.

Шотландія й Валія мають місцеві уряди та своєрідну систему судів і шкільництва. Оба краї щораз частіше домагаються повної автономії. Справу розглядають у Парламенті. Але Північна Ірландія не має місцевої адміністрації й підлягає безпосередньо урядові в Лондоні (від 1974 року).

Уряд очолює найсильніша партія (тепер Партія Праці). Вона

пропонує прем'єр - міністра, його затверджує королева, а потім він добирає собі уряд (міністрів) з поміж послів своєї партії. Головою Партії й прем'єром міністрів (після резигнації Гарольда Вільсона в квітні 1976 р.) є Джеймс Каляган (James Callaghan).

ВБ стала в 1973 році членом Європейського Спільного Ринку і, як така, входить у міждержавний устрій Європейського Парляменту та признає його ухвали, хоч і апробовані британським урядом, але не конечно оформлені в ВБ. ВБ є членом Комонвелту (Commonwealth), Північно Атлантичного Союзу (NATO-North Atlantic Treaty Organization) й подібного Союзу в Південно-Східній Азії (SEATO).

Віровизнання

Хоч державною церквою в ВБ являється Англійська церква, (Church of England), релігійне життя ВБ зорганізоване на принципі свободи віри. Дані з 1970 р. подають такий стан віроісповідань:

Англійська церква (Протест.-єпископ.)	27.6	мільйонів
Римо - католики	6.0	..
Мусулмани	1.5	..
Церква Шотландії (пресветеріани)	1.2	..
Методисти	0.68	..
Жиди	0.45	..
Баптисти	0.28	..
Інші християни		
(в цьому й українці — католики й православні)	0.53	
Інші віровизнання та нездекларовані	17.11	

Урядова мова

В центральному уряді, в Англії й Шотландії, урядова мова — англійська; але від 1967 р., валійська мова офіційно користується рівним правом з англійською мовою, в судах й урядових установах Валії.

Етнічні групи

Дані з 1971 р. показують, що етнічний поділ населення ВБ такий:

Англійці	85.0%
Шотландці	9.6 %
Ірландці	2.7 %
Валійці	1.9 %
Інші	0.8 %

Господарство

ВБ — це типowo індустрияльна країна. Тільки 2.9% робочого населення займається рільним господарством. Решта працює в промислі, послугах і торгівлі; зокрема, багато зайнятих у фінансових крайових і міжнародних установах. Лондон (City of London) один з найбільших фінансових осередків світу: з його банками, забезпеченими товариствами, акційною й товарною біржами.

Після Другої світової війни, з поступовою втратою своїх колоній, а з тим і дешевих сировинців, ВБ пристосовує своє господарство до нових змінених умовин впроваджуючи т. зв. мішану капіталістичну економіку. Держава перебирає на власність (удержавлює) щораз інші ділянки господарства (засоби зв'язків, засоби виробництва, суспільну опіку). В 1948 р. — удержавлено залізниці. В 1969 р. вже було 90% сталевий промисловости включено в державні підприємства. В парі з тим, було удержавлено суспільну опіку: введено різні соціальні угоди — дешеву, а то й дарову, медичну обслугову, опіку для непрацеспособних і старших, пенсійне забезпечення, тощо.

ВБ це країна багата на земні копалини: великі поклади вугілля, соли, олива, цини, кремню (силіцію) та інших мінералів. Останнім часом, почали видобувати нафту в Північному морі. Виплавка сталі — 27.3 мільйонів тон річно (1970), річна продукція автомашин: 1,640,000 легкових і 458,000 вантажних.

Зате, ВБ імпортує біля половини потрібних харчів, деяку сировину й півфабрикати (хемікалії). Експортує 84% готових товарів і півфабрикатів (авіаційні машини, транспортне устаткування, електричні вироби, викінчені високоякісні текстилі та різні машини). З експорту 22,353 мільйонів ам. дол. (у 1971 р.), 65% йде до Західньої Європи й Америки (з тенденцією зростання) решта в більшості до бувших колоній. Постійне зменшення експорту до давніх колоній примусило ВБ шукати господарської співпраці зі Західньою Європою. І так, ВБ стала членом Європейського Спільного Ринку (ЕЕС — "European Economic Community, популярно — "Common Market"), щойно в 1973 році, тоді як він вже видавно працював з 1958 року. Осідком Ринку є тепер Бруксель (Бельгія).

Грошева одиниця

Фунт стерлінгів (1 £ — Pound Sterling), що від 1971 року ділиться на 100 пенсів (а не, як давніше, на 20 шілінгів по 12 пенсів) Рівновартність у ам. долярах (1 £ = \$ 1.87, 2. IV. 1976) хитається залежно від світового грошевого ринку.

Головні міста (населення IV. 1971 р. в тисячах):

1. Лондон (London), столиця — Великий Лондон	7,379
2. Бірмінгем (Birmingham)	1,013
3. Глазгов (Glasgow), Шотляндія	897
4. Ліверпул (Liverpool)	607
5. Манчестер (Manchester)	541
6. Шеффілд (Sheffield)	520
7. Лідс (Leeds)	495
8. Единбург (Edinburgh), Шотляндія	453
9. Бристол (Bristol)	425
10. Ковентрі (Coventry)	335
11. Ноттінгем (Nottingham)	300
12. Брадфорд (Bradford)	294
13. Лестер (Leicester)	284

ПОСЕЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ

Розміщення

Схематично, поселення українців у ВБ можна поділити на 5 округ.

Округа ВБ	Українські скупчення по містах	Кількість українців
1. Шотландія (Scotland — північна округа)	Единбург	500
2. Ланкашир (Lancashire — західна округа)	Манчестер	4,500
3. Йоркшир (Yorkshire — східна округа)	Брадфорд	4,000
4. Центр. Англія (Derbyshire)	Ноттінгем, Лестер, Ковентрі	4,000
5. Півд. Англія	Лондон	1,500

Разом, за станом з кінця 1975 р.: 14,500 осіб
які тримають контакт з українською громадою в ВБ.

Повище число не є урядовою статистикою (такої нема). Це число — зіставлене на підставі даних про участь людей в українських церковних святкуваннях, у деяких загальних імпрезах та на підставі кількості дітей, у рідних школах. Воно згодне й відзеркалює число "свідомих", у найширшому розумінню, українців у ВБ, на кінець 1975 року. (Соціологічні дослідження автора доказують, що активну українську громаду творять українські

родини. Мішані подружжя, в загальному, беруть багато меншу участь в організованому українському житті. Таких подруж, у деяких містах, є половина або й більше). Беручи до уваги "неактивних" та їх дітей — можна прийняти, що в ВБ знаходиться коло 20.000 українців.

Клімат околиць, де живуть українці

Кліматична станція	а	б	в	г	ґ	д
Едінбург	134	8.3	4	14	809	55°55'
Брадфорд	110	8.9	5.0	16	690	53°45'
Манчестер	75	9.5	5.3	14.7	770	53°30'
Бірінггем (Ковентрі)	163	9.3	4.4	16.0	906	52°30'
Лондон	5	10.5	5.0	16.7	710	51°30'
Київ — Україна	183	7.0	-5	19.	615	50°27'

Значення: а) — висота клім. станції в метрах понад поземом моря; пересічна температура за Цельсієм: б) року; в) січня, г) липня; ґ) річна сума опадів у міліметрах; д) географічна широта (від рівника).

Більшість українців у ВБ живуть у великих промислових містах, розташованих на рівнині від 20 до 150 м. над поземом моря. Рівнина поділена старим гірським хребтом, Пенайнс. (Pennine Chain), на східню й західню. Клімат міст по обох боках хребта лагідний, з помірковано-теплим літом і м'якою зимою. На заході — більше атмосферних опадів, як на схід від Пенайнс.

Участь українців у житті країни

Перші українські поселенці в Англії, з'явилися в 1893 році й осіли в Манчестері, працюючи, як фізичні робітники. Деякі, згодом, перейшли працювати до кравецьких робітень, ново-прибулих зі Східньої Європи жидів. Одиниці відкрили собі споживчі торгівлі.

Ті українці, які приїхали до ВБ, після Другої світової війни, як контрактівні робітники, в роках 1947 - 1950 почали працювати відповідно до зобов'язань: у рільництві (біля 45%), у копальнях вугілля (17%), решта — фабричними робітниками. Жінки зайняті були в домашній службі (40%) та в ткацьких фабриках.

Після закінчення трилітніх контрактів, поселенці поступово почали влаштовуватися на інших, кращих, роботах. Зокрема, майже всі, які працювали в сільському господарстві, переїхали до міст. За українським наставленням, поселенці почали купувати в

містах доми, хоч у Англії — це притаманне середній класі, а не робітництву. (За дослідями автора, з 1975 р. — 85% усіх українців, в Манчестері, є власниками домів; тоді, як британців робітників не більше, як 50%. Ці ж самі досліді показали, що в Манчестері, — 5% українців мають свої підприємства, 15% чоловіків працює керівниками (майстрами "форман-ами") в індустрії, — 65% виконують роботи, які вимагають знання машин і техніки, а тільки 15% даліше працює фізично.) Характерним є для чоловіків, що вони продовж останніх 30 років, міняли від 3 до 4 разів працю. Жіноцтво лишалося, в більшості, даліше в текстильній промисловості, не зважаючи на рівночасне влаштування свого родинного життя. Такі обставини сприяли тому, що в наслідок двох платень у родині; зауважується в 1960 роках, що деяка частина українців купує дорожчі доми, й туди переноситься жити. — соціально оформлюючи нижчу середню класу. Можна сподіватися, що цей процес — класової диференціації — наступними роками буде продовжуватися, головно, з збільшенням серед поселенців, числа професіоналістів, які тепер кінчають вищу школу, як теж і з наявністю тих дрібних міщан, які доробилися вже більшого майна, тобто, повстане серед поселенців нормальна середня класа. Покищо не видно, в який спосіб поселенці зуміють використати це краще матеріальне положення своїх родин, для закріплення своєї й своїх потомків етнічної окремішності.

На особливу увагу, не тільки в ділянці економічній, заслуговує факт, що в українських церквах, в українських товариських клубах, у домах пенсіонерів, при українських кооперативах, у Централі СУБу — працює зарібково понад 100 осіб. Для малої української громади в Британії — цей професійний штаб є доказом її надзвичайної організованості.

В політичному аспекті — українська громада в ВБ ще не включилася в політичне життя країни. Все ще біля 78% поселенців не мають британського громадянства й не почувуються громадянами. Типова політична діяльність українців на зовні обмежується до ширення інформацій про Україну, а останньо також про долю українських політичних в'язнів в Україні.

Українські політичні провідники, які є у контакті з британськими політичними групами, діють, радше, виключно по ідеологічній лінії, контактуючи себе з анти-комуністичними організаціями (Як прим., Британська Ліга Європейської Свободи, Англо-Українське Т-во (осн. 1953), Європейська Група Зв'язку чи Товариство ім. Мазепи, або Англо-Українська Парламентарна Група). замість організувати громаду до активної участі в головних політичних парламентарних партіях Британії.

ПЛЕКАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Історія поселення

Існують докази про стародавній, ще княжий, історичний контакт між Україною та Англією. Але властиве, поселення української громади в ВБ починається в 1893 році. Українці, які перші поселилися в Манчестері (не доїхавши до Півн. Америки), були селянами з двох сіл Золочівського повіту, недалеко Львова: Білий Камінь і Хильчичі. Поселенці оформили першу свою організацію "Український Клуб", щойно в 1929 р. Цей Клуб, у часі Другої світової війни, був притягаючим місцем для українців — вояків з польських, чеських, канадських та американських військових частин. Церква була придбана, пізніше вже після II світ. війни, в 1949 році.

З ініціативи українців-вояків канадського війська, засновано в Лондоні "Союз Українсько-Канадських Вояків" (1943-46). Він урядовав у власному будинку; провадив Центральне Українське Допомогове Бюро (1945 - 47) з інформаційною службою. Бюро було спонзорване Комітетом Українців Канади й Українським Конгресовим Комітетом Америки.

По закінченню війни, у серпні 1945 р., повстав Ініціативний Комітет — "Спілка Українських Вояків з польських військових частин", який мав 902 члени. Цей Комітет, у січні 1946 р., скликав основуючі збори "Союзу Українців у Великій Британії" (СУБ) з метою об'єднати всіх українців у ВБ в одну все - охоплюючу організацію. Рік пізніше, СУБ мав уже 1432 члени. На чергових зборах у 1947 р. вирішено закупити два громадські доми. намічено: допомогти українцям в Європі та започаткувати видавничу працю

У червні 1947 р. почався великий наплив українців до Британії з трьох головних джерел. Останнє з них діє, по деякій мірі, до сьогодні. Перша хвиля поселення українців була найбільша (60% усіх поселених у ВБ) і начисляла: 15.882 чоловіків і 5.198 жінок (разом 21.080). Вони приїхали з Німеччини, між 1947 - 1950 роком, з таборів втікачів або, так званих, таборів ДП (Displaced Persons) на контрактівні роботи, на 3 річний термін. (В таборах втікачів, чи пак "переміщених осіб" (Displaced Persons), було, після II світ. війни, біля 1.5 мільйона осіб, які не хотіли вертатися на схід, між ними — 207 тисяч українців. ВБ, порядком різних контрактів (European Voluntary Workers Programme), набрала понад 90 тисяч молодих робітників, між ними понад 21 тисяч українців. Бритійці, в наборі робітників, робили дискримінацію: не радо брали старших віком, як теж осіб зі скінченою освітою. Тільки коло 3%, з допущених, закінчили середню або вищу освіту. Згідно з контрактом, їх висилано на працю, переважно: в сільському господарстві,

у текстильних фабриках і в копальнях вугілля, де з причини війни, бракувало британських робітників.

Другою великою хвилею українських імігрантів Британії, до того ж самих лише чоловіків, — були вояки СС Дивізії "Галичина", разом 8.061 чоловік; які піддались британській армії в 1945 р. Вони були інтерновані, спершу, в Ріміні, в Італії; а згодом, від квітня 1947 р. у різних таборах Британії. В 1948 р. їх було звільнено, для цивільного населення в цій країні. Дивізійники влаштувалися на працю, здебільша, по містах і включилися, негайно, в громадське життя. По сьогоднішній день, вони впливають, у великій мірі, на активність громади, даючи від себе надпропорційну частину активного провідного елемента, в українське організоване життя.

Третя хвиля поселенців, яка начислює коло 2.000 осіб, цим разом, самих лише жінок, була спричинена тим соціальним станом, що після перших двох хвиль іміграції, серед українців у ВБ, число чоловіків стало в 4.5 рази більше, як жінок. Чоловіки почали спроваджувати собі подруг: спершу з Італії та з українських поселень в Югославії; а у другій половині 1950-их років, з Польщі. Це триває й до сьогодні. Приїжджають також жінки деяких чоловіків, які були одружені в Україні, ще перед війною.

Одночасно, з приїздом українців до ВБ, яких у часі найбільшого напливу нараховували на яких 35.000 осіб, відбувається виїзд українців з Британії до інших країн, а головню до Канади й ЗСА. Горячка виїзду помітна була, особливо, в першій половині 1950-их років: хоч, до певної міри виїзди продовжуються постійно, а зокрема тепер, серед молодих українців. Сьогодні, залишається у ВБ около 20.000 українців.

Релігійне життя. Церкви

Українська Католицька Церква (УКЦ)

Починаючи з 1947 р., завдяки духовній опіці Владика Івана Бучка, появляються перші українські священники у ВБ. Українців Католиків є коло 12.000 — себто 80% всіх активних українців у ВБ на сьогодні. У.К Церква має 14 власних церков, (Церкви в більшості заінтабульовані на Екзархат, цебто посередньо на Ватикан.) 10 парафіяльних домів. 16 священників (в цьому — трьох оо. Василіян) обслуговує около 100 місцевостей, в яких поселені українці. Громади, де нема українських церков (понад 70 громад), користуються римо-католицькими церквами. Організаційно, від 1957 р., українські католики Англії й Валії (а від 1968 р. в цілій Британії) творять Апостольський Екзархат (Apostolic Exarchate for the Ukrainian Catholics in Great Britain), себто являються окремою правовою, етнічною й обрядовою одиницею. Екзархат очолює від 1961 р. Владика Кир Августин Євген Горняк ЧСБВ. (Right Rev. Bishop Augustine Eugene Hornyak, OSBM, DD. 22, Binney St.

London, W1Y, 1YN, England) Владика Горняк є членом Синоду Української Помісної Католицької Церкви та членом Католицького Єпископату Англії, Валії та Шотландії. Осідком Екзархату є Катедральний Храм у Лондоні. Існують церковні хори, церковні зв'язкові (з уваги на дуже розкинений терен кожної парафії парохі ділять вірних на групи, за їхнім замешканням, й назначають, на кожних 30 до 50 вірних, одного з них зв'язковим, у справах церковної обслуги даної групи), братства, Марійські дружини, вівтарні дружини, навчання катехизму для дітей, а в Лондоні — Академічне Товариство "Обнова"; — всі вони мають місцеве значення. Від 1952 р. постійно появляється кварталник-журнал "Наша Церква". Урядування та Служби Божі ведуться українською мовою, а Різдво святкується 7 січня за Юліянським календарем. Сестри Службниці (ix 5) мають свій монастир у Брадфордї, там вони також провадять суботню школу.

Українська Автокефальна Православна Церква в Великій Британії (УАПЦ).

З припливом православних українців, з таборів у Німеччині й Австрії, до Британії після війни, Українська Автокефальна Православна Церква (УАПЦ) сьогодні має коло 1500 активних вірних об'єднаних у 17 парафіях, з 6-ма церквами і 9-ма священиками.

Адміністративно УАПЦ у Британії бере участь у Соборі, Раді Метрополії, та у Вищову Церковному Правлінню Європейської Ради УАПЦ, яке підлягає юрисдикції Митрополита Мстислава, і є молитовно з'єднана через Собор Єпископів з УАЦ в ЗСА, УАПЦ в Австралії та Новій Зеландії, та УГПЦ у Канаді. На Бритійському терені існує Головне Церковне Управління УАПЦ (General Council of the Ukrainian Autocephalic Orthodox Church in Great Britain, 1a, Newton Avenue Acton W. 3 8AJ London, Great Britain), а в кожній місцевості — Парафіяльна Рада. Парафії УАПЦ у ВБ провадять отці-робітники. При парафіях існують братські товариства та сестрицтва. Братство Св. Арх. Михаїла, Сестрицтво Св. Кн. Ольги, відділи Ліги Української Молоді, 5 церковних хорів та дві українські школи. Офіціоз УАПЦ "Рідна Церква" — кварталник, що виходить у Німеччині, поширюється й у Британії, а Головне Церковне Управління УАПЦ у ВБ видає, від 1950 р. кварталник "Відомості". Вся діяльність і Служби Божі провадяться українською мовою, а Різдво святкується за Юліянським Календарем.

Інші українські Церкви

1. Соборноапостольська Українська Православна Церква має менше, ніж 150 вірних. 2. Українська Євангельсько-Баптистське Братство (УЄББ), видає та поширює кварталники "Вісник Спасіння" та "Промінь Правди". 3. Частина українців у Британії активізується лише у польському релігійному й громадському

житті. 4. Українська Автономна Православна Церква вже злилася з Російською Православною Церквою.

Українська мова

У ВБ українську мову вживається виключно тільки в приватному секторі життя, себто: в домах, церквах і громадських установах, які є оплачувані учасниками-членами. В публічному секторі, громада виявилася замала, щоб добитися признання української мови, як предмету навчання в державних школах. А спроби, домогтися україномовних радіо-передач ББС з Британії в Україну, як рівнож для внутрішнього вжитку українців у ВБ, не увінчалися покищо успіхом. У приватному секторі вживання української мови занепадає, як кількісно, так і якісно. Асиміляційний процес мови, звичайний феномен, для емігрантів в чужомовних індустріяльних містах, виявляється перемагаючим продовж вже трьох поколінь. У ВБ цей процес є вже доказаний між першими українськими поселенцями з 1893 р. у Манчестері. Хоч між ними є свідомі українські подружжя, з другого покоління, народженого в ВБ вони всетаки розмовляють між собою англійською мовою. Їхні діти, себто третє покоління в Британії, майже не розуміє української мови, маючи лиш пасивне, звукове, зрозуміння деяких висловів. Четверте покоління, яке вже зачало народжуватися, цілком не розумітиме української мови.

Серед повоєнних емігрантів, українські подружжя є україномовні. Але їх, ледви половина (в Манчестері, із подруж другого покоління тільки одна третина є україномовні — не мішані). Соціальна структура українців у ВБ показує, що через брак жінок около половина українських чоловіків одружені з не-українськими жінками, переважно з не-англійськими селянками інших країн (особливо, Італії та Австрії). Із-за браку даних, не відомо точно, яка мова переважає в їхньому родинному житті. Правдоподібно англійська мова домінує. Хоч у деякій частині цих супруж (від 3% до 10%) — жінки навчилися української мови. Є випадки, що родини цілком зукраїнізувалися, вживаючи української мови вдома, та беруть активну участь в українському житті.

Шкільництво

Державна освіта — безкоштовна, і до 16 року життя обов'язкова. Існують також приватні платні школи. Переважно, є два рівні іспитів на закінчення середньої освіти — рівень "О", й рівень "А". З останнього треба здати, принаймі, 3 іспити, щоб бути прийнятим на університет. Студенти університету мають змогу дістати державні стипендії. Від 1964 р., при іспитах на рівні "О", Міністерство Освіти дозволило середношкільникам здавати іспит з української мови. З того скористало, дотепер, около 500 учнів. Тому, що

більша частина молоді, українського походження, є поза рамками організованого українського життя, тяжко оцінити успіхи українців у ВБ. Досліди М. Попадинця, в 1973 р., устійнили 6578 середношкільників та 713 студентів вищих шкіл. Зі студентів — 265 осіб студіювало в учительських педагогічних школах, 86-у технічних школах, 48 — на політехніках, 18 — у зубнотехнічних школах, 12 — у медичних вищих школах і 284 в університетах, — не враховуючи студентів українців, які приїхали з інших країн. Для порівняння, української організаційної молоді було в цьому часі (1973 р.) в СУМ-і — 1884, в Пласті — 206 і ОУМ-і — 54, разом 2144 особи.

Державних шкіл, чи навіть окремих курсів з українською викладовою мовою, не має. В 1956 р. було задумано відкрити українську приватну гімназію, на що дозволяють закони Англії. Але плани не здійснилися.

Виховна праця з дітьми почалася в садочках і літніх таборах, з ініціативи Пласту (1950), а згодом СУМ-у. Тепер головне вивчання української мови, та українознавчих предметів відбуваються в громадських суботніх школах.

Характерно для українців у ВБ, що школи оформлені при суспільно-громадських домівках є ідентифіковані з політичними середовищами. Шкільна система повстала при Союзі Українців Британії (СУБ) в 1955 р. В 1956 р. оформлено при СУБ-і Союз Українських Учителів і Виховників (СУУВ). Він зібрав вже тоді статистику про 2800 дітей, членів СУБ-у. Показалося, що з них, щойно, 631 (22%) ходили до 23 шкіл і 7 садочків.

З поширенням родинного життя, діяльність СУУВ-у постійно зростала до 1966 р., коли то існувало 43 школи, разом з 2473 учнями, під наглядом 189 учителів і 28 виховників. У 1966 р. також були перші градуанти 10-ої класи, — кінцевий рівень шкільної системи СУУВ-у. Число учасників українських шкіл, як і всіх молодечих організацій, тепер зменшується — головню з тієї причини, що хвиля повоєнних народжень, з 1950-их років вже викінчилася.

В 1975 р. існувало 34 школи з 1195 учнями (1149 — католики, 46 — православні). Всіх учителів було 160, з яких 53, це — молоді фахівці, вже з другого, повоєнного, покоління. Позатим також 5 садочків, з 29 дітьми. При СУУВ-і діє інспекторат шкіл; відбуваються методологічні, показові, лекції для учителів (поза СУУВот — Борис Шкандрій написав "Методологію навчання граматики української мови"). Друкується місячну учительську сторінку "Логос" у тижневику "Українська Думка". СУУВ є членом Освітньої Ради при СКВУ. Крім шкіл в системі СУУВу, існували ще українські школи при Об'єднанню Українців у Великій Британії, в місті Брадфорді (34 учні); при Українській Католицькій Церкві у Брадфорді (Сестри Служебниці, — 68 учнів); та при Українській Автокефальній Православній Церкві (20 учнів). Всі ці дані — з 1973

До деякої міри, українська громада користується існуючими можливостями продовжувати доповняти освіту у вищих українських навчальних інституціях. Деякі студенти беруть участь у зимових і літніх курсах УВУ, в Мюнхені і при Українському Католицькому Університеті (УКУ), в Римі.

Від 1949 р., Комісія Допомоги Українським Студентам (КОДУС) допомагає студентам, даючи малі фінансові позички і деякі стипендії. Від серпня 1947 р. — існує Українська Студентська Громада (УСГ), яка в 1975 р. мала два активні осередки (Лондон, Манчестер), нараховує около 50 членів. Адреса: Wolodymyr Lyczmanenko, Haworth Rd. Manchester 18, London.

Преса, видання

Головна газета, тижневик "Українська Думка", виходить під редагуванням проф. Р. Борковського і pana М. Климека, і є виданням Союзу Українців у Великій Британії (СУБ), від 1948 р. З виїздом українців з ВБ та з поступом асиміляції, тираж "Української Думки" постійно зменшується. В 1974 р. розповсюджувалося 2854 примірників (наклад у 1950 р. — 4850 прим.). "Українська Думка", щомісячно, має такі окремі сторінки: дві сторінки "Голос Молоді" — видання Союзу Української Молоді (СУМ); одну "Пластову Сторінку"; одну "Жіночу Сторінку" — видання Організації Українських Жінок (ОУЖ), секція СУБ-у; та одну сторінку "Логос" — Спілки Українських Учителів і Виховників (СУУВ). Також від 1964 р. неперіодично появляється "Літературна Сторінка".

Крім того, СУБ в 1974 р. поширював такі періодичні видання: дитячий кварталник — "Юні Друзі", накладом 600 примірників (збут у ВБ, 447); англomовний кварталник — "Юкрейнієн Ревю", накладом 1,140 примірників, з яких — 450, висилані даром, з пропагандивними цілями; річний "Календарець СУБ-у", з адресами українських установ у ВБ; річний Звіт та Резолюції Загальних Зборів СУБ-у.

Крім згаданих, існує ще цілий ряд інших видань. Англо-українське Товариство видає, не періодично, "Інґліш-Юкрейнієн Нюс" в англійській мові. Від 1955 р., регулярно появляється "Сурмач" — журнал "Об'єднання Бувших Вояків" (має гумористичну сторінку "Оса"). У близькій співпраці з СУБ-ом діє Українська Інформаційна Служба (УІС). Вона, разом з друкарнею Української Видавничої Спілки в Лондоні, видає, від 1947 р., політичний і науково-літературний місячник ОУН (Бандерівців) — "Визвольний Шлях", під редагуванням Григорія Драбатоґо.

В середовищах, які є поза СУБ виходить, від 1950 р. "Бюлетень Об'єднання Українців у Великій Британії"; "Аргумент" — орган Крайового Комітету Української Революційно-Демократичної Партії в Англії; "Вісник" Українського Національно-

демократичного Об'єднання; "Інформаційний Бюлетень" — періодичне видання Крайової Політичної Ради ОУНз — Двійкарів у ВБ; "Вісник" — Товариства Сприяння Українській Національній Раді у ВБ. Позатим, крім згаданих вже церковних видань, появляється ряд видань специфічного характеру, як "Трембіта" — журнал Товариства "Гуцульщина", "Обіжник листок" — Перемиського Земляцтва в ВБ"; видання студентів, льокальних і крайових комітетів і т.д.

Література, мистецтво, наука.

У Британії працюють поодинокі письменники, старші й молоді поети та публіцисти. Олекса Воропай — автор етнографічних нарисів. "Звичаї нашого народу" (Українське Видавництво т. І. Мюнхен — 1958, 455 ст. 455; т. II Мюнхен — 1966 447 ст.), як теж спогадів. Святослав Фостун — прозаїк; Віра Смерека — "Спогади про Україну"; Віра Рич — переклала поеми Лесі Українки на англійську мову. З поміж поселенців з України є поети: Богдан Бора (псевдо Бориса Шкандрія), Олександр Де, Микола Верес, Андрій Легіт, Валентин Боковський, Йосиф Било. У 1975 р. засновано "Товариство Літераторів", яке заохочує молодь до писання українських поем. Між ними є В. Дяківська-Мулька, М. Юрків-Яроцька, Т. Шалапай і Я. Василик, які вже читали публічно й друкували свої твори.

Публіцисти, що живуть у ВБ: Михайло Добрянський, К. Зеленко, Теодор Данилів, Іван Дмитрів, В. Вашкович, М. Павлюк, М. Тарнавський, Григор Драбат і інші.

У ділянці образотворчого мистецтва, творить Ігор Дуліба.

Бандурист Володимир Луців дає власні концерти українських козацьких дум.

У Бритийських університетах працюють: В. Свобода, у ділянці советознавства, на Лондонському Університеті; Е. Цимбалістий та п. Біла на університеті в Манчестері. З молодого покоління, около 10 осіб працює над своїми докторатами з різних ділянок, особливо з природознавчих наук.

Звичаї й мистецька самодіяльність

Серед української Громади, українське народне мистецтво плекається організованим способом, при громадських установах, а також і по домах. Зокрема, звичаї церковних свят, як Великдень і Різдво, заховується зі щораз більшою дбайливістю. При СУМ-і, Пласті, жіночих організаціях і різних громадських установах, існують десятки хорів, оркестр, та танкових гуртків.

На високому мистецькому рівні діють хори, напр., "Гомін" — в Манчестері, під диригуванням Ярослава Бабуняка. Заснований у 1949 р., в 1975 р. здобув турне по Півн. Америці. Майже щорічно

бере участь в інтернаціональному Фестивалі співу в Лянгохлен, Валія, де вже здобув перше місце. Хор "Діброва" — в Брадфорді, диригент Ярослав Гаврилук, відзначив 25-ліття праці. У Брадфорді існує також хор УАПЦ, під диригуванням О. Семенюка.

Із танкових груп вирізняються "Крипаті" з Брадфорду, під керівництвом балетмайстра О. Буряка; "Орлик" з Манчестеру (хореографи Марія Бабич і Дмитро Паранюк); "Говерля" з Дарбі та інші. Цікаво зазначити, що в деяких випадках, одиниці з ВБ стали професійними танцюристами (М. і С. Чупляки при "Кубанських Козаках").

З драматичних гуртків, треба згадати гурток з Лестеру, під проводом Михайла Лучки ("Трьох до Вибору" — 1975 р.) та драмгурток у Брадфорді, під керівництвом Петра Грипішака ("Украдене Щастя" — 1975 р.).

З ансамблів співу — молоде "Тріо Конвалія" (Маруся Юрків-Яроцька, Дарія Ярош-Голиш, та Оля Юрків) нагнали платівку і їздили з виступами по українських громадах в Європі.

Постійні виставки українського народного мистецтва наводяться: в Бібліотеці й Музеї ім. Т. Шевченка, при централі СУБ-у в Лондоні та в Музеї ім. Алли Горської, при відділі ОУЖ у Манчестері. Часто, поодинокі громади влаштовують виставки вишивок, кераміки, тощо.

Громадське й політичне життя

Громадське життя поселенців зосереджується при місцевих установах (клубах, домішках), звичайно не зв'язаних з церквами. Вони поділені на загальні, жіночі й молодечі сектори. В початках поселення, діяли ще установи суспільної опіки, освіти та адміністративної допомоги. Тепер ці ділянки веде головню СУБ. Українське громадське життя діє в місцевих відділах крайових установ, які є, на ділі, зцентралізовані в Лондоні; це надає крайовий характер для різномірної громадської й політичної діяльності. Цією діяльністю в центрі керують люди, які часто є професійними працівниками крайових установ. Вони теж, переважно, є провідниками окремих партійних середовищ. Їхня мобілізуюча діяльність, у суспільно-громадському секторі, спричинена потребою мати вплив на громадянство. Ці партійні середовища, здебільшого, перенесені ще з краю, або повстали в переселенчих таборах. Між ними невеликі ідеологічні різниці, але вони залюбки відокремлюються одне від одного, через соціальні, історичні, регіональні, персональні й, до деякої міри, релігійні причини. В результаті цих малих партійних різниць, у ВБ є ряд суспільних організацій, між якими дві мають крайове значіння. У ВБ немає загально понад-партійного центру, який координував би все життя

українського поселення. Згадуємо громадські організаційні системи крайового значіння (за величиною).

а. Союз Українців у Великій Британії (СУБ) — Централь СУБ-у (Association of Ukrainians in Great Britain, Ltd. 49 Linden Gardens, London, W2 4 HG), підтримує ОУН — Бандери. Заснований 1946 р., у 1974 р. СУБ начислав 67 відділів та 10 осередків, з 3,500 членами (число за вплаченими членськими вкладками). Члени походять головню з Галичини, католицького віровизнання. СУБ є власником двох осель, 55 домів з 22-ма залами. При 44 домівках влаштовані корчми ("бари"), що дають дохід на втримання домів, Українських Товариських Клубів (УТК). Централь zatrudнює 10 працівників. При Централі є книгарня й видавництво, редакція та адміністрація тижневіка "Українська Думка", адміністрація "Юних Друзів і "Юкраїнен Ревю"; та референтури: Суспільної опіки, Еміграційних справ та різних фондів (Фонд Української Дитини, Фонд допомоги хворим та інвалідам і інші). Приміщенням Централі користується 3 Секції СУБ-у: Спілка Українських Учителів і Виховників (СУУВ), який тепер координує 39 шкіл; Організація Українських Жінок (ОУЖ) яка має 32 відділи; Бібліотека й Музей ім. Т. Шевченка. Позатим, при Централі діє 8 комісій: 1. Педагогічно-освітня (УПОК); 2. Допомога Українському Студентству (КоДУС); 3. Господарська Комісія; 4. Комісія Фонду Української Дитини; 5. Комісія для справ Дому Української Культури; 6. Комісія для справ української гімназії; 7. Комісія для справ студентських гуртожитків; 8. Комісія для справ УТК (Укр. Товариських Клубів). У співпраці з СУБ-ом, діють: Комітет Оборони Українських Політ'в'язнів, Англо-Українське Товариство, Українська Інформаційна Служба та кооператива.

В лондонським Домі СУБ-у, приміщується централь Об'єднання бувших Вояків Українців та Координаційний Осередок Українських Громадських Центральних та Крайових Установ і Організацій у Західній Європі (КОУГЦУ), який тепер творить Європейський сектор СКВУ.

б. Об'єднання Українців у Великій Британії (ОУуВБ) — Централь (Federation of Ukrainians in Great Britain, 78 Kensington Park Road, London W 11), симпатизує з ОУН — Мельника, хоч включає, рівнож, середовища й членство, які підтримують ОУНз — ЗП-УГВР та УРДП. Засновано його в 1949 р., в результаті поділу між членами СУБ-у. Система ОУуВБ сьогодні охоплює 12 відділів та включає 7 домів, разом з товариськими Клубами. В ОУуВБ є коло 250 активних членів, яких походження можна устійнити так: одна третина — з Галичини, одна третина — з Волині, а одна третина — з центральних українських земель. ОУуВБ не має постійного працівника у Централі. Як складові частини ОУуВБ, входять 5 відділів Товариства Українських Жінок (ТУЖ) та Організація Української Молоді (ОУМ). У співпраці з управою

ОУувБ, діє Союз Українських Бувших Вояків (СУБВ). ОУувБ видає "Бюлетень ОУувБ" від 1950 р. Головно зовнішню політінформаційну працю між англійцями веде Англо-Українське Товариство ім. Мазепи, основане в 1967 р. Управа СУувБ веде акції: оборона українських політв'язнів, суспільну опіку для своїх членів, та бере участь у КОУГЦУ та СКВУ.

Поza центральними СУБ-у й ОУувБ існує ряд інших суспільно-партійних, культурних та регіональних організацій, які провадять громадську працю на місцях, не на крайовому засязі.

Члени молодечих організацій переважно походять з родин, яких батьки належать до СУБ-у або до ОУувБ. Натомість, крайові молодечі організації адміністративно діють самостійно, в більшій мірі, ніж секції чи відділи СУБ-у й ОУувБ.

в. Союз Української Молоді (СУМ) — Крайова Управа знаходиться на "Тарасівці", постійний табір СУМ-у (набуто в 1964 р.), в сусідстві — оселі еміритів, у Вестон-он-Трент, біля міста Дарбі. СУМ у Британії є складовою частиною Центральної Управи СУМ, а ця є членом Світового Українського Визвольного Фронту (ОУН-Бандери).

Активне членство СУМ-у налічує около 7500 осіб, головно молоді. Для допомоги в вихованні членства, до СУМ-у належать також дорослі сенйори. Організаційно СУМ поділений: на 5 округ та 48 осередків, з них — 35 є активними при Секретаріаті КУ СУМ-у; працює там постійно 3 особи, і три особи працює при господарчому відділі, на оселі "Тарасівка". В додатку до двох сторінок "Голосу Молоді", в тижневику "Українська Думка", члени СУМ-у користуються ще журналами: "Крилаті", "Авангард", "Бандура"; обіжниками Крайової Управи та виданнями у літніх таборах. Згідно зі своїм статутом, СУМ є виховною організацією молоді — з молодшим "Юнацтвом" та старшими "Дружинниками". Діяльність СУМ-у включає теж самодіяльні гуртки. В 1973 р. були такі гуртки: 29 танцювальних, 16 хорових, 11 оркестрових, 10 деклямаційних, 26 спортових, 2 літературні та 13 вокально-музичних. Разом було 107 гуртків, з 97 керівниками та 1254 учасниками.

г. Пласт — Організація Української Молоді. Пластова Оселя "Верховина" (від 1966 р.), положена близько Колвун Бек, у Північній Валії. Осідком Крайової Пластової Старшини (КПС) є Брадфорд, де Пласт є власником домівки. Голова КПС: Ярослав Іваницький (Jaroslaw Iwanuckij, 14 St. Judes Ave, Mapperley, Nottingham, NG6 5F6, England). КПС, у ВБ, відповідає перед Головною Пластовою Булавою в Нью Йорку. Пласт діє, як патріотична українська національна організація, з ціллю: самовиховання характеру та є безпартійна й понад конфесійна. Заснований у ВБ, в 1950 р., коли то оформлено перший рій новацтва в Дарбі. Тут, уперше, й відбуто новацький табір. Тепер існує 7 пластових станиць, з 215 членами (1975), враховуючи 29 сенйо-

рів і 182 особи молоді. Крайова Управа видає щомісячно "Пластову Сторінку" в "Українській Думці", під редакцією ст. пп. Марти Єнкало. Крім того, члени дістають щомісячно від КПС "Вісті", за редакцією ст. пп. Мотрі Бірчак. Членство передплачує інші пластові журнали, а саме: "Готуйсь", "Юнак", "Пластовий Шлях" — з Канади та листок зв'язку сенйорів "Слово" — зі ЗСА. Організаційно Пласт ділиться віково: на новацтво, юнацтво, старше пластунство і сенйорів. Для допомоги, в проведенні своєї виховної праці, в 1958 р. Пласт заснував у ВБ, як і в інших країнах, Пласт-Прият, — гуртки громадянства і батьків, які морально та матеріально допомагають Пластові; вони існують при кожній пластовій станиці.

Зв'язки з українцями інших країн

а. Зв'язки з Україною. Перші українські поселенці, з 1893 р., у ВБ, до Першої світової війни, часто поверталися за заробітком до Галичини (Лондон — Львів, 770 км). Вже після Першої світової війни, українські поселенці у ВБ, маючи свою громаду в Манчестері, гостили різних відвідувачів з України, включно з дипломатами Української Мисії УНР (Лондон 1918 р.) та різних визначних осіб, як Митрополита Шептицького (серпень, 1921 р.), мітрата Йосифа Сліпого (1935 р.). У 1930-их роках відвідало Лондон ряд визначних осіб з України, як наприклад: проф. Олександр Шульгін, Арнольд Марголін, Роман Смаль Стоцький і інші. Також, перебували тут висланці зі Західної України. В зв'язку з політично-інформаційною працею, треба згадати: з гетьманського руху, керував у ВБ (Лондон), Володимира Коростовеця; з консервативних середовищ — Володимира Кисілевського (1931 - 1939) та з революційного руху Організації Українських Націоналістів (Лондон) Ляховича (1934 - 1935) та Давидовича (1938 - 1939).

По II світовій війні, контакту з визначними українцями з України — не було, з причин загальної "холодної війни". Вже в 1960-их роках, після 22-го З'їзду КПРС, діяв, на короткий час, при Советській амбасаді окремий український відділ, працю якого було прийнято Громадою, як агентурну. Сьогодні, контакт з Україною існує, тільки на соціальній та приватній базі (листування родин) та подорожі українців з Британії в Україну як туристів, чи у відвідини родин. Ледви чи можна рахувати зв'язком, поширення, задармо, газети "Вісті з України", та різних пропагандивних панфлетів, або слухання радіопередач з Києва. Окремі політичні та наукові центри досліджують події в Україні та їх розвій.

б. Зв'язки з українцями інших країн

Подібно, як і з Україною, українці у ВБ мають родинний

контакт з українцями в Чехословаччині, Югославії й Польщі; та подорожують туди, щоби відвідати своїх рідних.

Відносно українців у західному світі, то українська громада у ВБ має, в додатку до приватних зв'язків, ще організаційні. Головні зв'язки — це ті, які існують між крайовими центрами різних організацій, що мають міжкрайові організаційні структури. Наприклад УКЦ й УАПЦ, — як церковні установи; та СУМ, Пласт — як молодечі організації — мають свої світові організаційні центри.

В суспільному секторі — крайові організації, як СУБ чи ОУуВБ, з їхніми складовими організаціями, мають міжкрайові ідеологічні групові зв'язки та, в додатку, формальні ідеологічні центри (середовищ), в яких вони є членами. Наприклад ОУуВБ належить до ІСНО (Ідеологічно-Споріднені Націоналістичні Організації), яке підтримує Провід Українських Націоналістів (мельниківців), а СУБ бере участь у СУВФ (Світовий Український Визвольний Фронт), який підтримує Організація Українських Націоналістів (Бандерівців). В загальному, можна завважити, що так світові українські ідеологічні зв'язки, як і крайові в ВБ, в'яжуться, покищо, тісно з регіональними походженням поселенців. Наприклад членство ОУНР (Бандери), у світовому, як і в льокальному масштабі, переважно походить з Галичини; членство ПУН-у, — це, в великій мірі, поселенці з Волині й Буковини, і тільки частинно з Галичини. Знову ж актив УРДП чи УНДС походить з центральних українських земель.

Всі громадські організації, локального та крайового характеру у ВБ, можуть входити у КОУГЦУ, який є європейською частиною СКВУ. Натомість, у практичних діях, ідеологічні, партійні середовища, все ще дають головне напрямлення громадській праці українців, так у ВБ, як і в інших країнах, відіграючи більш важливішу роль, ніж різні існуючі комісії СКВУ. покищо годі устійнити, яке наставлення буде домінувати у другому, чи третьому поколінні поселенців.

Менші українські еміграційні політичні партії входять у взаємний контакт на форумі давньої Української Національної Ради (УНР), або при, повстаючому тепер, Конгресі Української Вільної Політичної Думки (КУВПД).

Зовнішня політична діяльність окремих українських еміграційних партій у ВБ довела до їхньої участі, у відповідаючих їм інтернаціональних організаціях, наприклад: члени ОУуВБ підтримують Українське-Польське Товариство й Європейську Групу Зв'язку; а члени СУБ-у — симпатизують з ОУНР, та беруть участь в Анти-більшовицькому Блоку Народів (АБН), в Європейській Раді Свободи (ЕРС), в Анти-комуністичній Лізі Народів Азії (АПЛАК), у Світовій Анти-комуністичній Лізі (ВАЛК); а на Британських островах — у Британській Лізі Європейської Свободи (БЛЕС) та Англо-Українським Товаристві.

Важливіші події у житті української громади в 1974 і 1975 роках

Січень 1974 р. — З нагоди 56-ої річниці проголошення Української Самостійної Держави відбулася койтейпна зустріч Товариства ім. Мазепи, на яку прибули послы британського парламенту, англійські журналісти й письменники та представники інших народів.

Лютий 1974 р. — У виборах до Британського Парляменту кандидував від Консервативної Партії, перший раз, активний член української громади, Стефан Терлецький. Переможцем вийшов бувший міністр уряду Партії Праці, але С. Терлецький здобув друге місце.

Лютий 1974 р. — З ініціативи керівних чинників СУБ-у, повстав Комітет Оборони Українських Політичних В'язнів у СРСР. Підчас року Комітет перевів організовані акції, в обороні різних в'язнів (віча, походи, роздача листівок і т.д.).

Березень 1974 р. — Відзначення 25-ої річниці хору "Гомін", у Манчестері, і ансамблю "Орлик" у формі турне, по 14 містах Канади і ЗСА.

Травень 1974 р. — У Брадфорді відзначено 30-ліття літературної творчости українського поета, у ВБ — Бориса Шкандрія-Богдана Бари.

Червень 1974 р. — Відбулося урочисте посвячення української православної церкви, парафії Успення Пресвятої Богородиці в Манчестері, у пам'ять жертв голоду 1930-их рр., на Україні. Це — перша церква у ВБ, побудована в українському стилі.

Лютий 1975 р. — Формально засновано Англо-Українську Парляментарну Групу. Очолив цю групу посол В. Вітлок з Ноттінггаму. Членами цієї групи послы з трьох головних британських партій. Члени групи мають обговорювати українські проблеми й видвигати їх у парламенті.

Квітень 1975 р. — Українська громада бере масову організаційну участь у демонстраціях проти приїзду бувшого шефа КГБ, Шелепіна, до ВБ.

Липень 1975 р. — Репрезентативний танцювальний ансамбль "Орлик" бере участь у турне по Франції та Еспанії.

Вересень 1975 р. — У Лондоні, був влаштований великий ювілейний концерт, для відзначення 25-ліття діяльности Пласту на терені ВБ. Гостем на святкуванні був Начальний Пластун — Юрій Старосольський, з ЗСА.

Вересень 1975 р. — Відзначено 50-літній ювілей СУМ-у Європейським Злетом, на котрому брали участь СУМ-івці: з Белгії, Франції, Німеччини та Великої Британії.

Грудень 1975 р. — Повстало поважне загострення відносин між мирянами Комітету за Патріярхат Помісної УКЦ та священниками і Єпископом Українського Католицького Екзархату у ВБ.

Владика заборонив поминати на св. Літургії Патріярха Йосифа I (Сліпого) і співати патріярший славень.

БІБЛІОГРАФІЯ:

Книжки

1. Бара, Богдан, **Твердь і Ніжність** — Збірка вибраних поезій (Лондон, 1972)
2. Воропаи, Олекса, **В дорозі на захід** (Лондон, 1970).
3. Мечник, С. М., **Нескорені** — Документальна повість про героїську боротьбу членів революційної ОУН. (Лондон, 1965).
4. Свидницький, Анатоль, **Люборацькі** — Сімейна хроніка (Лондон, 1956).
5. Фостун, С. М., **На Крилах Життя** — Етюд (Лондон, 1972)

Статті в наукових збірниках, енциклопедіях

1. Гроньовський, "Еміграція з Галичини", **Українське Слов'янознавство**, В-во Львівського Університету, 1971, 4, ст. 141 - 5.
2. Holborn, L.W., **The International Refugee Organization**, Oxford University Press, (London, 1956).
3. Добрянський, М., "Великобританія", гасло в **Енциклопедії Українознавства**, словникова частина ІІБ Н.Т.Ш (Париж — Нью Йорк, 1955), ст. 222-6
4. Dobrianskyj, M., "Ukrainians Abroad — in Great Britain" **Ukraine, A Concise Encyclopedia**, Vol. II (Toronto, 1971), pp. 1226 - 30.
5. Кисілевський, В. Ю., **Щоденник директора українського Бюра в Лондоні 1931 - 39**, рукопис, Оттава.
6. Маруняк, В., **Українська еміграція в Німеччині та Австрії по Другій світовій війні (1945 - 1951 - 1965)**. Докторська теза, УВУ (Мюнхен, 1973).
7. Марченко, І., **Десятий Ювілей СУБ-у**, рукопис історії зберігається в архівах централі СУБ-у, 1956.
8. Paraszczak, R., **Ukrainians in Rochdale**, Manchester College of Education, 1969.
9. Vernant, J., **The Refugee in the Post-War World**, George Allen and Unwin Ltd., (London, 1953).

Статті в часописах, альманахах, календарях

1. Вашкович, В., "Рефлексії минувшини і сучасність", **Український Самостійник**, I - IV, 1960.
2. Вівчарук, о. С., "Наша Церква у Великій Британії", **Наша Церква**, XV, ч. 2 (19)196. — XIX 43-4 (96 - 97), 1971
3. Вівчарук, о. Степан, "Наша Церква за Ля-Маншем" (У 25-літні роковини поселення) **Кал. "Світло"** (Торонто, 1973), ст. 106 - 110.
4. Данилів, Т., **Куди йде наша громада у Великій Британії**, (Мюнхен), 197 ст.
5. **How to Defeat Russia**— ABN and EFC Conference (London, Oct. 17 - 22, 1968).

6. **Звіт із Діяльності Союзу Українців у Великій Британії**", СУБ. По-
являється щороку, а також в "Українській Думці".

7. **Calendario Atlante De Agostini**, Istituto Geografico De Agostini, (No-
vara, Italia, 1974).

8. Молчанівський, о С. **Пропам'ятна Книга 15-ліття УАПЦ у Великій
Британії 1947 - 62** (Лондон, 1962).

9. Сесь, Г., та Марченко, Н., **Відродження на чужині — 15-ліття
діяльності ОУЖ у ВБ**, (Лондон, 1967).

10. Смерека, Віра. "Праця Українського Жіноцтва при Об'єднанню
Українців у Великобританії", **Календар Альманах**, (Ріuf, 1957), ст. 127 - 8.

11 **Альманах ОБВУ 1949-1964**, (Лондон, 1964)

Роман Петришин
Канадський Інститут
Українських Студій
Едмонтон, Альберта, Канада

УКРАЇНЦІ В ГОЛЛЯНДІЇ

КРАЇНА Й УСТРІЙ

Назва, простір і населення

Королівство Голляндія (Koninkrijk der Nederlanden).

Простір: 33,716 км² (13,018 кв. миль). З внутрішніми водами-озерами — 41,160 км² (15,892 кв. миль.).

Населення: (1972)—13,270,000; густота нас. 394 особи на 1 км².

Устрій держави

Конституційна монархія. Королева Юліана з 1948 р. (ур. 1909).

Віровизнання

Католики (5,150,000) центр в Утрехті (Utrecht), Протестанти (5,000,000), решта інші.

Урядова мова

Голляндська.

Господарський профіль

Високо розвинена індустрія, на базі інтенсивного рільництва й риболовства та спроваджуваних сирівців. Член Європейського Спільного Ринку ЕЕС.

Грошова одиниця

Гульден (1 Guilder = .36 ам. дол., VII.1976).

Столиця й більші міста

Амстердам (Amsterdam — 1,029,000) столиця Королеви, столиця уряду Гага (Hague — 702,000), Роттердам (Rotterdam — 1,064,000), Утрехт (Utrecht — 462,900), Лейден (Leiden -- 165,300).

Етнічні групи

На півночі — фризійці(4%), німці (30,000), бельгійці (20,000), жиди (23,000), еспанці (18,000) італійці (14,000) та інші.

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ГРУПА

Головні скупчення й кількість

В провінції Оверійсель (Overijssel), при німецькій границі (100 родин, біля 320 осіб), у столиці Амстердамі (15 родин, біля 45 осіб), Утрехт (25 осіб), в інших місцевостях (біля 70 осіб), разом біля 460 осіб. У Бонгайден, у монастирі Сестер Редемптористок, є 4 українські монахині.

Клімат

Перес. річна темп. +9.9°C; опади 580 мм річно.

ПЛЕКАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Перші поселенці

В XVII і XVIII столітті студіювало тут, зокрема в університетах у Лейдені та у Франекер (Фризія), немало української молоді. Перші поселенці осіли тут ще перед 1914 р. Дехто прийшов біля 1920 р., а решта поселилась тут після II-ої Світ. війни. З них організував проф. університету, д-р Мирослав Антонович, в Утрехті чоловічий хор у 1951 р., який згодом прийняв назву "Візантійського хору". Тепер всі хористи, за виїмком диригента, місцеві голляндці (Utrechts Byzantijns Koor, Postbus 22, Utrecht). Голляндська королева відзначила проф. д-а М. Антоновича орденом "Ораніє-Нассав", з нагоди 25-ліття хору (1976).

Громадське та культурне життя

Від 1948 року (осн. 7 лист. в Амстердамі) існує "Об'єднання Українців у Голляндії (Bond van Oekrainers in Nederland", Pelikaan — Str. 26. Losser /Ov/, Nederland). Голова Михайло Брик, пані М. Богославець — секр. (від 19. IX. 1974 р.). Об'єднання тримає зв'язок з організацією втікачів Fovin (Federatieve Organisatie voor Vluchtelingen in Nederland). В Роттердамі, на цвинтарі "Algemeene Begraafplaats GROSWIJK", похований основоположник УВО й ОУН — полк. Євген Коновалець, убитий більшовицьким агентом в 1938р.

Існує кілька малих станиць ОУВ (Організація Українського Визвольного Фронту — Омелян Кушпета — опікун).

Духовну опіку виконує Апост. Візитатура в Римі.

БІБЛІОГРАФІЯ

"Перший СКВУ" — Матеріали Н. Й 1969, ст. 348; звіт "Об'єднання українців у Голляндії", 1975; Апостольська Візитатура, Рим; Альманах "Українське Слово", Париж, 1973.

Іван Брик
Амстердамський Університет
Голляндія

УКРАЇНЦІ В ДАНІЇ

КРАЇНА Й УСТРІЙ

Назва, простір і населення

Королівство Данія (Kongeriget Danmark).

Простір: 43.069 км² (16,629 кв. миль), включно зі 700 км² внутрішніх вод.

Населення: (1971) 4,951,000; густота 115 осіб на 1 км².

Устрій держави

Конституційна монархія, Королева Маргарета II з 1972 року (ур. 1940).

Віровизнання

Протестанти 4,400,000, католики 27.000.

Урядова мова

Данська.

Господарський профіль

Інтенсивне рільництво (збіжжя, цукор), риболовство й машинова індустрія.

Грошева одиниця

Данська корона (1. Krone = .16 ам. дол., 1976).

Столиця й більші міста

Стол. Копенгага (Kobenhavn — 626,000).

Етнічні групи

Німці (84,000), шведи (20,000), жиди (6.000) та дрібні групи інших.

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ГРУПА

Головні скупчення й кількість

В Копенгазі живе біля 200 українців (60 родин). Кілька монахинь працює в Згромаджені св. Йосифа.

Клімат

Пересічна річна темп. +8.1°C; опади 600 мм річно.

Участь у житті країни (зайняття)

Наші поселенці — це в більшості робітники, хоч є й урядовці та інтелігенти-фахівці.

ПЛЕКАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Перші поселенці

Перші українці осіли тут ще перед 1914 р. Після II світ. війни було тут понад 1000 українців. Вони мали свого кат. душпастиря о. Михайла Сивенького (помер у Копенгазі).

Громадське та культурне життя

Громаду в Копенгазі зголосив до СКВУ в 1974 році п. П. Кузьма Балицький. Тепер, бодай раз у рік, відвідує українців у Данії, хтось з Апостольської Візитатури на Європу в Римі, часом навіть сам Владика Мирослав.

БІБЛІОГРАФІЯ:

Звіти Апостольської Візитатури в Римі.

Петро Кузьма Балицький
Науковий Інститут Медицини
Данія

УКРАЇНЦІ В ЕСПАНІЇ

КРАЇНА Й УСТРІЙ

Назва, простір і населення

Еспанія (Estado España).

Простір: 504,750 км² (194,884 кв. миль), разом з островами (Балеарами й Канарійськими — 12,300 км² = 4,749 миль.²).

Населення

(1970) 33, 824,000; густота нас. 67 осіб на 1 км².

Устрій держави

Королівство від 1975 р; Король Жуан Карло.

Віровизнання

Римо-католицьке. (99,9%).

Урядова мова

Еспанська.

Господарський профіль

Рільничі продукти, мінеральні багатства, металевий промисел.

Грошева одиниця

Пезета (peseta = .015 ам. дол., 1976 р.)

Столиця й більші міста

Стоп. Мадрид (Madrid — 3,146,000); Барсельона, Каталонія (Barcelona — 1,745,000); Валенсія (Valencia — 653,700), Севілля (Sevilla — 548,100).

Етнічні групи

Баски (2,300,000), галійці (2,500,000), катальонці (5,100,000), по кільканадцять тисяч португальців, французів, німців, англійців та народів з Південної Америки.

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ГРУПА

Головні скупчення й кількість

Столиця Мадрид й околиця, а також розсіяні по інших більших містах, біля 150 осіб, разом зі студентами, які в більшості студіюють у Мадриді.

Клімат

Пересічна річна темп. 15.6°C; опади 180 мм.

Участь у житті країни (зайняття)

Здебільша професіоналісти, які покінчили студії в Іспанії й тут осіли та завели родини. Пані І. Бучинська в Мадриді є спікером українських радіоавдицій у державнім еспанським радіо.

ПЛЕКАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Перші поселенці

Це кілька осіб, які брали участь у громадянській війні 1936 - 39 р.р. по боці ген. Франка. Від 1947 р. постійно біля 40 студентів є на університеті в Мадриді. Ними опікується добродійна установа "Obra Catolica de Asistencia Universitaria".

Громадське та культурне життя

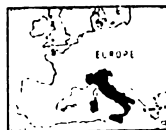
Студенти зорганізовані, з 1956 р. в Українській Студентській Громаді, останньому часі не дуже діяльні. При кінці 1960 років оформлено "Українську Громаду в Іспанії" (La Comunidad de Ucrainianos en Espana, Sea Bermudez 43, 7B Madrid 3, España — Spain). Громада є членом СКВУ й брала участь через відпоручника в Канаді в 1973 р. Громадою опікується по церковній лінії о. Беніто Галіндо, еспанець, який править в українській мові.

БІБЛІОГРАФІЯ:

Звіти Апостольської Візитатури в Римі: ЕУ 2 (гаслова до 1955).

Атанас М. Мілянич
Український Соціологічний Інститут
Нью Йорк, ЗСА

УКРАЇНЦІ В ІТАЛІЇ ТА ВАТИКАНІ

КРАЇНА Й УСТРІЙ

Назва, географічне положення, простір і населення

Італійська Республіка (Repubblica Italiana — з 1946 р.) — держава в Південній Європі, в басейні Середземного моря. Займає материкову частину (на півночі), Апенінський п-ів, о-ви Сіцилію та Сардинію та ряд дрібних островів.

На території Італії містяться й дві карликові держави: Ватикан (108.7 акрів) та Сан Маріно (60.5 км²).

Населення країни в порівнянні з ЗСА та Україною (УРСР):

1.	Італія	ЗСА	Україна (УРСР)
2.	301.2 (116.3)	9,363 (3,615)	603.7 (233)
3.	54,500	203,235	47,126
4.	176.5 457.2	22 (58)	78.1 (202)
5.	1972 прип.	IV. 1970	1. 1970

Значення порядкових цифр: 1 — країна в її кордонах з 1970 року; 2 — простір країни в тисячах кв. кілометрів (в тисячах кв. миль); 3 — населення за станом, як під 5, в тисячах осіб; 4 — густина населення — осіб на кв. кілометр (на квадратну милью); 5 — місяць і рік перепису населення або статистика.

Устрій держави

З 1946 р., Італія — це республіка, в якій об'єднується 92 провінції та 19 окремих районів. Провінціями керують префекти, призначувані центральним урядом.

За конституцією з 1-го січня 1948 р., законодавчим тілом країни є Парлямент, який складається з двох палат: Палати Депутатів (630 членів, вибраних на 5 років) та Сенату Республіки (323 члени, вибраних на 6 років). На чолі держави стоїть президент (обраний парламентом на 7 років), який керує справами країни при допомозі Ради Міністрів.

Демократичний устрій дозволяє на існування різних політичних партій: Християнсько-демократична партія (з 1943 р.),

Італійська ліберальна партія (з 1944 р.), Італійська республіканська партія (з 1832 р.), Італійська соціалістична партія (з 1947 р.) Італійська соціалістична партія пролетарської єдності (з 1964 р.) та Італійська комуністична партія (з 1921 р.). Існують нелегально, та діють поза законом — анархісти та терористи.

Італія належить до Півн.-Атлантичного пакту (з 1949 г.) та є членом ООН (з 1955 р.).

Віровизнання

Майже 99% всього населення — це римо-католики; а решту 1% складають: протестанти, жиди, православні та інші

Урядова мова

Італійська (98% населення); національні меншини (2%) складаються: з романців, німців, французів, хорватів і словінців, альбанців, греків та жидів; вони вживають своїх мов лише в льокальному засязі.

Господарство

Сучасна Італія — це індустріально-аграрна країна. В промисловості зайнято — понад 45% населення, в сільському господарстві — менше 25%, а решта — в обслузі та вільних професіях. Але різні райони Італії розвиваються дуже нерівномірно; бідний аграрний південь і багата індустріальна північ, — це явище дуже відбивається на розміщенні та густоті населення, яка міняється: від 76.8 осіб на км² — у Сардинії, аж до 768 осіб на км² — у Лігурії. Все ще є в країні неграмотність (бл. 7%).

Широко видобуваються та переробляються, порівнюючи невеликі, природні багатства та земні копалини. Потреби індустрії приходиться задовільняти коштовним імпортом різної сировини. Головні ділянки імпорту: нафта, м'ясо, зерно, залізна сировина, вугілля, бавовна та вовна. Головні предмети експорту: авта, нафтові продукти, текстильний півфабрикат, шкіряні вироби, цитрусові овочі, городина, вина, сири, різні машини й інструменти та мрамур. Великою підтримкою для країни являється туристика, яка затруднює мільйони італійців у ділянці обслуги. Великі маси туристів, притягувані безцінними історичними пам'ятками країни та красою природи, кожного року відвідують Італію, творячи поважне джерело прибутків у державному бюджеті. Але, мимо всього, в країні існує досить низький життєвий рівень: явно відчувається перенаселенність країни та нерівномірність розвитку окремих районів. Все це змушує італійців до широкої еміграції до інших країн Європи та Америки, в пошуках за більш догідними умовами життя на нових батьківщинах.

Грошева одиниця

Ліра (Lira: 790 ліри = 1 ам. дол., 1979).

Головні міста

Рим — столиця (прибл. 2.76 міль., 1975 р.), Мілан (1.71 міль.), Неаполь (1.28 міль.), Турін (1.18 міль.), Генуя (843 тис.), Палермо (654 тис.). На жаль, кількість українців, які мешкають по цих містах, — зовсім невідома.

Клімат

Довга розтягнутість країни, з півночі на південь, створює кілька цілком відмінних природних зон. На півночі — Альпійський гірський хребет (г. Монблан — 4,810 м). Під Альпами простяглася Паданська рівнина, зрошувана рікою По та її притоками. Дальше, через цілий Апенінський півострів — тягнуться гори Апеніни (пересічна вис. 1000 - 2000 м., макс., г. Корно — 2914 м.). Острівна частина має також, переважно, гірський рельєф. В Італії є ряд діючих вулканів та бувають землетруси.

Клімат більшої частини Італії — середземноморський, а на півночі — наближається до помірно континентального. Пересічна температура січня за Ц., на півночі 0°, +1° — (Київ, -5°), на півдні - +11°; липня — на півночі +24 — (Київ, +19°), на півдні +26.5°. Річна (середня) сума опадів: у горах 1,500 мм, на півн. 800 мм., на півд. 500 мм. — (Київ, 615 мм.).

УКРАЇНЬСКА НАЦІОНАЛЬНА ГРУПА (УКРАЇНСЬКИЙ РИМ)

Назва, простір, населення й устрій.

Вічне Місто — Рим є осередком християнського світу й центром Вселенської Католицької Церкви на чолі з Вселенським Архиєреєм, Єпископом Риму, Патріярхом Латинської Церкви (тепер Іван Павло II). Апостольська столиця — Ватикан (Stato Della Citta del Vaticano) — це суверенна держава, місце постійного перебування папи. Розташований у межах м. Риму, Ватикан має площу — 0.44 км² (108.7 акрів); населення — понад 1000 душ. Як окрема держава Ватикан існує з 11 лютого 1929 р. (згідно з Лятеранськими пактами й Конкордатом підписаними з італійським урядом). Літня резиденція (серпень) Папи знаходиться в Кастель Гандольфо, над озером Альбано, недалеко Риму.

Керівництво католицькою церквою в світі, Ватикан здійснює через церковну ієрархію, церковні організації, чернечі ордени, місіонерські станиці та широку мережу різних католицьких об'єднань. У Ватикані знаходяться, безцінної вартости, унікальні мистецькі колекції та архіви й бібліотека. Ватикан підтримує дипломатичні зв'язки, більше, як зі 100 державами та являється могутнім політичним чинником.

Урядова мова

Латинська: італійська — в обході

Головне українське поселення

У Ватикані живуть: Блаженніший Патріярх Йосиф (Сліпий) та о. канцлер — д-р Іван Дацько (Palazzina Dell'arciprete — 00120 Citta del Vaticano).

Згідно з "Патріяршим уставом ПУКЦ", який ухвалив VI Синод наших Єпископів, у днях 19 - 24. XI. 1973 р., в Римі; тимчасовим осідком Патріярхату Помісної Української (Руської) Католицької Церкви, на чолі з Блаженнішим Патріярхом Йосифом I, є старинна церква Пресвятої Богородиці Жировицької й свсв. муч. Сергія й Вахка, в центрі Риму (Piazza Madonna Dei Monti, 3 — 00184 Roma, Italia). А згідно з декретом Папи Павла VI, з 8.IX.1970, цей храм став першою українською парафіяльною церквою в Римі. Теперішнім парохом є о. д-р Іван Музичка. На фасаді храму стоять 5-ть мармурових пам'ятників: патріярший герб — на горішньому фронтоні й 4 постаті тісно зв'язані з історією храму, а саме: Папа Урбан VIII (папою 1623 - 1644), Кардинал Барберіні, Київський Митрополит Йосиф В. Рутський і Патріярх Йосиф I. Цей останній привернув власність храму й двору та відновив їх, в роках 1969 - 1973. При храмі є українська гостинниця (пансіон), яку доглядають Сестри Катехитки св. Анни, з Бразилії (5); настоятелька — с. Геновефа Смага. В 53-ох кімнатах, розміщений Музей Мистецтва Українського Католицького Університету, з експонатами укр. релігійного, культурного й народнього життя. Тут також є осідок Постулятури, в справі беатифікації сл. Б. Митр. Андрея Шептицького. Постулятор — о. д-р Степан Гарванко.

ПЛЕКАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Плекання української культури

Український Католицький Університет (УКУ) ім. св. Климента Папи був заснований грамотою Блаженнішого Йосифа, з дня 28.XI.1963 р.; кілька місяців після звільнення його з советської

тюрми, в лютому того ж року. Опісля, була опрацьована Конституція УКУ й затверджена Блаженнішим, дня 25. XI. 1966 р. Патроном став св. Климент, четвертий папа з черги, а перший — з високим образованием, який був засланий на Крим і там згинув мученичою смертю. Моці його були відшукані св. Кирилом. УКУ є відновленням Української Львівської Богословської Академії, він продовжує її світлу діяльність і працю — на поселеннях. Адреса УКУ: Universita Cattolica Ucraina, Via Воссеа 478 - 00166, Roma, Italia. Відбуваються виклади на 4-их факультетах: теологічному, філософічно-гуманістичному, правничому й математично-природничому; але ні один з них ще не є вповні обсаджений. В акад. році 1975/76 закінчився 26-ий семестер і VII Вакаційний Курс. Проректор УКУ — о. д-р Іван Музичка. Пересічно буває коло 25 студентів-слухачів на семестер. Акад. рік складається з двох семестрів: зимового та літнього. Бібліотека начисляє понад 50.000 томів і зберігає українську й чужу пресу з цілого світу.

Філії УКУ знаходяться в таких містах: Буенос Айрес (засн. 1 жовтня 1966 р.) організатор пок. проф. д-р Богдан Галайчук. Чікаго (засн. 8.XII. 1973 р.) організатор — д-р Василь Маркусь. Вашингтон (засн. 8 грудня 1974 р.); під опікою ново-створеної організації "Свята Софія — Релігійне Т-во Українців-Католиків, ЗСА". Адреси: Universidad Catolica Ucraina (Filial) Ramon L. Falcon 3950 — TE. — 67 - 4192 Buenos Aires, Argentina; UCU (Filia). 2305 West Superior St., Chicago, Ill. Ill. 60612 — USA; UCU (Filia), 2615 - 30th St. N.W. — Washington, D.C. 20008 — USA.

Українська Папська Мала Семінарія — це одинока українська гімназія на поселеннях, де всі предмети викладаються укр. мовою. Це 6-ти класна середня школа, з майже 70 учнями. Завідують нею Отці Салезіяни (10). Ректором є о. д-р Василь Сапеляк (Pontificio Seminario Minore di S. Giosafat, Via Воссеа 980 - 00166, Roma, Italia). Деякі оо. Салезіяни живуть поза Римом, а саме, о. д-р Р. Пришляк (у Мачераті), о. д-р І. Ортинський (Інгольштадт, Нім.), о. Кудла (на Сіцилії), оо. Р. Тилявський та І. Кротець (Чікаго) та в Аргентині (5).

Українська Папська Велика Семінарія ім. св. свящ. Йосафата Кунцевича - на горі Джанікольо. Завідують нею оо. Василіяни. Ректор — о. д-р Софрон Мудрий, — число потомців — 27. Вони студіюють на 5 різних римських папських університетах, а також слухають викладів, раз на тиждень, у Колегії, для доповнення студій: (Pontificio Collegia Di S. Giosafat, Passegiata Del Gianicolo 7 — 00165 Roma — Italia). Тут перебуває також Апостольський Візитатор для деяких країв Зах. Європи-Кир Мирослав Марусин. Питомці видають журнал — "Альма Матер". Літня резиденція, закуплена сл. Б. Митр. Андреем, для питомців Колегії св. Йоса-

фата, знаходиться над Альбанським озером. Нею завідує п. В. Лосічко (Villa Andrea, Castel Gandolfo, Roma, Italia).

Патріярша Коперія св. Софії існує при УКУ. Ректор — о. д-р Іван Хома. Студенти (10) слухають виклади на папському Урбаніанському Університеті (по-італійськи) і в Укр. Католическому Університеті (по-українськи), (Via Воссеа 478-00166 Roma, Italia).

Преса, видання

УКУ проявляє, найбільше, свою діяльність у видавництві. Виходять такі серії: 1. "Монуменга Україне Гісторіка" ("Monumenta Ucrainae Historica") — це збірка документів про Українську Церкву, які відшукано в архівах і бібліотеках Ватикану. Вийшли вже XIII томів, які охоплюють роки: 1075 - 1853); 2. "Твори Йосифа — Патріярха і Кардинала" (Серія: "Opera Omnia") — VIII томів; 3. Праці Греко-Католицької Богословської Академії (продовження зі Львова) від XXII т. до XXXIX т.; 4. Праці Філософічно-Гуманістичного Факультету (нова серія) — XII томів; 5. Популярні видання Богословського Факультету УКУ — II томів; 6. Видання Духовної Семінарії (прод.) від VIII - XI тт.; 7. Праці Українського Богословського Наукового Товариства (прод.) від XVI - XX тт.; 8. Видання "Богословія" — кварталник УБНТ, (прод.) від 1963 - 1973 рр.; 9. Богослужбові і Богомільні книжки — IX томів; 10. "Благовісник" — офіційоз Блаженнішого Йосифа, від 1965 - 1973 рр. та 11). Публікації "Студіон" — IV томи.

Релігійне життя, церкви

Собор св. Софії стоїть побіч УКУ й належить до найкращих храмів укр. поселень, з прегарними мозаїками (праця ще не докінчена), запроєктованими мистцем Святославом Гординським з Нью Йорку, а виконаними римським майстром мозаїк проф. Т. Монтічеллі. Внутрі, в іконостасі, ікони намалював о. Ювеналій Мокринський — студит, а царські й дияконські врата — роботи проф. Уго Маццеї (італійця). В передніх куполах знаходяться два дзвони, а на майдані св. Софії стоїть водограй, з Трьома Ангелами — прообраз Пресв. Трійці, яка з'явилася Авраамові в Ст. Завіті. Тут, на Йордан, відбувається водосвячення. Під Собором знаходиться крипта - там поховані: Митрополит Йосиф Сембратович, Архієпископ Іван Бучко, проф. д-р і сенатор Юліян Павликовський, княжні Ядвига й Тереса Сангушко-Сапігі та студент теології УКУ — Григорій Смерека (* 11.II. 1912 +16. III.71). Тут теж почалося поміщування серій пропам'ятних плиток, на згадку про тих героїв, які згинули, в боях чи тюрмах, за волю України, а їхні могили невідомі.

Перед будинком УКУ стоять три пам'ятники: Тараса Шевченка із півокруглим декоративним забудуванням, з 5-ма барельєфами, з життя великого поета та бюсти о. Маркіяна Шашкевича й Івана Котляревського.

"Студіон" — це монастир студитів (17), над Альбанським озером — у Кастель Гандольфо, біля Риму (Via Del Lagini, (км. 9), 00040 Castel Gandolfo — Roma — Italia). Він був заснований, за благословенням Ап. Столиці, декретом Блаженнішого Йосифа з дня 24. XI. 1965 р. Тут відбувалися перші виклади УКУ, поки не був збудований новий будинок Університету. Монастирську обитель "Студіон" закупив Блаж. Йосиф для студитів. Ігуменом є о. Антін Рижак, який згодом переїхав до студитського монастиря у Вудстоку, Канада. (Studites, 560 Parkinson Rd. W., Woodstock, Ont. — Тепер Настоятелем є о. д-р Любомир Гузар. Студити — це ченці, найбільше зближені до східного монашества, які живуть за уставом св. Теодора Студита, якого Типікон (Устав) був запроваджений у Київській Печерській Лаврі. Недавно студити набули дім у Парагваю, де настоятелем є о. Ізидор Васик (Studite Carmen Del Parana, Paraguay).

У василіянському грецькому монастирі, в Гроттаферраті, перебувають кілька ченців-українців, які займаються друкарством, городництвом, а навіть, реставрацією старинних документів, мистецтвом й іконописанням. Вони приїхали до Італії ще перед війною. Мистецтвом займається о. Партеній Павлик, ЧСВВ. (Badia Di Grottaferrata — 00046 Grottaferrata (Roma) — Italia).

Генеральні Курії

Отців Василіян, з новіціатом (15). Папський Протоархимандрит — о. д-р Атанасій Великий, ЧСВВ. Новики ходять до Альфонсіанського Університету. Обитель має велику бібліотеку й архів та провадить широку видавничу діяльність. Генеральна Капітула відбулася в половині 1976 р. Адреса: Via Di San Giosafat, 8 — 00155 Roma, Italia.

Сестер Василіянок (15). Мати Архимадрина Емілія Прокопик, ЧСВВ — Генеральна Мати. Адреса: Via San Alessio, 26 — 00153 Roma, Italia. Сестри Василіянки ведуть домашню роботу в резиденції Блаженнішого, в УКУ та в "Студіоні". Курія має своє видавництво.

Сестер Служебниць (15). Генеральна Мати — с. Марія Корчарін, ПДМ. Адреса: Via Cassia Antica, 104 - 00191 Roma, Italia. Сестри Служебниці завідують домашньою роботою у Малій і Великій Семінаріях. Також мають старечий дім, для сестер — у Кастель Гандольфо.

Інші організації

Українське Богословське Наукове Товариство (УБНТ). Голова — о. д-р Іван Гриньох (Німеччина). Секретаріат у Римі, — о. д-р Іван Хома — секретар. Видає богословський журнал "Богословія" (Via Воссеа, 478 - 00166 Roma).

Пластова Група в Римі (засн. 1971 р. — 15 чл.). Теперішній голова — ст. пл. Андрій Онуфренко, побратим. Керівник "пл. відділу" при Музею УКУ — ст. пл. Тарас Лончина, побратим (Piazza Madonna dei Monti, 3 — 00184 Roma).

СУСТЕ — Союз Українських Студентських Товариств в Європі — Головна Управа — в Римі; голова — Тарас Лончина (Via Воссеа, 478 - 00166 Roma). Випускає Інформативний листок (місячно).

Преса, радіо

Українське Пресове Бюро (УПБ) видає бюлетень ("Вісті з Риму" — неперіодично. Він є пів-офіціозом Блаженнішого Йосифа. Адміністрація: U.P.B., Via Воссеа, 478 - 00166 Roma

Ватиканське Радіо — українська радіопередача (щоденно). Директор: о. д-р Родіон Головацький, ЧСВВ.

Італійське Радіо — українська передача (щоденно). Директор: о. д-р Р. Саба Салез.

В базиліці св. Петра спочивають мощі св. св. св. муч. Йосафата, завдяки старанням Блаженнішого Йосифа. В 1963 р., Блаженніший звернувся до Папи Івана ХХІІІ, з проханням, щоб для гідного почитання нашого святого - мученика Йосафата, його мощі були поміщені в базиліці св. Петра. На це Св. Отець радо погодився й зробив відповідні припоручення. Торжество, у зв'язку з перенесенням мощів, відбулося, вже за наступного Папи Павла VI, дня 25 листопада 1963 р. Мощі спочивають у вітарі св. Василія Великого, в правій наві базиліки.

Українці поза Римом

Поза Римом, в Італії майже нема українців. Після війни якийсь час перебували вояки Української Дивізії в таборі полонених у Риміні. В Анакапрі (острів недалеко Неаполю) живе о. Іван Хоменко, перекладач Святого Письма — василіянського видання (1963 р.). Часом приїжджають наші студенти на медичні студії до Риму, Перуджі або Больонії; або на мистецькі студії — до Фльоренції або Мілану. В Неаполі існує факультет української мови для італійців, на якому викладає о. д-р Роман Саба.

Біля Фльоренції є німецький цвинтар поляглих вояків, на якому, в 23 секції, є гроби українців з Дивізії Галичина.

Важливіші події в роках 1974 - 1976:

Лютий, 1974 — Федеральний Міністер Стану й Багатокультурности Канади, д-р Стенлі Гайдаш, у часі перебування в Римі, був на авдієнції у Блаженнішого та оглянув укр. пам'ятники й станиці. Коли приїхав в УКУ і до св. Софії сказав: "Те, що я тут бачив, то найкраще, що українці досі зібрали в світі".

Червень, 1974 — V. Ватиканський Курс в УКУ.

Липень, 1974 — 25-ліття священства о. Канцлера д-ра І. Хоми, секретаря Блаж. Йосифа. — Концерт, у театральній залі при УКУ, катедрального ансамблю "Верховина" з Чикаґа, під опікою Преосв. Кир Ярослава Габра.

Серпень 1974 — Спільне Пастирське Послання Єрархії ПУКЦ, з приводу Ювілейного Святого Року й Української Прощі до Риму.

21 вересня, 1974 — Помер "Архипастир Скитальців" — Архиепископ Іван Бучко. Похорон відправив Блаж. Патріярх з Єрархами й Духовенством Тлінні останки спочивають у крипті собору св. Софії.

Жовтень, 1974 — IV Папський Синод, на якому виступили: Блаж. Йосиф, в обороні переслідуваних в СРСР; та ВПреосв. Митр. Максим Германюк, про плюралізм у Христовій Церкві, по відношенню до Східніх Церков.

Листопад, 1974 — Листопадові святкування й заупокійна тризна по сл. Б. Митр. Андрєєві Шептицькому, в УКУ, заучастю 11 кардиналів і 17 амбасадорів та ін. гостей, запрошених Блаж. Йосифом.

Грудень, 1974 — Празник св. Климента Папи (покровителя УКУ). Блаженніший Патріярх правив Архиєрейську Св. Літургію в Соборі Св. Софії. Опісля, на спільну трапезу, запрошено кардиналів, єпископів і професорів римських університетів.

22 грудня 1974 — Свято 35-ліття хіротонії Блаженнішого.

Грудень, 1974 та січень, 1975 — Соборне Різдвяне Послання Єрархії ПУКЦ.

Квітень, 1975 — Сумна 30-та річниця, ліквідації й арешту єрархії УКЦ на західніх землях України. Єдиний, збережений при житті, Блаж. Йосиф править Літургію св. Василія Великого в св. Софії.

Березень, 1975 — На Великодньому Соборному Посланні Єрархії ПУКЦ, перший раз, появился титул "Патріярх".

Червень, 1975 — VI. Вакаційний Курс в УКУ.

Липень, 1975 — Величава українська проща, з нагоди Ювілейного Святого Року. Відправи — в базиліці св. Петра, де над мощами Верховного Апостола Петра, в грецькій літургійній мові, в часі Великого Входу, відмовлено молитву, — за "Блаженнішого Отця Нашого Йосифа — Патріярха Київсько-Галицького й Усієї Руси". На другий день — Архиерейська Св. Літургія на майдані собору св. Софії, для чисельних прочан; а потім, — урочистий український концерт, у папській залі авдієнцій, де Преосв. Кир Іван Прашко (Австралія) урочисто, в святочній промові, заявив: "Ми, на IV-му Синоді, станули безповоротно на Патріярхальних началах у нашій Церкві..., того вже ніхто не зітре, ніхто не відкличе!" Відбувся VII. Синод Єрархії ПУКЦ. Відбулися З'їзди Т-ва Священиків св. Андрея та Конгрес Мирян.

Вересень, 1975 — Блаж. Патріярх поїхав на III. Міжнародній Конгрес Товариства Права Східних Церков у Равенні. При нагоді, Блаж. відвідав також Венецію й Фльоренцію.

Листопад, 1975 — Інавгурація акад. року в УКУ.

Грудень, 1975 — "Нова Академія Італії" вручила Блаж. Патріярхові почесну грамоту "Лавреата Італії", як "Почесного Президента (Нової Акад. Італії), Науковця й Мученика модерних часів".

Грудень, 1975 та січень, 1976 — Соборне Різдвяне Послання Єрархії ПУКЦ

— Окреме Послання Блаж. Патріярха до Українців у Великій Британії.

Лютий, 1976 — Делегація з Англії вітає Блаженнішого Патріярха, з нагоди 84-ліття уродин.

Квітень, 1976 — Зустріч Блаж. Йосифа з Єгипетським Президентом А. Садатом. Соборне Великодне Послання Єрархії ПУКЦ. Надзвичайний З'їзд Союзу Українських Студентських Товариств в Європі (СУСТЕ), в УКУ.

Травень, 1976 — 25-ліття священства о. д-ра Івана Музички — Проректора УКУ.

Червень, липень 1976 — VII Вакаційний Курс в УКУ.

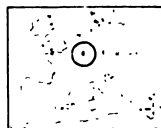
БІБЛІОГРАФІЯ

1. "Italia", *Encyclopaedia Britannica*, v.12 (Chicago, London, Toronto 1968).

2. "Italia", **Reader's Digest | 1975 | Almanac & Yearbook** (Pleasantville, N.Y. — 1975).
3. "Італія", **Український Радянський Енциклопедичний Словник**, т. 1 (Київ, Академія Наук — 1966).
4. "Vatican", **Encyclopaedia Britannica**, v.22 (Chicago, London, Toronto 1968).
5. "Vatican City", **Reader's Digest — 1975 — Almanac & Yearbook** (Pleasantville, N.Y. — 1975).

о. Тарас Лончина
Рим, Італія; Філадельфія, ЗСА
Доповнення: І. Гурин

УКРАЇНЦІ В ЛЮКСЕМБУРЗІ

КРАЇНА Й УСТРІЙ

Назва, простір і населення

Велике Князівство Люксембург (Grand-Duché de Luxembourg)
Простір: 2586 км² (998 кв. миль),

Населення: (1970) 340,000; густота нас. 131 осіб на 1 км².

Устрій держави

Конституційна монархія. Великий Князь Жан (Jean) з 1964 року (ур. 1921 р.).

Віровизнання

Католицьке; кілька тисяч (3) протестантів

Урядова мова

французька, хоч більшість говорить німецьким діалектом

Господарський профіль

Широко розвинений сталевий промисел, опертий на власних покладах руди, на півдні країни. Член Європейського Спільного Ринку (ЕЕС).

Грошева одиниця

Франк (Luxembourg franc = .025 ам. дол., 1. VII. 1976 р.).

Столиця й більші міста

Стоп. Люксембург (Luxembourg — 76,150), Еш (Esch — 27,000).

Етнічні групи

По кілька тисяч меншостей зі сусідних країн (французи, німці, бельгійці) та інші, разом біля 60,000.

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ГРУПА

Головні скупчення й кількість

Тут живе кількадесять українських родин у Люксембурзі місті й околиці.

Клімат

Пересічна річна температура 19.3°C; опади 660 мм річно.

ПЛЕКАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Перші поселенці

Вже в 1933 році, українці, що осіли в Люксембурзі, оснували Українську Громаду, яка існує до теперішнього часу.

Громадське та культурне життя

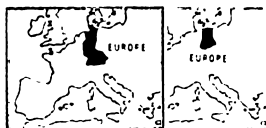
"Українська Громада у Великім Князівстві Люксембург"
Association Ukrainienne au Grand Duché de Luxembourg, с/о В.
Artichouk, 42 Avenue Berchem, Luxembourg-Howald, G.D. de
Luxembourg) начислює 7 членів — родин; вони відбули в лист.
1974 р. річні збори. Головою став Василь Артищук. Громада бра-
ла участь у другому СКВУ в 1973 році.

БІБЛІОГРАФІЯ:

Звіт Української Громади. Альманах "Українське слово" (Париж: 1973).

Атанас М. Мілянч
Український Соціологічний Інститут
Нью Йорк, ЗСА
(На основі матеріялів, надісланих
пп. В. Артищуком та О. Чубом).

УКРАЇНЦІ В НІМЕЧЧИНІ

КРАЇНА Й УСТРІЙ

Німеччина належить до країн, які в наслідок обох світових воєн зазнали особливо великих змін щодо територіального посідання, населення, політичної та господарської сили. Після Першої світової війни, Німеччина втратила всі свої закордонні колонії (2,951,150 км²) та частину земель, що належали до імперії Гогенцолернів. Після Другої світової війни Німеччина втратила (порівняно до територіального стану в 1937 р. — 472,000 км²) — 114,296 км² території на користь Польщі та СРСР. На місці кол. Німеччини створилися дві держави:

Федеративна Республіка Німеччини (ФРН) 248,576 км² та Німецька Демократична Республіка (НДР) 108,178 км².

Назва, географічне положення, простір і населення

Федеративна Республіка Німеччини (Bundesrepublik Deutschland, BRD; популярно — Західня Німеччина) за кількістю населення займає 10-те, а за площею — 66-те місце серед держав світу.

Простір і населення країни в порівнянні з ЗСА та УРСР:

1	Зах. Німеччина	ЗСА	УРСР
2	248.6 (96.0)	9,363 (3615)	603.7 (233)
3	60,650.4	203,235	47,126
4	244 (632)	22 (58)	78.1 (202)
5	V. 1970	IV. 1970	I. 1970

Значення порядкових цифр: (1) — країна в її кордонах з 1970 року; (2) — простір країни в тисячах кв. кілометрів (у тисячах кв. миль); (3) — населення за станом, як під (5), у тисячах осіб; (4) — густина населення — осіб на кв. кілометр (на квадратну милю); (5) — місяць і рік перепису населення.

Устрій держави

Західня Німеччина — це демократично-парляментарна федерація 10-ох країн: Баденія-Вюртембергія, Баварія, Бремен, Гамбург, Гесенія, Нижня Саксонія, Північна Надренія-Вестфалія, Надренія-Фальц, Саарщина, Шлезвік-Гольштайн. Окремий політичний статус має Зах. Берлін. Країни мають, достосовані до федеральної конституції з 1949 р., власні конституції, уряди та парламенти. Тимчасова столиця — Бонн (280.000); прапор: поземо — чорно-червоно-золотий; герб: чорний орел.

25-річна історія Західної Німеччини — це шлях від окупованої, війною знищеної країни, до суверенної, хоч і контролюваної держави, та до економічної потуги.

Після першого етапу господарської відбудови в 1947 - 48 рр., окупаційні військові уряди аліантів, за рішенням своїх урядів, почали передавати обмежену політичну ініціативу в німецькі руки: вибори до органів комунального самоврядування та до краєвих парламентів, на базі дозволеної діяльності політичних партій (після закінчення періоду демілітаризації, та денацифікації й часткового демонтажу важкої індустрії), аж до створення федеральної конституанти та схвалення конституції в 1949 р. й покликання першого федерального уряду. На переломі 1960-тих років Зах. Німеччина належала вже до господарських потуг, хоч під зовнішньо-політичним та мілітарним оглядом її суверенітет все ще був доволі обмежений.

Законодавча влада в ФРН знаходиться в руках двопалатного парламенту: Федерального парламенту (Bundestag — 496 послів) та Федеральної ради (Bundesrat — 41 послів). Послів до парламенту обирають на 4 роки прямим голосуванням. "Бундесрат" складається з представників країн. Президента (з репрезентативними функціями) обирають на п'ятирічний період. У 1969-74 роках президентом був Густав Гайнеманн, від 1974-го року — Вальтер Шеель.

Політичну лінію західньо-німецького уряду визначає федеральний канцлер: в 1969-74 роки — Віплі Бранд (соціал-демократ), від 1974-го року — Гельмут Шмідт (соціал-демократ). Кандидатуру канцлера виставляє одна із двох найвпливовіших партій: помірковано-правий Християнсько-демократичний союз (його сестерська партія в Баварії — Християнсько-соціальний союз) або Соціал-демократична партія, які звичайно творять коаліційний уряд, з, третьою по чисельності, партією вільних демократів. Інші партії — без впливу. У парламентських виборах 1969 року перемогла соціалістично-ліберальна коаліція, яка перебрала владу від християнських демократів, що 20 років творили уряд ФРН.

Населення — німці, в тому 11.6 міль. примусово виселених по війні зі східних та південно-східних європейських комуністичних держав та втікачів з НДР (17.5% всього населення). Національні меншості: данці 50,000, жидаї та цигани по 30,000. Чужинців — 3.7 міль. (1972); серед них — 220,000 кол. ДП, 2.4 міль. чужинецьких робітників (турків, югославів, італійців, греків, тощо). 18.7% населення живе в селах, 48.9% — в містечках, 32.4% у містах.

Віровизнання

Поділ населення за релігією: євангеліків — 51.2%, римо-католиків — 45.2%, інших — 3.6%.

Урядова мова

Німецька

Господарство

Західня Німеччина належить до найбільш індустріально-розвинених країн світу. Господарство її базується на принципах вільного ринку й організаційно включене до Західньо-європейського Спільного Ринку, який тісно співпрацює з західним світом. Його база — високо розвинена індустрія та зовнішня торгівля, які запевнюють ФРН 5-ту місце серед країн світу, у валовому національному прибутку. У видобутку заліза й сталі ФРН займає 4-те місце — після СРСР, ЗСА та Японії (32 міль. т. та 43.7 міль. т. річно). Передові галузі індустрії: машинобудівельна, автобудівельна, хемічна, текстильна. Вироби цих галузей визначають також активний баланс зовнішньої торгівлі. Імпортує, головню, харчові продукти та промислову сировину. 40% зовнішньої торгівлі скеровано до країн Спільного Ринку, 11.5% до слаборозвинених країн Африки, Азії та Південної Америки, 10% до ЗСА та Канади, 5.2% до комуністичних країн. У світовій торгівлі ФРН займає 2-ге місце, після ЗСА.

Грошева одиниця

Німецька марка = 100 феніків (Deutsche Mark = 0.51 ам. дол., 1979).

Головні міста

Мільйонові міста: Зах. Берлін (1.2), Гамбург (1.8), Мюнхен (1.3).

Міста з понад 500,000 мешк.: Кельн, Ессен, Франфуркт н/М., Дюсельдорф, Дортмунд, Штуттгарт, Бремен, Ганновер, Нюрнберг.

Міста з населенням 200,000 — 500,000 мешк.: Дуїсбург, Вупперталь, Бохум, Гельзенкірхен, Маннгайм, Білефельд, Бонн, Кіль, Карлсруге, Авгбург, Візбаден, Обергавзен, Аахен, Любек, Кресфельд, Браншвайг, Кассель, Мюнстер, Гаген.

ПОСЕЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ

Розміщення

Досі, крім статей, нема джерельної праці про перебування українців на німецьких землях, у 16 - 19 ст. Праця проф. Д. Дорошенка "Die Ukraine und Das Reich. 9 Jahrhunderte Deutsch — Ukr. Beziehungen" (Leipzig — 1941) займається німецькими свідоцтвами про Україну. Знаємо однак про перебування українців на німецьких університетах у 18 - 19 ст. Джерельні матеріяли, про діяльність першої укр. політичної еміграції на німецьких королівських дворах, існують з початку 18-го століття; коли, після Полтавського бою, наступник Мазепи — Пилип Орлик, плянуючи створення протимосковської коаліції, провадив дипломатичну акцію (після 1720 року) в Саксонії, Гольштайні та Ганновері. Його син, французький дипломат-граф Григорій Орлик, продовжував діло свого батька.

Наприкінці 19-го та на початку 20-го століття до Німеччини на працю приїздили українські сезонні робітники. Але перебування першої масової української еміграції в Німеччині починається, щойно в роках Першої світової війни, коли в німецьких та австрійських таборах полонених російської армії та інтернованих (Зальцведель, Вейляр, Раштадт, Фрайштадт й інші) опинилося приблизно 200,000 українців. Іншу хвилю політичної еміграції створили тут, після невдачі визвольної боротьби, політичні діячі, бо Німеччина, як одна з перших країн, визнала Українську державність 1918-го року.

Під час Другої світової війни, в Німеччині (серед 6.3 міль. цивільних робітників, "остарбайтерів", полонених польської та советської армій та інш.) опинилися приблизно 2,5 — 3 міль. українців. Велику частину з них було репатрійовано в 1945 р. На переломі 1945 - 46 рр., серед одного мільйона ДП, які відмовились від репатріації, в Зах. Німеччині перебувало понад 200,000 українців; вони, після поляків, творили другу, щодо кількості, національну групу т.зв. переміщених осіб.

В половині 1948 р. приблизно 111,000 українців перебували в 134-ох таборах Зах. Німеччини й на приватних помешканнях. Після першої хвилі переселення до Бельгії, Англії, Франції та Канади, вони творили 88.8% усієї повоєнної еміграції з українських земель, перебуваючи в таких місцевостях:

Американська зона

Гессен	8,170
Вюртемберг	9,340
Баварія	66,130

Бритійська зона

Надренія-Вестфалія	6,800
Нижня Саксонія	10,800
Шлезвік-Гольштайн	1,500
Гамбург	3,200

Французька зона

Надренія-Фальц	3,300
Південна Баденія	730
Вюртемберг-Гогенцолерн	1,500

За віковими категоріями, були це люди, переважно, молодого й найкращого працездатного віку, що мало велике значення для переселення, та саме: діти й молодь до 19-го року життя — 23.3%, у віці 20-39 років — 47.6%, 40-49 років — 14.9%, 50-59 років — 6.9%, понад 60 років — 2.5%.

Переселення до інших країн

В 1947 - 1951 роках (у плані ліквідації проблеми ДП) проходило посилене переселення ДП до різних країн Західнього світу. У тих роках, через ІРО (на різні переселенчі схеми) виїхало з Зах. Німеччини та Австрії 865,000 ДП. Серед них — понад 126,000 українців, які переселились до таких країн:

країна	число	%
ЗСА	36,000	28.57%
Великобританії	23,000	18.25%
Бельгії	17,000	13.49%
Австралії	16,000	12.70%
Канади	10,400	8.25%
Бразилії	3,500	2.78%
Франції та колоній	3,500	2.78%
Венесуелі	1,670	1.33%
Інші країни	14,930	11.85%

Вони повезли з собою, на нові місця поселення, традицію, а нерідко й організовані форми свого життя в Зах. Німеччині, та почали надавати нові імпульси діяльності, тим українським громадам, які вони застали, в краях свого поселення.

По кількох роках, була зліквідована одна з пекучих проблем повоєнної Зах. Німеччини та Австрії — проблема ДП; шляхом репатріації, переселення та переведення тих ДП, що залишилися в згаданих країнах, на німецьку чи австрійську економіку.

Сучасне розміщення

Після закінчення масового переселення ДП в 1951 р., кількість українців тут поважно зменшилася й протягом 1952 - 60-их років становила всього приблизно 20.000. Серед залишених, аж 60%, від загальної кількості українців, творило т.зв. "тверде ядро", тобто непрацездатні — себто особи, які були відкинуті переселенчими комісіями. У 70-их роках, цей відсоток непрацездатних значно зменшився, бо підросло молоде й працездатне покоління. За останніх 20 років, у зв'язку з господарською відбудовою Зах. Німеччини та ліквідацією таборів, — прийшло до змін, у розселенні українців по окремих краях. Здоровий елемент почав переселюватися напр. до індустріалізованої Вестфалії та Гессену, а фахові сили — до більших міст. Ця зміна зокрема помітна у відсотковому охопленні розселення українців по краях:

край	1950 %	1965 %
Гольштайн	2	1.5
Гамбург	3	2.
Нижня Саксонія	24	7.2
Вестфалія	8	11.8
Баварія	40	43.5
Вюртенберг	14	17.5
Гессен	9	16.5

Зменшилася кількість українців у Гольштайні та Нижній Саксонії (на 16.8%), збільшилося українців в Гессенії (7.5%), Вестфалії (3.8%) та Баварії (3.5%).

Розселення українців в 1970-му році.

край	кількість укр.	% всіх укр.	всього укр. насел. в міль.	творють відсот.
Баварія	8,700	44.	10.7	0.08
Баден-Вюртемберг	3,500	18.	9.5	0.0104
Гамбург	500	2.3	1.7	0.03
Гессен	3,300	16.2	5.5	0.06
Гольштайн	200	1.	2.3	0.004
Нижня Саксонія	1,450	7.2	7.1	0.002
Вестфалія	1,550	7.3	17.1	0.09
Бремен	400	2.	1.7	0.005
Райнлянд, Саарщина Берлін*	400	2.	6.0	0.006
Разом:	20,000	100%	60.6	0.0033

* Число приблизне.

Клімат країни

Кліматично, Зах. Німеччина лежить посередині, між вирівняним атлантичним кліматом Зах. Європи й різкішим континентальним кліматом Східньої Європи. Літо — помірковано тепле, зима — несурора. Доволі дощових опадів, в кожній частині року. З огляду на індустріальний характер Зах. Німеччини, кліматичні умови не мають більшого впливу на дисльокацію населення, а тому — й на розселення українців.

Клімат околиць, де живуть українці:

місцевість	а	б	б	гг
Гамбург	13	2.7	16.0	1877
Ганновер	53	2.8	16.4	884
1Франкфурт н/М	125	0.6	18.9	680
Мюнхен	515	1.9	16.9	1,094

Значення: а) — висота клім. станції в метрах понад позем моря; б-г) середня температура в ступенях Цельсія: б) року; г) липня; г) річна сума опадів в мм.

Участь українців у житті країни

Після включення ДП в німецьку економіку, в 1951 р., т. зв. чужинців без батьківщини, було введено в господарське, соціальне та культурне життя Зах. Німеччини. На базі спеціального закону про "чужинців без батьківщини", кол. ДП зрівняно в правах (крім — політичних) з німецьким населенням. Для них було побудовано окремі оселі. Затруднення працездатних українців поступово збільшувалась, з 4-ох відсотків — у 1951 р., до 100% — у 1970 р. Протягом років дехто з українців зумів розбудувати невеликі або середні торговельні чи інші власні підприємства. В 70-му році їх нараховувалося понад 40; серед них — 2 зубні клініки, 4 лікарські ординації, 5 друкарень, 10 видавництв.

80% працездатних українців zatrudнено в індустрії та будівельних роботах, приблизно 3% в рідних громадських організаціях, установах, друкарнях і видавництвах, у допоміжних сотнях при англійському війську (MSO), приблизно 5% — в сільському господарстві. Вони включені в життя німецького середовища — через професійні спілки підприємств, в яких zatrudнені, у меншій мірі, — через членство в німецьких організаціях громадського чи художньо-самодіяльного життя. Серед старшого покоління помічається ще тенденція до затримання свого національного гетта. Першому поколінню молодих людей, що або

народилися вже в Німеччині, або виростили в таборових умовах, — ця тенденція цілковито чужа і вони все більше всякають у життя німецького середовища з усіма негативами й позитивами цього процесу. Українські національні групи в окремих німецьких країнах пов'язані з загально-державним життям через Дорадчі органи (BEIRAT-у), при краєвих міністерствах втікачів.

ПЛЕКАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Культура та мистецька діяльність

Опинившись у таборах УНРРА-ІРО, — українська еміграційна громада розгорнула жваву громадську, культурну, господарську та політичну діяльність. У 1945 - 1951 роках діяло 41 різних організацій з 13 центральними, 638 філіями та 58,000 членів; 94 церковних громад. 513 майстерень; 44 видавництва; виходило 147 періодиків, вийшло 718 назв книжок. Активно діяли: 31 оркестра, понад 60 хорів, 54 аматорських драматичних гуртків. Тільки в 1946 - 47 роках у 78 таборах відбулися: 2,290 драматичних вистав, 1,122 концерти, 85 вистав народнього мистецтва.

Крім, широкої мистецької самодіяльності, в перших чотирьох роках таборової еміграції, працювало декілька професійних театрів (Ансамбль Українських Акторів Володимира Блавацького, Театральна Студія Йосипа Грняка, Український Оперний Ансамбль), декілька професійних хорів (Хор "Україна" — Нестора Городовенка, Чоловічий хор — В. Божика, Капеля Бандуристів — Китастого, 4 балетні студії (серед яких, зокрема, визначалася Балетна школа — В. Переяславець). Широко розгорнулася індивідуальна та зорганізована діяльність українських мистців, згуртованих у своїх професійних організаціях (Українська Спілка Образотворчих Мистців, Об'єднання Українських Музик, Об'єднання Мистців Укр. Сцени, організація літераторів — Мистецький Український Рух). Наукова праця зосереджувалася коло високих шкіл та наукових товариств (Наукове Т-во ім. Шевченка, Українська Вільна Академія Наук). Журналісти мали дві організації: Спілка Українських журналістів та Національно-Демократичний Союз Укр. Журналістів. У 1947 р., на українських та німецьких високих школах навчалося 2,325 укр. студентів. 1,400 учителів мали свою Центральну Українську Вчительську Громаду. Інші спеціалісти, вищих кваліфікацій, гуртувалися у своїх професійних організаціях (Об'єднання Укр. Ветеринарних Лікарів, Союз Українських Інженерів і Техніків на Еміграції, Об'єднання Укр. Лісників та Деревників, Об'єднання Укр. Правників). Господарські фахівці були організовані в рамках таких організацій, як Об'єднання Укр. Приватних Підприємців та Центральний Союз Укр.

Кооператорів, які втримували по таборах і по містах десятки кооператив та крамниць.

Шкільництво

Великого розмаху набрав, у ті роки, розвиток укр. шкільництва, — вислід наполегливої праці українського громадянства. В 1947 - 48 роках, у роках найбільшого розмаху діяльності української еміграції, в Німеччині шкільною сіткою були охоплені майже всі табори з більшими укр. скупченнями. Тоді, мережа українського шкільництва охоплювала:

Інституції	Виховники (викладачі)	Вихованці
72 дит. садки	139 садівничок	2,551 дітей
87 нар. школи	401 учитель	5,300 учнів
35 гімназій	461 учителів	5,300 учнів
35 гімназій	461 учителів	2,779 учнів
8 інших сер. шкіл	58 учителів	408 учнів
39 фахових шкіл	217 учителів	2,112 учнів
5 високих шкіл*	314 професорів та викладачів	1,266 сту- дентів
13 народніх університетів	лектори	Вільні слухачі

* Український Вільний Університет, Український Технічно-Господарський Інститут, Українська Висока Економічна Школа, Українська Католицька Духовна Семінарія, Українська Богословсько-Православна Педагогічна Академія.

Своє завершення знаходило зорганізоване українське життя еміграції в Зах. Німеччині, в численних таборових й міжтаборових виставках народнього мистецтва, в індивідуальних та збірних виставках українських образотворчих мистців, в драматичних виставках професійних театрів; в широкій мистецькій самодіяльності, таборового громадянства; в діяльності наукових товариств та високих шкіл; у з'їздах працівників окремих мистецьких галузей, у видавничій діяльності. Зокрема бурхливими були з'їзди МУР-у та СУЖ. А найвищим досягненням, культурної діяльності української еміграції в Зах. Німеччині, були Дні Української Культури, що проходили в 1948 році. в Регенсбурзі, Мюнхені та Франкфурті/М.

Усі нитки життя української еміграційної громади, крім політичного та церковно-релігійного сходилися в окремих відділах Центрального Представництва Української Еміграції, верховної установи — під головуванням Василя Мудрого, яке

влаштовувало ряд своїх з'їздів (в Ашафенбурзі, Регенсбурзі, Діппінгені, Авгсбурзі).

Релігійне життя. Церкви

За релігійним розподілом — 67% українців в Зах. Німеччині — це греко-католики; 31% — православні; 2% — інші, головню — євангеліки. В житті української громади церкви належать до найважливіших чинників, які втримують спаяність громади.

Українську Католицьку Церкву очолює єпископ Платон Корниляк з осідком у Мюнхені. Приблизно 13,000 греко-католиків у 4-ох деканатах (південно-східний і — західний, північно-східний і — західний) обслуговують 18 священників. У Білефельді збудовано 1971 р. власну церкву, у Мюнхені, в 1974-му році, розпочато будову катедрі. Богослуження відбуваються в німецьких католицьких церквах; для православних — переважно в євангеліцьких церквах.

Українська Автокефальна Православна Церква (УАПЦ), очолювана в Зах. Європі архієпископом Орестом Іванюком, має в Зах. Німеччині 11 священників. Матеріальне забезпечення православних священників йде, головню, з фондів Світового Союзу Церков. Частина православних належить до Соборноправної Православної Церкви.

При багатьох греко-католицьких та православних парафіях існують церковні братства.

Українська мова. Дім

Як правило, українці старшого віку вдома розмовляють українською мовою. В українсько-німецьких та інших мішаних подружжях — переважає чужа мова. Молоде покоління, що виховувалося в німецьких школах, хоч й знає рідну мову, проте між собою розмовляє, переважно, німецькою мовою. З соціально-економічних причин, серед них помітна тенденція переходу з осель, у глибину німецького середовища. Українська родина, церкви й громадські організації, а зокрема суботні доповнюючі школи та дитячі садки, являються головним забором для послаблення зв'язків молодших поколінь з національним пнем, а нерідко — перед першим етапом денационалізації, — забуванням рідної мови та цілковитого всякання в чуже середовище. Головна причина загрозової денационалізації для дітей — це німецькі дитячі садки й байдуже ставлення до рідної мови з боку деяких родичів. Не зважаючи на закон з 1951 р., який признає, за кол. ДП, право на плекання національної культури, організовані українською громадою в Німеччині школи та садочки не приносять очікуваного успіху.

Реорганізація шкільництва

Велика переселенча хвиля українців з Зах. Німеччини та включення українців у німецьку економіку, радикально змінили базу й стиль культурно-освітньої праці. Ці зміни цілковито знищили сітку народного, середнього та фахового шкільництва, що існувала в 1946 - 50 роках і змінили підхід та характер праці над українською дітворою та молоддю. Кол. народні таборові школи мусіли набрати характеру доповнюючих курсів українознавства до програми німецьких народніх шкіл. Успішність праці таких доповнюючих суботніх шкіл залежить від наявності кваліфікованої чи пів-кваліфікованої сили на місці. Дещо в кращому становищі є дитячі садки, а зокрема там, де в родинях не працюють обоє родичів. У противному разі, дітей віддається до німецького міського чи церковного садка, які, фактично, стали найсильнішим засобом денационалізації.

Протягом останніх 20-ти років, помічається виразна тенденція до занепаду обох форм утримування українських дітей при національному пні. Суботні школи й дитячі садки існують у системі ПЦУЕН, найбільше опікуються ними українські церкви та Об'єднання Українських Жінок.

Стан дит. садків та суботніх шкіл:

	1955	1961	1970
садки	24	10	3
школи	41	36	20

У Мюнхені існує Український Інтернат, під патронатом "Рідної Школи". В ньому щороку перебуває 30-40 учнів, що навчаються в німецьких середніх або фахових школах. В інтернаті вони мають 3 лекції українознавства. Інтернат має власний будинок.

Видавництва й преса

Видавництва. Мюнхен належать до визначних видавничих центрів, української еміграції. Тут зосереджено 10 видавництв. З них найважливіші такі: видавництво — друкарня "Логос", "Сучасність" "Дніпрова хвиля", Українське видавництво, Інститут літератури ім. М. Ореста. У Новому Ульмі — видавництво "Українських Вістей". До 1971-го року працювало в Мюнхені видавництво "Україна", пов'язане з Німецько-Українським Т-вом. Воно зосереджувало свою увагу на видаванні німецькомовної літератури про Україну (видало 7 книжок, серед них д-ра Г. Прокопчука "Ukrainer in München und in der BRD", "Ukrainische Kunstler in D.

"Der Metropolit" — життя й діяльність митр. А. Шептицького).

Видавництво "Сучасність" видає українську прозу й поезію, переклади з чужих літератур та літературно-критичні книги, присвячуючи окрему увагу опрацюванню українсько-радянської тематики.

Українське видавництво спеціалізується на виданнях, головню політичної літератури (української та чужомовної, н. пр. "Das Russische Kolonialismus in der Ukraine), історії та белетристики. Широкий діапазон виявляє видавництво "Дніпрова хвиля" — від наукових видань до белетристики. "Логос" (у тому й видавництво "Християнський Голос") видає переважно мемуаристику, а "Українські Вісті" — політичні брошури. Крім названих видавництв, видавничою справою займаються ще наукові інституції та церкви.

Інститут літератури ім. Ореста, в першому періоді свого існування (до смерті М. Ореста), займався видаванням перекладів з західно-європейської літератури та видань творів київських неоклясиків; після смерті Ореста — видає літературну спадщину М. Ореста.

Видавництво "На горі" видавало переклади з західної драматургії.

Книжна продукція українських видавництв у Німеччині, до 1965 р., нараховувала 183 назви.

Після 1965-го року ця цифра збільшується на кругло 50 назв.

Періодика. В Зах. Німеччині появляються три тижневики ("Християнський Голос", "Шлях перемоги" та "Українські Вісті"), три місячники (орган УНАС — "Мета", літературно-мистецький журнал "Сучасність" та громадськополітичний журнал "Самостійник"); та 17 інших періодиків.

Своєрідною появою серед них до 1972-го року був місячник "Ukraine in Vergangenheit und Gegenwart" — Німецько-Українського Т-ва.

Література, мистецтво, наука

В роках 1955 - 1970 духове життя укр. еміграції, в Зах. Німеччині, пішло по іншій лінії, як це було за таборових часів: національно-культурна діяльність широких мас занепала, пожвавилася, натомість, діяльність її культурницьких кіл.

Українські літератори, хоч їх й небагато, виявляють жваву індивідуальну роботу: Ростислав Єндик (1974) — по війні автор двох поетичних збірок та одної збірки новель; Емма Андієвська—(7 поетичних збірок, 3 збірки малої прози, 2 романи; Ігор Качуровський — 3 збірки поезій й кілька прозових творів; Федір Коваль — збірка поезій, Ігор Костецький — переклади з західноєвропейської драматургії; також є кілька молодих літературних талантів.

В ділянці перекладів на німецьку мову працює Анна Г. Горбач (збірка укр. прози "Blauе November" та інші). До самої смерті, займався перекладами з укр. поезії Ганс Кох ("Die Ukrainsche Lyrik 1840 - 1940"), а перекладами на українську мову займався Михайло Орест (Зеров), видавши 6 збірок вибраних поезій німецьких і французьких поетів, а також антології німецької та французької поезії.

З літературних критиків працюють у Мюнхені: Іван Кошелівець (три літературно-критичні книги, переклади з французької та білоруської мов), Юрко Бойко-Блохин (низка літературних розвідок, політично-публіцистичні праці та разом з іншими авторами — "Taras Sevcenko — sein Leben und sein Werk" та І. Качуровський ("Строфіка"). Ст. Шах опрацьовує зах.-українську культ. тематику.

Деяку діяльність виявляє європейське представництво Об'єднання Укр. Письменників "Слово", з осідком у Мюнхені.

Ділянка образотворчого мистецтва заступлена слабо. Крім скульптора Григорія Крука (понад 40 вистав) та молодого маляра Ігоря Кордюка — нових сил, покищо, не видно. Мистецтвознавством займається д-р. Михайло Гоцій.

Вокальне мистецтво (після смерті Ореста Русняка — Герляха, Кліма Чічки-Андрієнка та відходу зі сцени Іванни Синенької-Іваницької.) — заступлене співачками старшого покоління: Іриною Маланюк (кол.співачкою європейських опер, відомою зокрема, з вагнерівських виступів у Байройті) та Катрею Колянковською; Оксана Совяк (сопрано) перейшла, останніми роками, на легший жанр; тенор Олег Євсєвський виступає в оперетах. Починають пробиватися інші вокальні сили.

Інструментальну музику репрезентує піяністка Галина Коваль.

Композиторською творчістю, до самої смерті, займалися Євген Цимбалістий ("Ловецька рапсодія") та Остап Бобикевич.

Найбільшого розмаху, зокрема, після створення Дому Української Науки в Мюнхені (1963), — набрали наукова діяльність. В, уможливленому німецькими субсидіями, Домі містилися три інституції: Український Вільний Університет, Наукове Т-во ім. Шевченка та Український Технічно-Господарський Інститут.

Визнаний, у 1950 р., Баварським урядом, УВУ, який нараховує понад 60 викладачів, від 1965 р., влаштовує щорічні курси українознавства для студентів та літні семестри для докторантів за участю 50 - 70 українських та іншонаціональних студентів, з різних європейських та позаєвропейських країн.

До 1970 р. УВУ видало 10 томів "Наукових записок", 3 томи "Наукових збірників", 19 монографій та 35 скриптів. Серед видань УВУ на особливе підкреслення заслуговують історичні праці Н. Полонської-Василенко ("Заселення південної України в половині 18 ст.", "Дві концепції історії України та Росії" — також німецькою

та англійською мовами), М. Мельника ("Soviet capital Formation-Ukraina 1928 - 1932"), Б. Левицького ("Die sowjetische Nationalitätenpolitik nach Stalin Tod 1953 -1970"). Після 1970 р. — 2 монографії, 2 наукові збірники (на пошану проф. Ю. Шевельова та І. Мірчука), 2 мистецькі альбоми (Г. Крука і Луцика), розпочато видання серії "Діалектологічних записів". У найновішому виданні відомої енциклопедії Брокгауза, УВУ фігурує під окремим гаслом. Придбавши, в 1974 р., свій власний дім (завдяки меценатській пожертві кардинала Йосифа Сліпого та баварського уряду) та широко розгорнувши ділові зв'язки з німецькими, французькими та австрійськими університетами (з якими до 1974-го року УВУ влаштував 13 спільних наукових конференції, присвячених Г. Сковороді, та 17 інших), УВУ має дані стати центром наукової роботи української еміграції. Незмінним ректором УВУ, на протязі останніх років, є проф. Володимир Янів.

У тому ж часі УТГІ, за ректорування проф. Ростислава Єдника, видав 10 томів "Наукових записок" та 8 монографій; з яких зокрема цінні праці — К. Кононенка "Україна та Росія", "Б. Мартоса і Я. Зозулі "Гроші української держави".

НТШ продовжує видавати словникову частину "Енциклопедії українознавства" та "Наукові записки" своїх секцій. Після 1950 р. видано 8 томів словникової частини енциклопедії та понад 10 томів "Записок".

Індивідуальна праця науковців (Н. Полонська-Василенко, П. Курінний, О. Кульчицький, О. Горбач, В. Янів, Дмитро Чижевський) виявляється у виданні їхніх праць.

Професорами в німецьких університетах працюють: Олекса Горбач (слов'янське мовознавство) в університеті Франкфурт н'М., Юрій Бойко-Блохин (порівняльне слов'янське літературознавство) — університет у Мюнхені та викладачі Андрій Білинський (право) і Мирослав Антохій (українська мова) на тому самому університеті. Д-р Іван Жегуц працює в Географічному Інституті Мюнхенського Технічного Університету. Степан Мардак завідує бібліотекою Інституту для Східних Справ західнонімецького міністерства закордонних справ у Кельні. Л. Білас працює в бібліотеці в Гамбурзі, а Надія Василик-Холявка — в Баварській Державній Бібліотеці в Мюнхені. Дюмет Олянчин (+1970) працював у Вюртемберзькій Державній Бібліотеці у Штутгарті.

У культурно-політичній публіцистиці працювала "Незалежна Асоціація дослідників советської теорії та практики в національних питаннях", яка видала 6 праць, але в останніх роках припинила свою діяльність.

У Зах. Німеччині існує європейський відділ Української Вільної Академії Наук (УВАН), який останніми роками не виявляє активної діяльності.

Українські студенти зорганізовані в Союзі Українських Студентів Німеччини, в якому зареєстровано 19 студентів південно-німецьких університетів. Разом із студентами в Північно-західній Німеччині, кількість українських студентів сягає приблизно 30 осіб.

Звичаї та мистецька самодіяльність

Стародавні звичаї (церковні й національні) плекаються в рамках церкви, родини й у рамках громадських, точніше — молодечих організацій. Різдво — із затриманням винесених з рідних земель звичаїв, Великдень — з писанням писанок, інколи — з затриманням весняних традиційних святкувань. Під цим оглядом, найбільшу ролю відіграє ОУЖ, що нерідко влаштовує т.зв. вишивані вечорниці; та організації молоді, впроваджуючи плекання народніх звичаїв, народньої ноші, тощо, в програму своїх літніх таборів. Традиційно затримується влаштовування національних свят. Мистецька самодіяльність, як вияв масової діяльності занепада. В ділянці співу, при деяких церквах, існують імпровізовані церковні хори. Єдиний постійний хор — це мюнхенський дівочий хор "Діброва" (диригент — Марія Гарабач).

Більш популярна та ефектовна, для німецького середовища — ділянка народнього танку, репрезентована двома танцювальними групами: "Київ" у Штуттгарті та "Журавлі" в Мюнхені. У Мюнхені існує також гурток бандуристів "Кобза".

Громадські установи та організації

Втративши давніше вагу кол. громадського центру, в загально-еміграційних масштабах, але все ще творячи український науковий центр, Мюнхен залишився далі центром еміграційного політичного життя. Тут перебувають проводи більшости укр. політичних партій. Причина цього: а) Мюнхен — осередок східно-європейських еміграцій, б) осідок Української Національної Ради, в) у Зах. Німеччині виходить більшість партійно-політичних органів, г) тут працюють укр. друкарні та видавництва.

З політичних середовищ найактивніше діють:

Організація Українських Націоналістів — Закордонні Частини (ЗЧ ОУН), яке має свою друкарню, видавництво й тижневик "Шлях перемоги" і, з нею пов'язаний, Антибольшевицький Бльок Народів (АБН), з його органом "ABN — Korrespondenz".

Організація Укр. Націоналістів ("двікарі") із Закордонним Представництвом Української Головної Визвольної Ради (УГВР), з органом "Український самостійник" та, пов'язаним з нею, літературним журналом "Сучасність" — Українського товариства закордонних студій.

Конгрес Укр. Вільної Політичної думки, працює від 1970-го р.
Організація Укр. Націоналістів (м).

При цих кількох відпалах кол. єдиної ОУН, слід згадати
Фундацію ім. Є. Коновальця, яка після видання книги "Євген
Коновалець і його доба" (1974) припинила свою діяльність.

Український Національно-Державний Союз (УНДС, орган
"Мета").

Українська Революційно-Демократична Партія (УРДП,
відлам Василя Гришка, з органом "Українські Вісті" в Новому
Ульмі).

Українська Соціалістична Партія (УСП).

Українська Селянська партія.

Українське Національно-Демократичне Об'єднання (УНДО).

Громадське життя зосереджено в Центральному Представ-
ництві Української Еміграції в Німеччині (ЦПУЕН), як громадській
централі (голова — мгр. А. Мельник, секретар мгр. В. Леник). У
північно-західній частині ЗН функцію громадської централі
сповнює Обласне Представництво Української Еміграції в Н.
(ОПУЕН), з осідком у Ганновері. Низова клітина ЦПУЕН — місцеві
представництва укр. еміграції (МПУЕН). До системи ЦПУЕН
входять організації:

Об'єднання Українських Жінок (голова — О. Штайнер).

Союз Укр. Пластунів — Краєва старшина (І. Зубенко).

Спілка Української Молоді (Р. Шупер).

Укр. Християнське Об'єднання Молоді (ІМКА — О. Савицька).

Українська Медично-Харитативна Служба (д-р Гінилевич).

Братство кол. вояків 1-ої Дивізії УНА (Р. Дебрицький).

Братство кол. вояків УПА.

Союз Українських Ветеранів (ген. М. Стецишин).

Союз Укр. Военних Інвалідів (Р. Дебрицький).

Український Християнський Рух — краєве Об'єднання (Є.
Рен).

Український Католицький Робітничий Рух (Д. Кушлик).

Світський Апостолят Українських Жінок Німеччини (Ярослава
Філь).

Т-во "За Патріярхат" (М. Заяць).

Т-во Укр. Політичних В'язнів (мгр. А. Мельник).

Карпатський Союз в Зах. Європі (В. Штелень).

Союз Укр. Студентів в Німеччині (Ю. Фігач).

Спілка Укр. Журналістів (М. Стиранка).

Комісія Допомоги Укр. Студентам (О. Кульчицький).

Т-во Рідна Школа (Гр. Васькович).

Злучений Українсько-Американський Допомоговий Комітет
(Європейське Представництво — М. Рудко).

Крім ОУЖ, УМХС, СУМ, Пласт, ІМКА, СУСН, Т-ва дивізійників,

ЗУАДК, Рідної Школи, та світсько-церковних організацій, інші організації — мало активні.

Зв'язки з українцями інших країн

Українське життя в Зах. Німеччині пов'язане з цілістю українського життя в діаспорі через свої центральні організації. З одного боку — з іншими європейськими країнами; з другого — зі Світовим Конгресом Вільних Українців. У громадській ділянці ЦПУЕН пов'язане з Координаційним Осередком Українських Громадських Центральних Установ в Європі та СКВУ. ОУЖ — з Світовою Федерацією Українських Жінок. СУСН, через Союз Українських Студентів в Європі, — з Центральним Союзом Українських Студентів (ЦеСУС). Подібне пов'язання "Пласту" та Спілки Української Молоді. Інші організації (СУЖ, УСХС, комбатантські та інвалідські) контактуються з аналогічними організаціями, в інших країнах, вільним зв'язком — без окремого організаційного пов'язання.

Найважливіші події протягом останнього десятиріччя

В церковно-релігійній ділянці:

1969 і 1973 рр. — перебування Карл. Йосифа Сліпого в Німеччині.

1969 р. — собор УАПЦ.

В культурній ділянці:

1963 р. — відкриття Дому Української Науки й виставка видань УВУ, НТШ й УТГІ.

1960 р. — виставка укр. християнського мистецтва (малярства й пластики, з участю 13 мистців).

1972 - 73 рр. — відзначення 50-річчя УВУ.

1973 р. — Сковородинські конференції з іншими університетами.

1973 р. — купівля Дому УВУ.

В громадській ділянці:

1962 р., Штутгарт — 1-ий *Здвиг* українців Зах. Німеччини

1965 р., Мюнхен — 2-гий *Здвиг* українців Зах. Німеччини.

1967 р., Кенігштайн — 3-ий *Здвиг* українців Зах. Німеччини.

1967 р., Мюнхен — відкриття укр. цвинтаря та пам'ятника померлим

В політичній ділянці:

1967 р. — демонстраційний похід Дортмундом проти релігійного переслідування в Україні.

1973 і 1974 рр. — мовчазний похід із свічками Мюнхеном на

оборону укр. політичних в'язнів в ССРСР, а зокрема Валентина Мороза.

1973 і 1974 рр. — голодівка студентів з цієї ж нагоди.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Euck, E.: *Geschichte der Weimarer Republic* (Zuerich — 1954 - 1956).
2. Hartung, E.: *Deutsche Geschichte 1871 - 1919* (Stuttgart — 1952).
3. Mai, H.: / Krausnick, H.: *Deutsche Geschichte der jungsten Vergangenheit 1933 - 1945* (Stuttgart 1956)
4. Meisner, B.: *Russland, die Westmaechte und Deutschland* (Hamburg — 1953).
5. **На громадській ниві (до 25-ліття УПУЕН)** (Мюнхен — 1972), 96 + 19 ст. ілюстрацій.
6. Rausching, H.: *Deutschland zwischen West und Ost* (Berlin — 1950).
7. Vesmeil, M.: *L'Allemagne contemporaine, sociale, politique et culturelle 1890 - 1950* (Paris — 1953).
8. *West German Leadership and Foreign Policy* (New-York 1957).

Газети та журнали

1. "Arbeits-u. Foerdernungsgemeinschaft der ukr. Wissenschaften e. V.". *Mitteilungen Nr. 1 - 8* [Muenchen 1965 - 1972).
2. Зеленецький, О. ред. **На громадській (До 25-ліття ЦПУЕН)** (Мюнхен — 1972).
3. Журнал "Сьогочасне й минуле" чч. 1-3, (Мюнхен 1948-49).
4. Маруняк, В.: **Українська еміграція в Німеччині та Австрії по Другій світовій війні 1945-1950-1965** (в друку)
5. Мудрий, В.: стаття **Ювілейний Календар Укр. Нар. Союзу 1894-1949**. (Нью-Джерзі 1949)
6. Prokopczyk, G.: *Ukrainer in der Bundesrepublik* (Muenchen | 1959).
Prokopczyk, G.: *Ukrainische Kuenstler in Deutschland* (Muenchen).
7. Янів, В.: **Студії та матеріяли до новітньої укр. історії** (Мюнхен — 1970).

В. Маруняк
УВУ
Мюнхен, Зах. Німеччина

УКРАЇНЦІ В НОРВЕГІЇ

КРАЇНА Й УСТРІЙ

Назва, простір і населення

Королівство Норвегія (Kongeriket Norge).

Простір: 323,890 км² (125,052 кв. миль).

Населення: (I. 1972) 3,922,000; густ. асел. 13 осіб на 1 км.

Устрій держави

Конституційна монархія. Король Оляф V (Olav V) з 1957 р. (нар. 1903).

Віровизнання

Майже 97%-протестанти (лютерани), решта 3% інші.

Урядова мова

Норвезька.

Господарський профіль

Норвегія має одну з найбільших торговельних флотів світу. Доходи з неї й будова кораблів та зв'язаний з цим промисл, помагає в'язати державний бюджет і плекати високий рівень добробуту.

Грошова одиниця

Норвезька корона (Krone = 18 ам. дол., 1. VII. 76).

Столиця й більші міста

Столиця—Осльо (Oslo — 477.000), Берген (Bergen — 212,000).

Етнічні групи

Біля 20.000 ляпландців та 12.000 фінів.

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ГРУПА

Головні скупчення й кількість

В Осльо живе біля 80 осіб й на захід від нього в Берген — біля 50 осіб.

Клімат.

Пересічна річна темп.: + 2.4°C (в Осльо), + 3.1°C (в Берген);
річні опади: 635 мм в Осльо, 2344 мм в Берген.

Участь у житті країни (зайняття)

Наші поселенці — це в більшості робітники. Дітей посилають до шкіл. Деякі з дітей покінчили високі школи. Вони, однак, не чуються українцями, хоч признаються до українського походження.

ПЛЕКАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Перші поселенці

Прибули сюди між війнами в 1920 роках, як заробітчани-робітники.

Громадське та культурне життя

Нема окремої громади. Українці, що живуть в Норвегії, з'їзджаються два або три рази щороку на вислухання Св. Літургії, служеної священником, що приїздить з Риму, з рамені гр. кат. Апостольської Візитатури. Від 1967 року ці Богослужби відбуваються в катедральному храмі в Осльо. Співає місцевий катедральний хор (який має в своєму складі тільки кілька українських співаків) в церковно-слов'янській мові. На Богослужбах є завжди багато римо-католиків.

В Осльо працює лікарем д-р Ізяслав Ванчицький.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Інформації Апостольської Візитатури в Римі.

Атанас М. Мілянч

Український Соціологічний Інститут
Нью Йорк, ЗСА

Доповнення:

М. Радейко, Осльо, Норвегія;

І. Ванчицький, Нїттельдаль, Норвегія

УКРАЇНЦІ В ФІНЛЯНДІЇ

КРАЇНА Й УСТРІЙ

Назва, простір і населення

Республіка Фінляндія (Suomen Tasavalta — Republiken Finland)

Простір: 337,034 км² (130,119 кв. миль) включно з 31,557 км² внутрішніх вод.

Населення: (1970) 4,622.300; густота нас.: 14 осіб на 1 км².

Устрій держави

Парляментарна республіка. Від 1956 р. президентом республіки є Кекконен (Urho Kekkonen), обраний на 6 років.

Віровизнання

Зasadничо протестанти; православних 66,000, католиків 2,900.

Урядова мова

Фінська, але шведську знають і вживають в обіході.

Господарський профіль

Деревні вироби й папір — це 60% експорту, позатим, будова кораблів, експорт машин, а навіть харчових високоякісних продуктів. Кооперативна система розбудована й справно діє.

Грошева одиниця

Марка (markka).

Столиця й більші міста

Стол. Гельсінкі (Helsinki — 514,700), Турку (Turku — 153,000), Тампера (Tampere — 156,400).

Етнічні групи

Ляпландці (3850).

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ГРУПА

Головні скупчення й кількість

Кількадесяті осіб головно в Гельсінках і в Турку, часто втікачі зі Соловків. З уваги на політичне положення Фінляндії — незгуртовані.

Клімат

Середня річна темпер. +4.6°C; опади 710 мм (Гельсінки).

Участь у житті країни (зайняття)

Поселенці — здебільша інтелігенти-фахівці, які легко влаштовуються на роботу.

ПЛЕКАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Перші поселенці

Ще з кінцем минулого століття виїзджали українці нелегально з царської Росії. Основна частина прийшла після I Світової війни. Багато з них переїхало потім далше на захід.

Громадське та культурне життя

Між війнами (до 1939 р.) рухлива громада, під проводом пок. Богдана Кентржинського, видавала навіть книжки. Зараз поодинокі особи тримають зв'язок з укр. громадою в Швеції.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. ЕУ II, англ. вид. т. II.
2. Звіти Апост. Візитатури в Римі.

Атанас М. Мілянч
Український Соціологічний Інститут
Нью Йорк, ЗСА

УКРАЇНЦІ У ФРАНЦІЇ

КРАЇНА Й УСТРІЙ

Назва, географічне положення, простір і населення

Республіка Франція (La République Française) — західня країна європейського суходолу; простягається між 42.67 і 51.1 ступенем північної широти та між 4.67 ступенем західньої й 8.25 ступенем східньої довготи.

Простір і населення країни в порівнянні зі ЗСА та Україною (УРСР):

1.	Франція	ЗСА	Укр. (УРСР)
2.	551.8 (213)	9,363 (3,615)	603.7 (233)
3.	52,700	203,235	47,126
4.	95 (247)	22 (58)	78.1 (202)
5.	III. 1975	IV. 1970	1.1970

Значення порядкових цифр: 1 — країна в її кордонах з 1970 року; 2. — простір країни в тисячах кв. кілометрів (в тисячах кв. миль); 3. — населення за станом, як під 5, у тисячах осіб; 4. — густота населення — осіб на кв. кілометр (на кв. милю); 5. — місяць і рік перепису населення.

Устрій держави

Республіка. Проведена, в 1958 р., ген. Де Голем (De Gaulle) конституція започаткувала т.зв. "П'яту Республіку" зі сильною владою в руках президента, вибраного на 7 років, загальним голосуванням (додаток до конст. з 1962 р.). Теперішній президент В. Жіскар д'Естен (Valéry Giscard d'Estaing з 1974 р.).

Законодавче тіло. Парлямент — двопалатний: Національні Збори — 490 послів, вибраних на 5 років; і Сенат — 273 членів, вибраних на 9 років.

Політичні групи в парламенті (в семидесятих роках): Об'єднання для Республіки, РПР (Rassemblement pour la République) — 183 послы в Парляменті, лідер Роже Фре (Roger

Frey): Соціалістична Партія й Ліві Радикали (Parti socialiste et radical de gauche) — 102 послів, лідер Гастон Дефер (Gaston Deferre); Комуністична Партія Франції (Parti communiste français) — 73 послів, лідер Роберт Балянже (Robert Ballanger) Незалежні Республіканці (Republicains independants) — 55 послів, лідер Мішель д'Орнано (Michel d'Ornano); Демократично-соціальні Реформатори (Reformateurs democrates sociaux) — 30 послів, лідер Мішель Дюрафур (Michel Durafour); Унія Центристів (Union centriste) — 30 послів, лідер Жак Дюгамель (Jacques Duhamel); інші — 17 послів.

Адміністративно, Франція поділена на 95 департаментів, згрупованих з 1964 року, в 21 округах. Департаменти очолюють, центром назначені, префекти, контрольовані місцевими виборними радами.

Віровизнання

Римо-католики 90%; протестанти, гебрейці, мусулмани й інші — 10%.

Урядова мова

Французька, хоч деякі департаменти вживають також бретонської (на заході), баскійської (на півдні — в Піренеях) та німецької (на півночі — в Альзасі й Льотарингії).

Господарський профіль

Франція багата на мінеральні копалини, (різні руди, вугілля, тощо), має добре розвинене рільництво (біля 1,500,000 рільників, належить до рільничих і машинових кооператив; — експорт м'яса та особливо вин), останніми роками помітно швидкий зріст промисловости. Зі загального числа працюючих (20.5 міль. осіб): 27% працює в індустрії, 32% — в торгівлі й услугах, 12% — державних і муніципальних урядовців, 10% — у будівництві й на громадських роботах, а тільки 16% працює в рільництві й риболовстві. В містах живе 63% населення.

Грошева одиниця

Французький франк (1 Franc = .26 ам. дол., 1.VII. 1979).

Головні міста

Столиця — Париж (Paris) — 2,599,800 мешканців; м.о. (метрополітальна округа) — 8,196,800.

Марсель (Marseille) — 914,350; м.о. — 964,400.

Ліон (Lyon) — 463,000; м.о. — 1,075,000.

Тулюза (Toulouse) — 383.200; м.о. — 439.800.
Ніцца (Nice) — 346.600; м.о. — 392.600.
Бордо (Bordeaux) — 266.280; м.о. — 555.150.
Нант (Nantes) — 263.200; м.о. — 393.700.
Страсбург (Strasbourg) — 257.300; м.о. — 334.700.
Гренобл (Grenoble) — 169.700; м.о. — 332.400.
Лінь (Lille) — 177.200; м.о. — 881.400.

Етнічні групи:

В Піренеях: баски — на заході, й катальйонці — на сході та еспанці. На Корсиці — корсиканці, на північному сході — альзасці та льотарингці (германомовні), а дальше на північ — невелика кількість фляманців; в кінці — на заході, на Бретонському півострові — бретонці.

Значну частину населення складають імігранти (статистика — 1975): альжирці 845.700, португальці 812.000, італійці 572.800, еспанці 570.600, мароканці 269.700 та інші, разом понад 4 мільйони (в тому 93.106 біженців і апатридів). Лише 2,418 українців зареєстровані як біженці української національності. Інші або прийняли французьке громадянство (більшість), або не зареєстровані, як біженці.

ПОСЕЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ

Розміщення

Українці у Франції, яких оцінюють разом на 25 до 30 тисяч, розміщені, здебільша, по містах або недалеко від них (не виключаючи тих, що працюють в рілльництві — біля 15% усіх українців).

Більші угруповання живуть приблизно в 36 містах Франції, які можна поділити в 6 округ:

І. Париж і центральна Франція — 6,250 українців, у самій метрополії й містах довкола, в промені 130 км. (85 миль — дві години їзди автотом).

1. Paris (Париж) — католицька й православна парафії. Католицькі священники з Парижа доїжджають до наступних осередків парафії: Melun (Мелен), Saint-Germain-en-laye (Сен-Жермен-ан-ле), Vois d'Arcy (Буа д'Арсю), Sarcelles (Сарсель), де є осідок НТШ і Делегатури УВУ, і Dijon (Діжон).

2. Vesines-Chalette (Везін-Шалет) — католицьке душпастирство та православна парафія. До католицького душпастирства належить також Orleans (Орлеан), Troyes (Труф), Sens (Санс), Issoudun (Ісуден).

3. Reims (Реймс) — кат. душпастирство, до якого належать Sedan (Судан), VitryLe-Francois (Вітрі-ле-франсуа), Soissons (Суассон) та інші міста.

4. Amiens (Амієн) — кат. душпастирство, до якого належать Beauvais (Бове), Rouen (Руан) та інші міста.

II. Північно-західня Франція — 1,400 осіб, два скупчення: на півночі в Нормандії й розкинені родини в Британії, в прибережних містах заходу.

1. Evreux (Еври) — кат. душпастирство, до якого належить також район Caen-Giberville (Кан-Жібервіль).

III. Північна Франція — 3,500 українців у районах вздовж бельгій. кордону.

1. Lille-Roubaix (Ліль-Рубе) — кат. душпастирство, до якого належать також райони Lens (Лянс), Arras (Аррас), Le Cateau (Ле Като) і Haulchin (Ольшен).

IV. Східня Франція — 6,400 осіб, у районах від Люксембургу до Швейцарії.

1. Metz (Мец) — кат. душпастирство, до якого входять теж Thionville (Тіонвіль) і Nilvange (Нільванж); тут є також православна парафія; Nancy (Нансі), тут є також правосл. парафія; Verdun (Верден), Amneville (Амневіль) та інші.

2. Strasbourg (Страсбург) — кат. душпастирство, до якого належать наступні міста: Mackwiller (Маквіллер), де знаходиться українська оселя, яку веде о. декан П. Когут при співпраці Сестер Служебниць, та ще Nancy (Нансі), Villerupt (Вілперю), Mulhouse (Міпюз), Riedisheim (Рідісгейм).

V; Середньо-східня Франція — 5,6000 осіб, уздовж границі Швейцарії та Альпінських гір.

1. Lyon (Ліон) — кат. і правосл. парафії. До кат. парафії належать: Grenoble (Гренобль), Saint-Etienne (Сен-Етієн), Villefranche (Вільфранш), Clermont-Ferrand (Клермон-Ферран). До правосл. парафії належить Гренобль.

VI. Південно-західня Франція — приблизно 2100 осіб.

1. Toulouse (Тулюза) — кат. душпастирство, до якого належать: Carmaux (Кармо), Lourdes (Люрд), де знаходиться українська каплиця й відпустово-вакаційна оселя, Clermont-Ferrand (Клермон-ферран), Limoges (Лімож), Angouleme (Ангулем), Bordeaux (Бордо), та інші.

Більшість українців у Франції — це заробіткова еміграція з західніх земель України, головню з Галичини та інших підкарпатських околиць. Вони живуть переважно в індустріальних центрах. Загальна кількість українців, за нашими даними, виносить на 25,250 осіб.

Клімат околиць, де живуть українці

Легідне підсоння Франції, дещо м'якша від українського, з безморозними зимами (за винятком гір) та широкі простори країни, з можливостями знайдення праці в різних ділянках, очевидно, були привабливі для українців та заохочували їх оселитися в цій країні.

	а	б	в	г	г	д
Ліль (Півн., III)	44	10	2.9	17.3	685	50 40'
Париж (I)	50	11	3.6	19.3	645	49
Страсбург (Мец IV)	150	10	9	19.2	614	48 30'
Ліон (V)	200	11.4	2.4	20.7	811	45 40'
Київ-Укр.	183	7	-5	19	615	50 27'

Участь українців у житті країни

Українці, які в 20 і 30 роках, приїхали до Франції в переважній більшості, як рільники, часто навіть неписьменні, включилися, подиву гідно, в життя країни. В 1971 році 10% українців працювало в вільних професіях, а 15% студіювало, разом 25%; 25% працювало в гірництві і промислі, здебільша, як робітники, 10% — як ремісники й техніки, 15% працювало в рільництві, багато з них на власних господарствах. Це разом 75%. Решта 25% — це малі діти й жінки на господарстві.

У зв'язку з таким розподілом зайнять, майже 80% українських поселенців живе в містах.

ПЛЕКАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Історія поселення

Першими українськими поселенцями у Франції слід вважати почот Анни Ярославни, дочки київського князя Ярослава Мудрого, яка в 1051 році вийшла заміж за французького короля — Генріха I. Після його смерті, 1060 р., брала участь в управлінні Францією. Заховались документи з її підписом (зразок давнього українського письма).

Чергова група поселенців, — це запорозькі козаки, що їх спровадив до військової служби Григор Орлик (1702 - 1759), син екзильного гетьмана Пилипа, французький генерал і дипломат. Козаки творили окрему сотню у французькій армії, згодом завели вони свої родини.

З обох цих поселень, зрештою невеликих по собі й радше випадкових, як плянованих, не зісталось живого сліду. Вони

вповні засимілювались. Все, що лишилося — це церква в Санлісі (Senlis) — 50 км., на північ від Парижу, за Сарсеплем, збудована королевою Анною, та ще деякі історичні записки про руську княжну, чи, про княжну з Києва та про козаків.

З початком ХХ століття, після революції в Росії в 1905 році, осіло тут, здебільша в Парижі, кілька десятків родин, які прийшли, майже всі, зі Східної України (російської займанщини). Вони оформились у Парижі в українську громаду, "Cercle des oukrainians a Paris" (1908 — 1914), яка начисляла, в 1910 році, понад 120 членів. Громада мала власний хор й провадила курси української мови. На чолі Громади стояв Ярослав Федорчук (1878 — 1916) та інші. Вони видавали статті й вели освідомлюючу українську працю між французами. До цих політичних поселенців скоро (в 1920 роках) долучилася еміграція з України після I-ої Світової Війни, в більшій кількості — головно, з таборів полонених у Польщі. В половині двадцятих років почала напливати робітнича еміграція з Галичини та, частинно, з Волині. Наставлення серед цих всіх поселенців ХХ століття було розраховане на тимчасовість побуту. Мовляв, зміняться політичні умовини, чи "заробимо гроші" та повернемо в Україну.

З початком 1930-тих років, начислювано українців у Франції понад 40.000, в цьому біля 35 тисяч робітників. Від цього часу, кількість постійно зменшилася через поворот робітників додому, в середині 1930 років, з причини економічного застою у Франції.

Під час II-ої Світової Війни, тисячі молодих українців були привезені німцями на примусові роботи. Після війни, частині з них удалося залишитися у Франції.

В 1944 році, деяка кількість полонених українців, бувших вояків советських військ, та трохи тих, що були в німецьких частинах, втекла до французького підпілля, організуючи свої власні боєві частини, які билися з німцями. Після демобілізації, замість вертатись до СРСР, як цього домогалася советська амбасада, записались у Французький чужинецький Легіон.

Нарешті, у Франції на деякий час поселилась не mala група (3 до 5 тисяч) українців, з таборів переміщених осіб у Німеччині й Австрії; з них багато, згодом, переїхало за океан.

Релігійне життя. Церкви

а. Українська Автокефальна Православна Церква

Православні українці перші зорганізували церковну громаду у Франції. На її запрошення приїхав сюди, з однієї з православних парафій на Закарпатті, о. Гречишкін, у листопаді 1925 року. Його прийняв, під свою юрисдикцію, Архиепископ Іоан Теодорович, який очолював УАПЦ в Америці й Канаді. Коли ж, в 1933 р., о.

Гречишкін виїхав до своєї родини в Бессарабію і там залишився, — парафія спровадила, в 1934 році, о. Іларіона Бринджена, з Польщі Він підлягав Митрополитові Діонісієві, голові Автокефальної Православної Церкви в Польщі (Варшава). Від 1948 року, Паризька парафія знова перейшла під юрисдикцію УАПЦ, тоді Митрополита Полікарпа.

В 1969 році, після смерті Митр Полікарпа, УАПЦ у Франції перейшла під зверхність Митр. Мстислава (Бавнд Брук — ЗСА). Адміністратором є Archiprete Boris Chainewski, Administrator Route de la Gare, Racrange, Morhance, France, 57340. Отець прот. Хайневський обслуговує Півн.-Схід. Франції (Metz), та Бельгію — Везін Шалет, коло Орлеану. Парафії, у Везін Шалет і в Парижі, є статутними організаціями й мають власні церкви. Парафії, в Ліоні й у Греноблі, вживають православні каплиці, в приміщеннях рим. кат. церков. Парафія в Парижі закупила, на спілку з Бібліотекою ім. Семена Петлюри, більший будинок, в якому примістилася церква. Формальним власником його є Брацтво св. Симона. Голова Петро Плевако. Адреса церкви й настоятеля, Archiprete Eugraphe Omelthenko, 6 Rue de Palastine, 75019, Paris

Православних українців у Франції нараховують на яких тисячу душ, вони гуртуються в 5 парафіях. У церквах служать українською мовою, за Юліянським календаром.

б. Українська Католицька Церква

Хоч десятки тисяч українців католиків у більшості заробітчани, прибули вже в 1920-тих роках до Франції, то, щойно в 1937 році, основано в Парижі. Місію для греко-католиків під юрисдикцією львівського митрополита, на чолі з о. Прамітрамом Яковом Перідоном. Його заходами придбано, під Різдво 1942 р., в центрі Парижу, Церкву св. Володимира (бувшу церкву св. Петра, з XVII ст.). Її вдало пристосовано до східнього обряду.

В 1946 році, опіку над Церквою перейняв Іван Бучко, з Риму. Повстали нові душпастерства. В 1952 році засновано українську Малу Семінарію в Люрі, коло Орлеану, яку згодом, в 1956 році, перенесено до Риму. В 1961 році, Апостольська Столиця покликала до життя окремих український екзархат, під проводом Владики Володимира Маланчука, чину Редемптористів з осідком в Парижі (Most Rev. Bishop Vl. Malanchuk, CSsR, DD 186 Blvd St Germain — 75006 Paris. Адреса катедрального храму св. Володимира й Консисторії). У Франції УКЦерква має 2 парафії і 8 душпастерств, які, переважно, охоплюють більше околиць: в ній працює 15 священиків.

Сестри Служебниці мають монастирні приміщення в Парижі, Маквіллері і Люрді. В Парижі вони ведуть т.зв. четвергову школу, а в Маквіллері й Люрді допомагають у веденні осель.

Недалеко від Парижу, в Нормандії, в селі Абондан (Abondan), знаходиться дім для старців. Зорганізовано його заходами українців і грузинів, ще в часі, коли існувало ІРО. На початку, там були приміщені лише біженці зі Східньої Європи, зокрема грузини й українці, а також росіяни та інші. Тепер, там вже є більшість французів. Українців є 12 (один з них має 106 років).

Вірних УКЦеркви нараховують від 17,500 до 20,000 (оцінка Канцелярії Екзархату УКЦ в Парижі). Богослуження відбуваються в українській мові, святкують за юліанським календарем. (Різдво 7 січня). Урядування в українській мові.

Українці в інших церквах

Крім православних і греко-католиків, серед українців є невелика кількість римо-католиків, головню другого покоління, яке народжене між війнами. Є деяка кількість протестантів. Напевно є й деяке число невірних. Але вони, одначе, як українці-організаційно не оформлені.

Українська мова. Дім. Шкільництво. Молодь

Родин, які постійно говорять лише українською мовою є небагато. Питання двомовности не порушується. В Парижі та при деяких католицьких парафіях проводиться т.зв. четвергове пополудневе навчання мови, письма й відомостей про Україну; деякі з таких курсів діють лише тимчасово. В Ліоні існує, чи не одинока, приватна українська школа для дітей п-і Одарки Кокоць, при активній підтримці католицького душпастиря о. Я. Салевича. Літні курси українознавства організують щороку молодечі організації СУМ і ОУМуФ; вони тривають переважно два, або три тижні. ОУМуФ відбуває свої курси на українській оселі "Чорногора" на південь від Ліону, а СУМ у таборі на півд. захід від Ліону. В Парижі, при Університеті Нової Сорбони є Державний Інститут Східніх Мов і Цивілізацій (Institut National des Langues et Civilisations Orientales, 2, rue de Lille, 75007 — Paris, France, де є від 1939 р. навчання укр. мови (3 роки, 16 кредитів і диплом). Професором — Еміль Крюба, Лектори Аркадій Жуковський, О. Савчин і О. Мандзюк.

Існують три молодечі організації:

1. Організація Української Молоді у Франції — ОУМуФ. (Les Jeunes Amis de l'Ukraine), поділена на клуби в поодиноких місцевостях, хоч формально самостійна, є на ділі молодечим відділом Т-ва "Українська Національна Єдність — УНЄ" (симпатизують з ОУН — мельниківців.). Організація піднесла в 1975 р. вік членства до 40 років. Головою є Данило Ганяк, секретарем — Ірина Буає. На зборах ОУМуФ ставились, між іншим питання: "як зацікавити

членство клубів, як можна вчитися української мови, де можна набути "Історію України, і т.д."

2) Союз Української Молоді — СУМ (Association de la Jeunesse Ukrainienne) існує переважно там, де є філії "Об'єднання Українців у Франції" — ОУФ і є, в дійсності, його молодечими відділами (Члени ОУФ симпатизують з ОУН — бандерівців). Організація заснована в 1949 р. (це найстарша молодеча організація у Франції). Голова — Іван Пастернак.

3) Українська студентська Громада у Франції, колись активний член СУСТЕ (Союз Українських Студентських Товариств в Європі) тепер малодіяльна, має понад 90 членів (адр: с/о Bohdan Mytrowytsch, 10, Alle des Remardeaux 94260 Fresnes, France) Студенти в Парижі зустрічаються кожної першої середи місяця, для обговорення поточних справ, чи заслухання актуальних доповідей, звичайно, українською мовою.

Преса, видання

У Франції є два видавництва в українській мові, оба продукують, переважно, для споживача поза Францією. Значіння одного — групове, другого — всеукраїнське.

1. Націоналістичне Видавництво в Європі й Перша Українська Друкарня у Франції (Premiere Imprimerie Ukrainienne en France, Piuif, 3 Rue du Sabot, 75006 Paris France). Має власну книгарню, видає тижневик "Українське Слово" (від 1933) й друкує ряд книжок з різним змістом, від книжок для дітей, почавши, до документальних матеріалів, останньо крайових підпільних кінчаючи. Деякі книжки друкуються французькою мовою. Входить у систему ОУН — мельниківців. У тижневику — мало вісток про життя українського поселення у Франції, а ті що є — припадкові, несистематичні.

2. Наукове Товариство Т. Шевченка в Європі (Societe Scientifique Sevchenko, 29 Rue des Bauves 95200 Sarcelles, France tel 990-05-82) — зареєстровано у Франції в 1952 р. Видає "Енциклопедію Українознавства": загальну — 3 томи (1949), гаслову (1955) — дотепер 7 томів (сьомий у 1973, друкує в Німеччині) та англomовну загальну (два томи 1963 і 1971, друковані в Торонто). Всі — за редакцією проф. д-ра Володимира Кубійовича. Крім того, в Сарселю появляються неперіодичні видання НТШ "Вісті із Сарселю" й "Вісті НТШ в Європі".

3. Третє видавництво друкує, тільки у французькій мові, дво-місячник "Європейський Схід" ("L'Est Europeen" Boite Postale 351-09, 75423 Paris Cedex 09, France), появляється 15-й рік; зміст: актуальні проблеми, історичні статті, питання національностей у Східній Європі, зокрема в СРСР Редагує Володимир Косик.

Видавництво друкує також книжки й брошури по-французьки на українські теми.

4. В Парижі виходить теж неперіодичний журнал у франц. мові "Ешанж" (Echanges), який видає Франко-Українське Товариство, редагує Калина Угрин.

Література, мистецтво, наука

В Сарселю живе з дружиною науковець і поет Володимир М. Янів, який останньо видав у Німеччині збірку поезій "Життя". У Франції живуть дві журналістки — есеїстки, (яких статті часто подибуємо в українській пресі): Софія Наумович і Дарія Сіяк-Кубійович.

На Рів'єрі живе наш сеньйор образотворчих мистців Олекса Грищенко з дружиною. В Парижі, на Монпарнасі, має своє малярське ательє Темистокль Вирста (Відблиск — Reflets T. Wirsta). Його дружина Уляна — співачка в французькому театрі "Шателе". В Парижі теж працюють Омелян Мазурик (пейзажі, ікони, портрети, модерні гравюри — Omelan Mazuryk, 39, Rue Servan, Paris XI, France) та Андрій Сологуб (маляр, графік, реставратор знищених картин — Andre Solohub, 41, rue Olivier Metra, 75020 Paris, France). На Рів'єрі у "Закутку" (Mas – Zakoutok, Chemin de la Grande Bastide, 06250 Mougins, France, tel. 90-03-05) працюють Іванна Винників і Юрій Кульчицький (малярство, графіка, кераміка).

Українську науку репрезентують у Франції НТШ і дві книгозбірні.

1. НТШ в Європі має під цю пору, свій осідок у Сарселі (17 км на північ від Парижу; доїзд автобусом з підземки або залізницею). НТШ в Європі, що його очолює, від літ, проф. др. Володимир Кубійович, має тут власний будинок, архів і бібліотеку понад 200000 томів, між ними, багато рідкісних), адреса: дивись преса. Тут міститься й редакція Енциклопедії Українознавства.

Тут теж — осідок Наукової Історично-Філософичної Секції НТШ (1966 р. — 54 дійсних членів, у всіх українських поселеннях), голова Секції Володимир Кубійович, секретар Володимир Янів.

2. Бібліотека ім. Симона Петлюри (Bibliothèque Ukrainienne Simon Petlura a Paris, Rue de Palestine, 75019 Paris, France; тел. 202-29-56). Була пограбована німцями в 1941 році, відновлена 1946 році. Начисляє (1972): 12,000 книжок, архівні й музейні матеріали та велику кількість періодики (зокрема, з часу між світовими війнами). Позатим, при бібліотеці ведеться Центр Документації матеріалів з україністики, в бібліотеках Франції. До 1972 р., зібрано 27,000 назв.

Звичаї й мистецька самодіяльність

При церквах, громадах та молодечих клубах проявляють, спорадично, свою діяльність хори, чи танцювальні групи, ведені принагідними особами. При катедральному храмі в Парижі існує хор, яким керує п-ні Віра Дратвінська. Це найкращий український хор у Франції. В Парижі й у кількох місцевостях Франції існують танцювальні гуртки, подекуди й хори.

Немає центральної установи, яка опікувалася б мистецькою самодіяльністю. Також не має центру, який пропагував би й слідкував за правильним і дбайливим дотриманням народніх (домашніх) звичаїв, з нагоди Різдва та Великодніх свят. Рідко ходять колядувати.

Громадське й політичне життя

Координаційною централею громадського життя у Франції є Український Центральний Громадський Комітет у Франції — УЦГКФ (Comite Central des Organisations Ukrainiennes en France, 186, Blvd. St. Germain, 75006 — Paris). Голова інж. Осип Мельникович, ген. секретар д-р Володимир Косик.

Членами УЦКомітету є установи, діяльність яких виходить поза межі Франції:

1. Наукове Товариство ім. Т. Шевченка в Європі (дивись Наука, т. В. 6).

2. КОДУС — Комісія Допомоги Українському Студентству (на поселеннях) голова Олександр Кульчицький. Адреса: як НТШ Сарсель.

До УЦГКФ входять, крім вже згаданих двох установ, усі укр. організації й установи, які існують у Франції, зокрема в Парижі. Усіх їх 15. Найважливіші з суспільно-громадських організацій є:

1. "Українська Національна Єдність" — УНЕ Alliance Nationale Ukrainienne en France, 3 Rue du Sabot 75006 — Paris, France) Вона має 7 відділів у терені (симпатизує з ОУН мельниківців). Головою з 1976 р. є інж. В. Михальчук.

2. "Об'єднання Українців у Франції" — ОУФ (Union des Ukrainiens de France, 186, Blvd. Saint Germain 75006 — Paris, France). Має 8 філій у терені (гуртує симпатиків ОУН — бандерівців). Головою з 1961 року є д-р В. Косик.

3. "Український Християнський Рух у Франції" — УХР (Mouvement Chretien Ukrainien — 26£ rue de Torcy, 75018 Paris) Голова інж. О. Мельникович. Організація має свої філії на провінції.

Щодо членства, ці три організації є приблизно однаково сильні (від 200 до 300 членів кожна), але не всі є однаково активні. За активністю їх можна подати в такому порядку, як подано вище:

УНЄ, ОУФ, УХР, або точніше можна поставити на рівні дві перші; від кількох років діяльність УХР дуже послабла.

4. "Союз Українок Франції" — СУФ (Ossociation des Femmes Ukrainiennes — President Mme Maria Mytrowycz, 11, Av. St Exupery 16092 Antony — France). Активний відділ є лише в Парижі. Біля 50 членів. Зв'язки з міжнародним жіноцтвом. Досить діяльними є ще два товариства: Т-во бувших Комбатантів Армії УНР та Академічне Товариство.

Зв'язки з українцями інших країн

а) Зв'язки з Україною. Через Францію переходить багато вісток з України, зокрема про рух спротиву (тижневик "Українське Слово"). Тут відбулися перші контакти українців, зі звільненим зі советських тюрем, Леонідом Плющем на початку 1976 р.

б. Зв'язки зі СКВУ та КОУГЦУ. УЦГКФ і деякі суспільно-громадські організації й установи є членами СКВУ. На 1-му СКВУ (1967) УЦГКФ репрезентував Володимир Лазовінський, на 2-му СКВУ (1973) — д-р Володимир Косик. В обох СКВУ взяли участь теж представники НТШ, ОУФ й УНЄ. До Пленуму Секретаріату СКВУ входить голова УЦГКФ інж. Осип Мельникович.

УЦГКФ є членом Координаційного Осередку Українських Громадських Центральних і Крайових Установ у Західній Європі — КОУГЦУ (з осідком у Лондоні). Осип Мельникович є членом Президії КОУГЦУ. Володимир Янів головою й Володимир Косик — членами Громадського Суду, а Аркадій Жуковський — членом Контрольної Комісії цієї установи, з рамені Центрального Комітету Франції. Всі від 1974 року.

Дальшими безпосередніми членами КОУГЦУ, з терену Франції, є КОДУС й Укр. Християнський Рух — світове Об'єднання (голова — проф. д-р В. Янів), обі установи від 1970 року.

в. Зв'язки з іншими поселеннями в Європі невеликі, особливо коли взяти до уваги, що у Франції — найбільше наше поселення у вільній Європі. У Парижі затримується багато наших туристів, з обох Америк і з інших країн Європи, але їхній контакт з українцями Франції, покищо, не налаштований. Дещо краще підготований до зв'язків південь Франції, зокрема для католицьких паломників до Люрду. Парохові української парафії в Тульюзі о. Василеві Приймі (L'Abbe Wasyl Pryjma, 42 Ave Etienne Billieres, 31300 Toulouse, France; Tel. 42-84-00) вдалося оформити станицю для українських паломників, оселю "Почаїв", на якій теж відбуваються літні табори молоді.

Важливіші події в житті української громади, в роках 1975 і 1976.

18 травня 1975 р. — Проща українців до історичної катедри міста Реймс з XI ст. В цій катедрі, в якій впродовж століть коронувалися королі Франції, відбулося вінчання й коронація княжни Анни Ярославни з Генрихом 1-им, 19.5.1051 р. Отже, проща відбулася в річницю вінчання й коронації. Після урочистої Літйргії в катедрі, яку відслужили о. генеральний вікарій М. Василик та о. З. Нарожняк, у присутності Архієпископа Реймсу Монсіньора Менаже. Також відбулася українсько-французька зустріч, з доповідями — у французькій мові про Анну Ярославну (о. Роже Галю), і про Реймську Євангелію — в старослов'янській мові (інж. І. Вергун), на яку присягали королі Франції.

11 січня 1976 р. — Приїзд до Франції Леоніда Плюща, якого, лиш кілька днів раніше, звільнили з дніпропетровської психолікарні. Своєю заявою про те, що він українець та, що Україна повинна бути незалежною державою, Л. Плющ викликав велику надію серед українців щодо розголошення національних аспірацій українського народу. Однак, залишаючися марксистом (нео-марксистом), Л. Плющ пов'язався в основному з лівими копами, які на Заході борються за "комунізм з людським обличчям".

25 травня 1976 р. — Дуже визначною подією, в житті української громади у Франції й поза нею, було відзначення в Парижі 50-річчя трагічної смерті Головного Отамана Симона Петлюри. Відзначення почалися 25 травня 1976 р., в день смерті сп. п. С. Петлюри, і продовжувалися в днях 29 і 30 травня: студійно-наукова конференція УВУ, великий концерт — з участю візантійського хору з Утрехту, панahiда на цвинтарі Монпарнас і вечерея — зустріч, з участю представників укр. Церков та політичного й наукового світу з різних країн укр. поселення в Європі та за океаном.

БІБЛІОГРАФІЯ

- Бачинський, Є., Галичани в Укр. Громаді в П. ж., **Україна**, ч. 7, (1952)
Боршак, І., Україна в Парижі — мандрювання і пам'ятки. ж. **Україна**, ч 2-10, (1949-53) *L'Eglise Saint Vladimir le Grand a Paris.* (Париж 1952)
Вирста, А. Укр. музики в Парижі. **Календар-альманах** (Париж 1956).
Жуковський, А., Нарис історії укр. Студентської Громади в Парижі. **Календар-альманах** (Париж, 1957) **Бюлетень Укр. Акад. Т-ва в П.** (1958)
Часописи і журн.: **Укр. Слово, Українець, Громада, Тризуб, Україна**
М. К. Укр. мистці в Парижі. **Календар-альманах** (Париж 1955).
Франція, УРЕС (Київ 1967).

Володимир Косик
Париж, Франція

УКРАЇНЦІ В ШВАЙЦАРІЇ

КРАЇНА Й УСТРІЙ

Назва, простір і населення

Швейцарія (Schweiz — Suisse — Svizzera).

Простір: 41,288 кв. км (15,941 кв. миль).

Населення: (1970) 6,269,800; густина нас: 153 особи на 1 км².

Устрій держави

Федеральна Республіка, зложена з 25 кантонів. Править Фед. Рада (Bundesrat), що складається з 7 членів.

Віровизнання:

Протестанти 47.8%, католики 49.4%, інші 2,8%.

Урядова мова

Німецька в 16 кантонах, в інших французька й італійська; всі три рівноправні.

Господарський профіль

Прецизійні машини (годинники — 50% світової продукції), ліки, молочарські вироби (сири), центр світового банківництва, туристика (7,000,000 туристів річно). Стабільність валюти. Зручно втримана політична неутральність від 1648 р.

Грошева одиниця

Швайц. франк (1 Frank = .40 ам. дол., 1976).

Столиця й більші міста:

Столиця-Берно (Bern — метроп. 282,000), Цюріх (Zuerich — мет. 715,300), Женева (Geneve — мет. 318,500), Базель (Basel — мет. 378,300), Льозанна (Lausanna — мет. 225,800).

Етнічні групи

Німці 65%, французи 18%, італійці 12%, раманші 1%.

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ГРУПА

Головні скупчення й кількість

Базель, Берно, Женева, Цюріх; разом біля 100 осіб.

Клімат

Річна темпер. між + 8.5 (Цюріх) і + 9.6° С (Базель); опади річно 703 мм (Женева) і 957 мм (Цюріх).

Участь у житті країни (зайняття)

Третина поселенців — особи з академічним образованием, які, як професіоналісти справно виконують свої обов'язки, а в окремих випадках працюють на високих провідних місцях. Богдан Гаврилишин є директором, світового засягу, високої школи "Centre d' Etudes Industrielles" при Женевському Університеті.

ПЛЕКАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Перші поселенці

Вже в другій половині XIX століття приїзджали тут жити втікачі з царської Росії. Приїзджали й з других земель студенти на студії.

Громадське та культурне життя

З часів Михайла Драгоманова, який тут видавав "Громаду" (1876 до 1889) оформлюються гурти українських діячів і студентів, які мають у різні часи, менший чи більший засяг дії поза Швайцарією. Тут діє, до сьогодні, Укр. Червоний Хрест. Об'єднання Українців Швайцарії (Vereinigung der Ukrainer in der Schweiz. c/o Dr. R. Prokop, Alte Landstrasse 22,8803 Ruschlikon, Schweiz -- Switzerland), основане в 1950 р. має 56 реєстрованих членів, др. Роман Прокоп — голова, від 1974 р.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Апостольська Візитатура в Римі.
2. ЕУ II;
3. Інформації ОУШ — Базель.

Атанас М. Мілянч
Український Соціологічний Інститут
Нью Йорк, ЗСА

УКРАЇНЦІ В ШВЕЦІЇ

КРАЇНА Й УСТРІЙ

Назва, простір і населення

Королівство Швеція (Konungariket Sverige).
Простір: 449,750 кв. км (173,650 кв. миль), включно з 38,300 кв. км внутрішніх вод.
Населення: (1970) 8,076,900; густота нас.: 18 осіб на 1 кв.²

Устрій держави

Конституційна монархія; король Карло XVI Густав (Karl XVI Gustaf) від 1973 р. (нар. 1946). Від 1969 р. прем'єром – Оляф Пальме (Olaf Palme) зі Соціал. Демокр. Партії (нар. 1927 р.).

Віровизнання

95% лютеряни, 0,8% католики, решта 4,2% інші

Урядова мова

Шведська.

Господарський профіль

Сильно розвинена машинова й сталева індустрія; багаті мінеральні поклади (зал. руда має 60% металу); взірцєво проваджене рільництво, багата деревна й паперова промисловість (50% простору Швеції — під лісом), будова кораблів. Кооперативна система консументів має 1,400.000 членів.

Грошева одиниця

Швед. корона (1 Krona — .23 ам. дол., 1.VII. 76).

Столиця й більші міста

Стол. Стокгольм (Stockholm — 699,200 мешк., 1973); Гетеборг (Goeteborg — 441.500), Мальмо (Malmö — 258,800), Иребро (Örebro — 115,800), Люнд (Lund — 58,800), Борас (Boras — 72,100).

Етнічні групи

Біля 9,000 ляпонців на півночі країни.

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ГРУПА

Головні скупчення й кількість

Північна Швеція (Стокгольм, Іребро, Борас, Люнд, Мальмо) біля 600 душ. Вони влаштувалися, здебільша, добре та мають гарні родини.

Клімат

Перес. темпер. року 5.4 С (Стокгольм); опади 472 мм річно.

Участь у житті країни (зайняття)

Поселенці, це в більшості робітники (в першій поколінні), хоч є й урядовці, вчителі, професори університету в Люнді, (примарій лікарні в Кребру — Др. Богдан Скобович).

ПЛЕКАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Перші поселенці

Ще перед I-ою Світ. війною почали оселяватися тут поодинокі українці, якщо не брати до уваги козацьку церкву в Лександі (з 1709 року) і замок, де жив Григор Орлик, син гетьмана Пилипа. Після I Світ. війни, багато прийшло через Фінляндію втікачів з Карелії або Соловків. Після II Світ. війни, Шведський Червоний Хрест привіз українців з нім. концтаборів, або забраних на примусові роботи до Німеччини, а зокрема хворих. Походять вони зі всіх областей України, включно з Югославією.

Громадське та культурне життя

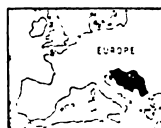
Від 1947 року існує "Українська Громада в Швеції" (Ukrainska Sällskapet. Vox, 1062, 14122 Huddinge 1, Sweden). В січні 1976 р. відбула вона Річні Збори при участі біля 60 членів з усієї Швеції в Іребру. Головою Переобрано Кирила Гарбара зі Стокгольму. Збори винесли протест проти переслідувань в Україні, що подала місцева преса. При кінці 1960 років розпочато заходи для влаштування літніх таборів для молоді, з суто українською програмою. Багато мішаних подруж не дозволяє вивчати мови вдома. Заходи не дали бажаних наслідків. Відвідини оо. Духовних з Апост. Візитатури (три рази в рік) збирають поуленців, так греко-католиків, як і православних на богослуження й на спільну трапезу з родинами. Ці святочні сходи заохочують декого з молоді вивчати самотужки українську справу.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Апост. Візитатура, Рим.
2. Кварт. "Скандинавські Вісті" ч. 23. Стокгольм 1967 р.

Атанас М. Мілянч
Український Соціологічний Інститут
Нью Йорк, ЗСА

УКРАЇНЦІ В ЮГОСЛАВІЇ

КРАЇНА Й УСТРІЙ

Назва, географічне положення, простір і населення

Республіка Югославія (Socijalisticka Federativna Republika Jugoslavija), — найбільша країна Балканського півострова, положена між 40.51 і 46.53 ступенем північної широти та між 13.23 і 23.02 ступенем східньої довготи, на східньому побережжі Адріатицького моря. Межує з Італією, Австрією, Угорщиною, Румунією, Болгарією, Грецією й Альбанією. Поверхня, переважно, гориста й мало врожайна, за виїмком Войводіни, там саме й поселювалось найбільше емігрантів з України.

Населення країни в порівнянні з ЗСА та Україною (УРСР):

1.	Югославія	ЗСА	Україна (УРСР)
2.	255.8 (98.8)	9,363,(3.615)	603.7 (233)
3.	20,504.5	203,235.	47,126.
4.	80 (208)	22 (58)	78.1 (202)
5.	III. 1971	IV. 1970	I. 1970

Значення порядкових цифр: 1 — країна в її кордонах з 1970 року; 2 — простір країни в тисячах кв кілометрів (в тисячах кв. миль); 3 — населення за станом, як під 5, в тисячах осіб; 4 — густина населення — осіб на кв. кілометр (на квадратуву милію); 5 — місяць і рік перепису населення

Устрій держави

За конституцією 1946 р. Югославія — це союз (федерація) 6 республік: Сербії, Хорватії, Словенії, Боснії — Герцеговини, Македонії й Чорногори (Монтенегро).

У склад Сербської республіки входять 2 автономні області: Косово й Войводіна.

Найвищим державним органом являється Президентська Рада, яка складається з 8 осіб. Обов'язки президента виконують члени ради ротаційним способом з однорічною каденцією. Цього року цю позицію займає Цвіятін Міятовіч.

Головним законодавчим тілом є, за конституцією 1974 р., дво-палатна союзна асамблея (Скупштина). Крім того кожна республіка має свої законодавчі й виконні органи. Країною

править Союзна Виконна Рада в Білгороді (Београд), через своїх секретарів (міністрів). Предсідником цієї Ради (прем'єром) є Веселін Міятовіч.

Політичні партії: Ідеологічний напрям державній політиці надає Союз Комуністів Югославії, очолюваний секретаріатом. Окремі функції мають Соціалістичний Союз Трудового Населення та Союз Молоді Югославії.

У своїй закордонній політиці Югославія, вже від довшого часу, зберігає нейтральність.

Віровизнання

Найбільший відсоток православних — 41.4% (переважно серби, македонці, чорногорці); тоді римо-католиків — 31.8% (переважно хорвати й словінці); мусулмани — 12.3%; інші віровизнання — 14.5% (охоплюють також греко-католиків, з яких більшість русини, чи українці).

Конституція гарантує рівноправність усіх визнань. Настанова уряду останніми часами толерантна, але релігійна сфера чітко відокремлена від решти громадського, політичного й культурного життя.

Мова

Подібно як Швайцарія, Югославія має 3 урядові мови: сербо-хорватську (дехто вважає, що сербська й хорватська — це дві окремі мови) словінську й македонську. Всі вони належать до південної групи слов'янських мов. Але в дійсності ситуація складніша. Коли відчислити сербів (41.7% населення), хорватів (23.5%), словінців (8.8%) та македонців (5.3%), залишається ще понад 20%, що припадає на 9 найбільших меншин, або "народностей": албанці, мадяри, болгари, румуни, словаки, чехи, русини-українці, італійці та турки і ще кілька дрібніших етнічних груп.

Кожній з названих "народностей" Конституція з 1963 р. (стаття 40) гарантує не лише свободу мови та культурного розвитку, але й право навчати дітей у школі — в матірній мові, вживати її в судах та інших урядових потребах і т.д.

Господарство

Сільське господарство відіграє все ще важну роль у економіці Югославії; але вже тільки 39.5% населення займається хліборобством (у 1939 р. було 75%). За останніх 25 - 30 років індустриальна продукція зростає в дванадцятьох разів. У 1974 р. 1,756,755 робітників працювали в гірництві та промисловості, і всього 2,567,291 — при обробці землі. Все таки, досі ще лише 30% населення живе по містах.

Крім приспішеної індустриалізації, повоєнну югославську економічну організацію характеризує участь робітників в управі

підприємств (від 1952 р.) та принцип федеральної альюкації фондів, для менш розвинених околиць. Це останнє віддзеркалює регіональні різниці, в типі та рівні господарського розвитку.

Між головними продуктами сільського господарства: пшениця, кукурудза, цукрові буряки, коноплі, хміль, тютюн, садовина та м'ясо. 85% орної землі — в приватних руках, але величина господарства обмежена до 25 акрів (10 га). Вивозиться теж будівельне дерево.

Югославія має поклади вугілля, залізної й хромової руди, олова, міді, мангану, соли й інших копалин. Крім металургії, по війні, розвинулися й інші галузі промисловости. Торгівля, як і виробництво, націоналізована. У 1974 р. імпорти виносили 8 мільярдів ам. дол., а екпорти понад 4 мільярди. Транспорт прогресує поволіше, хоча, в останніх роках, побудовано ряд модерних автострад. Зате туристика стала важним чинником: у 1974 р. Югославію відвідало 5.5 мільйонів туристів

Врешті, треба згадати закордонні інвестиції, як також те, що багато югославських громадян працюють в інших країнах та присилають частину свого заробітку додому.

Грошова одиниця

Динар поділений на 100 пара. Вартість амер. доляра останніми роками хиталася між 14-19 динарів, залежно від коливань обох валют (офіційний курс на початку 1976 р.: 17.80 динарів до 1-го ам. доляра).

Головні міста

Столиця Югославії — й одночасно республіки Сербії — Білгород (Београд), мав у 1971 р. 746 тисяч населення (з передмістями 1,204 тисячі). Інші важливі міста:

Загреб, столиця Хорватії	566 тис.,
Скоп'є, столиця Македонії	313 тис.,
Сараєво, столиця Боснії-Герцеговини	234 тис.,
Любляна, столиця Словенії	174 тис.,
Спліт, над морем в Далмації	153 тис.,
Новий Сад, столиця Войводіни	141 тис.,
Рієка, головний порт	134 тис.,
Баня Лука*, місто в Боснії	90 тис.,
Приштина, столиця КосовоМетохії	770 тис.,
Тітоград, столиця Чорногори	55 тис.

(Дані за переписом 1971 р.. Тепер цифри були б дещо виші, напр. Новий Сад мав уже досягнути понад 200 тисяч).

* Одно з перших місць поселення українців у Боснії.

ПОСЕЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ

Розміщення

Головні скупчення українців-русинів (цифри населення подані в тисячах):

Район	число	% усіх українців
Бачка (частина автоном. області Войводіна)	24.8	48.6%
Срем (Войводіна, частинно Хорватія)	7.8	15.3
Боснія	8.1	15.9
Славонія (Хорватська Респ.)	7.5	14.7
Білгород	1.1	2.2
Загреб	0.8	1.5
Любляна	0.3	0.6
інші місцевості	0.7	1.2
Разом	51.1	100.0

З поданих приблизно 50-ти тисяч, більше половини припадає на бачванських русинів, а решта на інших українців. Майже всі народжені в Югославії.

Найважливіші осередки: у Бачці — Руський Керестур, Коцур, Новий Сад, Старий і Новий Вербас, Нове Орахово, Дюрдьов, Кула. З них особливо Новий Вербас і Кула зросли завдяки великому припливові українців з Боснії, після Другої світової війни. У Сремі — Шід, Петровці, Беркасово, Інджія, Бачинці, Миклошевці, Сремська Митровиця; в Боснії: Баня Лука, Пнрјавор, Дервента, Дев'ятина, Лішня, Козарац; у Славонії: Буковар, Сібінь, Славонський Брод, Липовляни, Каніжа, Раєво Село. Крім Нового Саду, Баня Луки й ще двох-трьох, — це все села й невеликі містечка. З більших міст лише Білгород, Загреб та Любляна мають досить великі скупчення українців.

Клімат околиць, де живуть українці

Югославія має три основні типи підсоння: континентальний у північно-східній та східній частинах, поміркований всередині країни і середземноморський (місцями аж до субтропічного), вздовж Адриатицького побережжя. Більшість українців живе в поміркованій континентальній полосі, в долинах рік Дунаю (Бачка) й Сави (Срем і Славонія). Частина наших поселенців зосталась ще й досі, в гористих околицях Боснії, між Баня Лукою і Сараєвом. Темпера-

тури тут подібні, як і в Бачці, зате трохи більше опадів. (Табличка для порівняння наводить дані про Київ).

Місцевість	а	б	в	г	г	д
околиця Нового Саду	384	+11	-3	+23	601	45
Сараєво	630	+9	+1	-21	945	44
Київ, Україна	183	+7	-5	+19	615	50 27'

Значення: а — висота клім. станції в метрах понад поземом моря; пересічна температура за Цельсієм; б — року; в — січня; г — липня; г — річна сума опадів у міліметрах; д — географічна широта (від рівника).

Участь українців у житті країни

Українські поселенці в Югославії живуть здебільша по селах і малих містечках (82%), а лише 18% у містах (пор. із 30% югославян взагалі). По традиції вони — а передусім бачванські русини — рільники; щойно останніми часами появляється, щораз більше, ремісників і торгівців, а тепер уже й фабричних робітників. Значно зросло число людей зі середньою, а то й вищою освітою; крім священиків та вчителів, які були першою інтелігенцією, а тепер адвокати, професори, урядники, медсестри і т.п. Є теж цілий ряд працівників культури — письменників, поетів, журналістів, режисерів та провідників мистецьких ансамблів, образотворчих мистців. Вони не лише плекають народні традиції, але й творять нові культурні цінності; через них українські громади Югославії утримують зв'язок, одна з одною та з українцями в інших країнах; вони ж репрезентують українців-русинів у відносинах зі сусідами інших національностей і в місцевій громадській діяльності.

В загальному, старша еміграція в Бачці та Сремі матеріально краще забезпечена. Українці в Боснії, від початку свого поселення, мусіли боротися з неприяним кліматом, ерозією, а недавно ще дуже потерпіли й від землетрусів.

Під цю пору, можна знайти українців у майже всіх промислових осередках, де є нагода до праці. Всюди їх шанують, як серйозних, фахових і чесних робітників. Поволі зростає число українців-русинів на вищих рівнях державної служби й наукового світу. Постійне збільшення числа молоді з вищою освітою є запорукою, що ця тенденція триватиме й надалі.

Наші люди звичайно живуть більшими скупченнями, принаймні кількадесят родин, в одній місцевості. Однак вони не творять замкненого гетта, а беруть участь у загально-югославському житті. Мистці й самодіяльні групи виступають на

регіональних і союзних імпрезах, конкурсах, тощо. У спорті українці-русини мають свої футбольні, шахові, кошівкові і т. д. клуби, які належать до місцевих ліг.

Українці-русини є визнаною національною меншиною і, як такі, мають свого представника в Союзній Скупщині в Білгороді.

ПЛЕКАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Історія поселення

Югославія — країна поселення найстаршої української еміграції. Вже в 1745 році, після відступу Турків із Сербії, прибуло до Бачки (околиця сьогоднішньої Кули) 11 родин з південно-східньої Пряшівщини, а за ними почало прибувати все більше й більше поселян. Першими осередками бачванських русинів стали Руський Керестур (де й досі не має ніяких інших етнічних груп) і Коцур, а з них, з часом, творилися нові осередки, як у Новому Саді, так і в багатьох інших місцевостях. Період найбільш інтенсивного припливу, зі Закарпаття до Бачки, тривав до 1763 року. Піонери XVIII ст. ішли в Бачку, частинно самі, шукаючи землі, а частинно, в наслідок колонізаційних зусиль австрійського уряду. Важним було те, що вони від початку засновували свої парафії, а то й школи, так що мова не дозволила їм злитися з мадярами, а католицька релігійна приналежність більшості — зі сербами.

Після зруйнування Січі, десть у рр. 1785 - 1786, перейшли на австрійську сторону яких 8000 запорожців й осіли, здебільша, в Банаті, на схід від Бачки (тепер частинно в Румунії).

Еміграція з українських земель до Югославії продовжувалася також у XIX столітті. Ще в першій половині XIX-го століття, поселилися лемки з північної Пряшівщини, у Сремі (Прівіна Глава, Сремська Митровиця), а після 1848 р. (знесення панщини) почалася нова хвиля переселення зі Закарпаття до Бачки (Вербас, Господінці і т. д.) та Срему (Шід, Петровці, Беркасово). Це все були вільні поселенці (незв'язані державними контрактами праці), які купували землю й згодом стали заможними господарями, здобуваючи добробут своїм трудом й ошадністю та пошану, в сусідів, своєю чесністю й способом життя.

Серед "першої" хліборобської еміграції було відносно мало ремісників, ще менше торгівців, а з інтелігенції — лише священики, а згодом учителі.

"Друга" еміграція, трохи інша своїм характером, почалася в 1890-их роках, коли селяни зі східньої Галичини (числом яких 15.000), а також деяке число зі Закарпаття, зайшли аж у Боснію,

шукаючи кращої долі. Земля тут уже не така врожайна, як у Бачці; перші поселенці мусіли корчувати ліси, заки могли орати. Декому вдалося дістати кращу землю, або таки в Боснії або в Славонії. Також до Славонії (тепер частина Хорватської Республіки) прибуло з кінцем XIX століття трохи селян з Лемківщини. Першим місцем поселення, в Боснії, був Прянвор, а звідси розселялися в інші місцевості.

Ця "нова" еміграція продовжувалася доволі інтенсивно до 1913 року: так, що в 1914 р., в Боснії вже було яких 10.000 українців, а в Славонії біля 5.000. Боснійська еміграція не була, виключно, хліборобсько-колонізаційна; багато переселенців знаходили працю на тартаках і в копальнях, а деякі, осівши в містах (Сараєво, Баня Лука), влаштувалися в різних міських фахах.

Як і закарпатці в Бачці та Сремі, галицькі поселенці, в Боснії та Славонії, мали від початку добре зорганізоване церковне й громадське життя (читальні, навчання української мови для дітей), а східній обряд допоміг їм задержати свою окремішність супроти римо-католиків хорватів і словінців. Все таки невідоме число родин у тих місцевостях Славонії, де не було більшого зорганізованого укр. осередку, засимілювалися. До Другої світової війни майже не було контакту між українцями Боснії та старшими осередками Бачки й Срему. Щойно по війні, різні обставини — а передусім — переселення яких 8.000 українців з Боснії до Бачки Срему й Славонії — довели до поживлення взаємовідносин. Тепер, у багатьох місцевостях, українці і бачванські русини живуть всуміш і співпрацюють у різних ділянках громадського життя, а особливо в культурно-мистецькій.

Релігійне життя. Церква

Між першими українськими поселенцями в Бачці були і греко-католики (уніяти) й православні. Організаційне скріплення греко-католицьких парафій, включенням їх у Крижевецьку єпархію та дальший вплив греко-католицького елемента, — запевнили католикам перевагу в дальшому розвитку, так що тепер православних українців в Югославії дуже мало. Отже, мова про релігійне життя відноситься, майже зовсім, до греко-католицької Церкви.

Під цю пору греко-католики становлять 90% українців в Югославії; 5% припадає на православних, а 5% на інших. У Крижевецькій єпархії, що до неї належать усі католики східнього обряду в Югославії (числом понад 50 тисяч), українці-русини творять велику більшість вірних. На 62 священників єпархії — 47 українців (між іншими групами заступлені: хорвати, македонці, румуни й мадяри). Українці в Боснії перейшли під опіку Крижевецьких

владик у 1924 році. Єпископом тоді був преосв. Діонісій Нярадї. Тепер, вже від 1952 р., єпархією управляє преосв. Архієпископ Гавриїл Букатко, єпископом-помічником є преосв. Йоаким Сегедій. Обидва владыки — уродженці Бачки.

Чотири церковні провінції разом мають 33 парафії; з них 7 постало вже по Другій світовій війні. Це не включає українців у Білгороді, Загребі й інших містах, поза Бачкою, Сремом, Боснією й Славонією, як також менших скупчень, що не мають свого священника та врешті тих, що ще не оформилися в парафії.

Більшість парафій мають свої церкви, деякі мусять обходитися каплицями, бо нема грошей на будову церкви, або (як у Боснії) церкву знищив землетрус. Друга світова війна теж принесла великі матеріальні втрати, знищивши 5 церков та 8 приходств. За останніх 25 років відновлено й реставровано 15 церков і 11 каплиць; відбудовано 2 знищені церкви та приступлено до будови ще 4-ох. Також відновлено 9, а збудовано 8 нових парафіяльних домів з господарськими будинками. Врешті куплено 8 домів на церковні потреби.

У Загребі єпархія удержує Малу й Велику семінарії. На всіх українців у Югославії є 64 питомці-гімназисти й 27 богословів; деякі з них учаться закордоном.

Оо. Василіяни мають монастир у Кулі. Крім них є ще з монаших чинів оо. Салезіяни та оо. Лазаристи — східнього обряду. Жіночі чини начисляють до 100 сестер; з них багато працюють медсестрами, а водночас помагають священникам у парафіяльній праці. Сестри Василіянки мають 10 монастирів, а сестри Служебниці — 9, з новіціятим при провінційному домі в Руськім Керестурі. Майже половина цих монастирів — засновані по Другій світовій війні.

Крижевецька єпархія додержується юліянського календаря (але деякі парафії святкують за григоріянським — між ними Керестур). Відправи провадяться церковно-слов'янською мовою, у проповідях вживають українську літературну мову або бачванський діалект.

В історії українських поселень Югославії, Церква відіграла ключеву ролю. Священники, як Гавриїл Костельник, Михайло Фірак та інші, як власною письменницькою й видавничою діяльністю, так і організаційним хистом причинилися до закріплення свідомости та розвою культури серед українців-русинів. Відділення церкви від держави, в останніх часах, обмежило духовенство до душпастирської діяльності, так, що провід у громадській та культурно-освітній праці опинився в руках світських товариств і поодиноких осіб.

Українська мова в родині й громаді

Нашадки старої еміграції в Бачці та Сремі вживають т.зв. бачванського говору, оснований на мові закарпатських українців, зі сильним словацьким, а подекуди, польським (лемки) впливом та з пізнішими домішками мадярських та сербо-хорватських слів. Пізніші емігранти в Боснії та Славонії привезли з собою мову українців східньої Галичини.

Коли бачванські русини-українці відчували потребу писаної мови, о. Г. Костельник, який уже сам писав вірші бачванським говором, узявся систематизувати його писану форму, і в 1923 р. видав граматику. Цю роботу вели далі інші, головні покійний Микола М. Кочіш, що не лише опрацював правопис і граматику, але й зладив словник трьох мов: укр. літературної, бачванськорусинської і сербо-хорватської. У 1971 р. створилося, в Новому Саді, Товариство, присвячене дослідженню й плеканню русинської мови. Розвиток літературної форми бачванського говору ставить проблему: писана мова віддаляється від розговорної народньої. Були спроби перейти зовсім на одну — українську літературну мову: в школі, пресі і т. д., але досі ще цього не зроблено.

Розговорна мова передається дітям у родині. Мішаних подруж — мало (нижче 10%), але й тут, у більшості випадків, українська сторона переважає хіба, що попала в суцільно-неукраїнське оточення. Діти вчать письма — чи то українською, чи бачванськорусинською — в школі, але тут часто є труднощі, бо бракує підручників (головно українських), місця і т. д.; часто школярі мусять іти чи їхати далеко, до другої місцевості, на науку рідної мови.

Є деякі позначки, що (напр. у Бачці) вживання нашої мови в публічних місцях, установах, тощо, зростає. Радіо Новий Сад має щоденно передачі по-русинськи; Баня Лука по-українськи, раз на два тижні. Останнім часом почалися нові програми: телевізійна (в Новому Саді) та радіопередачі (у Вуковарі). Аматорські гуртки культивують живу мову, а преса робить те саме на письмі. Державні установи у Войводіні часто мають написи в чотирьох мовах: сербській, мадярській, румунській та русинській (українській).

Шкільництво

Під цю пору, в Югославії є 6 шкіл, в яких навчання ведеться бачванськорусинським говором; одна з них — це гімназія в Руськім Керестурі. Деякі школи зі сербо-хорватською викладавкою мовою мають русинськорусинські відділи або курси укр. мови. Однак, далеко не всі діти охоплені цими програмами. Усіх

шість вище згаданих шкіл разом мали в 1972/73 р. лише 1,124 учні. Отже, багато дітей з різних причин ходять до шкіл з не-українською мовою навчання і навіть не користають з курсів рідної мови.

На вищих рівнях донедавна не було майже нічого. Від 1972 р. існує лекторат русинської мови на Новосадському університеті. В Загребському університеті є курси україністики (ведені звичайно, силами з УРСР).

Час до часу, в різних місцевостях відбуваються курси або семінари для вчителів мови й україно- чи русинознавства та для працівників культурно-освітніх товариств. Вони притягають зацікавлених з багатьох укр. поселень. Подібні семінари зв'язані також зі щорічними з'їздами молоді й студентства.

Преса, видання

У видавничій діяльності русинів-українців Югославії, передове місце займає в-во "Руського Слова" в Новому Саді. Там виходить тижневик "Руске Слово", що до нього раз у місяць долучується "Літературне Слово" та "Додаток на українській мові"; літературно-мистецький кварталник "Шветлосц" ("Світло") і журнал для дітей "Пионирска Заградка". Крім періодиків видавництво публікує твори бачванських письменників, музичні збірники, дитячі книжки, час до часу, наукові праці і навіть господарські поради. Щороку появляється популярний "Народний Календар" та літературний альманах "Творчосц". Видання здебільша бачвансько-українською мовою. Цією ж мовою почав, у 1972 р., виходити місячник для молоді "Мак".

Важним здобутком бачванських русинів є друкування шкільних підручників на рідній мові. Досі їх вийшло понад сто.

Видань літературною укр. мовою менше. В Кулі (Бачка) появляється, від 1971 року, дитячий журнал "Соловейко". А в 1972 р., Союз Русинів-Українців Хорватії почав видавати у Вуковарі (Славонія) ілюстрований журнал "Нова Думка". У 1969 р. вперше появилвся "Християнський Календар" для вірних Крижевецької єпархії".

Варто тут згадати про видання, які свідчать про зацікавлення українкою з боку інших народів. Так напр., у 1971 р. вийшла у сербському видавництві в м. Пожаревац збірка поезій Лесі Українки, в сербо-хорватському перекладі групи сербських літераторів, а ще раніше (1969) "Кобзар". Є теж переклади Гоголя, Франка, Коцюбинського й Стефаніка, а з новіших — Уласа Самчука, Юрія Яновського, Опеся Гончаря та інших. У грудні 1972 р. загребський (хорватський) журнал "Поезія" присвятив свою рубрику "Сучасна іноземна поезія" творам поетів України.

Література, мистецтво, наука

Бавчансько-українське письменство має вже свою традицію, що сягає назад до 1904 року, до поеми Г. Костельника "З мого села". З письменників та поетів старшого покоління діяльні, м.ін., Михайло Надь, Янко Фейса, Михайло Ковач (збірка "Мой Швет"), Мафтей Вінай; з молодших Владо Костельник, Дюра Латяк, Мирон Колошняї, Янко Сабашош, Любка Будинська, Ангела Прокоп та драматург Мирон Канюх. Мирослав Будински та Янко Рац відзначилися в ділянці дитячої літератури, а Дюра Варга — на полі літ. критики. Як критик виступає, теж поет, Дюра Папгаргаї.

Майже всі названі — й багато інших — гуртуються довкола журналів "Шветлосц" і "Пионирска Заградка".

Збірка прози "Одгук з равніни" появилася в 1961 році. Два роки пізніше вийшла "Антологія поезії бачванско-сримских руских писательох", а в 1964 р. "Антологія дзєцинскей поезії". В-во "Руського Слова" щороку видає кілька томів нової белетристики. Влаштовуються літературні конкурси. Серед молоді є зацікавлення поезією, рецитацією, театром. У Коцурі недавно молодь заснувала літературний гурток "Нашо крочаї", який влаштовує авторські вечори.

З образотворчих мистців згадаємо покійного вже скульптора Йовгена Кочіша, малярів Мелану Мудру, Гелену Сиву та Юліяна Колесара.

Наукова діяльність відносно менша, ще досі бракує людей. Все, таки, пророблено дещо в ділянці мовознавства, де Микола Кочіш видав правопис і граматику русинської мови та, коротко перед смертю, закінчив "Приручни терминологийни словнік сербогорватско - руско - українськи". В етнографії, навіязуючи до піонерської праці В. Гнатюка, видано в 1967 р. "Народни приповедки бачванских Русинох". У 1972 р., з участю Сербської Академії Наук та Етногр. Інституту в Білгороді видано збірку "Традиційна культура югославських Русинох". Музичні матеріали зібрані й опрацьовані в збірках "Наша Писня" й "Наша Лирика" (1953-55) о. Онуфрія Тимка; у 1964 р. Вінко Жранец видав "Писні югославянских русинох". Під цю пору готується кілька праць з історії наших поселенців у Бачці та взагалі в Югославії

Звичаї і мистецька самодіяльність

Поступова урбанізація завжди означає загрозу для традиційної культури й способу життя. В Бачці цей процес може не такий швидкий, як деінде, але все таки, в останніх 10 - 15 роках зайшло багато змін. Навіть по селах теперішнє покоління вже не носить народного вбрання; старші люди нарікають, що молодь не знає традиційних пісень (мова тут про народній спів, не про концерти

хорових ансамблів); є навіть позначки, що змінюється структура родини і т.д.

Другим джерелом змін у культурі й побуті — це відділення церкви від решти громадського життя. Секуляризація особливо помітна в суспільстві, яке раніше було до великої міри зорганізоване довкола релігійних інституцій.

Щоби зберегти народню спадщину, а водночас творити нові форми мистецького вияву, українці Югославії створили мережу культурно-освітніх та мистецько-фолкльорних товариств, що в їх склад увіходять хори, танцювальні групи, аматорські драматичні гуртки, тощо. Кожний більший осередок має таке товариство. Вони влаштовують імпрези й фестивалі та відвідують інші укр. поселення з виставами й концертами, та беруть участь в українських і загально-югославських конкурсах, де не раз уже здобули перші місця, чи нагороди. Перед веде Руський Керестур, зі своїм славним Домом Культури. У Керестурі відбувається щороку фестиваль "Червена ружа", що є гордістю всіх югославських українців. На нього приїжджають навіть з-поза Югославії. До Керестуру також з'їздяться кращі аматорські гуртки на річний драматичний конкурс в честь Петра Різничка-Дяді. Коцур теж має свій Дім Культури. Щорічні фольклорні фестивалі відбуваються також у Ликлошевцях і Петровцях. ("Петровський звон").

Між найбільш активними товариствах самодіяльності є "Максим Горки" (Новий Сад), "Тарас Шевченко" (Дюрдьов), "Яким Говля" (Миклошевці), "Тарас Шевченко" (Прнявор), "Яким Гарди" (Петровці), "Осиф Костельник" (Буковар) та театр "Дядя" в Новому Саді. З новіших, треба згадати Культурно-Освітнє Товариство Русинів і Українців у Загребі та Культурно-Мистецьке Товариство Русинів і Українців у Кулі.

Тут варто зазначити, що майбутнє всіх цих установ залежить від того, чи буде досить молодих людей, які брали б участь у їх праці, а згодом перебрали б провід. Під цю пору певний (мабуть зростаючий) відсоток молоді, яка набувши освіту, покидає село в пошуках за працею. Це становить — побіч асиміляції та впливів міської масової культури (радіо, телевізія і т.д.) — поважну загрозу для народніх традицій.

Громадське й політичне життя

Одинокую понад-місцевою громадською організацією є Союз Русинів і Українців Хорватії, з осідком у Буковарі. Членами його є Куль.-Осв. Товариства у Вуковарі, Петровцях, Миклошевцях і Загребі. Союз координує діяльність осередків на терені Хорватської Республіки, влаштовує й помагає фінансувати імпрези, займається видавничою працею та утримує зв'язки з укр. поселеннями в інших частинах країни.

З місцевих організацій треба згадати Укр. Культурну Раду в Баня Луці.

До великої міри організоване українське життя зазублюється зі загально-югославським, як у ділянці культури, так і в громадсько-політичному аспекті.

Зв'язки з українцями інших країн

Зв'язки з Україною. Не має постійного, систематичного обміну вістками, думками та людьми між югославськими українцями й УРСР. До Югославії приїздять час від часу українські мистці, фолкльорні ансамблі. Ще рідше відвідують укр. осередки дослідники-мовознавці, зацікавлені місцевими діалектами, викладачі-гості на югославських університетах, тощо. Весною 1976 р. в Україні видано збірку новель бачванських письменників по-українськи п. н. "Там при Дунаї".

Зв'язки з Чехо-Словакчиною. Українці — русини Югославії утримують досить живий зв'язок зі своїми братами в ЧССР, особливо в Пряшівщині. Фолкльорні групи з Югославії їдуть на славний фестивалю у Свиднику; тамошні ансамблі беруть участь у "Червоній Ружі". Театр із Пряшева відвідує укр. поселення в Югославії; драматичний гурток керестурського Дому Культури гостює в ЧССР. Хористи й танцюристи з Нового Саду реванжуються за виступи "Дуклі". Літератори Бачки й Пряшівщини плянують спільну антологію поезії. Фахові сили з Чехо-Словакчини (як режисери: Шерегія та Іванчо; белетмайстер — Чисарик; композитор-диригент — Цимбора) помагають вишколювати аматорські таланти Боснії, Славонії та Войводіни.

Зв'язки з іншими поселеннями. З українцями інших східно-європейських країн зв'язків - обмаль. Не більше контакту є зі західною Європою й Америками. Землетрус у Боснії збудив зацікавлення українців, по всьому світі, долею земляків у Югославії та, попри матеріяльну допомогу, причинився хоч до тимчасового зближення.

Важливіші події в житті української громади в останніх роках

Серпень 1965 р. — Перший З'їзд представників молоді й студентства з цілої Югославії, біля Нового Саду. Відтоді, такі з'їзди відбуваються кожного літа (з перервою 1971 - 73), але в різних місцевостях. В 1975 р. зустріч відбулася під назвою "VIII Культурно-Освітній Семінар Русинсько-Укр. Молоді", знову в Новому Саді.

Грудень 1967 р. — Скликано Конференцію українців з усіх частин країни, з метою створення координаційної ради в справах укр. культури. Ці спроби ще не увінчалися успіхом.

1968 р. — Засновано Союз Русинів-Українців Хорватії.
1969 р. — Аматорський Театр "Дядя" нагороджений за найкращу аматорську виставку Югославії.

Січень 1971 р. — В Кулі появляється журнал для дітей "Соловейко" укр. літературною мовою.

Березень 1972 р. — Перше число журналу "Нова Думка"; червень — почав виходити журнал для молоді "Мак".

Червень 1973 р. — Відкрито музей народньої творчости в Петровцях (це вже другий наш етнографічний музей в Югославії, — після керестурського).

Листопад 1975 р. — Перша півгодинна телевізійна програма русинською мовою в Новому Саді.

БІБЛІОГРАФІЯ

Книжки

- 1 Cinjenice o SFR Jugoslaviji (Savezni Komitet za Informacije Beograd).
2. Hunt, Chester and Walker, Lewis, ["Ethnic Dynamics", розділ United States and Yugoslavia у Ethnic Dynamics (Dorsey Press, 1974).
3. Jubilarni Sematizam Krizevacke Eparhije, (Zagreb, 1962).
- 4 Марунчак, Михайло, Українці в Румунії, Чехо-Словаччині, Польщі та Югославії, (Вінніпег, 1969).
5. Софронів-Левицький, Василь, Кланялися Вам Три України (Вінніпег-Торонто, 1970)

Статті в наукових та статистичних збірниках, енциклопедіях

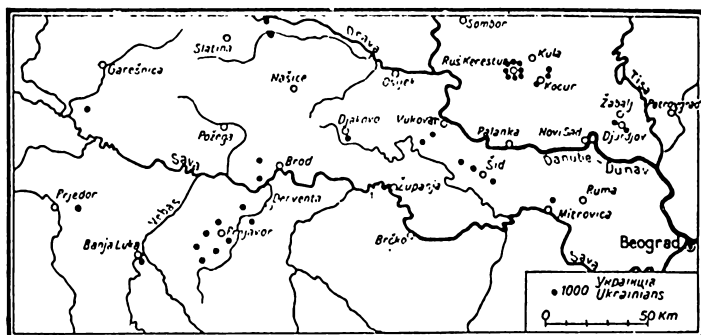
1. "Бачка", "Бачванська говірка", "Боснія" — статті, гаслова **Енциклопедія Українознавства**, т 1 (Мюнхен - Нью Йорк, 1955).
2. "Yugoslavia", у **Information Please Almanac**.
3. "Ukrainians in Yugoslavia", у **Ukraine: A Concise Encyclopaedia**, t. 2.
4. "Yugoslavia", у **World Almanac and Book of Facts**.
5. "Українці в Югославії" — підрозділ статті Югославія, **Українська Радянська Енциклопедія** (Київ, 1964) т. 16.
- 6 "Yugoslavia" — стаття, **Encyclopaedia Britannica** (Yearbook 1976)
7. Yugoslavia in brief — памфлет, (Belgrade, Federal Committee for Information, June 1975.).

Статті в часописах, альманахах, календарях

1. Желецький, Степан, "З життя українців у Югославії, перед новим завданням українців у Хорватії", **Америка**, (17 червня 1972); "З життя українців у Югославії", **Америка**, (10 січня 1976).
2. Кайда, В., "З життя українців у Югославії", **Новий Шлях** (1 травня 1971); "З культури українців у Югославії", **Детройські Вісті** (20 травня 1972).
3. Адресар Крижевецької єпархії, календар **Світло**, (1976 р.).
4. Колесар, Юліян, "До історії югославських українців", **Альманах Укр. Нар. Союзу** (1970).

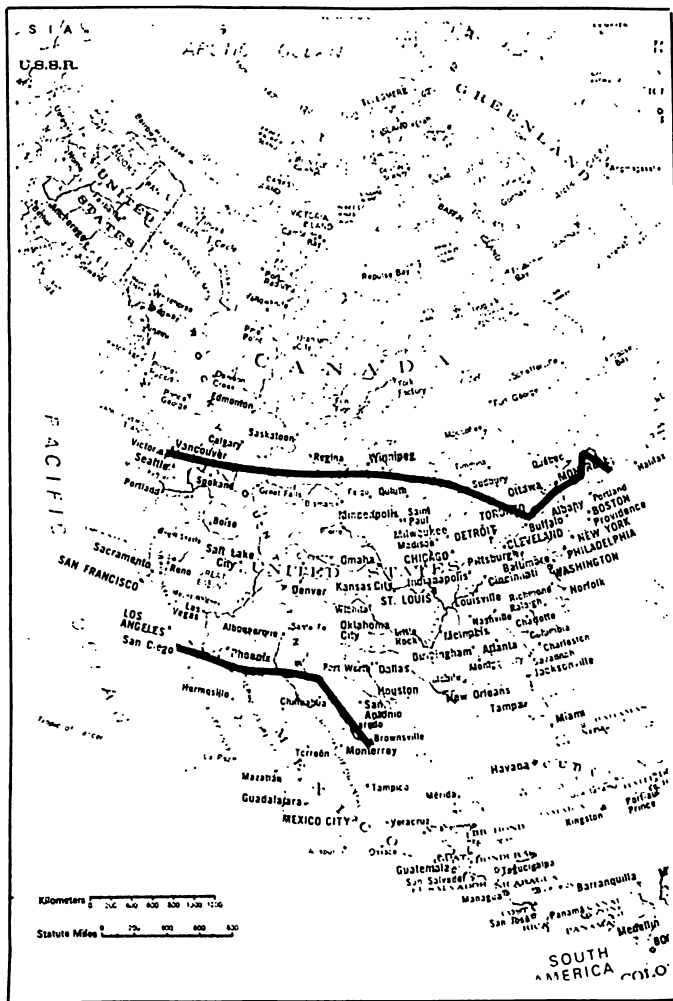
5. Рамач, Любомир, о-ць, "Югославія — наша найстарша еміграція", **Новий Шлях**, (від 12 грудня 1970 до 27 лютого 1971); "Українці в Боснії", **Новий Шлях** (від 27 березня до травня 1971).
6. "Русини в Банаті", **Зоря** (Львів, 15 січня 1880).
7. Статті й дописи в **Рускім Слові**, (Новий Сад), особливо додаток українською мовою.

Ігор Зелик
Сітон Гол Університет
Ньюарк, ЗСА

Поселення українців у Югославії за І. Теслею.

АМЕРИКА
ПІВНІЧНА

УКРАЇНЦІ В КАНАДІ

КРАЇНА Й УСТРІЙ

Назва, географічне положення, простір і населення

Офіційна назва держави: *Домінія Канада*, (Dominion of Canada, починаючи від середини 1960-их рр., у державних документах слово "Домінія" дуже часто оминають), член Британської Спільки Народів (British Simmonwealth of Nations). Столиця — Оттава.

Географічні координати: широта 41°41'N (Middle Island) до 90°00'N. (до бігуна); довгота 52°37'W (Cape Spear, Nfld) до 141°00'W. Країна простяглася від границі з ЗСА (на півдні) до північного бігуна. Найдалі на північ висуненою точкою суходолу є Cape Columbus in Ellesmere Island.

Канада — це федеративна держава в північній частині Північної Америки. З огляду на величину площі є другою державою світу, але стоїть на дальшому місці з огляду на кількість населення.

Таблиця 1. Площа й населення Канади в порівнянні з іншими країнами світу

1.	Канада	ЗСА	Україна (УРСР)
2.	9,974 (3,849)	9,363 (3,615)	603.7 (233)
3.	21,568	203,235	47,126
4.	2.2 (5.6)	22 (58)	78.1 (202)
5.	1971	IV. 1970	1. 1970

Значення порядкових цифр: 1 — країна в її кордонах з 1970 року; 2 — простір країни в тисячах кв. кілометрів (у тисячах кв. миль); 3 — населення за станом, як під 5, у тисячах осіб; 4 — густина населення — осіб на кв. кілометр (на квадратну милю); 5 — місяць і рік перепису населення або статистики.

Устрій держави

Устрій Канади спирається на "Британський Закон для Північної Америки 1867 р." Домінія Канада, це — федерація, яка складається з 10-тьох автономних провінцій і двох територій, а саме:

Таблиця 2. Адміністративний поділ Канади

Провінція	площа в км ²	Провінційна столиця
Нова Фунляндія (Newfoundland)	404,519	Сен Джонс (St. John's)
О-в кн. Едварда (Prince Edward Island)	5,656	Шарлоттаван (Charlottetown)
Нова Шкотія (Nova Scotia)	56,570	Галіфакс (Halifax)
Новий Брунсвик (New Brunswick)	73,436	Фредериктаван (Fredericton)
Квебек (Quebec)	1,540,687	Квебек (Quebec)
Онтаріо (Ontario)	1,068,587	Торонто (Toronto)
Манітоба (Manitoba)	650,090	Вінніпег (Winnipeg)
Саскачеван (Saskatchewan)	651,903	Ріджайна (Regina)
Алберта (Alberta)	661,188	Едмонтон (Edmonton)
Брит. Колюбія (British Columbia)	948,600	Вікторія (Victoria)
Юкон (терит.) (Yukon)	536,326	Вайтгорз (Whitehorse)
Півн.-Зах. Терит. (Northwest Territories)	3,379,698	Єловнайф (Yellowknife)

На чолі держави стоїть король (королева) Великобританії, тепер королева *Єлисавета II* (Elizabeth Alexandra Mary of Windsor) в Лондоні. Королеву репрезентує *Генерал Губернатор*. З 1979 р. це становище займає Е. Шраєр (німецько-українського походження).

На чолі уряду стоїть прем'єр-міністр, нормально лідер найсильнішої політичної партії. Законодавча влада належить до парламенту. *Парламент* складається з двох палат: Сенату і Палати Послів.

Сенат — складається з 102 сенаторів, іменованих Генерал-Губернатором на внесок прем'єр-міністра. Сенатори, іменовані перед

2 червня 1964 р., виконують свій уряд до кінця життя, іменовані після тої дати — лише до 75-го року життя.

Лідер Уряду в Сенаті в 1975 р. — The Hon. Paul Joseph James Martin.

Спікер Сенату в 1975 р. — The Hon. Muriel McQueen Fergusson.

Так сенатори, як і послы є членами політичних партій, з яких найбільші три:

Проґресивно-Консервативна — Progressive Conservative,

лідер Robert Stanfield — брит. походження;

Ліберальна — Liberal,

лідер Pierre Elliott Trudeau — французького походження;

Нова Демократична Партія — New Democratic Party,

лідер David Louis — жидівського походження;

Інші партії: Соціяльний Кредит — Social Credit,

лідер Riel Cauette — франц. походж.

Партія Соціального Кредиту постійно тратить своїх прихильників на користь Проґр. Консерватів. Комуністична партія завжди слаба і при виборах єдналася з соціялістами. В останніх роках партії лівих напрямків з'єдналися в Нову Демократичну Партію.

В Канаді немає виразного розподілу між законодавною і виконавчою владою. Лідер політичної партії, яка здобула перемогу у виборах, є головою уряду. Лідер чергової найсильнішої партії є провідником опозиції. На федеральному рівні головну роль відіграють лише дві партії — консервативна і ліберальна.

На випадок, коли ніодна партія не має абсолютної більшості, третя партія відіграє важливу роль в справі парламентарних рішень. Такий стан заіснував після виборів 1972 р. Тоді ліберали одержали 109 місць, консервати 105, нові демократи 31, соціяльні кредитисти 15, інші 4. Ліберальний уряд вдержався до 1974 р. тільки завдяки піддержці соціялістичної Н.Д.П.

Кожна провінція має свій провінційний уряд (прем'єр-міністра й міністрів), законодавчу владу (однопалатну легіслатуру за винятком Квебеку, якого легіслатура зложена з двох палат) і провінційне судівництво, компетенція яких обмежена до окремих провінцій.

Етнічний склад населення

Більшість (майже 91%) населення Канади творять люди європейського походження. Число первісного населення Канади, індіан і ескімосів, у 1971 р. було 313 тисяч (1.4%); людей азійського й африканського походження — 1,154 тисяч (5.3%).

Національний склад канадського населення (кількісний) в 1941-1971 рр. і його процентове відношення в 1971 р. представлено в таблиці 3.

Таблиця 3. Етнічний склад населення Канади в 1941 — 1971 роках (у тисячах)

національність	1941	1951	1961	1971	в % 1971	Поряд. місце
українці	305.9	395.0	473.3	580.7	2.7	5
австрійці	37.7	32.3	106.5	42.1	0.2	15
поляки	167.5	219.8	323.5	316.4	1.5	7
чехи	} 42.9	64.0	73.1	57.8	0.3	14
словаки				24.0	0.1	17
росіяни	83.7	91.3	119.2	64.5	0.3	13
румун	24.7	23.6	43.8	27.4	0.1	16
французи	3 483.0	4 319.2	5 540.3	6 180.1	28.7	2
англійці	2 968.4	3 630.3	4 195.2	} 9,624.1	44.6	1
шотландці	1 404.0	1 547.5	1 902.3			
ірландці	1 267.7	1 439.6	1 753.4			
ін. британці	75.8	92.2	145.8			
німці	464.7	620.0	1 049.6	1 317.2	6.1	3
італійці	112.6	152.2	450.4	730.8	3.4	4
голландці	212.9	264.3	429.7	426.0	2.0	6
норвежці	100.7	119.3	148.7	179.3	0.8	10
шведи	85.4	97.8	121.3	101.9	0.5	12
угорці	54.6	60.5	126.2	131.9	0.6	11
жиди	170.2	181.7	173.3	296.9	1.4	9
інд. та ескімо	125.5	165.6	220.1	312.8	1.4	8
інші	318.8	493.2	842.0	1 154.3	5.3	—
всі канадці	11 506.7	14 009.4	18 238.2	21 568.3	100.0	—

Щодо числа, українці стоять на п'ятому місці після людей британського походження, французів, німців й італійців.

Віровизнання

Населення Канади поділене на такі віровизнання: римо-католицьке (45.7% всього населення, в тім українців 0.4% в 1971 р.), протестантське — З'єднаної Церкви Канади (20.1%, укр. 0.37%), англіканське (13.2%, укр. 0.125%), пресвітеріанське (4.5%, укр. 0.04%), лютеранське (3.6%, укр. 0.05%), баптистське (3.3%, укр. 0.04%), греко-православне (1.5%, в цьому українська церква 0.54%), українсько-католицьке (0.9%). Інші віровизнання і секти та невіруючі (7.2%, укр. 0.26%).

Урядова мова

Урядові мови дві: англійська і французька.

Мови інших національностей признані за "канадські". Це

признання забезпечує тим мовам свободний розвиток. Уряд призначає дотації на витрати пов'язані з навчанням тих мов у публічних і приватних школах, якщо дана національна група зробити відповідну заяву. Українську мову як предмет навчання (надобов'язковий) признано в провінціях: Манітоба, Альберта, Саскачеван і Онтаріо. Українські класи можна організувати всюди там, де зголоситься відповідне число учнів, звичайно у школах на середньому рівні. В деяких місцевостях впроваджено навчання укр. мови і в публічних елементарних школах і дитячих садках.

Справа мови і культури населення Канади була предметом дослідів Королівської Комісії для двомовности і двокультурности. В ній працював як один з 14 комісарів проф. Ярослав Рудницький з Вінніпегу. Український комісар поставив внесок на обов'язкове навчання української мови, як другої після англійської, в околицях, де українці творять безглядну і зглядну більшість населення. У висліді праць названої комісії Канаду признано за "країну багатьох культур". Мовну справу залишено до вирішення урядам окремих провінцій.

Господарство

Господарство Канади спирається на великі природні багатства ґрунтів, лісів і корисних копалин, робочої сили, сприятливі умови технологічного розвитку і великі ринки збуту.

Сільське господарство використовує бл. 700 000 км² площі, з чого більш чим половина зайнята під управу ріплі, решта це сіножаті, огороди, сади, пасовиська й ін. З управної ріплі найбільшу площу відведено для пшениці (бл. 30 млн. акрів). Інші збіжжя це: овес, ячмінь, жито та горох.

З технічних рослин важливіші: льон, ріпак, цукровий буряк, кормові рослини. Друга галузь сільського господарства, це годівля рогатого скота, свиней, коней, овець і домашніх птахів. Основною одиницею сільського господарства є ферма, площею до 2 кв. миль. Число ферм у 1966 р. було 431 тисяч. Воно постійно маліє, при одночасному зрості площі окремих ферм. Річний дохід з продажу с.-господарських продуктів перевищує 3 млрд. доларів.

Лісове господарство оперте на велетенській лісовій площі, 4,5 млн. км², з чого 3,1 млн. км² становить продуктивний ліс. Ліс вивозять, як будівельний матеріал, або перероблюють на паперову масу. В продукції паперу Канада займає перше місце в світі. Річний дохід з лісу перевищує 2 млрд. доларів. Гірництво ставить Канаду на одне з перших місць у світі. В продукції нікелю й азбесту Канада займає перше місце в світі, в продукції золота стоїть на другому місці після Південної Африки. Інші мінеральні багатства це: мідь, платина, цинк, залізна й уранова руди, нафта, вугілля, земний газ. Гірнична продукція дає повище 3 млрд. дол. річно.

Рибальство розвинене головно на побережжі Атлантику. Річна вартість рибної продукції бл. 300 млн. дол.

Електрична енергія дає поверх 114 мрд. квт/год. річно, з того 92% випroduковують гідроелектричні станції.

Виробнича промисловість, це найпотужніша господарська галузь Канади, яка приносить поверх 20 мрд. дол. річно. Передові її галузі це: харчева промисловість, металюргійна, хемічна, паперова, машинова, транспортне устаткування, електричні продукти, деревообрібна, текстильна, одягова й ін.

Товари, які є предметом заграничної торгівлі:

Експорт: пшениця, мука, тварини, м'ясо, риби, будівельне дерево, дошки, папір, нікель, мідь, олово, цинк, уран, сталь, залізна руда, алюміній, нафтова ропа, земний газ, рільничі машини, авта.

Імпорт: рільничі й рослинні продукти (кава, цукор, овочі, олії, гума, цитрусові овочі, городина).

Текстильні продукти (вовна, бавовна, синтет. матеріали, тканини).

Лісові продукти і фабрикати (дерево, папір, книжки, меблі).

Метали і металеві вироби (авта, частини авт, машини, знаряддя).

Неметали (вугілля, скло, олива, глини).

Хемічні продукти (синтетичні матеріали і вироби, лікарства).

Інші — літаки і частини, науково-дослідне приладдя.

Грошева одиниця

Канадський доляр (\$).

Вартість, якого досить близька до американського доляра (\$) та залежить від коливань світового валютного ринку.

ПОСЕЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ

Історія поселення й чисельний зріст

Перші українські емігранти до Канади, селяни з села Небилова Калуського повіту, прибули в 1891 р. Масова еміграція українців, головно селян із Західньої України, почалася в 1896 р. Число всіх українських переселенців до Канади перед Першою світовою війною перевищувало 140 тисяч. Велика їх більшість поселилася на цілинних землях Степових провінцій — Манітоби, Саскачевану й Алберти. Після перерви, з причини війни, еміграція із західньо-українських земель поновилася в 1920-их рр. В міжвоєнному періоді прибуло до Канади бл. 70 тисяч українців різних суспільних верств, яких більшість поселилася в містах. Економічна криза, що почалася в 1929 р., і відтак Друга світова війна припинили українську еміграцію до Канади. Вона відновилася в 1947 р.,

охоплюючи людей, що після війни найшлися в Німеччині, Австрії та Франції, т. зв. переміщені особи. Ця третя еміграційна фаза привела до Канади бл. 25 тисяч українців, з різних суспільних верств і різних земель. Більшість цієї еміграції поселилася в містах, головню в провінції Онтаріо.

Чисельний зріст українського населення в Канаді на основі переписів населення представлено в табл. нижче. Числа українців у тих переписах дуже применшені, в наслідок зачислення великого числа українців на основі їх державної приналежності до австрійців, росіян, поляків, мадярів, румунів, чехословаків і ін. В табл. ч. 4 показано урядові числа українців за переписом населення і числа поправлені на основі звідомлень іміграційного і інших урядів.

Табл. 4. Зріст українського населення Канади в рр. 1901-1971.
а. на основі переписів населення і б. інших джерел

Рік	Число українців за переписом населення (а)	Поправлене число українців (б)
1901	5 682	32 600
1911	75 422	140 200
1921	106 721	223 600
1931	225 113	315 800
1941	305 929	355 600
1951	395 043	460 000
1961	473 327	520 000
1971	580 660	580 660

Розміщення

Українські переселенці перед Першою світовою війною поселювалися у великій більшості в степових провінціях: Манітобі, Саскачевані й Альберті. В тих провінціях ще й нині живе бл. 60% українського населення. Міжвоєнна українська еміграція поселилася переважно в Онтаріо. Після Другої світової війни високий розвиток промисловости Онтаріо став притягаючою силою для сільського населення степових провінцій, яке постійно мігрує до промислових осередків тієї провінції. В 1971 р. Онтаріо виросло на головну провінцію українського поселення. Другою провінцією є Альберта з постійно зростаючою нафтовою і сільськогосподарською промисловістю. Поза степовими провінціями й Онтаріо число українців постійно зростає в Британській Колюмбії, головню в околиці Ванкуверу. В Квебеку майже 90% українських мешкан-

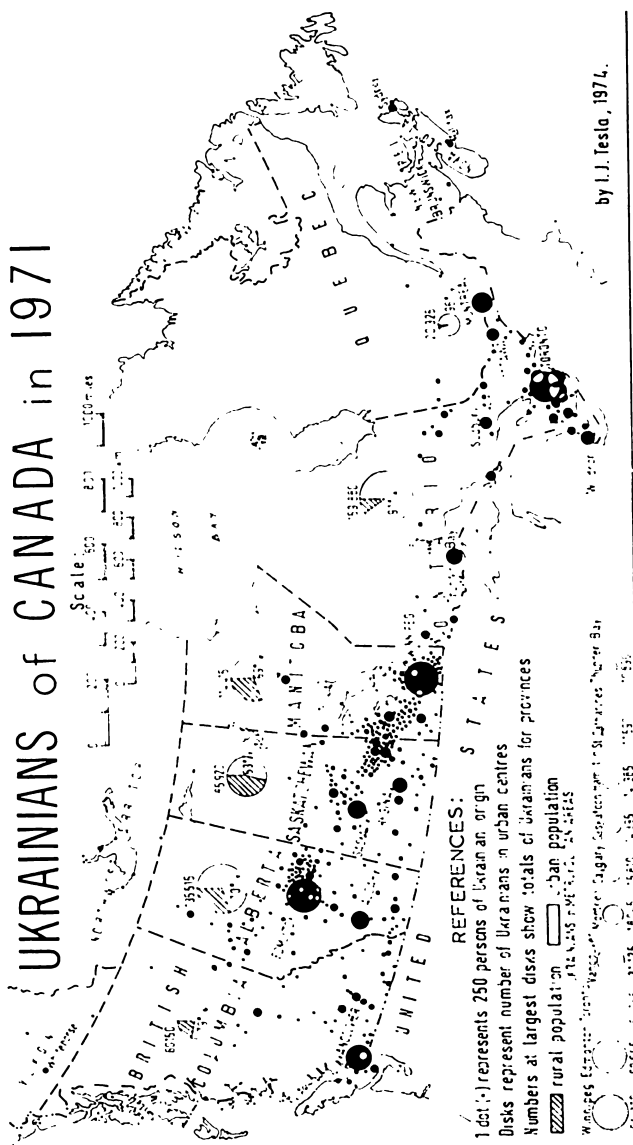
ців тієї провінції живе в околиці Монтреалю. Поза названими провінціями значніше українське скупчення подибуємо в Сідней, Нова Шкотія, де українські переселенці найшли працю в копальнях вугілля, ця громада має слабкий зв'язок з укр. громадським життям.

Географічне розміщення українців Канади в 1971 р. представлено на карті. Чисельний зріст українського населення в окремих провінціях і їх процентове відношення до всього населення показано на табл. 5.

Таблиця 5.
Розміщення українського населення Канади в 1941-1971 рр.
(в тисячах осіб і процентах від всього населення)

Провінція	РОКИ			
	1971	1961	1951	1941
Атлант. провінції				
все населення	789.0	707.0	642.6	578.0
українці: число	2.3	1.6	1.2	0.7
%	0.1	0.2	0.2	0.2
Квебек				
все населення	6,027.8	5,259.2	4,055.7	3,331.9
українці: число	20.3	16.6	12.9	8.0
%	0.3	0.3	0.3	0.2
Онтаріо				
все населення	7,703.1	6,236.1	4,597.5	3,787.7
українці: число	159.9	127.9	93.6	48.2
%	2.1	2.1	2.0	1.3
Манітоба				
все населення	988.3	921.7	776.5	729.7
українці: число	114.4	105.4	98.8	89.7
%	11.6	11.4	12.7	12.3
Саскачеван				
все населення	926.2	925.2	831.7	896.0
українці: число	85.9	78.9	78.4	79.8
%	9.3	8.5	9.4	8.9
Альберта				
все населення	1,627.9	1,331.9	939.5	796.2
українці: число	135.5	105.9	87.0	71.9
%	8.3	8.0	9.3	9.0
Британська Колумбія				
все населення	2,184.6	1,629.0	1,165.2	817.9
українці: число	60.1	35.6	22.6	7.6
%	2.8	2.2	1.9	0.9

UKRAINIANS of CANADA in 1971

МАПА РОЗСЕЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ У КАНАДІ

Таблиця 5 (продовження)

Інші провінції і території				
все населення	1,321.4	1,228 1	1,000.7	569.3
українці: число	2.3	1.2	0.5	0.0
%	0.2	0.1	0.1	0.0
Канада				
все населення	21,568.3	18,238 1	14,009.4	11,506.7
українці: число	580 7	473.3	395 0	305.9
%	2 7	2.6	2.8	2.7

Розподіл українського населення на мешканців сіл і міст змінюється з року на рік і з провінції до провінції.

В останньому десятиріччі поважно зросло число українців у великих містах, як це видно з табл. 6.

Таблиця 6. Українське населення у великих містах Канади в 1971 і 1961 рр. в тисячах осіб і процентах від всього населення даного міста, в кількісному порядку.

П.ч.	Місто	1 9 7 1			1 9 6 1		
		укр.	всі в 1000	укр. %	укр.	всі в 1000	укр. %
1	Вінніпег, метро	64.3	540.3	11.9	53.9	476.0	11.3
2	Едмонтон, метро	62.7	495.9	12.6	38.2	337.6	12.6
3	Торонто, метро	60.8	2628.1	2.3	46.7	1824.5	2.6
4	Ванкувер, метро	31.1	1082.4	2.9	18.7	790.2	2.3
5	Монреал, метро	18.0	2743.2	0.7	14.5	2109.5	0.7
6	Калгари, місто	15.9	403.3	3.9	7.1	249.6	2.8
7	Саскатун, місто	14.4	126.6	11.4	9.1	95.5	9.5
8	Тандер Бей, метро	10.9	108.4	9.7	9.6	93.5	10.3
9	Ріджайна, місто	8.7	139.4	6.3	5.7	112.1	5.1
10	Віндзор, метро	7.0	208.4	3.4	5.5	193.4	2.9
11	Судбури, метро	5.6	155.5	3.6	4.9	110.7	4.5
12	Оттава, метро	5.4	602.6	0.9	3.0	429.8	0.7
13	Сент Кетеріна, місто	5.2	109.8	4.7	4.7	95.6	5.0
14	Ошава, місто	4.3	91.6	4.6	4.0	80.9	4.8
15	Лондон, метро	3.4	286.3	1.2	1.8	181.3	1.0
16	Кіченер, метро	3.2	226.8	1.9	2.2	154.9	1.4
17	Вікторія, метро	2.6	195.9	1.3	1.5	154.2	1.0

Клімат околиць, де живуть українці

З усієї велетенської площі Канади лише вузька південна смуга, бл. 700,000 км², використана для сільського господарства й має стосунково густе населення. Всюди тут живуть українці.

До заселених і використаних у сільському господарстві

областей Канади належать: Великі рівнини, які охоплюють південні степові й лісостепові частини провінцій Манітоби, Саскачевану й Альберти, низовина над Великими Канадськими озерами, долина ріки св. Лаврентія, морські побережжя й гірські долини та китловини: Кордільєрів та Аппалачів. Клімат південної смуги Канади, за винятком морських береж, континентальний.

В порівнянні з кліматом Європи, в тій самій географічній широті — клімат Канади холодніший і сухіший, як це можна бачити з даних таблиці ч. 7.

Таблиця 7. Пересічні і скрайні температури і річні суми атмосферних опадів для південної смуги Канади

Місцевість та географічне положення	Температури °C				Суми опадів мм
	Пересічні		Скрайні		
	Січня	Липня	Най- вища	Най- нижча	
Монреал, Кве. 57 м 44°39' П., 63°34' З.	-9.2	18.3	37	-29	1,061
Торонто, Онт. 119 м 48°40' П., 79°24' З.	-4.2	21.6	41	-32	786
Вінніпег, Ман. 233 м 49°54' П., 97°07' З.	-17.4	20.2	42	-48	488
Саскатун, Саск. 534 м. 52°08' П., 106°38' З.	-17.3	19.1	40	-48	366
Едмонтон, Алта. 697 м 53°35' П. 113-30' З.	-13.5	17.2	37	-49	448
Ванкувер, Бр. К 7 м 49°11' П., 123°10' З.	3.1	18.0	33	-17	1,443
Для порівняння: Київ, Україна 180 м 50 27' П., 30 ° С	-5.9	19.3	39	-32	622

Участь українців у житті країни

Шкільна освіта

Не зважаючи на загальне розуміння важливості загальної освіти українці Канади залишалися довгий час позаду пересічного рівня населення Канади. На це склалися різні причини, як: низький освітній рівень українських імігрантів, поселення на фермах далеко від шкільних осередків, поганий економічний стан піонерського населення, який унеможлилював удержувати дітей у містах і ін. Після Другої світової війни умовини для шкільної освіти покращали завдяки розбудові густої шкільної мережі, покращання загального матеріального стану й переселення вели-

кої більшості українського населення до міст. Рівень шкільної освіти українського населення у віці 10 літ і вище, в 1961 і 1971 рр., представлено на табл. 8.

Таблиця 8. Рівень шкільної освіти українців Канади, у віці 10 літ і вище, в поділі на вікові групи, в 1961 і 1971 рр.

Вікова група	Рік	Число осіб	Без школи	Рівень шкільної освіти в %				
				Років навчання			Університет	Диплом
				1 — 4	5 — 8	9 — 13		
Всі групи	1961	366 544	4.8	13.0	39.4	38.4	2.8	1.6
	1971	489 800	4.3	8.4	32.2	46.5	5.1	3.5
10-14	1961	43 284	0.3	15.5	74.2	10.0	—	—
	1971	54 700	—	1.0	78.4	10.6	—	—
15-19	1961	33 830	0.4	0.6	14.5	81.6	2.9	—
	1971	53 260	0.6	0.7	5.7	86.4	6.6	—
20-24	1961	29 300	0.4	0.6	15.2	71.9	9.5	2.4
	1971	46 750	0.4	0.4	5.2	68.7	17.3	8.0
25-29	1961	32 021	0.3	0.8	24.5	66.2	4.7	3.5
	1971	37 825	0.5	0.6	8.3	70.0	10.0	10.4
30-34	1961	33 879	0.3	2.3	35.1	58.5	3.9	2.9
	1971	32 650	0.5	0.7	13.9	70.1	6.8	8.0
35-44	1961	75 691	0.5	6.1	47.9	40.6	2.8	2.1
	1971	72 145	0.5	1.9	28.8	59.5	4.6	4.7
45-54	1961	53 202	3.6	19.8	49.4	23.2	1.9	1.7
	1971	82 155	1.2	6.0	45.5	41.6	3.2	2.5
55-64	1961	36 101	13.6	40.4	35.6	8.3	1.0	1.1
	1971	56 320	8.9	19.3	47.4	22.6	2.1	1.7
65	1961	29 236	33.1	33.9	26.3	5.4	0.6	0.7
	1971	54 990	27.1	31.4	30.3	9.7	0.8	0.7

В поділі шкільної освіти на вікові групи виявляється, що особи без шкільної освіти обмежені головню до віку вище 55 літ. Рівень шкільної освіти постійно зростає і в останньому десятиріччі відсоток людей з університетською освітою подвоївся, зокрема у вікових групах 20-24 і 25-29.

Професійні фахи

В десятиріччі 1961-1971 більш чим подвоїлося число українських професіоналістів: 27,760 в 1971 р. в порівнянні з 12,574 в 1961 р. Окремі важливіші професії в 1971 р. начислювали: професорів і директорів колегій — 325 (в 1961 р. — 82), лікарів і хірургів 555 (349).

дентисти 250 (147), оптометристи 60 (23), фармацевти 275 (252), судді 35 (12), адвокати і нотарі 335 (196), агрономи 115 (72), цивільні інженери 610 (263), електричні інженери 385 (177), механічні інженери 255 (161), хемічні інженери 125 (74), промислові інженери 275 (67), архітекти 95 (52), компютер-програмісти 465 (11) українські професіоналісти появилися в галуззях, які в 1961 р. не були заступлені, як: атомова енергія — 15, аеронавтика — 35; низка професій удержавлася на рівні 1961 р. або навіть змаліла: учителі середніх і нижчих шкіл 3 205 (4 025), священники 310 (363), землеміри 275 (280); зросло також число технічного персоналу та урядовців.

В порівнянні з пересічними даними для Канади українці слабо заступлені у фінансовому і господарському секторі.

Зайняття

Число українців у віці 15 літ і вище, зайнятих у різних галузях господарства, в 1971 р. було 265 720. Для порівняння з 1961 р. і пересічним числом для цілої Канади, число осіб зайнятих в окремих групах показано в процентах, табл. 9

Таблиця 9. Зайняття українського і всего населення Канади, 15 літ і вище, в окремих групах, в 1971 і 1961 рр. в процентах від усіх.

Число всіх зайнятих	1971		1961	
	укр.	всі	укр.	всі
	265 720	826 925	191 680	647 850
Група зайнять	%	%	%	%
Адміністрація	2.73	3.49	5.84	8.33
Професіоналісти і техніки	11.06	13.58	6.56	9.72
Урядництво	13.67	14.76	11.07	12.89
Торівля	8.36	9.46	4.67	6.35
Служба і розваги	12.45	11.13	12.61	12.30
Транспорт і комунікація	4.95	5.19	4.98	6.07
Сільське господарство	11.65	5.94	21.10	10.03
Лісова промисловість	0.43	0.78	0.47	1.22
Рибальство і ловецтво	0.05	0.32	0.07	0.56
Гірництво	0.76	0.57	1.25	1.01
Кваліфіковане робітництво	21.73	22.04	24.04	24.10
Загальне робітництво	3.04	3.29	5.30	4.87
Інші	9.11	9.46	2.05	2.57
Всі	100.0	100.0	100.0	100.0

В порівнянні з пересічними даними для цілої Канади українці залишилися позаду в групі професіоналістів, урядників, адміністраторів, торгівлі, транспорті і комунікації, однак мають подвійний відсоток у сільському господарстві. В інших групах досягнули або досягають пересічну для Канади. Диспропорція в заняттях, в 1971 р. багато менша, як в 1961 р.

Участь українців у політичному житті

Парламентарна репрезентація українців

Сенатори

Впродовж більш чим 80 літ поселення українців у Канаді іменовано заледви трьох сенаторів українського походження. З них двох померло ще в 60 роках:

1. Василь Вал (Волохатюк), педагог, полковник, нар. 1911 р. іменованний сенатором в 1955 р. з ліберальної партії, помер 1967 р.
2. Іван Гнатишин, адвокат, іменованний сенатором в 1959 р. з консервативної партії. Помер 1967 р.
3. Павло Юзик, професор університету, народ. в 1913 р. іменованний сенатором в 1963 р. з консервативної партії — є визначним українським громадським діячем.

Відсотково до населення, — українці повинні мати трьох сенаторів

Члени палати послів

Першим послем до федерального парламенту обраний був Михайло Лучкович (Юнія фермерів, Альберти) в 1925 р. до 1939 р.

Посли українського походження в 1975 р.:

Павло Євчук, лікар — Прогрес. Консерв. виб. округ: Атабаска, Альберта

Стенлі Дж. Корчинський — фермер, Прогр. Консерв. виб. окр.: МакКензі, Саскачеван (батько поляк, мати українка)

Петро, Павло Маснюк — підприємець — Прогрес. Консерв., виб. окр. Портадж, Манітоба

Василь Скорейко, підприємець — Прогрес. Консерв., виб. окр. Едмонтон-Схід, Альберта

Ілля Нездолий (Елі) — Нова Демократична Партія, виб. окр. Медов Лейк, Саскачеван

Роман Гнатишин, адвокат, Прогр. Конс., виб. окр. Саскатун-Біггар, Саскачеван

Стефан, Євген Папроський, підпр. торгов. Прогр. Конс., виб. окр. Едмонтон Центр, Альберта, (батько укр., мама полька).

Норман Кафік, видавець, видавець, Ліберал, виб. окр. Онтаріо, Онтаріо (батько укр. мама шкот).

Гарві Андре, хем. інженер, Прогрес. Конс. Harvie Andre виб. окр. Калґарі-Центр, Альберта (мама укр. батько француз)

Українці мають в Палаті Послів разом 9 представників, в чому є 7 з прогресивно-консервативної партії, 1 з ліберальної й 1 з нової демократичної. Ці українські представники не мають одначе окремої української групи чи зговорення.

Представництво українців у провінційних парламентах і урядах

Перші послы до провінційних парламентів:

Альберта: Василь Шандро, вибраний з ліберальної партії в 1913 р.

Манітоба: Тарас Д. Фірлей, вибраний з ліберальної партії в 1915 р.

Саскачеван д-р Юрій Е. Драган, вибраний з ліберальної партії в 1934 р.

Онтаріо: д-р Іван Яремко, вибраний з прогр. консерв. партії в 1951 р.

В 1975 р. українці є заступлені своїми міністрами й послами в 4-ох провінціях (у всіх цих провінціях кількість українців більша чим 85 тисяч), а саме в Манітобі, Саскачевані, Альберті й Онтаріо.

Манітоба

Вибори 28 червня 1973 р. Адміністрація в руках партії Н. Д. П. Прем'єр Шраєр.

Міністри

Петро Буртняк, міністер доріг, туризму і розваги

Богдан Ганущак, міністер виховання й університетських справ

Семен Юзьків, — рільництва і справ розвитку кооператив

Василь Урусський, міністер відповідальний за моторову комунікацію.

Послы:

	Партія	Виборча окр.
Петро Буртняк (1925)	Н.Д.П.	Давфин
Богдан Ганущак (1930)	Н.Д.П.	Бурровс
Стефан Дерев'янчук	Н.Д.П.	Емерсон
Григорій Шафранський	Н.Д.П.	Радіссон
Семен Юзьків (1933)	Н.Д.П.	Ляк дю Боннет
Василь Урусський (1942)	Н.Д.П.	Ст. Джордж

(мішаного походження: батько поляк, мама українка)

Саскачеван

д-р Стефан Воробець — губернатор. Адміністрація Н.Д.П.
Блякенея

Міністри:

Рой Романов — міністер справедливости (атторней дженерал)
Іван Р. Ковальчук — міністер природних багатств

Посли:

Мирослав Квасниця (1935)	Н.Д.П.	Катфайф (Cut Knife)
Іван Р. Ковальчук (1921)	Н.Д.П.	Мелвил (Melville)
Дик. В. Михайлюк (1912)	Н.Д.П.	Редбері (Redberry)
Павло-Петро Мостовий (1912)	Н.Д.П.	Генлей (Hanley)
Рой Романов	Н.Д.П.	Саскатун-Риверсдейл

Альберта:

Вибори 30. VIII. 1971. Адміністрація Прогр. Консерв.
Ляфгід (Lougheed)

Міністри:

д-р Альберт Едвард Гоголь — міністер праці
Юрій Топольницький — міністер без теки, відпов. за розвиток
сіпських околиць

Посли:

д-р А.Е. Гоголь (1922)	прогр. конс.Едмонтон-Белмонт
Іван Батюк (1923)	прогр. конс.Веґревил
Василь Дячук (1929)	прогр. конс.Едмонтон-Беверлі
Юліан Григорій	прогр. конс.Едмонтон-Страткона
Йосафат Козяк (1940)	
Кеннет Роберт Г.	прогр. конс.Едмонтон-Кінгсвей
Папроцький (1931)	(батько укр. мама полька)
Юрій Топольницький (1919)	прогр. конс.Редвотер-Ендрю
Петро Тренчій (1931)	прогр. конс.Вайткорт
Катерина Чічак	прогр. конс.Едмонтон-Норвуд
William Frederick Purdy (194)	прогр. конс.(батько шкот, мама укр.)

Онтаріо:

Вибори 1970. Адміністрація прогр. консерв. Дейвіса

Міністер

д-р Іван Яремко — міністер праці, відтак міністер справедливости (атторней дженерал)

Посли

д-р Іван Яремко — прогрес. консерв. Торонто-Белвуд
Бернард Ньюман (1914) /Новосельський/ ліберал Віндзор-
Вокервил

Мек Макарчук — Н.Д.П. Brentford

Разом українці мають у провінціях 9 міністрів і 23 послів. Під цю пору вони не плекають між собою професійних зв'язків.

Представництво українців у муніципальних урядах

В околицях свого поселення українці відносно добре заступлені у всіх муніципальних урядах. Українці звичайно займають місця вїтїв і секретарїв. У великих містах українці майже всюди мають своїх радних. В деяких великих містах українці займають становища посадників. До них належать:

Вінніпер, Ман. — посадник *Стефан Дзюба*, від 1961 незмінно по нині. *Едмонтон*, Альта. — посадник *Василь Гавриляк* від 1951 р. з малою перервою по нині. (в 1956 р. був вибраний президентом Федерації Посадників). *Ошава*, Ont. в 1951 р. посадник *Михайло Старчевський*, пізніше посол до Федер. Парляменту і міністер. *Віндзор*, Ont. посадник *Михайло Петрик*, вибр. 1955 р. до сьогодні. В *Кенора*, Ont. був посадником *Петро Ратуський*.

ПЛЕКАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Демографічна характеристика українців

Місце народження

В перших роках поселення в Канаді велика більшість українського населення складається з імігрантів. У наслідок перерви іміграції у воєнних роках і цілковитого її припинення після Другої світової війни відсоток імігрантів змалів до 18.3%. в 1971 р. З невеликими винятками імігранти прибули з українських земель в Європі, деяке число творить народженці ЗСА або інших країн. Поділ українців Канади за місцем народження і статтю в 1931-1971 рр. показано в таблиці ч. 10

Таблиця 10. Місце народження українців Канади в 1931-1971 рр. з поділом на мужчин і жінок (в % від всіх)

Рік	Всі українці	Місце народження				
		Канада	Європа	ЗДА	Інші	Всього
		обі статі				
1931	225,113	57.0	42.7	0.3	1.0	100.0
1941	305,929	65.2	34.5	0.3	0.0	100.0
1951	395,043	69.6	30.1	0.3	0.0	100.0
1961	473,337	76.7	23.0	0.3	0.0	100.0
1971	580,660	81.7	17.7	0.4	0.2	100.0

Таблиця 10 (продовження)

		мужчини				
1931	122,772	52.6	47.1	0.3	0.0	100.0
1941	162,600	61.5	38.2	0.3	0.0	100.0
1951	208,294	66.3	33.5	0.2	0.0	100.0
1961	246,520	74.4	25.3	0.2	0.1	100.0
1971	295,720	80.2	19.0	0.4	0.4	100.0
		жінки				
1931	102,341	62.2	37.4	0.4	0.0	100.0
1941	143,329	69.3	30.3	0.4	0.0	100.0
1951	186,749	73.3	26.4	0.3	0.0	100.0
1961	226, 817	79.3	20.4	0.3	0.0	100.0
1971	284,940	83.0	16.4	0.4	0.2	100.0

Статеві й вікові структури

В поділі українського населення на мужчин і жінок можна завважити велику диспропорцію між обома статтями. Переважає число мужчин, що зв'язане головню з численнішою їх імміграцією. Ця диспропорція дуже велика в ранніх роках зменшилася до 1.8% в 1971 р. Вона найбільша у старших вікових групах, як це показують відсоткові числа таблиці ч. 11.

Таблиця 11. Поділ українського населення Канади на стать і вікові групи, у відсотках, в 1931 — 1971 рр.

Рік	Стать	Всі	ВІКОВІ ГРУПИ			
			Нижче 15 літ	15-44	45-64	65 і більш
1931	мужчини	54.5	50.0	56.1	63.3	58.2
	жінки	45.5	50.0	43.9	36.7	41.8
1951	мужчини	52.7	50.9	50.4	59.5	61.8
	жінки	47.3	49.1	49.6	40.5	38.2
1961	мужчини	52.1	51.2	50.6	54.5	60.0
	жінки	47.9	48.8	49.4	45.5	40.0
1971	мужчини	50.9	50.6	50.2	51.4	53.9
	жінки	49.1	49.4	49.8	48.6	46.1

Таблиця ч. 12 представляє поділ українського населення Канади на 4 вікові групи і на стать для років 1931 — 1971.

Таблиця 12. Статеві і вікова структура українців Канади в 1931 — 1971 рр.
(в процентах від усього)

Рік	всі українці	Вікові групи			
		Нижче 15	15-44	45-64	65 і більш
Обі статі					
1931	225,113	38,7	48,5	10,3	2,5
1941	305,929	30,6	51,0	15,1	3,3
1951	395,043	27,8	49,6	17,8	4,8
1961	473,337	31,7	43,3	18,9	6,1
1971	580,660	25,1	41,6	23,8	9,5
Мужчини					
1931	122,772	35,4	49,9	11,9	2,8
1941	162,600	29,0	49,5	18,0	3,5
1951	208,294	26,9	47,4	29,1	5,6
1961	246,520	31,1	42,0	19,8	7,1
1971	295,720	24,9	41,0	24,1	10,0
Жінки					
1931	102,341	42,5	46,8	8,3	2,4
1941	143,329	32,4	52,8	11,9	2,9
1951	186,749	28,9	52,0	15,2	3,9
1961	226,817	32,3	44,6	17,9	5,2
1971	284,940	25,2	42,2	23,6	9,0

Найчисленніша й найважливіша вікова група 15-44 літ життя в 1971 р. Старші вікові групи, 45-64 і понад, відсотково збільшилися від 10,3% і 2,5% в 1931 р. до 23,8% згл. 9,5% в 1971 р..

Мовна ідентифікація

В мовній характеристиці перепису населення Канади відмічував у раніших роках матірню і знання одної з урядових мов. В 1971 р. зібрано також інформацію про розмовну або найчастіше вдома вживану мову.

Дефініція "матірньої" мови змінювалася впродовж десятиліть. До 1941 р., включно, за матірню мову уважано мову, яку дана особа найкраще вивчила і нею говорить. В пізніших переписах матірня мова здефініювана як мова, що її дана особа найранше вивчила і її ще розуміє.

В кожному переписі покладено натиск на зібрання інформації про знання одної або обох урядових мов, що є виявом інтеграції не-англомовного і не-франкомовного населення в загальне канадське культурне і господарське життя.

Розмовірна або найчастіше вживана в домашньому житті мова може бути інша чим матірня. У випадку населення походження іншого, як британське і французьке, домашня англійська або

французька мова може бути мірилом поступу асиміляції.

Матірня мова є найважливішою прикметою національного походження людини. В перших десятиках літ поселення в Канаді так матірня як і розговорна домашня мова українців була майже виключно українська. Однак життя серед чужомовного оточення, мішані подружжя, чужомовна школа і брак української рідної школи мали поганий вплив на збереження української мови. Її заступала чужа мова, переважно англійська. Характеристика українського населення з уваги на матірню мову показана в таблиці ч. 13

Таблиця 13. Матірня мова українського населення Канади в 1931-1971 рр. в % від усіх

Рік	Число українців	Матірня мова				
		Українська	Англійська	Французька	Інша	Всі
1931	225,113	93.1	2.4	0.1	4.4	100.0
1941	305,929	92.1	5.2	0.1	2.6	100.0
1951	395,043	79.6	18.7	0.2	1.5	100.0
1961	473,337	64.4	33.9	0.3	1.4	100.0
1971	580,660	48.8	48.5	0.6	2.1	100.0

Поділ за матірньою мовою українського населення окремих провінцій Канади в 1971 р. показано в табл. ч. 14

Табл. ч. 14. Матірня мова українців у поодиноких провінціях Канади в 1971 р.

Провінція	Число українців	Матірня мова в %				
		Укр.	Англій.	Фран.	Інша	Всі
Атлантійські провінції	3 230	16.6	80.0	0.4	3.0	100.0
Квебек	20 325	53.6	33.9	8.3	4.2	100.0
Онтаріо	159 880	46.4	50.2	0.5	2.9	100.0
Манітоба	114 410	57.4	41.0	0.2	1.4	100.0
Саскачеван	85 920	57.4	40.8	0.1	1.7	100.0
Альберта	135 510	48.1	50.3	0.2	1.4	100.0
Бріт. Колумбія	60 145	29.2	68.1	0.2	2.5	100.0
Юкон і Півн.	1 245	24.5	73.0	0.8	1.7	100.0
Зах. Території Канада	580 660	48.9	48.5	0.6	2.0	100.0

З таблиці показується, що найкраще збереглася українська матірня мова в провінціях найраншого поселення українців, із значним відсотком сільського рільничого населення — в Манітобі

й Саскачевані. Третя провінція раннього українського поселення, Альберта, переживає стадію індустріалізації, яка спричинила посилену міграцію сільського населення до міських промислових осередків під сильний вплив англomовного оточення. Стосунково високий відсоток українського населення з українською матірньою мовою в Квебеку — це головню наслідок припливу свіжої повоєнної іміграції зосередженої переважно на території великого Монреалю. Натомість українці провінції Онтаріо, незважаючи на високий приплив повоєнної іміграції і сильний осередок українства в Торонто, переживає процес посиленої асиміляції до англomовного оточення. Найбільшим асиміляційним впливам підпало українське населення в Атлантийських провінціях (Нова Шкотія, Н. Брунсуик, Острів кн. Едварда і Нова Фунляндія), в Північно-Західних Територіях і в Брит. Колумбії, де українці живуть розсіяно серед чужомовного елемента, далеко від великих осередків українського культурного життя.

Найбільшій мовній асиміляції підпало покоління українців роджене і виховане в Канаді. Це явище можна вяснити впливом англomовного оточення, чужомовною школою, браком власного культурного середовища, малою свідомістю українських батьків, великим числом мішаних подруж, тощо. Однак значний відсоток українського населення з не-українською матірньою мовою показано також серед імігрантів, як це видно з таблиці ч. 15.

Табл. 15. Матірня мова українців Канади роджених в Канаді і поза Канадою, в окремих провінціях, 1971 р.

Провінція	Роджені в Канаді Матірня мова %					Роджені поза Канадою Матірня мова				
	Число	Укр.	Англ.	Франц.	Інша	Число	Укр.	Англ.	Франц.	Інша
Атлантич. пров.	2 845	10.5	86.5	0.4	2.6	375	62.7	30.7	0.3	5.3
Квебек	12 890	38.1	48.3	11.2	2.4	7 440	80.4	8.9	3.3	7.4
Онтаріо	115 165	32.1	65.8	0.5	1.6	44 710	83.4	10.0	0.2	6.4
Манітоба	97 305	51.7	47.0	0.3	1.0	17 105	89.8	6.8	0.3	3.1
Саскачеван	74 795	52.4	46.0	0.2	1.4	11 125	90.4	8.0	.	3.8
Альберта	117 230	42.0	56.8	0.2	1.0	18 280	87.0	8.6	0.1	4.3
Брит. Колумб.	52 835	23.6	74.8	0.1	1.5	7 310	70.3	20.0	0.1	9.6
Юкон і ПЗТ	1 190	23.1	74.8	0.8	1.3	55	54.5	36.4	.	9.1
Канада	474 250	40.8	57.3	0.6	1.3	106 410	84.6	9.5	0.4	5.5

З українського населення родженого в Канаді найбільший відсоток з українською матірньою мовою задержався у провінціях найраншого поселення українців: у Манітобі, Саскачевані й Альберті. Мовна асиміляція поступила найдалі в Атлантийських

провінціях, де заледве 10.5% українського населення визнало українську мову за матірню. Трудно однак пояснити стосунково за-високий відсоток осіб з не-українською матірньою мовою серед українців народжених поза Канадою. Малу частину з них становлять українські імігранти з Англії і ЗДА., які могли впровадити до своїх домів англійську мову. Однак цього не можна сказати про імігрантів з інших країн.

Українська матірня мова збереглася краще серед українського сільського населення, як це показано на таблиці ч. 16.

Табл. 16. Матірня мова українських мешканців міст і сіл Канади в 1971 р.

Українське населення	Число	Матірня мова в %				
		Укр.	Англ.	Франц.	Інша	Всі
Міське	435 325	45.9	51.3	0.6	2.2	100.0
Сільське нерільниче	69 490	49.8	47.6	0.5	2.1	100.0
Сільське рільниче	75 835	65.2	33.2	0.1	1.5	100.0

Українське населення міст виявляє прискішену мовну асиміляцію, яка в останньому десятиріччю, 1961-1971, охопила 10 до 15% загалу українців. Це явище представлено числами в таблиці ч. 17.

Табл. ч. 17. Матірня мова українців у більших містах Канади в 1961 і 1971 рр.

Місто	Рік	Число укр.	Матірня мова в %				
			Укр.	Анг.	Франц.	Інша	Всі
Winnipeg, Man. metropolitan	1971	64 310	53.2	45.0	0.3	1.5	100.0
	1961	53 918	63.9	34.7	0.2	1.2	100.0
Edmonton, Alta. metropolitan	1971	62 645	46.1	52.5	0.2	1.2	100.0
	1961	38 164	62.5	36.7	0.1	0.7	100.0
Toronto, Ont. metropolitan	1971	60 755	54.0	42.7	0.2	3.1	100.0
	1961	46 650	64.5	32.8	0.2	2.5	100.0
Vancouver, B. C. metropolitan	1971	31 125	30.0	67.5	0.2	2.3	100.0
	1961	18 712	44.0	54.1	0.1	1.8	100.0
Montreal, Que. metropolitan	1971	18 045	55.8	32.6	7.3	4.3	100.0
	1961	14 519	72.0	20.7	4.7	2.6	100.0
Calgary, Alta. metropolitan	1971	15 850	31.3	67.0	0.1	1.6	100.0
	1961	8 033	44.6	53.8	0.1	1.5	100.0

Таблица ч. 17 (продовження)

Saskatoon, Sask. metropolitan	1971	14 395	50.7	47.4	0.2	1.7	100.0
Hamilton, Ont. metropolitan	1971	14 385	47.7	48.9	0.2	3.1	100.0
	1961	10 931	56.6	41.1	0.1	2.2	100.0
St. Catharines, Ont. metropolitan	1971	11 580	44.9	51.8	0.5	2.8	100.0
Thunder Bay, Ont. metropolitan	1971	10 885	40.3	57.9	0.3	1.5	100.0
Regina, Sask. metropolitan	1971	8 760	39.9	58.1	0.2	1.8	100.0
Windsor, Ont. metropolitan	1971	6 970	44.3	52.6	0.3	2.8	100.0
	1961	5 508	56.3	40.9	0.3	2.5	100.0
Sudbury, Ont. metropolitan	1971	5 625	45.9	49.0	2.3	2.8	100.0
	1961	4 942	61.1	36.6	1.2	1.1	100.0
Ottawa, Ont. metropolitan	1971	5 395	33.7	60.6	3.3	2.4	100.0
	1961	2 985	44.6	50.8	2.1	2.5	100.0
London, Ont. metropolitan	1971	3 360	43.2	50.1	0.2	6.5	100.0
	1961	1 834	52.2	43.5	0.2	4.1	100.0
Kitchener, Ont. metropolitan	1971	3 215	35.1	58.5	0.2	6.2	100.0
	1961	2 163	51.1	43.3	0.1	5.5	100.0
Victoria, B. C. metropolitan	1971	2 610	24.1	73.9	0.1	1.9	100.0
	1961	1 509	36.5	61.3	0.4	1.8	100.0
Sault Ste. Marie, Ont city	1971	2 745	—	—	—	—	—
	1961	1 240	54.4	43.5	0.6	1.5	100.0
	1951	1 092	69.9	26.6	—	3.5	100.0
Lethbridge, Alta. city	1971	2 015	50.7	47.1	—	2.2	100.0
	1961	1 358					
Brantford, Ont. city	1971	1 740					
	1961	1 276	52.7	45.4	0.3	1.6	100.0
	1951	751	65.1	30.6	—	4.3	100.0
Moose Jaw, Sask. city	1971	1 815					
	1961	1 797	49.9	49.2	0.1	0.8	100.0

Таблица ч. 18 містить дані українського населення й української матірньої мови в поділі на вікові групи, для 1971 і 1951 років. Через відсутність даних поділу на вікові групи української матірньої мови для української національної групи, в таблиці

використано дані для загалу людей, які визнали українську мову за мову матірню. Ці числа показані в таблиці ч. 3. Вони перевищують числа для української групи в 1971 р. на 26 тисяч, в 1951 р. на бл. 38 тисяч і тим самим показують вищий відсоток для української матірньої мови, чим він є в дійсності. Все ж таки вони яскраво характеризують мовний асиміляційний процес останніх двох десятиріч.

Таблиця ч. 18. Українці Канади й українська матірня мова в поділі на вікові групи, 1971 і 1951 років

Вікова група	1971			1951		
	Число українців	Матірня мова		Число українців	Матірня мова	
		Число	%		Число	%
літ життя						
0 — 9	90 860	18 850	20.7	78 350	47 663	60.8
10 — 19	107 965	32 225	29.8	64 488	54 675	84.8
20 — 29	83 570	31 165	37.3	73 245	66 699	91.1
30 — 39	67 190	38 950	58.0	65 451	61 901	94.6
40 — 49	83 300	60 535	72.8	48 166	50 527	104.9
50 — 59	68 040	54 205	79.7	34 064	36 882	108.3
60 — 69	47 105	43 115	91.5	21 930	23 796	108.5
70 і більше	32 725	30 845	94.3	9 349	10 180	108.9
Всі	580 660	309 890	53.4	395 043	352 323	89.2

Число осіб з українською матірньою мовою у старіших вікових групах перевищує число осіб, які подали українську національність. Це явище зазначене відсотковим числом вищим від 100%.

Мова, якою українці Канади найчастіше розмовляють у своїх домах

В переписі населення 1971 року зібрано дані про мову, якою дана особа найчастіше послуговується вдома. Це надзвичайно важлива інформація, бо вона краще виявляє мовноасиміляційний процес, чим інформація про матірню мову. Для молодшої генерації саме розговорна мова в батьківському домі є матірньою мовою.

Статистичні дані наświetлюють стан збереження рідної мови так ясно, що всякі коментарі являються зайві. Зокрема сумним явищем є факт, що високий відсоток народжених поза Канадою впровадили в своїх рідних домах чужу мову. Статистичні дані про найчастіше вживану мову вдома зібрані в наступних таблицях.

Табл. ч. 19. Розговорна мова українців Канади в 1971 р. в окремих провінціях

Провінція	Число українців	Розговорна мова в %				
		Укр.	Англ.	Франц.	Інша	Всі
Атлантийські провінції	3 220	5.3	93.9	0.2	0.6	100.0
Квебек	20 325	37.5	50.6	10.2	1.7	100.0
Онтаріо	159 880	26.2	72.5	0.2	1.1	100.0
Манітоба	114 410	27.2	72.4	.	0.4	100.0
Саскачеван	85 920	26.5	73.2	.	0.3	100.0
Альберта	135 510	18.2	81.4	.	0.4	100.0
Брит. Колумбія	60 145	7.2	92.2	0.1	0.5	100.0
Півн. Зах Терит.	1 245	3.6	95.2	0.6	0.6	100.0
Канада	280 660	22.8	76.1	0.5	0.6	100.0

Табл. ч. 20. Розговорна мова українського міського і сільського населення в 1971 р.

Суспільні групи	Число українців	Розговорна мова в %				
		укр.	Англ.	Франц.	Інша	Всі
Міське населення	453 325	21.0	77.8	0.5	0.7	100.0
Сільське не-рільниче	69 490	24.1	75.1	0.3	0.5	100.0
Сільське рільниче	75 835	32.2	67.5	.	0.3	100.0

Релігійне життя. Церкви

Українські імігранти до Канади склалися головно з визнавців української (греко-) католицької (бл. 80%) і греко-православної релігій. Відсоток римо-католиків, протестантів і баптистів був дуже незначний. Живучи в Канаді, серед людей інших віровизнань та різних сект, часто без опіки з боку рідного священства, українці попадали під вплив різноманітних релігій і сект. Процес релігійного розпорощення зачався вже в перших десятиліттях поселення і скріпився в 1940-их роках, враз із маґрацією фермерського населення до міст. Коштом українських традиційних релігій зросло число римокатоликів, протестантів, зокрема Об'єднаної Церкви Канади, англіканів, лютеранів і ін.

Релігійний розподіл українського населення Канади в 1941 — 1971 рр. представлено на таблиці 21. (в процентах від усіх)

Таблиця 21. Головні віровизнання канадських українців у 1931-1971 рр.

Релігія	1931	1941	1951	1961	1971
Українська католицька	58.0	50.0	41.7	33.3	32.1
Греко-православна	24.6	29.1	28.1	25.2	20.1
Римо-католицька	11.5	12.3	14.3	16.8	15.3
Об'єднана Церква	1.6	3.0	7.1	12.6	13.9
Канади					
Англіканська	0.3	1.0	2.6	4.0	4.6
Пресвітеріанська	0.8	1.0	1.2	1.2	1.3
Лютеранська	0.5	0.6	0.9	1.4	1.8
Баптистська	0.6	0.8	0.9	1.3	1.4
Інша	2.1	2.2	3.2	4.2	9.5
Всі в %	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
в 1000 осіб	225.1	305.9	395.0	473.3	580.6

Рубрика "Інша" охоплює неназвані тут релігії і секти як також тих, які не визнають жадної релігії.

Релігійна класифікація основана на вільному признанні запитаної особи, яка може не практикувати релігії, але її ставить перед іншими.

Таблиця 22 і 23 представляють віровизнання українського населення в окремих провінціях Канади в числах і процентах від усього українського населення даної провінції.

Таблиця 23 представляє процентний розподіл українських визнавців важливіших релігій на окремі провінції Канади.

Таблиця ч. 22 Географічний розподіл українських визнавців важливіших віровизнань Канади, 1971 р. (в тисячах осіб)

Релігія	Провінція								
	вся Канада	Атлант. пров.	Квебек	Онтаріо	Манітоба	Саскач.	Альберта	Бріт. Кол.	Території
Укр.-кат.	186.5	0.7	7.9	49.2	52.0	30.8	36.6	9.2	0.2
Греко-прав.	116.7	0.1	3.7	27.4	19.7	20.6	36.4	8.6	0.2
Римо-кат.	88.8	1.2	4.6	31.6	14.0	10.8	17.5	8.8	0.3
З'єдн. церква	80.8	0.5	1.7	19.5	12.2	12.0	22.6	12.1	0.2
Англікани	26.9	0.3	0.8	10.3	4.3	2.5	4.5	4.2	0.1
Лютерани	10.2	—	0.1	2.0	2.3	1.8	2.4	1.5	—
Баптисти	8.2	0.1	0.2	3.0	0.9	1.0	1.9	1.3	—
Пресвітер.	7.7	0.1	0.2	4.0	0.9	0.5	1.2	1.1	—
Пентекости	5.6	—	0.2	1.2	0.6	0.6	1.7	1.3	—
Інші	19.5	0.1	0.4	4.2	3.1	3.3	4.1	4.2	0.1
Невіруючі	29.8	0.1	0.7	7.8	4.4	2.2	6.6	7.9	0.1
Всі	580.7	3.2	20.3	150.9	114.4	85.9	135.5	60.2	1.2

Таблиця ч. 23. Релігійний розподіл українців Канади і провінцій на визнавців важливіших віровизнань у процентах від всього

Релігія	Провінція								
	вся Канада	Атлант. пров.	Квебек	Онтаріо	Манітоба	Саскач.	Альберта	Бріт. Кол.	Території
Укр. кат.	32.1	21.6	38.8	30.8	45.4	35.8	27.0	15.3	12.5
Греко-прав.	20.1	42	18.0	17.1	17.2	24.0	26.9	14.3	12.4
Римо-кат.	15.3	36.4	22.6	18.8	12.2	12.5	12.9	14.7	28.1
З'єдн. церква	13.9	14.0	8.2	12.2	10.7	14.0	16.7	20.2	17.8
Англікани	4.6	9.9	4.0	6.4	3.3	2.9	3.3	6.9	10.6
Лютерани	1.8	0.6	0.7	1.2	2.0	2.1	1.8	2.5	1.6
Баптисти	1.4	2.0	0.8	1.9	0.8	11	1.4	2.1	1.6
Пресвітер.	1.3	2.0	0.9	2.4	0.8	0.5	0.3	1.8	1.2
Пентекости	1.0	4.1	0.7	1.9	0.6	0.7	1.8	2.1	2.0
Інші	3.4	4.0	1.9	2.6	2.7	3.9	30	7.0	4.4
Невіруючі	5.1	4.2	3.4	4.9	3.8	2.5	4.9	13.1	6.8
Всі	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Таблиця ч. 24. Процентний розподіл українських визнавців важливіших віровизнань Канади по провінціям, 1971 р.

Релігія	Провінція								
	вся Канада	Атлант. пров.	Квебек	Онтаріо	Манітоба	Саскач.	Альберта	Бріт. Кол.	Території
Укр.-кат.	100.0	0.4	4.2	26.4	27.9	16.5	19.6	4.9	0.1
Греко-прав.	100.0	0.1	3.1	23.5	16.9	17.7	31.2	7.4	0.1
Римо-кат.	100.0	1.3	5.2	35.6	15.7	12.1	19.7	10.0	0.4
З'єдн. церква	100.0	0.5	2.1	24.1	15.1	14.9	28.0	15.0	0.3
Англікани	100.0	1.2	3.1	38.2	15.9	9.1	16.6	15.4	0.5
Лютерани	100.0	0.2	1.3	19.4	23.4	17.4	23.8	14.7	0.2
Баптисти	100.0	0.8	1.9	36.2	10.7	11.6	23.4	15.2	0.2
Пресвітер.	100.0	0.8	2.3	50.4	11.4	6.4	14.9	13.9	0.2
Пентекости	100.0	0.6	2.7	21.0	11.6	10.4	30.5	22.8	0.4
Інші	100.0	0.7	2.0	21.6	15.9	17.0	21.0	21.5	0.3
Невіруючі	100.0	0.5	2.3	26.1	14.8	7.3	22.2	26.5	0.3
Всі	100.0	0.6	3.5	27.5	19.7	14.9	23.3	10.4	0.2

В горизонтальних рядах показано числа вірних різних церков.

Українська (Греко-) Католицька Церква.

Українська (греко-) католицька релігія — це основне віро-

визнання українців у Канаді. В 1912 році українці католики одержали свою ієрархію, із столицею в Вінніпегу. В 1948 р. Вінніпезьку єпархію поділено на три екзархати: Східній із столицею в Торонто, Середній, для провінцій Манітоба і Саскачеван, із столицею у Вінніпегу, і Західній, для Альберти і Британської Колумбії, із столицею в Едмонтоні. В 1951 р. Саскачеван виділено в окремий екзархат. В 1956 р. Українську Католицьку Церкву в Канаді піднесено до статусу провінції, під зверхністю Вінніпезького митрополита. Першим митрополитом став дотогочасний архієпископ Вінніпегу, преосв. Максим Германюк. В 1974 р. Західній екзархат поділено на Едмонтонський для Альберти і Нью-Вестмінстерський для Британської Колумбії.

В 1975 р. Українська Католицька Церква в Канаді становить одну провінцію з 5-ма єпархіями, 4-ма єпископами під проводом митрополита, 274 священниками і 596 парафіями і місійними станицями.

В склад Української Католицької Церкви в Канаді входять чоловічі й жіночі чернечі чини.

Ченці Василіяни зорганізовані в окремий протоігуменат із столицею у Вінніпегу. Вони мають 10 монастирів і чернечих домів, з 50 ієромонахами і кількадесятьма братами. Важливіші монастирі знаходяться в: Мондер, Альберта (новіціят, бібліотека, музей), Торонто, Онт. (видавництво, друкарня, Колегія св. Василія), Вінніпег, Ман. (протоігуменат).

Ченці Редемптористи провадять 7 чернечих домів, мають 56 членів, в тому 33 ієромонахи (в 1974 р.). Головні осередки: Йорктон, Саск. (друкарня, видавництво "Голос Спасителя", "Логос"), Вінніпег, Ман. (протоігуменат), Роблін, Ман. (Колегія св. Володимира).

Ченці Студити, 14 членів, в тому 4 священників, провадять монастир у Вудсток, Онт.

Брати Християнських Шкіл провадять Колегію св. Йосифа в Йорктон, Саскачеван.

Сестри Службениці Преч. Діви Марії, в Канаді від 1902 р., мають 22 чернечі доми, 256 членок. Головні осередки: Мондер, Альберта (конвент, шпиталь), Торонто, Онт. (провінційна управа), Йорктон, Саск. (Академія Пресв. Серця Христового), Вінніпег, Ман. (Академія Непорочного Серця Марії, дім для старших), Анкастер, Онт. (Академія Непорочної Діви Марії) Айтуна, Саск. (сиротинець), Віплінгдон, Альберта (шпиталь), Давфин, Ман. (дім для старших віком).

Сестри св. Йосифа удержують 1 дім і 5 сестер, працюють у Саскачеванській провінції.

Місіонерки Християнської Любови, 2 доми і 13 сестер, у

Саскачеванській провінції.

Місіонерки Облятки, 1 дім і 3 сестри, Манітобська провінція.

Українські католицькі організації

Українські католицькі організації в Канаді побудовані на загальних основах Католицької Акції. Важливіші з них:

Братство Українців Католиків, (БУК), основане в 1932 р., з відділами майже при кожній парафії, з числом членів бл. 30 тисяч.

Ліга Українських Католицьких Жінок, (ЛУКЖ), заснована в 1943/4 р. як жіночий відповідник Братства Українців Католиків, з відділами майже при кожній церкві.

Українське Католицьке Юнацтво (УКЮ), основане в 1945 р.

Організація української студентської Молоді "Обнова", з відділами майже при кожному університеті.

Товариство Українських Католицьких Учителів, діє головню в Західній Канаді.

Українське Запомогове Братство св. Миколая в Канаді.

Працю українських католицьких організацій одної єпархії координує *Єпархіяльна Централья Українців Католиків Канади*, які завершуються *Всеканадською Централею Українців Католиків*. Українці католики мають власну досить добре розвинену пресу 3 тижневики, 6 місячників, 1 кварталник), 7 видавництв, 5 друкарень; при більшості парафій зорганізовані доповнюючі школи з навчанням релігії й українознавчих предметів, ведуть 3 цілоденні школи, 3 академії і 3 колегії, провадять відпочинково-виховні оселі. При великому числі парафій зорганізовані кредитові товариства, музеї, кооперативи, тощо.

Українська Греко-Православна Церква

Українська греко-православна релігія це — друге основне віровизнання українців Канади. Її організаційне оформлення під зверхністю української ієрархії відбулося в 1918 р. В склад Української Греко-Православної Церкви входить частина українських греко-православних громад, які до 1918 р. були під юрисдикцією російських або інших чужонаціональних ієрархів, частина українців, які в наслідок чужих місій опинилися були в протестантських церквах і сектах, значна частина греко-католиків, знеохочених зростом латинських впливів у греко-католицькій церкві.

Українська Греко-Православна Церква прийняла автокефалію і соборноправний устрій. На основі рішень собору 1951 р. УГПЦ поділено на 3 єпархії: Східню з осідком у Торонті, Середню, для Манітоби і Саскачевану, з осідком у Вінніпезі і Західню, з

осідком в Едмонтоні, для західніх провінцій. В 1959 р. створено четверту епархію для Саскачевану. На чолі Української Греко-Православної Церкви стоїть митрополит Вінніпегу і всієї Канади, на чолі епархій єпископи. Церквою адмініструє Президія Консисторії. Консисторія складається з митрополита, єпископів, 9 духовних членів і 9 світських, вибраних на 6 літ.

Число греко-православних парафій і місійних станиць сягає бл. 300, число священників бл. 90 (1975 р.).

Для виховання священників і релігійних працівників, УГПЦ удержує Колегію св. Андрея у Вінніпезі, афілійовану з Манітобським університетом, і три інститути: Інститут ім. Петра Могили в Саскатуні, з 1917 р., Інститут св. Івана в Едмонтоні й Інститут св. Володимира в Торонто. В інститутах знаходяться приміщення студенти університету. При них існують курси українознавства, бібліотеки, музеї і ін.

При парафіях зорганізовані українські, переважно недільні школи, якими опікується Рада Української Школи при Консисторії.

Українські греко-православні організації і преса

Основною організацією українців Греко-православної Церкви є *Союз Українців Самостійників*, заснований у 1927 р. Його складовими частинами є *Союз Українок Канади*, *Союз Української Молоді Канади* і *Союз Українських Народних Домів*. Пресовий орган УГПЦ є двотижневик "*Вісник*".

Греко-православні українці мають чотири видавництва: *Видавнича Спілка УГПЦК*", "*Екклезія*", "*В-во Наукового Богословського Товариства у Вінніпегу*", яке видає журнал "*Віра й Культура*", "*Тризуб*", видає тижневики "*Український Голос*" і "*Канадійський Фармер*".

Українці приналежні до інших православних церков

Деяке число українців належать до інших православних церков. Одною з них є *Українська Православна Церква в Америці*, яка начислює кілька парафій.

Російська Православна Церква має також між своїми парафіями якусь кількість українців.

Українці римокатолицької релігії

На українських землях, особи українського походження римокатолицької релігії були зачислювані до поляків навіть тоді, коли їх матірньою і розговорною мовою була мова українська. Таких людей прийнято називати "латинниками". Після приїзду до Канади їх зачислювано до поляків. Українці римо-католики в

Канаді це — продукт канадських обставин. Головні з них, це: брак українських священників і притягаюча сила римо-католицької церкви на місцях, подружжя українців з римо-католичками, вплив римо-католицьких сепаратних шкіл, недостаточне релігійне виховання української молоді, активність римо-католицьких місій при одночасній пасивності українського релігійного проводу, внутрішнє ослаблення українських традиційних церков, греко-католицької і греко-православної, взаємної боротьбою, як також боротьбою за календар всередині української католицької церкви. До штучного зросту числа українців римо-католиків причинилася слаба поінформованість переписчиків, які греко-католиків чи українців католиків записували в одній рубриці з римо-католиками.

Число українців римо-католицької релігії в 1971 р. сягало 89 тисяч. Їх розподіл на окремі провінції представлено в таблицях.

Українці римо-католики лишаються під опікою чужонаціональних священників і майже не беруть участі в українському національному житті.

Українці протестантських релігій

Українських визнавців протестантських релігій в 1971 р. начислено 159 тисяч або 27% усього українського населення Канади. З різноманітних протестантських релігій і сект в Україні мали деяке поширення баптисти. Інші релігії здобули собі українських визнавців щойно в Канаді.

Найбільшу протестантську групу творить З'єднана Церква Канади, яка в 1971 р. мала 81 тисячу українців, друга протестантська група, це Англіканська Церква, яка охопила 27 тисяч українців. Число українських вірних інших протестантських релігій стосунково мале.

Українські протестанти слабо зорганізовані. Українці англіканської релігії не мають власної централі; українці пресвітеріанської лютеранської і протестантської релігій (З'єднаної Церкви) в 1922 р. оснували "Українське Євангельське Об'єднання в Північній Америці". Вони видають свій журнал "Євангельський Ранок"; українці пресвітеріани видають місячник "Євангельська Правда" в Торонто; українські баптисти мають свій орган "Християнський Вісник" у Вінніпегу; українці п'ятидесятники — журнал "Євангеліст" в Торонто.

УКРАЇНСЬКЕ ШКІЛЬНИЦТВО

Навчання української мови й культури

Навчання рідної мови й культури було одною з головних турбот українців від самих початків їхнього поселення в Канаді.

Цим пояснюється їхня ревність у заснуванні шкіл та придбання для них українських учителів, які, поруч загальноосвітніх предметів навчання публічних шкіл, могли б дати українським дітям початки вмілості в українській мові, історії, мистецтві й інших українознавчих предметах. Так виникли на заході Канади двомовні англійсько-українські школи в перших десятиках літ українського поселення. Двомовні школи знесено ухвалою Манітобського парламенту в 1916 р. Одночасно усунуто українську мову з публічних шкіл навіть як предмет навчання. Від того часу стоїть перед українським громадянством завжди свіжа проблема збереження й передання молодому поколінню основних духових багатств українського народу — рідної мови і культури. Змагання йшли і йдуть у двох напрямках: повернення навчання української мови в публічних школах і розбудови приватного українського шкільництва.

Навчання української мови в публічних школах

Старання за впровадження української мови в публічних школах впродовж десятиків літ стрічалось з відмовою. Щойно при кінці 1960-их рр. провінційний уряд Саскачевану, а згодом Манітоби й Альберти погодився на впровадження української мови в школах як надобов'язкового предмету. В 1973 р. українську мову дозволено вчити також у публічних школах провінції Онтаріо. В 1969/70 шк. р. в публічних школах Манітоби, Саскачевану й Альберти навчалось бл. 5 тисяч дітей. В 1973/4 шк. р. це число зросло до 10 тисяч у чотирьох провінціях (Манітоба, Саскачеван, Альберта и Онтаріо).

Навчанням української мови в публічних школах піклується Об'єднання Вчителів Української Мови Державних Шкіл Канади.

Українські цілоденні сепаратні (приватні) школи

Головним завданням організації й удержування українського приватного шкільництва є уможливити українським дітям і молоді навчання і виховання в українському середовищі під проводом українських учителів. Українські приватні школи реалізують програму публічних шкіл з додатком української мови й релігії. Вони поділяються на три типи: нижчі, середні і вищі.

Школи нижчого типу (від 1-ої до 8-ої кл.). В 1974/75 шк. р. діяли 4 школи: св. Николая у Вінніперу, зорганізована сс. Службницями ПДМ. в 1905 р., св. Йосафата в Едмонтоні, заснована сс. Службницями в 1910 р., св. Йосифа в Мондері, Альта. заснована сс. Службницями в 1914 р., школа при катедрі св. Йосафата в Торонто, зорганізована в 1961 р. Велику більшість

учительських сил цілоденних приватних шкіл дають сс Службниці ПДМ.

Цілоденні приватні школи середнього типу (від 9-ої до 12-ої згл. 13-ої кл.), 3 колегії для хлопців і 3 академії для дівчат, усі в рамках Української Католицької Церкви.

Колегія св. Йосифа в Йорктоні, Саск., заснована Братами Християнських Шкіл у 1920 р.

Колегія св. Володимира в Робліні, Ман., заснована оо Редемптористами

Колегія св. Василія Великого в Торонто, Ont., заснована оо Василіянами в 1962 р.

Академія Пресв. Серця Христового в Йорктоні, Саск., заснована сс Службницями ПДМ. в 1916 р.

Академія Непорочного Серця Марії в Вінніпегу, заснована сс Службницями в 1957 р.

Академія Непорочної Діви Марії в Анкастер, Ont., заснована сс Службницями в 1962 р.

До *шкіл вищого типу* належить Колегія св. Андрея у Вінніпегу, заснована в 1946 р. для кандидатів на священників УГПЦ. Від 1965 р. колегія афільювана з Манітобським університетом, з двома факультетами: філософічним і теологічним.

Українські приватні доповнюючі школи і курси

Найбільше число українських приватних шкільних і виховних установ мають завдання доповнити навчання в публічних школах українознавчими предметами — українською мовою, історією й географією України, релігією, музикою й мистецтвом. Організаційний ступінь тих шкіл, програма навчання, рівень науки залежить найбільше від місцевих обставин, а головню від кваліфікації вчителів, приміщення, шкільних посібників, числа годин навчання і т.п. Організація тих шкіл залежить головню від зацікавлення і розуміння батьків та їхніх дітей. Приватні доповнюючі школи можна поділити на школи нижчого типу, які відповідають молоді й дітям від 1-ої до 8-ої класи, середнього типу і вищі курси.

Доповнюючі школи нижчого типу

Доповнюючі школи нижчого типу найбільш поширені. Майже нема української громади, яка не удержувала б такої школи. Найбільше число таких шкіл зорганізовано при українських католицьких і греко-православних церквах, громадських організаціях таких як: Українське Національне Об'єднання, Ліра Визволення України і Спілка Української Молоді, Товариство Український Дім,

читальні "Просвіта", відділи Комітету Українців Канади і ін. Ті школи охоплюємо спільною назвою "Рідна Школа". Поруч тієї назви уживаються також назви: "українська школа", "недільна школа", "вечірня школа" і т.п.

Числа шкіл "Рідної Школи" і їхніх учнів змінюється з року на рік. На основі підрахунку шк. інспекторів, в шк. році 1969/70 на терені Канади було 142 школи з числом учнів 8,558. Високий відсоток учительських сил для рідних шкіл дають черниці сс. Службниць, українські учителі публічних шкіл, місцеві інтелігенти.

Приватні курси українознавства

Курси українознавства призначені для середньошкільної молоді з метою навчання української мови, історії, географії, мистецтва й інших українознавчих предметів. Вони зорганізовані й удержувані громадськими установами й організаціями для української середньошкільної молоді. Їхнє число й організаційний стан різний і мінюється з року на рік. В останніх роках ідуть змагання в напрямі узгіднення організаційної системи і програм навчання.

Головні осередки, в яких діють українознавчі курси, це: Торонто (при церкві св. Миколая, при Філії УНО, при ЛВУ), Монреал, Оттава (при відділі КУК), Віндсор і т.д.

В шк. р. 1974/75 діяли 22 цілорічні курси українознавства. З них окремі організації удержували: Спілка Української Молоді (в системі Ліги Визволення України) 13, Українське Національне Об'єднання 6, Українська Католицька Церква 2, відділи КУК 1.

Крім цілорічних курсів декотрі університети й організації влаштовують літні курси українознавства.

Щорічні вищі освітні вакаційні курси українознавства влаштовує Осередок Української Культури й Освіти, заснований у Вінніпегу, 1944 р.

Важливу роль в освітній українознавчій ділянці виконують українські інститути й гуртожитки для середньошкільної й університетської молоді. Важливіші з них:

Інститут ім. Петра Могили в Саскатуні, Саск., заснований 1917 р. Тепер під опікою УГПЦ.

Інститут св. Івана в Едмонтоні, раніше Інститут ім. Михайла Грушевського, заснований в 1917 р. В рямцях УГПЦ.

Інститут св. Володимира в Торонто, Онт., під опікою УГПЦ.

Інститут ім. Митрополита Шептицького в Саскатуні, Саск. під опікою українців католиків.

Український Католицький Інститут в Едмонтоні.

Інститут Службниць для дівчат в Саскатуні

Інститут сс. Службниць для дівчат у Ріджайні,

Українські студії на канадських університетах

Студії української мови впроваджено найперше на Саскачеванському університеті в Саскатуні. З приїздом до Канади значного числа викладачів українознавчих предметів після Другої світової війни, студії української мови й літератури впроваджено на славістичних виділах університетів у Вінніпезі, Торонті, Монреалі, Оттаві, Гамільтоні, Едмонтоні, Ванкувері, Віндсорі, Калґарі, Ріджайні

Керівні органи українського шкільництва в Канаді

З метою допомоги в організації приватних шкіл на місцях, створено шкільні референтури та шкільні ради, вони допомагають учителям радою у реалізації шкільних програм, нагляду над рівнем шкільного навчання, постачання школам посібників, узгодження програм і ін. Кожна установа, яка веде школи, як: УНО, СУМ, ОУПК, має свого шкільного референта та шкільну раду. Шкільні ради окремих провінцій лучаються в "координаційні шкільні осередки"; для узгодження шкільної праці на терені цілої Канади в 1967 р. створено "Координаційний Центр Українських Шкільних Рад". Поруч КЦУШР існують інші учительські і шкільні організації, як: "Об'єднання Вчителів Української Мови Державних Шкіл Канади", "Об'єднання українських Педагогів", для вчителів середніх шкіл, "Конференція Студій Українознавства", заснована в 1974 р. для викладачів української мови і літератури на університетах

Всі шкільні керівні органи очолює "Крайова Виховно-Освітня Рада Канади" (КВОР.К), член Світової Виховно-Освітньої Ради при Світовому Конґресі Вільних Українців.

ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

Перші українські поселенці в Канаді старалися відтворити форми суспільного і громадського життя, в яких вони жили на рідних землях, достосовуючи їх до нових обставин. Найранше творили церковні громади, братства і сестрицтва, комітети будови шкіл, читальні "Просвіти", Народні доми, хори, аматорські гуртки. Нові обставини зродили konieczність організувати суспільні і допомогіві товариства. Визвольні змагання на рідних землях покликали до життя "Український Червоний Хрест", "Український Канадійський Горожанський Комітет", "Головний Комітет Помочі Україні". Вислідом змагань координації праці в Канаді була "Українська Народна Рада". Українські імiґранти симпатии й члени різних політичних ідеологій старалися поширити їх на терені Канади. Після Першої світової війни найшли своїх прихиль-

ників так ідеології, які стояли на християнській і національній платформі, як і комуністичні й атеїстичні. Обі групи українського громадянства пішли окремими шляхами. Організації, що стоять на національній основі, для досягнення найвищих національних цілей об'єдналися в центральній організації українців Канади в "Комітеті Українців Канади", українці, які прийняли інтернаціональну комуністичну ідеологію, згуртувалися в "Товаристві Об'єднаних Українців Канадців". Між обома таборами триває постійна боротьба.

Українці, що стоять на національній основі, зрізничковані під оглядом релігійним, політичним, суспільним і ін. на кілька груп, які переважно відзеркалюють політичний і релігійний поділ української суспільності, який постав перед і в часі Другої світової війни на рідних землях, але в змінених формах. Поза політичними угрупованнями існують товариства й організації суспільні, професійні, наукові, культурно-освітні, шкільні, господарські й інші, які об'єднують людей різних політичних ідеологій.

Ідеологічно-політичні організації

До цієї групи належать організації, які: а) постали на ідеології українського націоналізму, б) взяли в основу приналежність до одної з двох традиційних українських церков, в) симпатизують з особливими формами державного устрою, г) зродилися з вимого теперішнього стану на українських землях в Європі.

УНО — Українське Національне Об'єднання, (UNF — Ukrainian National Federation) постало в 1932 на ідеології ОУН. Після розколу в ОУН симпатизує з групою полк. А. Мельника. Братніми організаціями УНО є:

УСГ — Українська Стрілецька Громада (постала в 1928 р.)
UWVA — Ukrainian War Veterans Association

ОУК — Організація Українок Канади (UWO — Ukrainian Women's Organization).

МУНО — Молодь Українського Національного Об'єднання (Ukrainian National Youth Federation).

ЛВУ — Ліга Визволення України, симпатизує з групою С. Бандери (Canadian League for Ukraine's Liberation).

ОЖ-ЛВУ — Організація Жінок Ліги Визволення України, братня організація ЛВУ (Women's Association of the Canadian League for Ukraine's Liberation).

СУМ — Спілка Української Молоді, молодіжна організація ЛВУ (Ukrainian Youth Association of Canada).

АБН — Антибільшовицький Блок Народів, міжнародна організація для визволення поневолених російським більшовизмом народів (Anti-Bolshevik Block of Nations).

Віровизнаневі та релігійні об'єднання

БУК — Братство Українців Католиків, організація побудована на ідеології Католицької Акції, постала в 1932 р., з двома братніми організаціями: ЛУКЖ і УКЮ.

ЛУКЖ — Ліга Українських Католицьких Жінок (UCWL — Ukrainian Catholic Women's League).

УКЮ — Українське Католицьке Юнацтво (UCU — Ukrainian Catholic Youth).

СУС — Союз Українців Самостійників, постав 1924 р., з членів Української Греко-Православної Церкви. Складові організації СУС є СУК і СУМК

SUS — Ukrainian Self-Reliance League

СУК — Союз Українок Канади (SUK — Ukrainian Women's Association in Canada)

СУМК — Союз Української Канадської Молоді
SUMK — Ukrainian Canadian Youth Association

СГД — Союз Гетьманців Державників, заснований в 1924 р., з симпатиків монархічного устрою

УНО — United Hetman Organization

Жіночий Відділ Союзу Гетьманців Державників
Women's Division of the United Hetman Organization

УНДС — Український Національний Демократичний Союз, заснований українцями із східніх укр. земель

Ukrainian National Democratic League

СУЖЕРО — Союз Жертв Російського Більшовицького Терору, організація ідеологічно споріднена з УНДС

Ukrainian Association of Victims of Russian Communist Terror

УКТ — Українське Канадське Товариство, засноване в 1951 р. для приєднання симпатиків визволення України

Canadian Friends for Liberation of Ukraine

УРО — Український Робітничий Союз

UWL — Ukrainian Worker's League

Жіночі організації

Чотири головні жіночі організації: ОУК, СУК, ЛУКЖ і ОЖ-ЛВУ є складовими організаціями УНО, СУС, Католицької Акції і ЛВУ. Однак в суто жіночих справах вони еднаються до спільної акції в загально канадській організації

Жіноча Рада Комітету Українців Канади
Ukrainian Canadian Committee Women's Council

Жіноча Рада КУК входить в склад світової жіночої організації

НФУЖО — Світова Федерація Українських Жіночих Організацій

The World Federation of the Ukrainian Women's Associations

Молодечі організації

Чотири найбільші молодіжні організації: МУНО, СУМК, УКЮ і СУМ є братніми організаціями УНО, СУС, БУК і ЛВУ. Молодіжною організацією УНДС є ОДУМ

ОДУМ — Об'єднання Української Демократичної Молоді
Ukrainian Democratic Youth Association

Поза названими організаціями, які є прибудівками політичних угруповань стоїть:

Пласт, оснований в Канаді в 1948 р.

Ukrainian Youth Association — Plast (Scouts)

Молодіжні організації єднаються в загальну всеканадську організацію

РУМК — Рада Української Молоді Канади

Ukrainian Canadian Youth Council

Наукові, шкільні, культурно-освітні організації

Наукові товариства

Наукове Товариство ім. Шевченка в Канаді, засн. 1949 р.

Shevchenko Scientific Society, Canadian Branch

УВАН — Українська Вільна Академія Наук, заснована в 1949 р.

Ukrainian Free Academy of Sciences

Інститут Дослідів Волині, заснов. в 1951 р.

The Research Institute of Wolyn

ОУКО — Осередок Української Культури й Освіти

Ukrainian Cultural and Educational Centre of Winnipeg

Український Історично-Військовий Інститут

The Ukrainian Historical War Institute

УНР — Українська Наукова Рада

Ukrainian Canadian Council of Learned Societies

Український Канадський Дослідний Інститут в Торонто, оснований Українськими відділами Керол. Канадійського Легіону.

Ukrainian Canadian Research Fundation

Студентські організації

"Обнова" — організація українських католицьких студентів також: Українське Катод. Академічне Об'єднання, Обнова "Gamma Rho Kappa — Obnova".

"Альфа — Омега", заснов. в 1930 р. в Саскатуні "Alpha — Omega"

"Каменярі" — студ. орг. заснована в 1917 р. в Саскатоні "Stone Cutters" Ukr. Student Association of Saskatoon

ТУС — Товариство Українських Студентів також: Союз Укр. Студ. і Академічних Т-в "Зарево".

"Зарево" — Українське Академічне Товариство Ukrainian Academic Association of "Zarevo"

"Іларіон" — Українська Греко-Православна Студентська Організація

Ukrainian Greek-Orthodox Student Organization "Iarion"

ТУСМ — Товариство Українських Студентів ім. Міхновського
Ukrainian Student's Association of Mikhnovsky

СУСК — Союз Українських Студентів Канади
Ukrainian Canadian University Student's Union

ЦЕСУС — Центральний Союз Українських Студентів
Ukrainian Student's Central Federation

Учительські і шкільні організації

ОУП — Об'єднання Українських Педагогів, засноване в 1950 р. середньошкільними учителями в Торонті
Ukrainian Teacher's Association of Canada.

Об'єднання Вчителів Української Мови Державних Шкіл Канади, засноване 1973 р. у Вінніперу

КЦУШР — Координаційний (Крайовий) Центр Українських Шкільних Рад, заснований в 1969 р. для координації навчання в рідних школах

Конференція Студій Українознавства, для координації українських студій на канадських університетах, в стадії організації.

Епархіальна Шкільна Рада у Вінніперу, для шкіл спонзорованих Українською Католицькою Церквою
The Eparchial School Council of Winnipeg of the Ukrainian Catholic Church

Загальна Українська Шкілька Рада Української Греко-Православної Церкви
General Council of the Ukrainian School of the Ukrainian Greek Orthodox Church

Українське Учительське Товариство в Торонті

Культурно-освітні товариства

Товариство Українських Народних Домів, засноване для координації праці Українських Народних Домів
Ukrainian National Home Association

Канадійсько-Український Інститут Просвіти, із завданням координувати працю читалень "Просвіта"
Canadian Ukrainian Institute "Proswita"

Професійні організації і товариства

Організації професіоналів

Українське Лікарське Товариство Півн. Америки (Ukrainian Medical Association of North America).

УТК — Українське Технічне Товариство (Ukrainian Technical Association of Canada).

ОУВЛ — Об'єднання Українських Ветеринарних Лікарів (Association of Ukrainian-Canadian Veterinary Doctors).

Об'єднання Українських Суспільних Робітників Канади (Association of Ukrainian Social Workers of Canada).

Об'єднання Українських Інженерів і Техніків (Association of Engineers and Technicians of Canada).

Товариство Українських Правників (Association of Ukrainian Jurists).

СУЖ — Спілка Українських журналістів (Association of Ukrainian Journalists of Canada).

Об'єднання Українських Бібліотекарів Канади (Association of Ukrainian Librarians of Canada).

ОУПіП — Об'єднання Українських Професіоналістів і Промисловців (Association of Ukrainian Professional and Business Clubs).

Ветеранські організації

УСГ — Українська Стрілецька Громада, (Ukrainian War Veterans Association P.O. Box 1104 — Sta "D" — Toronto 9, Ont.), заснована бувшими вояками українських армій у 1928 р.

БКС — Братство Карпатських Січовиків, (Brotherhood of Carpathian Sich), заснована б. вояками Січі Карпатської України, в 1950-их рр.

Товариство Ветеранів Української Повстанської Армії (Society of Veterans of Ukrainian Insurgent Army (UPA)).

Братство бувших Вояків 1-ої Дивізії Української Народної Армії (Brotherhood of former War Veterans of 1st Ukrainian Division of the Ukrainian National Army).

СУКВ — Союз Українських Канадських Ветеранів, (Ukrainian Canadian Veterans' Association) засн. 1945 р.

Королівський Канадський Легіон — Українські Відділи (Royal Canadian Legion — Ukrainian Branch).

Об'єднання бувших Вояків Польських Збройних Сил (The Union of Ukrainian Veterans of the Polish armed Forces), засноване укр. ветеранами армії Андерса.

Допомогіві, обезпеченеві й кредитові товариства

Українське Запомогове Братство св. Николая в Канаді (Mutual Benefit Association of St. Nicholas of Canada), засноване у Вінніперу, в 1905 р.

УНС — Український Народний Союз (Ukrainian National Association), з централею в ЗСА.

УРС — Український Робітничий Союз (The Ukrainian Workingsmen's Association), з централею в ЗСА.

РЗТ — Робітниче Запомогове Товариство (Workingsmen's Benevolent Association), (communist org.).

Українське Товариство Взаємної Помочі (Ukrainian Fraternal Society of Canada 582 Burrowsare., Winnipeg 4, Man.).

Ukrainian Canadian Relief Fund

Інші товариства й організації

Комітет Оборони Обряду і Традицій Української Католицької Церкви в Канаді.

Об'єднання Лемків Канади

ООЧСУК — Організація Оборони Чотирьох Свобід України.

Спортове Товариство "Україна".

Українсько-Канадійське Спортове Товариство "Тризуб".

Українська Самостійна Євангельська Громада.

Український Літературно-Мистецький Клуб.

Головні органи координації і репрезентації

Для координації праці розгалуженого українського життя в Канаді і для репрезентації української національної групи перед урядом Канади і перед іншими національними групами в Канаді і на зовні, 7 листопада 1940 р. покликано до життя Комітет Українців Канади. Він постав із злуки двох тогочасних центральних українських установ: Репрезентаційного Комітету Українців Канади, до якого входили Українське Національне Об'єднання (УНО) і Братство Українців Католиків (БУК), та Центрального Українського Комітету, що об'єднував Союз Українців Самостійників (СУС), Союз Гетьманців Державників (СГД) і Союз Українських Організацій (СУО). Ці п'ять організацій творять головний зруб КУК. В 1945 р. до Комітету Українців Канади приєдналася новозорганізована організація домінального характеру Союз

Українських Канадійських Ветеранів (СУКВ). Після приїзду післявоєнної іміграції в Канаді постали нові організації з засягом діяльності на цілу Канаду. З них приєдналися до КУК Ліга Визволення України, Український Національний Демократичний Союз, Українське Канадське Товариство, Союз Жертв Російського Більшовицького Терору, братні організації БУК, СУС, УНО, ЛВУ, нові ветеранські організації, наукові товариства. В 1975 р. КУК об'єднує 32 організації, які стоять на українській національній основі. Поза КУК залишилися комуністи, об'єднані в "Товаристві Об'єднаних Українських Канадців". Для співпраці з українцями в ЗДА створено Панамериканський Український Комітет, який постав із з'єднання КУК і Українського Конгресового Комітету Америки (ПАУК).

КУК — Комітет Українців Канади (UCC — Ukrainian Canadian Committee).

ПАУК — Пан-Американська Українська Конференція (PAUK — Pan-American Ukrainian Conference).

Організація українських комуністів

Організація українських комуністів Канади сягає своїм початком 1918 р., коли у Вінніпезі засновано "Український Робітничий Дім". Комуністична ідеологія ширилася при допомозі часопису "Українські Робітничі Вісті". В 1920 р. постало "Стоваришення Український Робітничий Дім"(СУРД). В 1922 р. засновано "Робітниче Запомогове Товариство"; В 1924 р. змінено назву "Стоваришення Український Робітничий Дім" на "Товариство Український Робітничо-Фармерський Дім". В 1930-их рр. позначився сильний зріст українських комуністів Канади. В 1937 р. ТУРФ Дім начислювало 160 відділів з бл. 5000 членів. В наслідок політичних ускладнень головно союзу ССРСР з фашистівською Німеччиною і симпатії канадських комуністів з ССРСР, уряд закрив комуністичні організації, між ними також ТУРФД, 8. 6. 1940 р. Уряд skonфіскував майно ТУРФД, яке складалося з понад 100 домів, 120 бібліотек, розв'язав орхестри, хори, драматичні гуртки. З вибухом німецько-советської війни, в червні 1941 р., уряд дозволив організацію комуністичного "Т-ва Допомоги Батьківщині", в рік потім назву "Т-во Допомоги Батьківщині" змінено на "Товариство Українських Канадців", а в 1948 р. останню назву змінено на "Товариство Об'єднаних Українських Канадців". Ще в 1943 р. уряд зняв заборону ТУРФД і привернув skonфіскований маєток, який перейшов на власність "Товариства Об'єднаних Українських Канадців"

ТУРФД — Товариство Український Робітничо-Фармерський Дім

(ULFTA — Ukrainian Labour and Farmer Temple Association).

РЗТ — Робітниче Запомогове Товариство (WMBA — Working Men's Benefit Association).

ТЦГК — Товариство Об'єднаних Українських Канадців (The Association of United Ukrainian Canadians).

ПРЕСА

Українська преса в Канаді зродилася в початках 20-ого сторіччя з життєвих потреб українських поселенців. Вона була головним засобом зв'язку із зовнішнім світом, інформатором, дорадником. Однак українська преса ставала іноді засобом ширення між менш свідомою частиною українських поселенців ворожих українському народові москвофільських і комуністичних ідей та ставала засобом боротьби між різними ідеологічними групами й релігійними сектами, які розбили українську громаду Канади на десяток ворожих таборів. Внутрішня боротьба зуживала безкорисно національну енергію і була головною перепорою на шляху правильного культурного й господарського розвитку. Внутрішня боротьба притихла щойно після десятиків літ, коли в обличчя подій Другої світової війни угруповання, що стоять на ґрунті української національності і християнської моралі з'єдналися в Комітеті Українців Канади, КУК. Поза рамцями КУК записалися комуністи.

Піонерська епоха

Перелік головних часописів і журналів піонерської доби у хронологічному порядку їх появи, до Першої світової війни включно.

"Свобода" — це перший часопис, який обслуговував українських поселенців у Канаді й від 1896 р. містив постійну шпальту "Канадійська Русь".

"Канадійський Фармер" перший український тижневик видаваний в Канаді, з 12 липня 1903 р. у Вінніпегу й існує до сьогодні.

"Ранок", орган Незалежної Грецької Церкви в Канаді, а з 1912 р. Пресвітеріанської церкви, виходив у Вінніпезі в 1905 — 1920 рр. (В 1920 р. злучився з часописом "Канадиець" і виходить під назвою "Канадійський Ранок". Поборював Українську Католицьку Церкву.)

"Робочий Народ", соціалістичний тижневик, видаваний у Вінніпезі з 1909 р., із скрайньо лівими тенденціями, закритий владою в 1918 р.

"Український Голос", тижневик, видаваний з березня 1910 р. у Вінніпезі. Від 1918 р. активно заангажований у формуванні Української Греко-Православної Церкви. Від того часу по сьогодні є

органом Союзу Українців Самостійників.

"Канадійський Русин", від 1919 р. названий "Канадійський Українець", тижневик, виходив у Вінніпезі з травня 1911 р. до 1930 р., світський орган Української Католицької Церкви.

"Новини", тижневик присвячений шкільним і культурним справам українців Канади. Виходив в Едмонтоні від 1911 до 1921 р. (з перервами).

"Новий Край", тижневик Т-ва Руських Фармерів у Канаді. Виходив у Ростерн, Саск. в 1910 — 1913 рр.

"Канадиєць", двотижневик для українських вірних Методистської церкви; виходив в Едмонтоні від січня 1913 р. до 1919 р., коли з'єднався з "Ранком" у "Канадійський Ранок".

"Канада", тижневик Руської Видавничої Спілки в Канаді, з просвітньою, економічною і політичною тематикою. Підкреслював потребу політичної інтеграції українців. Виходив у Вінніпегу в 1913-1915 рр.

"Сьвідома Сила", двотижневик соціалістичної фракції УСДП; виходив в Торонті з 1915 р. до 1918 р., від 1916 р. — під назвою "Робітничє слово".

Інші часописи і журнали

"Слово", тижневик; виходив у Вінніпезі в 1904-1905 рр. з проконсервативним політичним напрямком.

"Червоний Прапор", тижневик Соціалістичної Партії Канади, виходив у Вінніпезі в 1907-1908 рр.

"Православіє", неперіодичний часопис Незалежної Грецької Церкви, виходив у Вінніпезі в 1907-1908 рр.

"Нова Громада", центральний орган "Федерації Українських Соціалістів в Канаді", тижневик, виходив у Вінніпезі в 1911 і 1912 рр.

"Поступ", тижневик ліберального політичного напрямку; виходив у Мондер, Алта. в 1915 — 1918 рр.

"Канадійські Вісти", тижневи "Руської Книгарні" у Вінніпегу, виходив у 1913-1915 рр.

"Хата", ілюстрований місячник, журнал літератури, політики й сучасного життя; виходив у Вінніпезі в 1912 р.

"Наша Хата", місячник, "посвячений для просвіти, критики та інформації", виходив у Вінніпезі в 1913 р.

"Рільник", часопис з метою підвищити рівень освіти й економічного життя українських фермерів; виходив у 1918 р. в Вінніпезі, Ман.

"Нива", місячник українців католиків; виходив у Вінніпезі, 1919 р.

"Дзвінок", журнал для молоді; виходив у Вінніпезі з 1918 р.

"Каменярі", двотижневик для студентської молоді; виходив у

Саскатуні, Саск. в 1919 р.

"Сьвідок Правди", релігійний журнал "Союзу руських і галицьких Баптистів в Канаді"; виходив з 1909 р. в Торонто, Ont.

"Зоря", журнал політичного, літературного і наукового змісту; виходив у Монреалі, Кве. в 1914 р.

"Кадило", гумористичний місячник, виходив у Вінніпезі, Ман., відтак у Ванкувері, Б.К. і Торонті, Ont., в 1913-1918 рр.

"Вуйко", гумористичний часопис, виходив у Вінніпезі в 1918 р.

Москвофільська преса "Канадійська Нива", дво-тижневик Російської Православної Церкви в Канаді; виходив у Вінніпезі в 1908-1910 рр.

"Православний Русин", місячник; виходив у Мондері, Алта. в 1911 р.

"Русській Голос", тижневик; виходив в Едмонтоні в 1913 — 1916 рр.

"Русській Народ", тижневик; виходив в Едмонтоні в 1914 — 1919 рр.

Комуністичний часопис "Українські Робітничі Вісті", тижневик "Стоваришення Український Робітничий Дім"; з 1919 р. у Вінніпезі.

Перелік головних часописів у міжвоєнному періоді

З періодичних видань піонерського періоду продовжували своє існування наступні часописи і журнали:

"Канадійський Фармер",

"Український Голос",

"Канадійський Русин" із зміненою назвою на "Канадійський Українець".

В міжвоєнному періоді появлялися і після короткого існування зникали десятки періодиків, які репрезентували окремі ідеологічні, релігійні, станові, господарські й інші групи. До ліквідації більшості з них причинилася економічна депресія 1930-их рр. Погані економічні умовини й безробіття зробили українське робітництво і фармерство податливими на впливи комуністичної агітації. Цим пояснюємо зріст комуністичних товариств і їхньої преси.

В міжвоєнному періоді зродилися під впливом свіжих імігрантів, головно інтелігенції і ветеранів українських армій, нові часописи, які перетривали до сьогодні. До них належать: "Новий Шлях", тижневик, орган Українського Національного Об'єднання; виходить з жовтня 1930 р., в Едмонтоні, в 1933 р. видавництво перенеслося до Саскатуну, Саск., а в 1941 р. до Вінніпегу. Часопис видає Видавнична Спілка Нового Шляху.

"Українські Вісті", тижневик українців католиків, з 1931 р. в Едмонтоні, Алта. Попередником "Українських Вістей" був часопис

"Західні Вісті", що виходив з 1928 р.

"Український Робітник", тижневик, орган Союзу Гетьманців Державників; виходив у Торонті, Ont. з 1934 р. до 1953 р.

"Світло", двотижневик, згодом місячник оо. Василіян; з 1937 р. в Мондері, Алта, з 1940 р. в Торонті, Ont.

"Голос Ізбавителя", з 1933 р. "Голос Спасителя", місячник оо. Редемптористів; з 1923 р. в Йорктоні, Саск.

"Канадійський Ранок", часопис українських протестантів, що виник в 1920 р. у Вінніпезі, Ман. із злуки дотогочасних часописів "Канадієць" (методистів) і "Ранок" (пресвітерян).

З часописів, яких існування не переступило 1945 р., замітніші:

"Канадійська Січ", тижневик Обозної Команди Січей Канади з 1928 до 1930 р. у Вінніпезі, Ман.

"Стрілецькі Вісті", орган Української Стрілецької Громади, з 1930 р. в Едмонтоні, Алта. і Вінніпег, Ман.

"Січ", "орган фізичного виховання і січового приспосіблення", з 1939 р. в Монреалі, Кве.

"Боротьба за волю", часопис Т-ва Січових Стрільців ім. Дмитра Вітовського; з 1940 р. у Вінніпезі, Ман.

"Фармерське Слово", в 1921 р.

"Наш Поступ", часопис присвячений "просвітним, культурним і економічним справам українського народу в Альберті"; з 1932 до 1929 р., в Едмонтоні, Алта.

Інші періодики

"Братський Вістник", "Будучність Нації", "Буковина", "Відгомін", "Відродження", "Віра", "Віра та Знання", "Вісник", "Вісті", "Вістник Здоровля", "Вістник молоді", "Воля Народу", "Вперед", "Вуйко", "Гаранник", "Голос Правди", "Дзвін", "Діточий Світ", "Евангельський Вісник", "Жіноча Доля", "Запорожець за Дунаєм", "Західні Вісті", "Звено", "Зерно Правди", "Зоріння Нової Доби", "Кінадієць", "Канадійські Новини", "Клич", "Кооперативне суспільство", "Монітор", "Народна Газета", "Національна Преса", "Наш Вік", "Наш Поступ", "Наше Життя", "Нова Часопись", "Новий Канадієць", "Новий Світ", "Пасіка", "Поступ", "Правда", "Правда і Воля", "Приятель України", "Пробій", "Промінь", "Світ Молоді", "Слово Правди", "Сурма", "Суспільний Кредит", "Торговельно-Промисловий Провідник", "Точило", "Українське Ревю", "Український Базар", "Український Емігрант", "Український Прапор", "Фармерське Слово", "Церковне Життя".

Москвофільська преса міжвоєнного періоду

Москвофільська ідеологія й одночасно з нею москвофільська преса міжвоєнного періоду хилиться до упадку з браку

фінансів, що припинилися після упадку російського царату. Під кінець періоду вона зникає з браку передплатників і читачів.

Замітніші часописи:

"Воля Народа", орган "Союза Освобождения Прикарпатской Руси в Канаді"

"Канадійская Жизнь", двотижневик Російської Православної Церкви, видаваний в 1921-1928 рр. "Русским Православным Обществом Просвещения".

"Канадійская Нива", двотижневик Російської Православної Церкви в Канаді

"Друг Народа", місячник в українській і російській мовах. "Русь", російський просвітно-політичний журнал.

Загальна прикмета московфільської преси — це боротьба з українським націоналізмом. У тому краще виручувала їх, зростаюча в силу, комуністична преса.

Комуністична преса міжвоєнного періоду

"Українські Робітничі Вісті", тижневик, згодом двотижневик; з 1919 р. в Торонті, Онт. Найбільший комуністичний часопис, з числом передплатників бл. 10 000. Орган Т-ва Українських Робітничих і Фармерських Домів.

"Робітниця", двотижневик, жіночий журнал; з 1924 до 1937 р. в Торонті, Онт. В 1923-1924 рр. — "Голос Робітниці".

"Фармерське Життя", тижневик; з 1925 — 1940 рр.

"Світ Молоді", місячник; з 1927 р. до 1930 р. Згодом назва "Бойнова Молодь", з 1930-1932 рр.

"Робітничі Вісті", двотижневик, укр. комуністів троцькістів; з 1933 р.

Інші комуністичні періодики:

"Бюлетень" Т-ва Допомоги Визвольному Рухові в Зах. Україні, з 1933 р. в Монреалі, Кве.; "Голос Карпат", місячник присвячений справам трудящих виходців з Лемківщини, Бойківщини та Гуцульщини, з 1932 р. в Торонто, Онт.; "Новій Світ", місячник, з 1928 — 1930 рр. в Монреалі.; "Голос Правди", тижневик, в Смокі Лейк, Алта. 1940 — 1941. рр.

В 1940 р. влада Канади розв'язала комуністичні товариства й пресові видання. Їх відновлено після 1942 р. в змінених формах.

Українська преса після Другої світової війни

Українська імміграція до Канади після Другої світової війни внесла нові ідеології й організаційні форми, українські науковці перенесли з Європи до Америки централі наукових товариств, молодь — свої організації, постали також нові ветеранські організації. Відповідно до нових потреб постали нові періодичні видання.

З передвоєнних часописів і журналів продовжували своє існування "Новий Шлях", "Український Голос", "Канадійський Фармер", "Українські Вісті", "Канадійський Ранок", "Голос Спасителя", "Світло" й ін. Москофільські часописи зникли, комуністичні часописи появились під зміненими назвами.

З важливіших періодиків повоєнного часу — це:

"Гомін України", тижневик Ліги Визволення України, з 1948 р. в Торонті, Ont.

"Наша Мета", тижневик українців католиків Торонтської єпархії", з 1949 р. в Торонті, Ont.

"Вільне слово", тижневик, з 1956 р. в Торонті, Ont.

"Поступ", тижневик українців католиків Вінніпезької Архиепархії, з 1963 р. у Вінніпезі, Ман.

"Жіночий Світ", місячник Організації Українок Канади ім. Ольги Басараб; з 1950 р. у Вінніпезі, Ман.

"Промінь", місячник Союзу Українок Канади; з 1960 р. у Вінніпезі, Ман.

"Наша Дорога", місячник Ліги Українських Католицьких Жінок, з 1969 р. у Вінніпезі, Ман.

"Євангельський Ранок", з 1961 р. продовження "Канадійського Ранку" під зміненою назвою.

Інші періодичні видання

"Авангард", "Арка", "Батьківщина".

Бюлетені: Комітету Мистців, Комітету Українців Канади, Наукового Т-ва ім. Шевченка, Української Вільної Академії Наук, Об'єднання Українських Педагогів, Об'єднання Працівників Дитячої Літератури, Союзу Бувших Українських Вояків Канади, Союзу Визволення України, Суспільної Служби Українців Канади, Товариства Українських Інженерів, Українського Національного Об'єднання, Української Кооперативи Ощадности і Кредиту.

Перелік за назвами: "Вільний Світ", "Віра і Культура", "Вісник, Орган УРДП", "Вісті Комбатанта", "Вісті Українського Робітничого Союзу", "Вісті Українсько-Канадійського Т-ва Прихильників Визвольної Боротьби України", "Голос Молоді", "Голос Правди", "Горизонти", "Дороговказ", "Євангельська Віра", "Жіноча Доля", "Життя і Школа", "За Рідну Церкву", "Зоря", "Інформатор Української Стрілецької Громади", "Інформаційний Бюлетень", "Інформаційний Листок Українських Ветеринарних Лікарів", "Історія наших Днів", "Карпатська Січ", "Католицька Акція", "Католицький Фронт", "Комар", "Крилаті", "Кубанський Край", "Культура й Освіта", "Лемківські Вісті", "Лемківщина-Закерзоння", "Листок Дружби", "Література", "Літопис Волині", "Літпис УВАН", "Логос", "Ми і світ", "Мій Приятель", "Місія України",

"Молода Україна", "МУН Бімс", "Наш Вік", "Наша Будучність", "Наша Громада", "Наша Держава", "Наша Культура", "Наша Трибуна", "Нові Дні", "Новий Літопис" "Обнов'янин", "Ономастика", "Опініон", "Пластовий Вісник", "Плстовий Шлях", "Пресові Вісті", "Проблеми", "Проблеск", "Рідна Українська Національна Віра", "Розбудова Нації", "Самобуття Україна", "Самодорога", "Самостійна Україна", "Світ і Життя", "Слово", "Слово Істини", "Слово на Сторожі", "Славістика", "Смолоскип", "Сонечко", "Спортові Вісті", "Студент", "Студентська Думка", "Студентські Вісті", "Сумківець", "Сумківське Життя". "Українець Канадієць", "Україніка Канадіяна", "Українська Нива", "Українська Родина", "Українські Вчені", "Український Ілюстратор", "Український Піонер", "Учительське Слово", "Федераліст Демократ", "Християнський Стяг" "Церква", "Церква в Народі", "Церква і Нарід", "Шашкевичіяна", "Юква Нюз Леттер", "Юнацтво", "Юний Світ".

Українська періодична преса в Канаді в 1975 р.

Загальне число українських періодиків в Канаді охоплює 23 назви, в тому 12 тижневиків, решта це місячники, кварталники, піврічники.

З огляду на зміст їх можна поділити на:

загально інформативні	5 назв
політично-ідеологічні	4 назв
церковно-релігійні	6 назв
наукові	3 назви
жіночі	3 назви
молодечі й дитячі	2 назви

Головні видавничі осередки' Вінніпер, Ман., Торонто, Ont., Едмонтон, Альберта, Йорктон, Саск.

Церковно-релігійні часописи й журнали поділяються на українські католицькі, українські греко-православні й українські протестантські. Бракує українських римо-католицьких.

Українська католицька преса

"Українські Вісті", тижневик Едмонтонської єпархії, виходить в Едмонтоні, з 1930 р.

"Наша Мета", тижневик Торонтської єпархії, виходить в Торонті, Ont., з 1949 р.

"Поступ", тижневик Вінніпезької єпархії і Саскатунської єпархії, виходить у Вінніпезі Ман., з 1963 р.

"Світло", місячник. Василян, виходить в Торонті, Ont., з 1937 р.

"Голос Спасителя", місячник. Редемптористів, виходить у Йорктоні, Саск., з 1923 р.

Українська греко-православна преса

"Український Голос", тижневик Союзу Українців Самостійників, світської організації українців Греко-Православної Церкви, виходить з 1910 р., у Вінніпезі, Ман.

"Вісник", двотижневик Консисторії Укр. Гр.-Православної церкви, виходить з 1924 р., у Вінніпезі, Ман.

"Віра й Культура", місячник православної української думки, виходить з 1951 р., у Вінніпезі, Ман.

Українська протестантська преса

"Канадійський Ранок", двотижневик українців Злученої Церкви Канади виходить з 1920 р., у Вінніпезі, Ман.

"Євангельський Вісник", орган Русько-Українських Євангельських Баптистів, виходить з 1929 р., у Вінніпезі, Ман., як продовження "Християнського Вісника".

"Слово", кварталник Незалежної Української Євангельської Церкви, виходить з 1950 р., в Саскатуні, Саск.

"Євангельська Правда", місячник Української Пресвітеріанської Церкви в Канаді, виходить з 1940 р., в Торонті,

"Євангелист", двомісячник українських п'ятидесятників, виходить з 1957 р., в Торонті, Онт.

Політично-ідеологічні часописи, які виконують інформативну службу окремих ідеологічних угруповань.

"Новий Шлях", тижневик Українського Національного Об'єднання, виходить з 1930 р., у Вінніпезі, Ман.

"Гомін України", тижневик Ліги Визволення України, виходить з 1948 р., в Торонті, Онт.

"Батьківщина", тижневик Союзу Гетьманців Державників, виходить з 1956 р., в Торонті, Онт., як продовження "Українського Робітника".

"Український Голос", тижневик Союзу Українців Державників, виходить з 1910 р., в Вінніпезі, Ман. Цей часопис є одночасно і світським органом Української Греко-Православної Церкви в Канаді.

Громадська загально-інформативна преса

"Вільне Слово", тижневик, виходить з 1957 р., в Торонті, Онт.

"Канадійський Фармер", тижневик, виходить з 1903 р., у Вінніпезі, Ман.

"Ми і Світ", ілюстрований журнал-місячник, виходить з 1955 р., в Торонті, Онт.

Жіночі журнали

"Жіночий Світ", місячник Організації Українок Канади ім. Ольги Басарабової, виходить з 1950 р., в Вінніпезі, Ман.

"Промінь", місячник Союзу Українок Канади, виходить з 1960 р., у Вінніпезі, Ман.

"Наша Дорога", журнал Ліги Українських Католицьких Жінок в Канаді, кварталник виходить з 1969 р. у Вінніпегу, Ман.

Молодечі періодики

"Молода Україна", виховний місячник ЦК Української Демократичної Молоді, виходить з 1952 р., в Торонті, Онт.

"Пластовий Шлях", орган пластової думки, кварталник "Пласту", виходить з 1958 р., в Торонті, Онт.

"Юнак", журнал пластового юнацтва, виходить в Торонті, Онт.

Дитячі періодики

"Євшан Зілля", журнал для дітей, видаваний Об'єднанням Працівників Дитячої Літератури, в Торонті, Онт.

"Мій Приятель", журнал для дітей, виходить з 1949 р., у Вінніпезі, Ман.

Літературно-мистецькі журнали

"Нові Дні", універсальний ілюстрований місячник, видаваний з 1950 р., в Торонті, Онт.

Наукові журнали

"Логос", богословський науковий кварталник ОО. Редемптористів, виходить з 1950 р., в Йорктоні, Саск.

"Волинознавство", праці Інституту Дослідів Волині, з 1952 р., у Вінніпезі, Ман.

"Збірник матеріалів наукових конференцій НТШ", видає Канадське Наукове Т-во ім. Шевченка в Торонті, Онт., з 1950 р. Перші видання п. з. "Бюлетень К. НТШ".

"Новий Літопис", кварталник громадського життя, науки і мистецтва, з 1961 р., у Вінніпезі, Ман.

"Назвознавство" (Ономастика), видає УВАН, з 1951 р., у Вінніпезі, Ман.

"Слов'янознавство" ("Славістика"), праці Інституту Слов'яно-

знавства УВАН, з 1949 р., у Вінніпезі, Ман.

"Шашкевичіяна", журнал присвячений життю, творчості й культурі Маркіяна Шашкевича; виходить щодомісячно, у Вінніпезі, Ман., з 1963 р.

Українська комуністична преса

"Життя і Слово", пропагандивний комуністичний тижневик Товариства Об'єднаних Українських Канадців, виходить з 1965 р., в Торонті, Онт. "Життя і Слово" постало зі з'єднання дотогочасних часописів "Українське Життя" й "Українське Слово".

"The Ukrainian Canadian" ("Український Канадець"), українська комуністична газета англійською мовою, виходить з 1947 р., в Торонті, Онт.

Українські видавництва в Канаді

Видавнича Спілка "Новий Шлях", Едмонтон, Ман.

Видавнича Спілка "Гомін України", Торонто, Онт.

Видавнича Спілка "Наша Мета", Торонто, Онт.

Видавництво "Тризуб", Вінніпег, Ман

Видавництво "Українські Вісті", Едмонтон, Альберта

Видавництво ОО. Василіян, Торонто, Онт.

Видавництво "Нові Дні", Торонто, Онт.

Видавництво Української Вільної Академії Наук, Вінніпег, Ман.

Видавництво "На Варті", Торонто, Онт.

Видавництво Федерації Українських Підприємців і Професіоналістів, Торонто, Онт.

Українське Видавництво "Пробоем", Торонто, Онт.

КУЛЬТУРНЕ ЖИТТЯ (театри, фестивалі, самодіяльні гуртки)

Серед селян на хуторах (фармах) зберігся звичай влаштовувати в день патрона їхньої церкви — храмові свята, "празники", на які запрошують вони родичів і знайомих з інших місцевостей.

Так само у весіллях, христінах, різдвяних і великодніх святкуваннях зберігаються звичаї околиць України, з яких прибули перші поселенці.

Тут і там на фармах, чи при парафіях, організується сільські гуртки мистецької самодіяльності, які влаштовують театральні, хорові, танцювальні виступи. В містах групи українського жіноцтва влаштовують при відповідних нагодах виставки вишивок, писанок, кераміки, народніх строїв.

Українці беруть участь в канадських фестивалях фолкльору. Останніми роками набули широкого розголосу багатолюдний

фестиваль у Дофин та червневі торонтські каравани. Великою популярністю користується щорічний український фестиваль молоді на Верхівині (ЗСА), в якому беруть участь численні мистецькі гуртки й ансамблі Канади та Америки. Постійно зростає й кількість українських бібліотек та музеїв, створюються фундації та картинні галерії. Збудовано кілька пам'яток творцям української культури (Т. Шевченкові, Л. Українці та ін.)

Зв'язки з українцями інших країн

Зв'язки з Україною. Преса з Європи, Канади й ЗСА інформує про події в Україні. Звідси ці вістки доходять до льокальної преси чи радіомовлення. До Канади приходять платівки зі сучасними піснями й музикою. Канаду часто відвідують різні мистецькі одиниці, з України. Туристи з Канади часто відвідують Україну.

Зв'язки зі СКВУ. Представники української Канади брали активну участь у праці Пан-Американської Конференції — ПАУК, яка скликала Світовий Конгрес Вільних Українців в листопаді 1967 року в осідку Об'єднаних Націй, в Нью Йорку. Українські канадські делегати приймали активну участь у всіх пізніших Конгресах СКВУ. Під сучасну пору Президія СКВУ має свій осідок в Торонті. Президент — п. Микола Плавюк.

Зв'язки з іншими поселеннями. Зі ЗСА, які сусідують з півдня, й українські поселення яких в північних стейтах є наче продовженням українських поселень південних провінцій Канади взаємини найживіші.

Пластов молодь Канади часто зустрічається з пластунами ЗСА. Сумівська молодь влаштовує щорічно великі здвиги молоді Канади та Америки. Спортсмени Канади відбувають спільні спартакіяди зі спортсменами ЗСА. Жвавим являється зв'язок і мистецьких та наукових кіл Канади та Америки. Проходить живий обмін і книжковою продукцією, а шкільними підручниками зокрема.

Зв'язок української Канади з іншими українськими поселеннями в світі значно слабший та обмежується до родинних та туристичних відвідин, а також до обміну друкованим словом.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Darcovich, William, *Ukrainians in Canada, The Struggle To Retain Their Identity* (Ottawa: Ukrainian Self-Reliance Association, 1967).
2. Darcovich, William and Yuzyk, P., (eds.) *A Statistical Compendium on the Ukrainians in Canada, 1891-1976, 4 Parts* (Edmonton: University of Alberta Press, 1977).

3. Woycenko, Ol'ha, **The Ukrainians in Canada** (Ottawa: Canada Ethnica IV, Trident-Press, 1967).
4. Gregorovich, Andrew, **Chronology of Ukrainian Canadian History** (Toronto: Ukrainian Canadian Committee, 1974).
5. Ісаїв, Всеволод В., редактор, **Українці в Американському та Канадському Суспільствах, Соціологічний Збірник** (УНІГУ & УСІ, Джерзі Сіті, Н. Дж.: В-во М. П. Коць, 1976).
6. Isajiw, Wsevolod and Hartmann, N.J., "Changes in the Occupational Structure of Ukrainians in Canada: A Methodology for the Study of Changes in Ethnic Status" in **Social and Cultural Changes in Canada**, Vol. I, pp. 96-112. (Toronto: The Copp Clark Publishing Co., 1970).
7. "Канада" в **Енциклопедії Українознавства, Словникова Частина 3**, ст. 932-948 (Париж: Наукове Товариство ім. Шевченка, 1959).
8. Кравчук, Петро, **На новій землі** (Торонто, 1958).
9. Марунчак, Михайло, **Історія Українців Канади Том I** (Вінніпер, 1968). Том II (Вінніпер, 1974).
10. Marunchak, Mykhailo H., **The Ukrainian Canadians; a History** (Winnipeg: Ukrainian Free Academy of Sciences, 1970).
11. O'Bryan, G.K., J.G. Reitz and O. Kuplowska, **Non-Official Languages, A Study in Canadian Multiculturalism** (Ottawa: Minister Responsible for Multiculturalism, 1975).
12. **1971 Census of Canada**, Vols. I, III (Ottawa, 1973-1975).
13. **1961 Census of Canada**, Vols. I, III, V, VII (Ottawa, 1962-1966).
14. **1951 Census of Canada**, Vols. I, II, IV (Ottawa, 1953).
15. **1941 Census of Canada**, Vols. I, II, IV, VII (Ottawa, 1944-1950).
16. **1931 Census of Canada**, Vols. I, II, III, IV, VII (Ottawa, 1933-1936)
17. Petryshyn, Roman, editor, **Social Trends Among Ukrainian Canadians** (Edmonton: Canadian Institute of Ukrainian Studies, 1980).
18. Тесля, Іван, **Українці Канади в 1971 році** (Мюнхен: Український Технічно-Господарський Інститут, 1977).
19. Тесля, Іван і Юзик, П., **Українці в Канаді, їх розвиток і досягнення** (Мюнхен: Український Технічно-Господарський Інститут, 1968).
20. **Ukraine, A Concise Encyclopaedia**, Vol. 2. (Toronto: University of Toronto Press, 1971), pp. 1151-1193.
21. **Ukrainians in the Canadian City**, Special Issue of the **Canadian Ethnic Studies**, Vol. XII, No. 2 (1980). guest editor W.W. Isajiw.
22. Цибрівський, Роман А. і Тесля, І., **Українці в ЗСА й Канаді Ідентифіковані Переписами Населення** (Нью Йорк: Український Соціологічний Інститут, 1975).
23. Yuzuk, Paul, **Ukrainian Canadians. Their Place and Role in Canadian Life** (Toronto, 1967).

Іван Тесля
Наукове Товариство ім. Шевченка
Канада

УКРАЇНЦІ В ЗСА

КРАЇНА Й УСТРІЙ

Назва, географічне положення, простір і населення

З'єдинені Стейти Америки простягаються між Атлантийським і Тихим океаном, та граничать на півночі з Канадою а на півдні з Мексиком.

Порівняння ЗСА з Україною (УРСР), 1974.

	ЗСА	Україна
1.	9,363,123(3,615,122)	603.7 (233)
2.	211	48.5
3.	23(58)	80(208)

Значення рядків: 1. Простір країни в тисячах кв. миль). 2. Населення в мільйонах осіб. 3. Густина населення — осіб на кв. кілометр (на кв. миль)

Устрій держави

ЗСА — це федеративна республіка, що складається з 50 стейтів та Дистрикту Колумбія, до якого входить столичне місто Вашингтон. До ЗСА належить також автономна еспаномовна провінція Порто Ріко та 6 територій.

Політичний устрій окреслюємо, як конституційну демократію. Законодавчим тілом є Конгрес, що складається з Палати Репрезентантів (конгресмени, вибрані на 2 роки) та Сенату (2 сенатори на стейт, вибрані на 6 років). Адреса репрезентантів: House Office Building, Washington, D.C. 20515; адреса сенаторів: Senate Office Building, Washington, D.C. 20510. Виконавчі органи очолює Президент, вибраний на 4 роки, під сучасну пору — Джімі Картер.

Стейти мають власні конституції, окремі легіслатури, судівництво та уряди, очолювані губернаторами.

Політичне життя доміноване двома ревалізуючими партіями: Демократичною й Республіканською; кілька інших партій є малочисельними. Право голосу мають зареєстровані громадяни від 18-го року життя.

Урядова мова

Англійська, що являється матірною мовою 79% населення. В Нью Йорку та деяких інших містах допускається також мова еспанська — в судівництві та подібних урядових справах, а двомовність допускається в публічних школах деяких стейтів. Українська мова є акредитованою в шкільній системі таких стейтів як Нью Йорк та Меріленд.

Господарство

ЗСА є передовою індустріальною країною світу. Економіка базується, здебільша, на приватній власності та ринковій системі з тим, що уряд активно регулює господарством, відповідно веденою бюджетовою та монетарною політикою.

Із загального числа 98 мільйонів працюючих, тільки 6% затруднені в рільництві, а решта — в індустрії, транспорті, уряді, послугах і т.п.

Ріст індустрії в містах створив для населення можливість, зростаючого заробітку, з чого скористали наші емігранти та їхні нащадки. Ключем до матеріального поступу національних меншин є студії, — технічні знання та досвід на праці. Індустрія та комерційна активність концентрується в метрополітальних округах північно-східних стейтів, але помітним є пересування індустрії й населення в західні та південні стейти. Також, пересуваються фірми або їх відгалуження, далі від підупалих центральних секцій великих міст.

Між господарськими труднощами країни, що останнім часом заторкують наших людей, є, передовсім, безробіття (4 - 8%) та інфляція (5 - 9%) річно. Прискорена інфляція після 1968 р., а спеціально ріст цін на опал і харчі, заторкують негативно українців у містах. Мудрою обороною перед інфляцією проявився нахил наших людей закуповувати дома, в чому їм допомагають наші кредитові спілки та банки. Також наші братські союзи (Див. Таблиця 4) забезпечують наші родини перед нещасливими випадками та рівночасно творять сильну базу для культурно-видавничої діяльності.

Між іншими проблемами, що заторкають передовсім національні меншини, треба згадати міжрасові труднощі в містах, які, в багатьох випадках, знизили вартість приватних та громадських будинків. Крім того, молодші родини пересуваються до передмість та на нові місця праці.

В останніх десятиях роках, в країні поліпшено соціальне забезпечення, що включає пенсії для емеритів, допомогу безробітним та частинно медичні кошти.

ПОСЕЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ

Розміщення й чисельність

Вихідною документальною базою для обслідувань українських скупчень є цenzус з 1970 р. Цей перепис виявив 249,351 особи, які подали українську мову за матірню (рідну), тобто, мову батька або матері, коли опитувана особа була малолітньою. Не маємо достовірних даних про тих етнічних українців, батьки яких вже перейшли на англійську мову, або які неправильно назвали українську мову російською, руською і т.п.

Якщо прийняти для ЗСА пропорцію канадського перепису з 1971 р., де між людьми, що вважали себе українцями, — 48,9% були *україномовними* — то, в цілому ЗСА й у поодиноких місцевостях, чисельність *етнічних українців* можна вважати, удвічі більшою, як число україномовних (Див. Таблиці I і II). Однак вважається, що мовна асиміляція в ЗСА — становить від 75 до 80%, тобто, є більшою, як це підказує Канадський цenzус. Прийнявши умовно, що україномовні представляють 20 - 25% усіх людей українського походження, то населення *українського походження* становить кількість між одним й одним і чверть мільйона.

Підпору для повищих тверджень знаходимо також у статистиці віровизнань (Див. Таблиця IV) та братських організацій (Див. Таблиця V). На основі напливу українських імігрантів, Ю. Бачинський обчислив число українців у ЗСА, як 470,000 — на 1909 р., а Я. Чиж, як 374,535 — на 1930 р. На базі всіх доступних даних, Я. Чиж ствердив чисельність українців, на 1935 р., як "щонайменше" 700,000 осіб. Відразу ж, по Другій світовій війні, до ЗСА імігрувало приблизно 100,000 українських скитальців. В останніх двох десятиліттях переїхало до ЗСА приблизно 20,000 українців з таких країн, як: Бельгія, Англія, Німеччина, Австрія, Аргентина й т.д.

Таблиця 1

Розміщення української мови, як матірньої мови по стейтах в 1970

Вияснення колонок:

- 1 — число порядкове; за кількістю;
- 2 — назва стейту;
- 3 — кількість осіб, які подали українську мову за матірню;
- 4 — особи, батьки яких народилися в ЗСА;
- 5 — особи, одне з батьків яких народилося в ЗСА;
- 6 — особи, яких батьки народжені поза ЗСА;

7 — колонка 3 у відсотках до населення стейту;

8 — місце україномовних між мовами (включаючи англійську) даного стейту.

1	2	3	4	5	6	7	8
1	New York	52,069	4,173	25,924	21,972	0.29	9
2	Pensylvania	49,398	5,885	30,440	13,073	0.42	8
3	New Jersey	33,117	2,428	18,817	11,872	0.46	10
4	Illinois	19,773	933	7,837	11,003	0.18	17
5	Ohio	18,632	1,664	10,147	6,821	0.17	16
6	Michigan	18,217	1,473	8,421	8,323	0.20	15
7	California	11,050	825	4,629	5,596	0.05	25
8	Connecticut	9,655	692	5,216	3,747	0.32	15
9	Minnesota	4,884	462	2,405	2,017	0.12	14
10	Massachusetts	4,343	454	2,544	1,345	0.18	17
11	Maryland	3,559	352	1,769	1,438	0.09	16
12	Florida	3,311	272	1,737	1,302	0.05	22
13	Washington	1,905	241	758	906	0.06	23
14	Wisconsin	1,880	202	773	905	0.04	23
15	Indiana	1,846	121	894	831	0.04	17
16	Rhode Island	1,355	185	698	472	0.14	11
17	Delaware	1,319	211	806	302	0.24	9
18	North Dakota	1,138	255	663	220	0.18	
19	Colorado	1,122	164	582	376	0.05	
20	Arizona	1,030	85	527	418	0.06	
6	Решта стейтів	9,748	1,585	4,467	3,696	-	-
	ЗСА разом	249,351	22,662	130,054	95,635	0,0012	21

Базовано на офіційних даних (U.S. Department of Commerce, Social and Economic Statistics Administration, Bureau of the Census, 1970 U.S. Census of Population and Housing, Vol. I: Characteristics of the Population, Parts 1 - 52, Table No. 52.)

Таблиця 2

Україномовні особи за "стандартними метрополітальними округами" в 1970 році*

Вияснення колонок:

1 — число порядкове за кількістю;

2 — метрополітальна округа;

3 — число осіб які подали українську мову за матірню;

4 — місце україномовних між мовами округи (включаючи англійську)

* Інформації про міста та про округи із нижче 1000 україномовних опубліковано в студії Р. Цибрівського.

1	2	3	4
1	New York, N.Y.	27,591	12
2	Philadelphia, Pa. — N.J.	21,055	7
3	Chicago, Ill.	18,790	15
4	Detroit, Mich.	15,158	10
5	Pittsburg, Pa.	11,668	9
6	Cleveland, Ohio	10,644	12
7	Newark, N.J.	10,506	10
8	Rochester, N.Y.	5,702	9
9	Patterson-Clifton-Pasaic, N.J.	5,606	12
10	Los Angeles-Long Beach, Calif.	4,919	20
11	Allentown-Bethlehem-Easton, Pa.	4,899	7
12	Buffalo, N.Y.	4,770	9
13	Yongstown-Warren, Ohio	3,610	10
14	Jersey City, N.J.	3,143	8
15	Syracuse, N.Y.	3,024	7
16	Minneapolis St. Paul, Minn.	2,995	14
17	Albany - Schenectady - Troy, N.Y.	2,765	7
18	Hartford, Conn.	2,250	11
19	Utica-Rome, N.Y.	2,152	6
20	Baltimore, Md.	2,073	14
21	Boston, Mass.	1,997	19
22	San Francisco-Oakland, Calif.	1,854	25
23	Washington, D. C. - Md. - Va;	1,806	17
24	Wilkes Barre-Haxelton, Pa.	1,724	8
25	Trenton, N.J.	1,620	10
26	New Haven, Conn.	1,593	8
27	Providence-Pawtucket-Warwick, R.I.	1,529	12
28	Bridgeport, Conn.	1,455	12
29	Wilmington, Del., -J.-Md.	1,443	8
30	Akron, Ohio	1,425	15
31	Johnstown, Pa.	1,340	9
32	Dluth-Superior, Minn-Wis.	1,104	11
33	Miami, Fla.	1,092	18
34	Seattle-Everett, Wash.	1,066	23
35	Binghamton, N.Y. - Pa.	1,011	10

Розміщення українців по стейтах і містах подані в таблицях 1 і 2. Бачимо, що українці концентруються у метрополіях північно-східного індустріального комплексу. 76% укр. замешкують у 6 стейтах, 53% знаходяться у 10 метрополіях, а 75% у 35 метрополіях. 35 метрополітальних округ мають по 1000 або більше україномовних.

Скупчення в містах є частинно наслідком міграції до міст з початкових ріпльничих та копальняних поселень, нпр. у Пенсильванії. Кілька тисяч вже асимільованих виходців з України в Північній Дакоті є залишком давнішого аграрного поселення подібного до Манітобського. Після Першої, а ще більше після Другої Світової Війни, укр. імігранти осідали відразу в містах, головню де вже концентрувалось наше релігійно-громадське життя. Кілька новіших скупчень у південних та західних стейтах виникли в наслідок пошуку за догідним кліматом (у Каліфорнії, Арізоні, Колорадо і Флориді) або за працею (у Каліфорнії і Тексасі, та в містах Сіетл і Вашингтон)

Останніми роками, пересунення населення до передмість заторкнуло також українців. Число в метрополітальних округах є в двічі більшим від числа в дотичних міських центрах. Цей факт вимагає пристотування церковних та інших установ.

Хоча україномовні є 21-ою групою у ЗСА (включаючи англomовну як першу), то у своїх скупченнях вони є часто в першій десятці, напр. 6-ми в місті Філядельфія, 7-ми у метрополітальній окрузі Філядельфії, та 8-ми у стейті Пенсильванія (Див. Таблиця 1 і 2)

Предбачується, що еспаномовне населення у ЗСА зростатиме, а уживання таких мов як німецька та польська зменшиться. Без припливу нових імігрантів, число україномовних у загальному числі "етнічних українців" правдоподібно зменшатиметься. (Крім протизаходів мовній асиміляції, стало конечним поширити заходи для верждання етнічної приналежності та ідентичности дальших генерацій.)

З огляду на процентово малу кількість українців, їх льокальна та федеральна політична сила залежить від їх організаційної ефективности та від сили т.зв. "етнічного бльоку."

Клімат околиць де живуть українці

В північно-східних стейтах, де скупчені українці, клімат є умірковано-континентальний. Він є подібним до клімату на Україні з тим, що зими є лагідніші під впливом Атлантичного Океану на сході та великих озер на півночі. В Каліфорнії, Флориді, та Арізоні, клімат є значно тепліший і без морозів, що і спонукує міграцію в ці сторони головню старших віком людей.

Участь українців в економічному та політичному житті країни

Протягом ста літ українських поселень у ЗСА, затруднення наших людей зазнавало ґрунтовних змін. Сьогондя зустрігаємо тільки залишки фармерських поселень у Вірджинії, Північній Дакоті та Тексасі. Зберігаються десятки парафій в копальняних містечках Пенсильванії, але ці нащадки наших піонерів затруднені переважно в легкій та послуговій індустрії.

В нашому столітті, імігранти тяжіли до більших міст і улашто-

увались в індустрії та услугах. Кращих посад та професій доби-
вались ті, що змогли доповнити або здобути кваліфікації, тобто
молодші імігранти та їхні діти.

Таблиця 3 виказує, що українці zatrudнені в професіях та
індустрії в подібних пропорціях як і решта населення. Опит, що
його перевів А. Лужницький в Пенсильванії в 1976 р. виказав, що
між 3900 охопленими особами, 20.6% є zatrudнені в індустрії,
фінансах і торгівлі, 13% у військовій службі, 12% в шкільництві та
11.5% в медицині та охороні здоровля. Цей опит ідентифікував
також 186 осіб у розваговій індустрії, 80 в спорті, 44 в бібліотекар-
стві та музейництві та 134 в праві та судівництві.

Таблиця 3. Затруднення українських мужчин і жінок в
порівнанню до ЗСА в цілому в 1970 р., в процентах*

Категорія zatrudнення	мужчини		жінки	
	українці	ЗСА в цілому	українки	ЗСА в цілому
Професіонали і техніки	14.2	14.3	10.8	15.7
Керівники в індустрії	7.2	11.2	3.0	3.6
Продавці	4.7	6.9	7.4	7.4
Бюрові працівники	7.7	7.6	30.6	34.9
Фахівці та формени	23.8	21.2	2.4	1.8
Оператори	24.4	19.2	24.1	14.3
Робітники поза рільництвом	6.0	6.6	1.0	1.0
Услуги	10.5	8.1	18.3	16.6
Домашні услуги	3.4	0.1	1.8	3.8
Сума процентів	100.0	100.0	100.0	100.0

* Дані виготовлені Олегом Воловиною на основі статистичної півки
цензусу 1970 року

Багатомовним показником кваліфікацій є членство в 16-ох україн-
ських професійних товариствах. Нпр. Товариство Українських
Інженерів об'єднує 1100 членів, а Українське Лікарське Товариство
Північної Америки 600 членів.

Цінним вкладом українців в економіку є їхні винаходи, публі-
кації, відзначення за досяги, та сповнювання керівних функцій в
уряді та підприємствах. Багатогранність цих досягів задокумен-
товує біографічний довідник Д. Штогрини, *Українці в Північній
Америці*.

В бізнесовій ділянці, ряд українців є власниками таких підприємств як склепи, висилкові та подорожні бюро, лікарські заведення, погребні заведення, тощо. Нпр., *український Адресар Філадельфії* на 1972 р. охопив 29 лікарів, 109 підприємств, та 25 відпочинкових приміщень в морському резорті Вайлдвуді. Знову ж *Адресар Чикаго* на 1975 р. охопив 179 різних торговельних і виробничих підприємств та 157 лікарів (в тому 10 дентистів, 18 фармацевтів, та 15 ветеринарів).

Союз Українських Купців і Промисловців координує місцеві товариства "бізнесменів", які є активними в Нью Йорку, Чикаго, Маямі, Дітройті і в кількох інших містах. Закони і уряд сприяють малим підприємствам, братським союзам та кооперативам. Наші господарські інституції уділяють з рекламових фондів поважні датки на культурно-суспільні потреби. Ці підприємства причиняються до того, що українців уважають працювним, ощадним та стабільним елементом серед населення.

В розваговій "індустрії", вибились: артист Джек Пеленс-Палагнюк (кіно), А. Добрянський (опера), П. Плішка (опера), М. Кокольська (опера), В. Шуст (театр і телевізія), Г. Гриньків (п'яно) та Л. Артимів (п'яно). Знову ж у світі спорту відомими є В. Чижович (тренер олімпійської команди), Т. Савчак, В. Ткачук, Дж. Бюсик, та О. Кіндрачук.

В політичному житті країни, українці, подібно як і інші слов'янські меншини, є мало активними.

Між першими нашими політиками був киявлянин д-р Судзіповський-Расел (1850 - 1931), основник медичного товариства на Гаваях, якого вибрано сенатором і згодом президентом сенату Гаваїв. Першим майором був Юрій Хил'як в Оліфанті, Пенсильванія (1925 - 30). Блискучий промовець і адвокатка Маруся Бек була вибрана п'ятикратно до Міської Ради Дітройту та була міським головою (майором) у 1958 - 62.

У 1978 р., між вибраними законодавцями треба вирізнити Бориса Антоновича в легіслятурі стейту Іліной.

Є погляд, що українці замало користають з політичних контактів, прав і впливів. Все таки, певних успіхів в тому напрямі досягнув довголітній голова УККА д-р Дж. Добрянський, який добився проголошення ряду резолюцій в Конгресі, щорічної проклямації Тижня Поневолених Націй, та побудови пам'ятника Т. Г. Шевченкові у Вашингтоні. Авторитетом і впливами вітався д-р М. Куропась як асистент сенатора Б. Дола, а попередньо як асистент Президента Форда для етнічних справ. Останньо, корисними виказуються апелі громадян у своїх конгресменів у справі Лукіяненка, Шухевича, та взагалі в користь людських прав на Україні.

Українські делегації беруть участь в передвиборчих конвенціяx та стараються вплинути на формування партійних

"платформ". В деяких містах існують українські Республіканські та Демократичні клуби, а в час виборів організуються комітети для підтримки окремих кандидатів. В таких містах як Філадельфія, Клівленд, Бостон, та Чикаго є намагання добитись певних користей для наших громад в заміну за підтримку для кандидатів. Дозріває переконання, що етнічні меншини повинні створити своєрідний бльок щоби впливати на політику в справах мешканєвих, культурних та шкільних, і щоби дістати більше призначєнь на урядові пости.

ВИЯВИ ГРОМАДСЬКОГО ТА КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ

Історія поселення

Українські імена в Америці стрічаємо вже в 17-ому та 18-ому столітті; наприклад, супутником відомого колонізатора Джана Сміта був Лаврентій Богун. У Громадській Війні вславився уродженець Донщини генерал Василь Турчин. Отець Агапій Гончаренко з Києва прибув до Америки в 1865 р., видавав газету "Аляска Геральд", та видрукував тут переклади поезій Т. Шевченка.

Відрізняємо три періоди напливу українських імігрантів. Між 1870 а 1914 р., прибуло яких пів мільйона людей із Закарпаття, Галичини, та Буковини — переважно до копалень в Пенсильванії та до Нью Джерзі і Нью Йорку. У Вірджинії та Північній Дакоті поселились групи протестантів зі Східної України. Піонер — священик Іван Волянський прибув в 1884 р., заложив першу церкву в Шенандоа в 1884 р., а також десяток інших парафій, читальню, кооперативу, та газету "Америка".

В періоді 1920 - 39, прибуло яких 40,000 імігрантів та скріпили наше організоване життя передовсім у великих містах. Розвинулись братські організації та культурно-просвітнянська діяльність. Завдяки поселенню, на Світовій Виставці в Чикаго в 1933 р. пишався український павільйон.

Третій період почався після Другої світової війни, коли до Америки прибуло щонайменше 100,000 українців. Були це переважно втікачі від політичного та релігійного переслідування на Україні. Вони оселились в більших містах та скріпили політичну, громадську та культурну діяльність.

Релігійне та церковне життя

Основою церковно-релігійної структури є парафії які посідають власні церкви, а в більших скупченнях також суботні або цілоденні школи. Крім того, окремі віровизнання утримують адміністраційну надбудову, друкарні, семінарії, цвинтарі, і т.п. (Чисельність вірних показана на Таблиці 4).

Українська Католицька Церква є очолювана Митрополитом Кир М. Любачівським (від 1979 р.), з осідком у Філядельфії. Митрополія поділяється на 3 єпархії: Філядельфійська (Архієпископ Й. Любачівський), Стемфордська (Єпископ В. Лостен), та Чикагівська (Єпископ Я. Габро). Разом є 199 парафій.

Митрополія утримує такі вищі школи: Колегію св. Василія і Малу Семинарію в Стемфорді; Семинарію св. Йосафата що в'яжеться з теологічними студіями на Католицькому Університеті Америки; та Менор Джуніор Каледж (ведений чином Василіянок) у Філядельфії. Існує 5 жіночих та 2 мужеські монаші чини які ведуть школи та сиротинці (2). У Філядельфії існує комплекс апартаментів для емеритів, а крім того є декілька старечих домів.

Карпаторуська Католицька Церква є очолювана єпископом Степаном Коціском та поділяється на 3 єпархії. У Мунгол, Пенсильванія, провадять Візантійсько-Католицьку Семинарію св. Кирила і Методія.

Таблиця 4. Українці в церковних організаціях та за віровизнанням.

п. ч.	Назва	Чисель рік ність інфор.
1.	Українська Католицька Церква (3 єпархії) Ukrainian Catholic Church — Philadelphia, Pa.)	284,580 1975
2.	Карпаторуська Католицька Церква (3 єпархії) (Ruthenian Greek Catholic Diocese Pittsburgh, Pa)	262,790 1972
3.	Українська Православна Церква (3 єпархії) (Ukrainian Orthodox Church So. Bound Brook, N.J.)	90,000 1975
4.	Ukr. Orthodox Church of America, Ecumenical Patr.	30,000 1973
5.	Holy Ukrainian Autocephalic Church in Exile	4,800 1975
6.	Карпаторуська Православна Греко Кат. Церква (American Carpatho-Russian Orthodox Greek Catholic Church — Johnstown, Pa.)	108,000 1975
7.	Українські Протестантські громади та вірні*	50,000 —
8.	Українці в російських православних церквах**	200,000 —
9.	Українці в римокатолицьких церквах***	100,000 —
Разом:		1,140,170

* Це — згодане число, подане за В. Маркусем в "Ukraine, A Concise Encyclopaedia, vol. II, ст. 1121. Більші згромадження — це Об'єднання Укр. Євангельсько-Баптистських Церков, та Євангельське Об'єднання в Північній Америці.

**Російська Православна Греко-Католицька Церква в Америці включає згойдно, 70% людей "українського походження".

***Є певна кількість українців римо-католиків; відсотково — асимільованих греко-католиків — досить багато.

Українська Православна Церква в ЗСА — очолювана Митрополитом Мстиславом (His Eminence Most Rev. Mstyslav Archbishop of Philadelphia, Metropolitan of the Ukrainian Orthodox of the United States of America P.O. Box 495, South Bound Brook, New Jersey 08880 Tel. (201) 356-0090) та керована Радою Митрополії: Митрополит Мстислав — голова; Архієпископ Марко (Most Rev. Archbishop Mark 641 Roosevelt Ave., Carteret, New Jersey 07008 Tel. (201) 541 - 6282.), Єпископ Константин (Most Rev. Bishop Constantine 2002 W. Farwell Street, Chicago, Illinois 60645 Tel. (312) 465 - 1728), Єпископ Володимир та ще 4 членів ради і 8 заступників.

Митрополія складається з 92 парафій, вірні яких знаходяться під духовною опікою 3 владик, 99 священників та 9 дияконів.

Адміністративний та культурно-релігійний центр УПЦ міститься в Бавнд Бруку, Н. Дж.

При центрі знаходяться:

1. Консисторія УПЦеркви: а. Протопресвітер А. Селепина — голова та 5 членів (Consistory of the Ukrainian Orthodox Church of the Unites of America P. O. Box 495 South Bound Brook, New Jersey 0880. Tel. (201) 356 - 0090)

2. Церковний Суд (5 членів та 2 заступники).

3. Контрольна Комісія (5 членів та 2 заступники.).

4. Кураторія Пенсійного Фонду Духовенства (Протопресв. А. Селепина та 3 члени).

5. Архів-Бібліотека та Музей (Митрополит Мстислав — куратор, проф. Іван Паливода — завідувач музею).

6. Науково-Богословський Інститут УПЦеркви в ЗСА (проф. В. Завітневич — голова дирекції та 9 членів).

7. Шкільна Референтура (Шкільний Референт — о. прот. В. Дяків, секретар — прот. П. Мелех, Інспектор Парафіяльних Шкіл — проф. Ю. Бобровський.).

8. Українська Православна Ліга (з відділами) в ЗСА — Головна Управа Ліги (А. Сивулич — президент).

9. Головна Управа Об'єднання Сестрицтв УПЦеркви в ЗСА (Почесні члени Головної Управи — Віра Драч і Марія Світ. Голова — Галина Петренко.).

10. Церква-пам'ятник св. Апост. Андрія Первозваного та Український православний цвинтар. Церква-пам'ятник, присвячена жертвам комуністичного терору, стала архітектурною пам'яткою околиці. А цвинтар, — перетворився на Національний Український Цвинтар, для наших поселень у світі; на ньому знайшли свій вічний спочинок багато визначних українських діячів, що походили зі всіх українських земель. Сьогодні — це місце загальної — національної пошани, яке кожного року відвідується десятками тисяч українців з цілого світу.

Православний центр має також свою власну друкарню ім. св.

Софії, з якої вийшло чимало праць богословського та історичного характеру. Періодично друкується журнал — місячник "Українське Православне Слово" та річник — "Український Православний Календар" (адреса консисторії).

11. Будується Православний Культурний Центр.

УПЦ, з 1975 р., утримує Духовну Семінарію св. Софії у співпраці з Ратгерс Університетом, Н. Дж. Декан Семінарії — о. Франко Істочин [Saint Sophia, Ukrainian Orthodox Seminary, P. O. Box 240, South Bound Brook, New Jersey 08880. Tel. (201) 469 - 7555].

Студенти Семінарії є, одночасно, студентами Ратгерс Університету і Богословської семінарії у Нью Бронсвіку. Там вони зможуть здобути наукові ступені бакалавра, магістра й доктора. Передбачено, щоб університетське навчання не переобтяжувало семінаристів, які мусять велику частину свого часу присвятити богословським предметам у своїй Семінарії. Особливу увагу покладено на виклади української мови, історії української Церкви, її богослуження, тощо.

П'ять шкільних років дають студентам можливість здобути два наукові титули, ліценція богослов'я та бакалавра або магістра вибраної в університеті спеціалізації. Студенти, що вже посідають дипломи вищих шкіл, не потребують повторювати університетських курсів і можуть цілком присвятитись вивченню богословських дисциплін.

Блаженніший Мстислав є рівночасно й Митрополитом Української Автокефальної Православної Церкви. До його юрисдикції належать: УАПЦ у Західній Європі — правлячий Єпископ — Архієпископ Орест (Seine Exzellenz Erzbischof Orest Iwaniuk Achatstr. 2, 8000 Muenchen 50, Germany) УАПЦ в Австралії та Новій Зеландії (Consistory of the UAOrthodox Church in Australia and New Zealand, 18 Ballandella Road, Tonngabbie, N.S.W. 2146, Australia. Tel. (02) 631 - 8710)

УАПЦ у Південній Америці — Вікарій Митрополита — Єпископ Володимир (Rt.Rev. Bishop Vladimiro Caixa Postal 77 09500 — Soa Caetano do Sul — SP., Brazil).

Українська Православна Церква в Америці (залежна від Візантійського Патріярха), складається з 23 парафій. Церква була зорганізована в 1928 р., переважно, з заробітчан — емігрантів та їхніх нащадків, з західньо - українських областей. Владичий осідок: 90 - 34 139 - th St., Jamaica, N.Y. 11435 — Архієпископ Андрій — голова церкви.

Українська Автокефальна - Соборноправна Православна Церква — малочисельна та має лише кілька парафій. Очолює її Архієпископ Григорій. Владичий осідок — в Чикаго, Ілл.

Українці - протестанти гуртуються в окремих громадах або

включаються в загально-американські церкви. Дві більші групи — це Об'єднання Українських Євангельсько-Баптистських Церков, на чолі з пастором О. Гарбузоком та Євангельське Об'єднання в Північній Америці.

Російська Православна Греко-Католицька Церква в Америці має свої парафії, передовсім, у Пенсильванії. Вони охоплюють нащадків емігрантів, зі західних українських земель, та послуговуються, здебільша, англійською мовою.

Серед українських віровизнань треба згадати також визнавців Рунвіри (Рідна Українська Віра — це спроба відродити поганські вірування наших предків, дохристиянського періоду). Цей релігійний рух захопив певні кола нашого громадянства (часто молоді), так що по багатьох українських осередках створилися Божниці Рунвіри. Очолює цей рух Великий Учитель — Лев Орлигора (Силенко). Рунвісти мають свої видання та їх поширюють. Значення цього релігійного руху — ще тяжко оцінити.

Преса, радіо та публікації

Появляється 82 періодичні видання. Видавані Українським Народним Союзом та широко розповсюдженими є щоденник "Свобода", тижневик "Ukrainian Weekly" та діточий місячник "Веселка" (Адреса: 30 Montgomery St., Jersey City, N.J. 07302). Католицький щоденник "Америка" включає одно число в тиждень по англійськи (817 N. Franklin St., Philadelphia, Pa. 19123). Український Робітничий Союз видає тижневик "Народня Воля" та розкішно ілюстрований місячник "Forum" (440 Wyoming Ave., Scranton, Pa. 18501). Virізнюються також жіночий журнал "Наше Життя", гумористичний "Лис Микита" та ілюстрований "Екран".

Видавані книжки та памфлети призначені не тільки для українців, але й для чужинного світу. Великим здобутком є наявність ряду книжок з українознавства, що їх видали американські комерційні та університетські видавництва.

Цінними являються такі бібліографічні журнали: місячник "Біблос", кварталник "Українська Книга", та англomовний піврічник, видаваний Гарвардом, "Recenzija".

В додатку до трьох десятків льокальних радієвих програм та доривочних телевізійних програм, українською мовою — на весь світ — передають "Радіо Свобода" (тепер лише 1 год. тижнево) та "Голос Америки" (на хвилях 19 - 25 - 41), передачі ведуться щоденно; 3 рази на день, по 1-й годині.

Голова Спілки Українських журналістів — Ольга Кузьмович.

Література та мистецтво

Українські письменники та мистці, хоча є з природи індивідуалістами, всетаки об'єднуються в кількох товариствах.

Об'єднання Українських Письменників в еміграції — "Слово" — це міжкраєве товариство, з осідком у ЗСА. Начисляє понад 150 членів, голова — Остап Гарнавський. Між членами, зі ЗСА є Василь Барка, Докія Гуменна, Святослав Гординський, Галина Журба, Роман Заводович, Юрій Шерех та багато інших; між ними, Богдан Бойчук, Богдан Рубчак та Юрій Гарнавський друкуються також по англійськи. Відомою є Марія Галун Блок, яка вводить українську тематику в англомовну літературу для молоді.

Літературний фонд ім. І. Франка в Чикаго переводить щорічно конкурс на твори та нагороджує кращі твори.

Об'єднання Мистців в Америці видає журнал "Нотатки з Мистецтва". Є ряд відомих образотворчих мистців, які виставляються в нашій громаді та на ширшому форумі. В Америці жив і творив світової слави скульптор — Олександр Архипенко, між іншим, автор погруддя Шевченка на Союзівці. В американських колах здобули собі ім'я: графік Яків Гніздовський та ілюстратор Ярослава Сурмач — Мілс.

Пермаментні українські музеї є в Нью Йорку, Стемфорді, Клівленді та Філядельфії. В Нью Йорку міститься репрезентативний культурний центр — Український Інститут Америки, що його уфундувала філантроп-винахідник, В. Джус.

Окремо треба вирізнити культивування театрального та музичного мистецтва по багатьох наших громадах. Об'єднання Мистців Української Сцени приносить нашому поселенню декілька програм річно, а також опікується молодечими студіями в Нью Йорку та Філядельфії. Український Музичний Інститут має відділи в декількох містах де провадиться навчання музики (кількість студентів доходила до 700).

Між мистецькими одиницями слід відмітити Капелю Бандуристів ім. Т.Г. Шевченка під керівництвом Григорія Китастого. Капеля також награв плити та опікується вишколом молодих бандуристів.

Мистецька самодіяльність має довгу традицію у ЗСА. В багатьох скупченнях процвітають хори, танцювальні ансамблі, та розвагові оркестри. Вже між світовими війнами розгорнулась того роду самодіяльність під керівництвом таких знаменитих ентузіастів як: В. Авраменко (унікальний архів Авременка — в Нью Йорку), та А. Рудницький. Наші танцювальні ансамблі часто вибираються на міжнародних фестивалях та парадах. Останніми роками великого успіху досягнули такі щорічні українські фестивалі: в Гарден Стейт Артс Сентер стейту Нью Джерзі, в червні; в Робин Гуд Дел, Філядельфія, в серпні; в Менор Капедж, Філядельфія, у вересні; та вуличний фестиваль в українській дільниці Нью Йорку — на весні.

Наука

Науковці об'єднуються в декількох товариствах НТШ — Наукове Товариство ім. Шевченка в ЗСА (Shevchenko Scientific Society, Inc. 302 - 304 West 13th Street New York, N. Y. 10014) — згуртовує 370 членів. Голова — д-р Ярослав Падох. НТШ має свої приміщення в Нью Йорку; видає періодично "Записки" та монографії, організує конференції і т.п.

УВАН — Українська Вільна Академія Наук міститься в Нью Йорку, та є очолювана проф. Олександром Оглоблином. Видає періодично "Аннали", літературні твори та українознавчі монографії. Також, систематично, влаштовує конференції й доповіді.

UCI — Український Соціологічний Інститут (в Нью Йорку) — Голова Наукової Ради — проф. В. Ісаїв; сконцентрував свою діяльність на дослідженні українських поселень у світі. Видав кілька наукових праць з цієї ділянки та відбув кілька конференцій, останні — разом з Гарвардом (УНІГУ).

Участь українців в академічній ділянці відзеркалюється, в зрості Української Асоціації Університетських Професорів, яка тепер має 205 членів. Доцільно відмітити вклад українців і в ділянки слов'янознавства та соєтознавства. Приблизно, 180 науковців - українців, на університетах та дослідчих інститутах, присвячують бодай частину своїх зусиль тим ділянкам. Протягом останнього чверть століття, ці науковці старались увести українську тематику в докторські тези, публікації та міжнародні конференції.

Український Науковий Інститут Гарвардського Університету (УНІГУ), разом із трьома перманентними професурами, вже протягом кількох років, виказують далекийдучий вплив на оприділення місця українознавства — на Заході. УНІГУ ініціює престижіві конференції та публікації. На Гарвардські українознавчі курси учасяє ряд студентів та аспірантів, а акредитовані літні курси притягають понад 130 студентів, з багатьох інших університетів. У цілому ЗСА, ведеться 40 акредитованих українознавчих курсів, на 28-ох університетах.

Як приклади науковців світової слави можна назвати таких: В. Петришин — математик, А. Смакула винахідник в оптиці, Б. З. Гординський — експерт медицини — космічних полетів, О. Прицак — тюрколог та історик, Ю. Шевельов — лінгвіст-славист, та Ю. Шевченко — візантолог.

Слід відмітити ще наукові журнали "Harvard Ukrainian Studies" та "Український Історик", та інформативно-політичний журнал "Ukrainian Quarterly" (орган Українського Конгресового Комітету).

Український Католицький Університет, що є утримуваний фундацією св. Софії, та має свій центр в Римі — розгортає свою програму в осідках — філіях, у Філядельфії, Вашингтоні, та Шікаго.

Громадські установи

Координуючою та репрезентативною установою українців у ЗСА є Український Конгресовий Комітет Америки. УККА об'єднує 60 центральних організацій та їхні низовні клітини в числі 750. Конгрес делегатів відбувається що 4 роки, та вибирає керівні органи. В 1976 р., президентом УККА перевибрано проф. Лева Добрянського; на пості ексекютивного віцепрезидента чергуються Й. Лисогір, І. Олексин та І. Білинський. Канцелярія УККА міститься в Нью Йорку (UCCA 203 Second Ave., New York, N. Y. 10003) У 1977 р., у Вашингтоні відкрито Інформативне Бюро (Ukrainian National Information Service, Room 1241, National Press Bldg., 14th and Streets, N.W., Washington, D.C. 20045).

Громадську діяльність в окремих місцевостях координують 72 відділи УККА. Діяльність УККА є фінансована пожертвами на Український Народний Фонд, який виносив \$131,000 у 1975 р.

Тривку фінансово - господарську базу поселення творять братські та заповогові організації (Див. Таблиця V), що охоплюють приблизно 150,000 членів та мають понад \$ 60 мільйонів капіталу. На 1978 рік, 4 позичкові асоціації та 24 кредитові юнії посідали разом понад \$ 250 мільйонів капіталу.

Між жіночими товариствами, багаточисельними є Союз Українок Америки (83 відділи; 3,700 членів) та "Об'єднання Жінок Оборони Чотирьох Свобід України". Діють також Жіноча Допомогова Організація та Золотий Хрест.

При УККА діє Шкільна Рада, яка планує та координує українознавче навчання, в цілоденних та суботніх школах.

Між молодіжними організаціями передове місце займають: Пласт, Спілка Української Молоді Америки (СУМА), та Об'єднання Демократичної Української Молоді (ОДУМ). Ці організації проводять систематичну діяльність по відділах та переводять табори, з'їзди й вишколи членів. Молодь старшого віку згуртована також в товариствах: Ліга Української Молоді Північної Америки та Молоді Українські Націоналісти.

Студентські клуби по університетах та студентські громади в більших скупченнях об'єднуються в Союзі Українських Студентських Товариств Америки. СУСТА заініціював та активно підтримує розвиток українознавчих Катедр та Інституту на Гарвардському Університеті. Діють, також, два товариства ідеологічного напрямку, а саме, Об'єднання Українських Академічних Товариств Національного Солідаризму "Зарево" й Товариство Української Студіюючої Молоді ім. Міхновського.

В рамках УККА об'єднуються десять політично-ідеологічних організацій, між якими ООЧСУ та ОДВУ мають ряд відділів у багатьох містах. Діє також 12 професійних товариств, з яких інженерське та лікарське є багаточисельні та видають свої

Таблиця V. Членство в братських та заповогових асоціаціях

Назва асоціації	Дата стат.	Чисельність
1. Український Народний Союз — (Ukrainian National Assoc.)	1978	87,300
2. Союз Українців Католиків "Провидіння" — (Providence Assoc. of Ukrainian Catholics)	1978	18,995
3. Український Робітничий Союз — (Ukrainian Workingmen's Assoc.)	1978	24,206
4. Українська Народна Поміч — (Ukrainian National Aid)	1970	76900
5. Заповоговий Союз Ам. Українців — (Ukr. American Fraternal Union)*	1974	18,000
6. Організація Українців Америки "Самопоміч" — (Selfreliance "Assoc. of American Ukrainians)**	1975	35,500
7. Інших 8 щадничих кредитівок	1975	7,000

* ЗСАУ це братська асоціація Ліги Американських Українців, що на числяла 45,720 членів у 1946 р. Ця радянофільська організація видає тижневик "Українські вісті" та місячник "The Ukrainian American." Подана цифра в таблиці є опублікована в Ювілейному Альманаху, 1974 (видання ЛАУ), але відноситься до 1952 р.

** ОУА "Самопоміч" спонзує кредитову кооперативу "Самопоміч", яка мала 16 відділів та \$ 91 мільйонів капіталу на 1976 р.

професійні журнали, як вже було вказано. Існує аж 7 ветеранських організацій. Поза рамками УККА, стоїть опозиційна Асоціація Українців Америки, яка домагається улпшення його політичної структури та діяльності.

Взагальному, організаційне життя поселення в ЗСА — багатогранне, але й децентралізоване та розпорошене. Отож, тісніша співпраця, а то й федерування, між подібними організаціями стали конечністю. Наприклад, було б доцільно координувати діяльність харитативних товариств зі З'єдиненим Українсько-Американським Допомоговим Комітетом, який користає з певних привілеїв від уряду, має світові контакти а також має статус добровільної доповогової організації при ЮНЕСКО. Врешті, треба мати на увазі, що в більшості наших товариств та інституцій, поглиблюється проблема відмолодження членства та проводів.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Балабан, В. і Гірка, Б., **Українці в Техасі: Матеріяли до історії** (Гюстон, 1976).
2. Бачинський, Ю., **Українська імміграція в З'єдинених Державах Америки** (Львів, 1914).
3. Біда, М., "Господарський розвиток українців у США", **Український Історик**, ч. 1 - 2, 1977.
4. Bratush, James, **A Historical Documentary of the Ukrainian Community of Rochester, New York** (Rochester, Christopher Press, 1973).
5. Wichorek, M. and M., **Ukrainians in Detroit** (Detroit 1955; 2nd ed 1968).
6. Wolowyna, O., ed., **Demographic and Socioeconomic Characteristics of Persons with Ukrainian Mother Tongue in the United States** (Proceedings of a symposium at the Harvard Ukrainian Institute, 1977: readied for publication).
7. Halich, W., **Ukrainians in the United States** (University of Chicago Press, 1937).
8. Голіят, Р.С., "Історія української преси в Америці", **Альманах Українського Народного Союзу**, 1978, ст. 82 - 101.
9. Dragan, A., **Ukrainian National Association; Its Past Present 1894 - 1964** (Jersey City, 1964).
10. Дуда, Г., "Оцінка системи Рідних Шкіл", у В.В. Ісаїв, ред., **Українці в Американському та Канадському Суспільствах: Соціологічний Збірник** (Укр. Науковий Інститут Гарвардського Університету та Укр. Соціологічний Інститут, 1976).
11. Isajiw, W.W., ed., **Ukrainian in American and Canadian Society: Contribution to the Sociology of Ethnic Groups** (Harvard Ukrainian Research Institut and Ukrainian Center for Social Research, 1976).
12. Kuropas, M. B., **The Ukrainians in America** (Minneapolis, Lerner Publications, 1972).
13. Markus, V., "Ukrainians Abroad: In the United States", in **Ukraine, A Concise Encyclopaedia** (Toronto University Press, 1963), vol. II, pp 1100 - 151.
14. Lushnycky, A., ed., **Ukrainians In Pennsylvania: A Contribution to the Growth of the Commonwealth** (Philadelphia, 1976)
15. Настівський, М., **Українська імміграція в Сполучених Державах** (Нью Йорк, Видання Українських Робітничих Організацій, 1934).
16. Pekar, A., "Historical Background of the Carpatho-Ruthenians in America," **Ukrainskyi Istoryk**, No. 4, 1976 and 1 - 2, 1977.
17. Procko, B.P. **Ukrainians in North America**. (Philadelphia, the Balch Institute, 1974, pp. 4).
18. Sokolishin, A., **Golden Jubilee Book of Ukrainian Public Life In New York, 1905 - 1955** (New York, 1956).
19. Стахів, М., **Минуле і майбутнє української імміграції в ЗДА** (Скрентон, 1950).
20. Цибрівський, Р.А. та Тесля, І., **Українці в ЗСА й Канаді ідентифіковані переписами населення** (Український Соціологічний Інститут, 1975).
21. Cybriwsky, R.A., "Ukrainians in the U.S.: A Summary of 1970 U.S. Census Data," in W. Isajiw, **op. cit.**

22 Chyz, Y.J., "The Ukrainian Immigrants in the United States," in **Almanac of the Ukrainian Workingmen's Association for 1940.**

23. Shtogryn, D.M., ed., **Ukrainians in North America** (Champaign, Ill . 1975).

24 **Ukrainians in America** (An illustrated pamphlet by Ukrainian Congress Committee of America, 1976 and 1978)

Володимир Бандера
Темпел Університет
Філадельфія, ЗСА

АМЕРИКА
ПІВДЕННА

УКРАЇНЦІ В АРГЕНТИНІ!

КРАЇНА Й УСТРІЙ

Назва, географічне положення, простір і населення

Аргентина (Republica Argentina) — країна Південної Америки, положена між 21.46° і 53.3° південної широти та 53.38° і 73.29° західної довготи. Величиною простору вона займає сьоме місце в світі, після СРСР, Канади, Китаю, ЗСА, Бразилії й Австралії.

Населення країни в порівнянні з ЗСА та Україною (УРСР)

1	Аргентина	ЗСА	Україна (УРСР)
2	2,766.9 (1,072.2)	9,363. (3,615.)	603.7 (233)
3	23,362.	203,235.	47,126.
4	8 (22)	22 (58)	78 (202)
5	IX. 1970	IV. 1970	I. 1970

Значення порядкових цифр: 1 — країна в її кордонах з 1970 р. 2. — простір країни в тисячах кв. кілометрів (в тисячах кв. миль); 3. — населення за станом, як під 5, в тисячах осіб; 4. — густота населення: кількість осіб на кв. кілометр (на кв. милью); 5. — місяць і рік перепису населення.

Устрій держави

За конституцією з 1853 р. Аргентина — це федеральна республіка, зложена з одного федерального дистрикту (столиця Буенос-Айрес) і 22-х провінцій та одної федеральної території. По 10-літньому пануванню, військовий уряд перевів у 1973 р. вільні вибори, в наслідок яких прийшла до влади коаліція FREJULI, очолювана партією Justicialista (пероністи). Від вересня 1973 р. президентом був ген. Juan D. Peron. По його смерті (в липні 1974 р., владу перебрав його дружина, як віцепрезидент, Maria Estela Martinez de Peron. Головніші політичні партії: при владі — коаліція FREJULI зложена з: Justicialista, M. I. D. (Movimiento de Integracion y Desarrollo), P. Conservador, Cristiano Revolucion та інші; в опозиції — U.C.R. (Union Civica Radical), P. Federal, Alianza Popular, P. Socialista Trab. etc. Владу виконує президент із кабінетом, зложеним із семи міністерств. Законодавча влада в руках

конгресу, зложеного з палати сенаторів та депутатів, — а справедливість у руках найвищого суду. Провінції мають свої власні конституції, конгреси, уряди й поліцію; але федеральний уряд має право, у випадку потреби, інтервенювати в провінціях та назначувати власного губернатора.

Віровизнання

Понад 90% населення — римо-католики. Католицька церква визнана, як державна і її взаємини з державою регульовані на підставі конкордату. Президентом держави може бути тільки католик.

Урядова мова

Кастилійська (еспанська).

Грошова одиниця

Аргентинське пезо (peso argentino); (При кінці 1974 р. 1 ам. дол. дорівнював 9,98 пезів, по офіційній ціні, а на т.зв. "паралельному ринку" платилося 20.0 до 23.0 пезів).

Провінції Аргентини

1. Федеральний дистрикт — столиця Буенос-Айрес (2,972.5); 2. Пров. Буенос Айрес (8,774.5); 3. Катамарка (172.3); 4. Кордоба (2,060.1); 5. Коррієнтес (564.1); 6. Чако (566.6); 7. Чубут (189.9); 8. Ентре Ріос (811.7); 9. Формоза (234.1); 10. Хухуй (302.4); 11. Ля-Пампа (172.0); 12. Ля-Ріоха (136.2); 13. Мендоза (973.1); 14. Місіонес (443.0); 15. Невкен (154.6); 16. Ріо-Негро (262.6); 17. Сальта (509.8); 18. Сан-Хуан (384.3); 19. Сан-Люїс (183.5); 20. Санта-Круз (84.5); 21. Санта-Фе (2,135.6); 22. Сант'яго-дель-Естеро (495.4); 23. Тукуман (766.0) і 24. Федеральна територія Тієрра-дель-Фуєго (9.9).

Заввага: числа в дужках означають кількість населення, кожної провінції, в тисячах осіб.

Головні міста

Буенос-Айрес — столиця — з околицями (8,352.9), Кордоба (801.8), Розаріо (697.1), Мендоза (470.9), Ля-Плята (400.0), Сан-Мігуель-де-Тукман (305.7), Мар-дель-Плята (298.0), Санта-Фе (251.9), Сальта (176.1), Багія-Блянка (161.7), Коррієнтес (131.4), Парана (127.6), Ресістенція (117.8), Сан-Хуан (112.4) та Сант'яго-дель-Естеро (103.2).

Заввага: числа в дужках означають кількість населення, кожного міста, в тисячах осіб.

Народне господарство

Країна, до недавня, переважно, хліборобського характеру, перейшла, за останніх 20 років, поважні зміни своєї господарської структури, перетворюючись помалу в країну індустріалізовану. Це ясно виходить із порівняння структури народного доходу в рр. 1938 і 1970:

	роки	1938	1970
		%	%
хліборобство, скотарство, риболовство й лісове господарство		24	16
гірництво		1	1
індустрія		16	31
конструкція		3	3
послуги й торгівля		56	49
	разом	100	100

У сільському господарстві, найважливіше — скотарство; річно продається коло 4 міль. рогатої худоби, стільки ж овець та близько 1 міль. свиней. Крім того, збирають коло 8 міль. тон пшениці, стільки ж кукурудзи. Вирощують: риж, овес, ячмінь, жито, льон, бавовну, цукрову тростину, тощо. З індустрії найважливіші: автомобільно-тракторна та легка індустрія, предметів домашнього вжитку.

ПОСЕЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ

Розміщення

Українці живуть майже по всіх провінціях Аргентини. Одначе, більші їх скупчення знаходяться в таких провінціях: (числа населення в тисячах осіб).

Провінція	українці		всього населення	% укр. по пров.
	тисячі	%		
Столиця й провінція Буенос-Айрес	99.0	45	11,747.0	.84
Пров. Місіонес	55.0	25	443.0	12.45
Пров. Сако	30.0	14	566.6	5.30
Пров. Мендоза	7.0	3	973.1	.72
Пров. Формоза	4.0	2	234.1	1.66
Пров. Кордоба	3.0	1	2,080.1	.15
Пров. Ріо-Негро	3.0	1	262.6	1.14

Пров. Корієнтес	2.0	1	564.0	.35
Пров. Санта-Фе	2.0	1	2,135.0	.09
Пров. Чубут	1.0	1	189.9	.53
Інші	14.0	6	4,188.3	.33
Разом	220	100	23,364.4	.94% від всього насел.

Заввага: число українців, що включає також аргентинців українського походження — приблизне, з огляду на брак докладних статистичних даних.

Клімат околиць, де живуть українці

З огляду на те, що поселення українців розкинені по майже всій Аргентині, кліматичні умовини місць їхнього поселення різняться дуже між собою: від майже субтропічного клімату Місіонес — до холодного, зі сніговими опадами, Большону у пров. Ріо-Негро. Рівнож, існує різниця й у висоті понад поземом моря, й у кількості опадів, як на це вказує нижня табеля.

Місцевість	а	б	в	г	г	д
Буенос-Айрес	20	16.0	23.2	9.6	923.5	34.51'
Посадас, Місіонес	130	21.1	26.2	15.7	1584.3	27°22'
Пр. Р. С. Пеня, Чако	52	21.1	27.1	15.1	901.7	27°27'
Мендоза	757	16.0	24.5	7.3	459.0	32°54'
Формоза	110	21.1	26.5	15.5	1067.0	27°23'
Кордоба	387	18.9	25.8	12.1	763.8	31°21'
Ріо-Негро	790	7.9	14.1	2.3	1061.0	41°08'
Коррієнтес	51	21.1	27.1	15.1	1186.0	27°27'
Санта-Фе	25	16.8	23.8	9.9	967.4	32°57'
Ель-Гожо, Чубут	790	7.9	14.1	2.3	1061.0	41°08'

Значення букв: а) висота клім. станції в м. понад поземом моря; (б-г) середня темпер. в ступенях Цельсія: б) року, в) січня, г) липня, г) річна сума опадів у мм, д) географічна широта (від рівника).

Зайняття. Участь в житті країни

Приблизно половина українських поселенців, чи їх нащадків, зайняті в сільському господарстві. Це становить поважний відсоток, у порівнянні до загалу населення, де сільське населення становить 16%. Сільським господарством займаються, переважно, наші земляки, осілі в пров. Місіонес, Чако, Формоза, Мендоза й Ріо-Негро. Господарства їхні звичайно невеликі, від 20

до 50 га землі; майже виключно родинного характеру, — себто працюють, переважно, члени родини, не послуговуючись наймаючою працею. На протязі останнього десятиріччя — помітний перехід з екстензивної до інтензивної форми господарства, що проявляється в, чимраз більшому, вжитку сільськогосподарських машин, штучних добрив і т.п. Назагал, господарства — монокультурні, або майже монокультурні. Залежно від місця поселення, управляють: чай, тютюн, жерба-мате (ілекс парагваєнсіс), кукурудзу, мандіоку, сою, цитринові дерева — в Місіонес; бавовну — в Чако; виноград — у Мендозі; овочеві дерева — в Ріо-Негро і т.п.

Індустріалізація й збут продуктів рільництва, в значній мірі, проводиться через посередників, звичайно, неукраїнського походження, які часто закуповують продукти, ще при посіві, чи на весні. Останніми часами посилюється кооперативний рух, що займається збутом продукції, він оснований, радше, на льокальній базі, ніж на національній. Як національно-українські, існують тільки кредитові кооперативи, які допомагають нашим рільникам фінансово. Назагал, рільники Місіонес, Чако й Формози живуть заможніше, як ті, що поселились у Мендозі, чи Ріо-Негро. Тісніша співпраця між поодинокими українськими поселеннями трудна, — через велику віддаль між ними, та через досить малу національну свідомість, головню, серед молодого покоління.

Із поселенців, котрі незатруднені у сільському господарстві, найчисленнішими є індустріальні робітники; відтак, незалежні ремісники, купці й промисловці і, врешті, урядовці та професіоналісти. Звичайно, ці поселенці живуть по містах. Найбільше її — у Буенос-Айресь й околицях та в Ля-Платі з околицями. Індустріальні робітники — це, переважно, високо-кваліфіковані спеціалісти, зайняті у всіх ділянках індустрії. З ділянок незалежних підприємств, найчастіше, подибуються: верстати направи авт та інші, подібні; механічно-металургічні заведення; виробництво та продаж меблів, будівельні підприємства; ткацькі верстати; заведення "прання й чищення одяжі"; крамниці розпродажу харчових продуктів: м'ясарні, текстильні крамниці, тощо. Швидким темпом зростає також число професіоналістів, українського походження. Досі вдалося зареєструвати їх коло 150 осіб, з чого на різні професії припадають такі відсотки: архітекти й інженери — 33%, лікарі й дентисти — 32%, фармакологи й хеміки — 10%, правники, економісти, соціологи, філологи і т.п. — 25%.

ПЛЕКАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Історія поселення

Існують неперевірені дані, що на терені Аргентини перебували особи українського походження, ще на початках 19 століття, як наємні вояки, чи шукачі пригод. Але, конкретно, існують записані дані, про перших дванадцять українських родин, що прибули з Галичини й поселилися, в околиці місцевості Апостолес, у пров. Місіонес. Прізвища деяких голов родин, цих перших наших поселенців слідуючі: Ілля Дутка, Тома Мусій, Михайло Опаханий, Теодор Письменний, Тома Винник, Микола Влізлий. Походили всі вони з Товмаччини. Разом з ними приїхало також шість родин польських й одна мішана: українсько-італійська. З порту Буенос-Айрес виїхали, при кінці місяця липня, й прибули на місце, 27 серпня 1897 року. В той час губернатором Місіонес був др. Хуан Лянуссе.

Слідом за першими поселенцями пішли інші. Наплив емігрантів — українців до Аргентини тривав приблизно 50 років: від 1897 р. до 1950 р., з деякими перервами та з різною інтенсивністю. Ввесь час іміграції можна поділити на три періоди: 1-ий — від 1897 р. до 1914 р., найбільше в 1901/1903 рр.; 2-ий — від 1922 р. до 1939 р., найбільше в 1925/1930 рр. і 3-ий — від 1946 р. до 1950 р., найбільше у 1948/49 рр.

Крім напливу, еміграції до Аргентини, заіснував, також, час масового виїзду — в роках 1954 до 1965, коли виїхало майже 8 тисяч поселенців, з чого коло 5 тисяч до УРСР, а решта, головним чином, до Америки (ЗСА) й Канади.

Перші поселенці — це були, майже виключно, емігранти-заробітчани, які ліквідували, у рідному краю, все своє невелике добро, й ішли в світ, — шукати кращої долі. На нові місця поселення, приїзджали цілими родинами: з власним господарським реманентом, часто навіть з насіння на посів. Не знаючи мови, поселяючись, як правило, на цілиних землях, — в іншому кліматі; приходилось їм, на початку, дуже бідувати. Тільки незначна частина поселилась поблизу індустріальних центрів, і то, по змозі, більшими групами.

Поселенці другого й третього періоду були більш зрізничковані. Складались — із економічної й політичної еміграції; крім селян, поважний відсоток становили також ремісники та інтелігенція. Чимало з них, були це особи самітні, які приїзджали з надією заробити гроші й вернутись у рідний край; або ж з наміром, перечекавши політичну ситуацію й також повернутись. Ці останні звичайно поселялись по містах, де легше було з заробітком, та й ближче було слідкувати за подіями в світі.

На протязі останніх десяти років, появилась нова еміграція українців до Аргентини, з Парагваю та, частинно т. зв. "поворотці", себто ті, що у 50-тих роках були повернулись до СРСР і, розчаровані тамашньою системою, зуміли одержати дозвіл на поворот до Аргентини.

На сьогодні, більші скупчення українців та їх нащадків знаходяться в таких місцевостях: пр. Буенос-Айрес — Буенос-Айрес з околицями (Gran Buenos Aires), Ля-Плата (La Plata), Беріссо (Berisso), Вероніка (Veronica); пр. Місіонес — Апостолес (Apostoles), Азара (Azara), Посадас (Posadas), Трес Калонес (Tres Capones), Сан-Хав'єр (San Javier), Алем (Alem), Кампо Вієра (Campo Viera), Хардін Амеріка (Jardín America), Обера (Obera), Пікада Галіціяна (Picada Galiziana); пр. Чако — Сан-Бернардо, (San Bernardo), Саенз-Пеня (Saenz Pena), Ляс-Бреяс (Las Brenas), Ля-Тігре (La Tigre), Віжа Ангеля (Villa Angela); по Формоза — Ель-Кольорадо (El Colorado); пр. Мендоза — Бовен (Boven), Ля-Ескандінава (La Escandinava), Марзоліна (Marzolina); пр. Піо-Негро — Ель-Больсон (El Bolson). А менші групи розсіпані по цій країні.

Релігійне життя. Церкви

Українська Католицька Церква.

На підставі папської булли з 9-2-68 та декрету аргентинського уряду ч. 92, М 8, Українська Католицька Церква оформлена в виді екзархату й очолена єпископом Андрієм Сапеляком, дотогочасним апостольським візитатором (Mons. Andres Sapelak, Ramon Falcon 3960, Buenos Aires, Argentina). Всіх українців-католиків є коло 110 тис., себто 50% усіх поселенців. Існують дванадцять парафій: Буенос-Айрес, Саранді, Віжа Аделіна, Ляважоль, Лянус Оесте, Беріссо, (Б'с-А'с.); Посадас, Апостолес, Алем, Обера (Місіонес); Бовен (Мендоза); Саенз Пеня (Чако); та 43 церкви й каплиці. Обслуговують вірних 18 священників та коло 90 монахинь. При парафіях оформлені такі мирянські організації, як: Апостольства Молитви, Братство Св. Володимира, Марійські Дружини та інші, об'єднані в Українське Католицьке Об'єднання.

Монаші чини. Оо. Василіяни — головний осідок в Апостолес, Місіонес (P. Basilianos (OSBM), с. Taras Shevchenko 155, Apostoles, Misiones). Всіх — 10 священників. Завідують трьома парафіями (Апостолес, Обера й Беріссо) та провадять прилюдну початкову й середню школу в Апостолес. У Бунос-Айресі мають власну капличку й дім.

Оо. Салезіяни — Головний осідок у Буенос-Айресі. Всіх — чотири священники, з них один єпископ-Андрій Сапеляк. Завідують

двома парафіями: катедральною в Б'с-Айресі та в Алем, Місіонес. При катедрі провадять зав'язок малої семінарії.

Сестри Василіянки — головний осідок в Беріссо, пров. Б'с.-Айрес (Herm; Basilianas, с. Ucraina 1733, Berisso, prov. Buenos Aires). Всіх — понад 70 сестер. Крім головного осідку, де провадять також прилюдну школу, мають власні доми у Буенос-Айресі. При парафії у Віжа Аделіна, — провадять дитячий садок. При парафії в Апостолес-провадять прилюдну школу для дівчат. В Посадас — мають прилюдну школу для дівчат. У Бовен — ведуть парафіяльну школу. В Алем, — крім того, ведуть катехизацію дітей, так у власних осідках, як також, виїздячи на колонії — та вчать в українських суботніх, чи недільних школах.

Сестри Служебниці Непорочної Диви — головний осідок у Ляважоль (Congregación de las Siervas de la Virgen Inm Ucraina 50, Llavallol, pr. Buenos-Aires). Всіх — коло 10 сестер. Крім осідку у Ляважоль, мають ще свої осідки при катедральній парафії в Буенос-Айресі, у Саенз Пеня, Чако та у Місіонес. У Ляважолі сестри ведуть прилюдний дитячий садок, а при всіх їхніх осідках існують центри катехизації дітей. Подібно, як і сс. Василієнки сс. Служебниці виїздяють підчас вакацій на колонії, для катехизації дітей, де також вчать української мови, Вони також вчать дітей в українських парафіяльних Рідних Школах, на протязі року.

Інститут "Катахиток Серця Ісусового" — властиво, світська установа, з осідком в Обері, Місіонес; там ведуть школу-пенсіонат та катехизаційний центр.

Так чин оо. Василіян як і сс. Василієнок, діють в Аргентині вже від давніх років. На ширшу скалю, почали вони свою працю разом, із приїздом останньої повоєнної еміграції. Чин сс. Служебниць та інститут Катахиток походять з Бразилії і складаються майже тільки з українок, народжених у Бразилії. В Аргентині-працюють коло 10 років.

Найбільшого розмаху набрало церковне життя, від часу приїзду єпископа та створення екзархату. Завдяки праці єпископа, — створено нові релігійні осередки, віднайдено деякі групи наших поселенців, що жили без жадного контакту з рештою нашої спільноти. При екзархаті, в Буенос-Айресі, існує Філія Українського Католицького Університету св. Климентія, середньошкільні курси українознавства — "Українська Гімназія", "Рідна Школа" та дитячий садок, де вчать раз у тиждень — суботами; пенсіонат для середньошкільної молоді та для молоді університетської, з провінцій, — щоб уможливити їм студії на університетах міста Буенос-Айресу.

Проповіді й урядування в Церкві ведеться в українській мові. Свята обходять за новим стилем (Григоріянським календарем).

Українська Автокефальна Православна Церква.

За юрисдикцією — належить до Бразилійського єпископату, котрий, у свою чергу, підчинений Митрополії в ЗСА. В Аргентині заряджує УАПЦ протопресв. о. Борис Арійчук, з осідком у Буенос Айреси (Iglesia Ucraina Ortodoxa Autocefalica, Suipacha 842, Buenos Aires), підчинений єпископатові в Бразилії. Всіх православних українців — коло 50 тисяч. Церква начисляє 7 парофій: Пров. Б'с.-А'с. — Буенос-Айрес, Віжа Караса, Беріссо; і в пров. Чако: Сан Бернардо, Ля-Тігра, Ля-Бреняс, Саенс Пеня та 8 церков. Обслуговують вірних п'ять священників та один діякон. При більшості парафій існують церковні братства св. Покрови. Проповіді й урядування в церкві — в українській мові. Святкують за Юліянським (старим) календарем.

Українська Євангелицька Церква.

Відносно недавно, бо тільки кілька років тому, як відділилася від загальної "слов'янської" євангелицької громади. Головний осідок в Обера - Місіонес. Там існує також євангелицький інститут та другий молитовний дім у Віжа Бажестер, коло Буенос-Айресу.

Крім вищезгаданих, поважна частина наших людей ходить до російських православних церков: емігрантських (при вул. Бразіль), чи залежних від московського патріярха. Частина — це релігійно-збайдужілі; а ще інші, підтримані комуністичною пропагандою, — явні атеїсти. Ці, три останні категорії, належать переважно до поселенців Буенос-Айресу та околиць.

Українська мова. Дім

Мовна асиміляція незначна тільки серед поселенців, зайнятих у сільському господарстві, та поселених більшими групами, напр.: Місіонес, чи Чако, де третє покоління володіє, доволі свobodно, українською мовою; звичайно, говором тої околиці, звідки походили емігранти: галицьким, чи волинським. По містечках, великих містах й індустріяльних поселеннях, значний відсоток нащадків наших поселенців українською мовою вже не володіє, або вживає всуміш українську й еспанську мови. В письмі, дуже малий відсоток володіє українською мовою, хіба ще уродженці України, або ті, що з малих літ ходили до українських Рідних Шкіл. Це останнє відноситься, так до поселених на колоніях, як і по містах, де живуть вони більшими громадами. Між поселенцями розпорощеними, котрі живуть самітньо, чи невеликими громадами, майже ніхто не вміє писати по-українськи, і мало хто вміє читати.

Мішані подружжя досить часті у міських поселеннях і, то навіть, у родинах наших громадських діячів, — серед молоді з високою освітою і з низькою. На колоніях мішані подружжя трапляються рідко. Як правило, мішані подружжя втрачають усякий контакт з українством.

Шкільництво

Наука на рівні початкової школи — обов'язкова, й тому неписьменної молоді немає. Багато молоді вчиться в середніх школах й університетах. Державні школи й університети безплатні.

В усіх державних і приватних школах зобов'язує викладова мова еспанська. В школах, котрі ведуть українські священики, чи монахині, навчають української мови та інших українознавчих предметів, але тільки на бажання учнів, чи їх родичів, як надпрограмові предмети.

Прогалину в навчанні українознавства виповняють: на рівні початкової школи — Рідні Школи, які існують при більшості наших товариств та парафій Буенос-Айресу, та деяких парафіях інших провінцій (Апостолес, Посадас); на середньошкільному рівні — Українська Гімназія, при катедральній парафії та Курс Українознавства при т-ві "Просвіта" в Буенос-Айресі; на університетському рівні — Філія Укр. Кат. Університету Св. Климента Папи в Буенос-Айресі. При Українській Центральній Репрезентації існує Педагогічна Громада, яка намагається координувати навчання в Рідних Школах. Наука, звичайно, проводиться в суботу, або в неділю, з дво- або три-годинним навчанням. Виняток становить тільки Р. Школа, при Укр. Католицькій Катедрі, де навчання початкове та дитячий садок тривають від год. 10-ої ранку до 17-ої по полудні, включно з обідом для дітей. Останніми роками, в Р. Школах, чимраз більше, вживають підручників п-і Дейко, хоч також вживається інших.

Преса, видання

Регулярно появляються два тижневики: "Українське Слово" — орган Т-ва. Просвіта, начальний редактор — Григорій Голіян ("La Palabra Ucraina", Soler 0539, Buenos Aires); і "Наш Клич" — орган Т-ва. "Відродження", начальний редактор Маркіян Фесолович ("Nuestro Llamado", Maza 150, Buenos Aires). Виходить також ще три місячники: "Життя" релігійно-суспільний журнал, видають оо. Василіяни, начальний редактор о. др. Володимир Ковалик ("La Vida" Taras Shevchenko 155, Apostoles, Mis.); "Мітла" — журнал гумору й сатири, редактор Юліян Середяк ("La Escoba", Cas. de Correo 7, Suc. 7, Bs Aires), та еспаномовний, для зовнішньої інформації, "Resistencia y Liberación", AVN-Boletín de Noticias de los países oprimidos por el imperialismo moscovita-sovietice. Director E. Martínez Codo, (C. Correo 13, Suc. 1 (B), B. Aires) Неперіодично появляються: "Вісник" — Апостольського Екзархату для українських вірних в Аргентині, "Дзвін" — орган Братства св. Покрови при УАПЦ та "Євангельська Зірка" — орган євангеліків.

З видавництв, існує тільки "Видавництво Юліяна Середяка", котре, вже від довгих років, регулярно випускає книжки з ділянки белетристики, здебільша прози. Крім того, час до часу, видають

книжки: Український Інформативно-Видавничий Інститут, в еспанській мові для зовнішньої інформації, Т-ва Просвіта й Відродження та Філія Укр. Кат. Університету.

Література, мистецтво, наука

Поет Ігор Качуровський: твори — поезії "Над Світлим Джерелом", "Пісня про Білий Парус"; проза — "Шлях невідомого", "Залізний куркуль", "Дім над Кручею"; твір з віршознавства — "Строфіка" та інші. Численні переклади з еспанських поетів (Гарція Льорка. Альфонсіна Сторні) на українську мову. Зараз працює в Німеччині.

Григорій Голян — новеліст. Замітніший твір — "Між двома Світами".

Микола Шафовач — перші спроби власної поезії в еспанській та українській мовах, та переклади з української та еспанську мову. Молодий хлопець, коли працюватиме над собою, то може добитися поважних успіхів, бо прояви таланту в нього є.

Малярство: Борис Крюков (недавно помер) широко відомий і дуже плідний мистець. Одна з останніх його праць — величавий портрет Блаж. Йосифа Сліпого. Анна Сокіл, малярка - примітивістка (жанр "наївний"), широковідома серед аргентинської публіки, в якій її твори мають успіх. Бахор-пейзажист. Володимир Каплун, графік — тематика — переважно українська.

Музика: Скрипалі Альберт Лисий та родина Чумаченків — широко відомі, беруть участь у міжнародних фестивалях. Співак-соліст Олександр Хлебич. Диригенти хору: Василь Василик, Василь Максимів, Марія Данилів.

Науковці: др. Богдан Галайчук, знавець міжнародного права, звичайний професор Арг. Католицького Університету та Унів. Бельграно, директор дослідного інституту при Унів. Бельграно, директор Інституту Советознавства, співпрацівник різних міжнародних журналів та автор понад 30-ти праць у різних мовах, зі своєї спеціальності. Найважливіша з них це підручник міжнародного публічного права. Помер у липні 1974 р.

Др. Юрій Полянський (помер 19.VII. 1975 р.) — геолог, звичайний професор Університету Міста Буенос-Айрес. Автор численних наукових праць та розвідок зі своєї спеціальності, частина яких видана тут в еспанській мові.

Проф. Євген Онацький, автор українсько-італійського словника та Малої Української Енциклопедії. Крім того має друкованими інші праці, переважно з ділянки мемуаристики.

Єпископ Андрій Сапеляк, знавець канонічного права, дорадник Апостольської Столиці в справах Східних Церков. Автор численних праць історичного та релігійно-церковного характеру.

Найважливіші: "Українська Церква на II Ватиканському Соборі" та "о. Степан Вапрович, місіонар-ісповідник".

Крім названих, працюють у державних і приватних університетах Аргентини, як звичайні або надзвичайні професори та асистенти: інж. Микола Лівша, арх. Юрій Шультмінський, інж. Іриней Балук, ліц. Михайло Василик, інж. Леонід Голоцван, Оксана Гнатишин, ліц. Любомир Хомишин, ліц. Ірина Петришин, Іриней Липинський та у Філії Укр. Кат. Університету — мгр. Іван Романюк і Л. Тауридзька.

Звичаї й мистецька самодіяльність

Старо-крайові звичаї: весільні, храмові, різдвяні, великодні, а частинно навіть і побутові, збереглися у великій мірі тільки серед сільських поселенців, головню у провінції Місіонес. Серед міських поселенців, зберігся ще, частинно, різдвяний звичай-готувати кутю та колядувати, але тільки серед старшого покоління.

Мистецька самодіяльність, головню балетна й дещо хорова, розвивається успішно серед поселенців міста й околиць Буенос-Айресу, як також у провінції Місіонес, Чако й Мендоза; в цих останніх трьох провінціях, завдяки праці монаших чинів та під впливом відвідин танцювальних ансамблів з Б.-Айресу, які виїзять на гастролі, часто на запрошення аргентинців, по всіх містах Аргентини, а навіть до сусідніх країн. Плекається також штука різьбарства, вишивки та писанок. Досить часто влаштовують виставки народного мистецтва в центральних льокалях Буенос-Айресу та у провінційних містечках.

В Музеї Ляльок, коло міста Ля-Пляти, влаштовано вітрину з ляльками в народніх строях, різних околиць України. Серед членів Т-ва "Просвіта" плекається ще досить театральне мистецтво; самодіяльний гурток філії Авежанеди, до недавна ставив, більше ніж рік, з великим успіхом "Наталку Полтавку". Це товариство, як також і Т-во "Відродження" плекають хорове мистецтво. При філії, Т-ва "Просвіта" у Ляважоль, існує невелика капеля бандуристів.

Громадське й політичне життя

Все громадське й політичне життя наших поселенців в Аргентині, властиво, сконцентроване в місті Буенос-Айрес з околицями та ще в Ля-Пляти з околицями. Деякі товариства старались поширити свою діяльність і на інші місця поселення, але це, поза малими виїмками, не вдавалося. Сьогодні, тільки Т-во "Просвіта" має філії, поза Буенос-Айресом і Ля Плятою з околицями, ще в Сан-Бернардо, Чако та в Алем, Місіонес. Кооператива "Відродження" має філії в Обера, Місіонес і Сан-Бернардо, Чако. Українське Католицьке Об'єднання, як також Централь Братства св.Покрови об'єднують усі

парафіяльні братства й сестрицтва, але їх зв'язок з парафіями провінційними, радше, спорадичний.

Майже всі українські громадські установи об'єднані в Українській Центральній Репрезентації, що існує вже понад двадцять років. В періоді 1973 - 1975 рр. головою Управи УЦР був п. Василь Косюк, а головою Головної Ради п. Володимир Котульський. (Representación Central Ucrania en la Rep. Argentina, c. Soler 5039, Buenos Aires). На Х Конгресі Українців Арг., 4. XII. 1976 р., обрано гол. управи Володимира Котульського, а гол. Гол. Ради став Осип Галатю ("Укр. Слово" ч. 45 з 19. XII. 1977).

1. Т-во "Просвіта": централія й 16 філій (Asociación Cultural "Prosvita", Soler 5039, Bs. Aires). Існує вже 50 років. Видає тижневик "Українське Слово", веде Рідну Школу, добрий балет, капелю бандуристів, хор. Голова у 1974 р. п. Богдан Качор. В політичних поглядах схиляються в сторону ЗЧ-ОУН (Бандери). Голова Централі — Осип Галатю (1977).

2. Т-во "Відродження": централія й 4 філії. (Asociación Cultural "Renacimiento", Maza 150, Bs. Aires). Існує 35 років. Видає тижневик "Наш Клич", веде Рідну Школу й хор. Голова у 1974 р. п. Іван Карвацький. В політичних поглядах стоїть на позиціях ОУН (Мельника).

3. Українське Католицьке Об'єднання: централія 8 парафій. Співпрацює з церквою у веденні парафіяльних Рідних Шкіл та в інших ділянках. (Union Catolicos Ucrainos, Ramon Falcon 3960, Buenos Aires). Існує понад 20 років. Політично неутральне. Голова лиц Михайло Василік.

4. Братство св. Покрови при УАПЦ. Централія й 4 парафії. (Hermandad Patrocinio Sta. Virgen, c. Suipacha 842, Buenos Aires, Argentina). Існує понад 25 років. Видає неперіодичний журнал "Дзвін" та співпрацює з церквою. Політично неутральне. Голова о. прт. Борис Арійчук.

Установи що симпатизують з Т-вом "Просвітою":

5. Український Інформативно-Видавничий Інститут — існує понад 20 років. Завдання: інформувати еспаномовний світ про Україну. Голова — ред. Юліян Середяк. Адреса, як під ч. 1.

6. Спілка Української Молоді (СУМ) існує, з перервами, від 1950 р. Завдання: виховання молоді в українському й націоналістичному дусі Голова — п. Олександр Стрига. Адреса, Як під 1.

7. Об'єднання Жінок "Просвіти", існує кілька років; створене з колишніх жіночих секцій при "Просвіті". Голова — п-ні Галина Шафовал. Адреса, як під 1.

Товариство Української Студіюючої Молоді (ТУСМ). Об'єднує студентів і випускників університетів, існує коло 10 років. Голова — д-р Ярема Тауридзький. Адреса, як під 1.

9. Кредитова Кооператива "Фортуна", існує близько 20 років. Голова — п. Мирослав Самоверський. Адреса, як під 1.

10. "Веселка", відпочинкова оселя поза містом, існує коло 10 років. Голова — п. Борис Вітошинський. Адреса як під 1.

Установи, що симпатизують з Т-вом. "Відродження".

11. Організація Української Молоді (ОУМ), існує понад 10 років. Голова — Юрій Паславський. Адреса, як під 2.

12. Організація Українок "Відродження", існує кілька років. Голова — п-ні Галина Зінько. Адреса, як під 2.

13. "Калина", відпочинкова оселя поза містом, існує кілька років. Голова-Володимир Ольшанецький. Адреса, як під 2.

14. Кредитова Кооператива "Відродження", централь в Буенос-Айресі, філії у СанБернардо (Чако) і Обера (Місіонес), та мужі довір'я в Мендозі й Беріссо. Адреса: Maza 148, Buenos Aires Argentina. Голова — Володимир Дуб.

Установи, що стоять на позиціях У.Н. Ради:

15. Т-во. "Сприяння Урядові УНР", існує понад 15 років. Голова арх. Микола Сліпченко. Адреса "Simpatizantes de la UNR", Cordoba 966, Buenos Aires, Argentina.

16. Легіон ім. Симона Петлюри, існує понад 20 років. Об'єднує бувших вояків УВВ та інших військових формацій. Голова — Дмитро Кашка. Адреса, як під 15.

17. ДОБРУС, т-во бувших репресованих у СРСР, існує понад 20 років. Голова — Олексій Римський. Адреса, як під 15.

18. Кредитова Кооператива "Тризуб", існує понад 10 років. Голова — Іван Бойко. Адреса, як під 15.

Установи загально українські:

19. Організація молоді "Пласт", існує понад 25 років. Голова — Віктор Агрес. Адреса, як під 3.

20. Союз Аргентинсько-Українських Студентів, існує понад 20 років. Голова — Володимир Іваник. Адреса, як під 14.

21. Союз Українок, існує понад 20 років. Голова — інж. Катерина Мурашко. Адреса, як під 14.

22. Союз Українських Купців та Промисловців, існує коло 20 років. Голова — Осип Галатьо. Адреса, як під 1.

23. Український Клуб, існує понад 20 років. Голова — інж. Юрій Іванник. Адреса, як під 14.

24. СУВА — Союз Українських Ветеранів в Аргентині, існує понад 20 років. Голова — Богдан Яхно. Адреса, як під 14.

25. Братство Українських Січових Стрільців (УСС), існує понад 20 років. Голова — інж. Юліян Моссора. Адреса, як під 14.

26. Братство Дивізійників, існує понад 20 років. Голова — Степан Тауридзький. Адреса, як під 14.

27. Педагогічна Громада, об'єднує учителів Рідних Шкіл, існує коло 20 років. Голова — Текля Моссора. Адреса, як під 14.

28. Комітет Побудови Пам'ятника Тарасові Шевченкові, існує коло 6 років. Голова — др. Василь Іваницький. Адреса, як під 14.

29. Комітет за Патріярхат Укр. Кат. Церкви, існує кілька років. Голова — мгр. Антін Хлопецький. Адреса, як під 14.

30. Українське Т-во. "Сокіл", існує коло 30 років. Голова — П. Несторович. Адреса: с. Ucrania 871, CORDOBA, prov. de Cordoba, Argentina.

Установи котрі не входять у склад УЦР.

1. Т-во Аргентинсько-Українських Високошкільників (Asociacion de Graduados Universitarios Argentino-Ucranios, Av. Pueyrredon 468, Piso 3º Of. 4, Buenos Aires). Об'єднує абсолювентів різних університетів, так українського як і неукраїнського походження. Ужиткова мова еспанська. Існує понад 5 років. Голова — ліц. Олег Яхно.

2. Аргентинсько-Український Клуб в Апостолес. (Club Argentino — Ucraino, Apostoles, Misiones). Об'єднує нову верству інтелігенції, переважно нащадків давніх українських поселенців. Голова — Задорожний.

Установи прокомуністичної орієнтації.

Крім установ досі названих, існують також українські ліві установи, піддержувані советською амбасадом. Вони притягають у свій круг поважне число українців. Також чимало українців учащає до т.зв. "загально-слов'янських", себто російських товариств, які крім росіян, гуртують також українців та білорусів. Для цих людей видавалися газети "Наша Газета" (по-російськи) та "Знання" й "Рідний Край" по-українськи. Продовж довгих років, ці газети, як і товариства були поза законом. Зараз відновляють свою діяльність, хоч довгий час бездіяльності та "репатріаційний експеримент" значно послабили їхній вплив. Назвемо деякі з них:

1. Клуб "Александра С. Пушкіна" (Maturin 2368, Buenos Aires, Argentina). Існує, з перервами, від 1955 р.. Російський. Останній відомий голова — Іван Новосад.

2. Клуб "Володимира Маяковського" — (Rodríguez Pena 26, Bernal, рсіа. Bs.-Aires). Існує, з перервами, від 1952 р. Характер український. Останній відомий голова — Василь Мельничук.

3. Клуб "Віссаріон Белінській" (Falucho 135, San Martin, рсіа. Bs.Aires). Російсько-білоруський. Існує з перервами, від 1953 р. Останній відомий голова — Микола Ержина.

4. Т-во ім. "Миколи Островського" (Juramento 2650, Lanus, рг. Bs. Aires). Український. Існує від 1946 р. (з перервами). Останній відомий голова — Іван Білик.

5. Т-во ім. "Максіма Горького". Існує, з перервами, коло 30 років. Російський. Останній відомий голова — Григорій Глушук.

Зв'язки з українцями інших країн.

Зв'язки з Україною. В головній мірі через українську пресу Європи, ЗСА й Канади. Також через чужомовну пресу та радіо.

Платівки з піснями, музикою й казками приходять, головню через ЗСА й Канаду. Видання, а частинно й пресу, можна набути тут у книгарні братів Ляшкевичів. Важливу ролю зв'язків виконують відвідини балетів (Вірського) та висвітлювання деяких фільмів (Тіні забутих предків). Туристичні поїздки в Україну зовсім мало-чисельні.

Зв'язки зі СКВУ. Представники української громади Аргентини брали участь у працях Пан-Американської Української Конференції (ПАУК), яка скликала Світовий Конгрес Вільних Українців, у листопаді 1967 р., в Нью Йорку (Маніфест з 22-1-67 підписав за Аргентину др. Василь Іваницький). Зараз в президії СКВУ, одним із заступників голови, є Василь Косюк.

Зв'язки з сусідніми країнами. Найтісніші зв'язки вдержує Укр. Кат. Церква з Бразилією, через зустрічі Владик та спільні Пастирські листи, і через спільний терен дії чинів оо. Василян, сс. Служебниць та Катехиток. Також відвідують, час-до-часу, Бразилію представники поодиноких товариств. Також єпископ відвідує нашу колонію в Парагваю, де настановив священника, та в Уругваю. В Парагваю існує філія Т-ва "Просвіта".

Важніші події в громаді в останніх роках.

Побудова й відкриття пам'ятника Тарасові Шевченкові, довершена в грудні 1971 р., в місті Буенос-Айрес

Відвідини Аргентини Верховним Архиепископом, Блаж. Кир Йосифом Сліпим, у місяці вересні 1968 р., та посвячення ним Української Католицької Катедрі.

Інставрація Українського Католицького Екзархату, у лютому 1968 р.. Святування 75-ліття українського поселення в Аргентині.

БІБЛІОГРАФІЯ

Книжки

1. Allasia Bernardo — *Apostoles — su historia* (Apostoles, 1972).
2. Вапрович, Сю. — *Аргентина. Українська еміграція в ній* (Львів 1935).
3. Василік, Михайло — *Українці в Аргентині з господарського погляду* (Мюнхен, 1966).
4. Карманський, Петро — *Між рідними в південній Америці* (Київ, 1922)
5. Conferencia Episcopal Argentina — *Las Iglesias Orientales en la Argentina*, (Buenos Aires, 1970).
6. Онацький, Євген — *Українці в Південній Америці "Українці у вільному світі"*, 1954.

7. Pyzik, Estanislao — **Los Pelaces en la Argentina e America del Sud, desde el ano 1812** (Bs. Aires, 1966).

8. Сапеляк, Андрій, Єп. О. Степан Вапрович, місіонар-ісповідник, (Рим — Буенос Айрес, 1970)

9. Сапеляк, Андрій, Єп. — **Українська Католицька Церква в Аргентині**, (Буенос Айрес, 1972).

10. Di Tella, T. S. — **Argentina, sociedad de masas** (Bs. Aires, 1965).

Статті

1. Василик, М. — "Скількість українських поселенців і їх нащадків в Аргентині", **Укр. Самостійник**, 1967.

2. Данилишин, Михайло — "65-ліття українського поселення в Місіонес", **Календар Т-ва**, **Просвіта** (Буенос-Айрес 1963).

3. Онацький, Євген — "Аргентина", **Енциклопедія Українознавства**, Том I. (Париж — Нью Йорк, 1955).

Михайло Василик

Український Католицький Університет
Буенос-Айрес, Аргентина

УКРАЇНЦІ В БРАЗИЛІЇ

КРАЇНА Й УСТРІЙ

Назва, географічне положення, простір і населення

Бразилія (Republica Federative do Brasil), найбільша країна Південної Америки (48% Півд. Ам.), а п'ята з ряду в світі (після Радянського Союзу, Канади, Китаю і ЗСА), положена між 2.25 ступенем північної й 33.92 південної широти та між 34.72 і 74.1 ступенем західної довготи.

Населення країни в порівнянні з ЗСА та Україною (УРСР):

1.	Бразилія	ЗСА	Україна (УРСР)
2.	8512 (3286)	9363 (3615)	603.7 (233)
3.	93,215.3	203,235.0	47,126.0
4.	10.95 (24.36)	22 (58)	78.1 (202)
5.	IX. 1970	IV. 1970	I. 1970

Значення порядкових цифр: 1) — країна в її кордонах з 1970 року; 2) — простір країни в тисячах кв кілометрів (в тисячах кв. миль); 3) — населення за станом, як під 5, в тисячах осіб; 4) — густина населення — осіб на кв. кілометр (на квадратну милю); 5) місяць і рік перепису населення.

Устрій держави

За конституцією 1967 р. Бразилія — це союз 23 стейтів (естадо), 4 територій і федерального -истрикту, 1столицне місто — Бразилія). На чолі президент, від січня 1974 р. ген. Ернесто Гайзел (Ernesto Geisel). Він є сином німецьких емігрантів і першим президентом протестантського віровизнання (лютеранин). Має необмежені права і повну підтримку війська.

Політичні партії: ARENA (Alianca Renovadora Nacional — 75% місць в Конгресі) і MDB (Movimento Democrático Brasileiro) — опозиційна до уряду. Стейти (estados) мають свої легіслятури, уряд і конгрес.

Віровизнання

95% населення — римо-католики, 5% — інші.

Урядова мова

Португальська (також вживається англійська, французька, німецька, українська та інші).

Етнічний склад

Особи європейського походження — 50%, індійського походження та мішанці — 40%, інші — 10%.

Господарство

Від часу перебудовання уряду військом в 1964 році, а зокрема від часу устabilізованнн умовин з введенням нової конституції в 1967 році. — розвиток промисловости змінює скорим темпом вигляд країни. Продукція сталі в роках 1968 до 1973 (6 років) зросла на 74% (з 4.2 до 7.3 мільйона тон річно), будова власних авт на 177% (з 260 тисяч до 720 тисяч річно). Сирівця є доволі. Визвозять рідкісні метали, як колюмбій, танталій, берилій, манган і т.д. За останніх чотири роки (1970 до 1974) ще 3% населення перейшло працювати до міст, і з ріплі живе тепер тільки 55% Аграрне господарство щораз більше механізується. Крім кави експортують какао, цукор, овочі. Побудовано автостради з півдня на північ, в сторону Венесуелі, в будові магістралі зі сходу на захід, рівнобіжно і на південь від ріки Амазонки, удогіднені урядом внутрішні переселення до неосвоєних околиць півночі й заходу.

Закордонна індустрія останніми роками радо інвестує в Бразилії. Тільки в 1973 році інвестовано закордонного капіталу 3500 мільйонів доларів. З капіталом приходять і нові імігранти, між ними японці, які включаються в рільництво й легку індустрію (постачання міст харчевими продуктами).

Грошова одиниця

Крузейро (Cruzeiro). Один амер. доляр 7.40 крузейро офіційно, а 8.30 позатим. (Кінець 1974 року)

Головні міста

СТОЛИЦЯ Бразилія [Brasilia (від 1960 р.) мала в 1970 році 441 тисячу населення].

Сан Пауло, стейт Сан Пауло (San Paulo)	5,979 тис..
Ріо-де-Жанейро, стейт Гванабара	4,316 тис.

(Rio de Janeiro)	
Бело Горізонте, стейт Мінас Жерайс (Belo Horizonte)	1,255 тис.,
Ресіфе, стейт Пернамбуко (Recife)	1,084 тис.,
Салвадор, стейт Багія (Salvador)	1,027 тис.,
Порто Алегре, стейт Ріо Гранде до Сул (Porto Alegre)	903 тис.,
Форталеза, стейт Сеара (Fortaleza ¹²)	873 тис.,
Нова Ігуасу, стейт Ріо де Жанейро (Nova Iguaçu)	732 тис.,
Белем, стейт Пара (Belem)	643 тис.,
Куритиба, стейт Парана	624 тис.,

ПОСЕЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ

Розміщення

Українці живуть в таких стейтах (estados), (цифри населення в тисячах душ)

Бразилійців, українського походження		% всіх укр	Всього насе-лення	Українці творять відсоток	Густота населення на кв кіп.
стейти	кількість				
1. Парана (Paraná)	130.0	85	6.937	1.9	34.7
2. Сан Пауло (São Paulo)	14.0	9	17 776	.1	71.7
3. Санта Катаріна (Sta. Catarina)	5.0	3	2.903	.2	30.2
4. Ріо Гранде до Сул (Rio Grande do Sul)	3.0	2	6.670	.04	23.6
Разом	152.0	99	34,286	44	41.5
інші стейти	1.0	1	58,929	—	—
Всього	153.0	100	93,215	—	10.9

З цих 153 тисяч українців ледве 10% народжені поза Бразилією. Тепер активним у громадському житті є третє покоління перших поселенців.

Важливіші місцевості, де скупчені українці в більшості, мають свого посадика: Куритиба — столиця стейту, Понта Гроса, Алукарана, Малет. Біля Малету свідомі колонії і містечка: Дорізон, Пауло Фронтін, Вера Гуарані й Стейт Санта Катаріна: Порто Уніон, Каноїнас, Ірасема, Папандува. Стейт Сао Пауло: Сан Каetano до Сул.

Клімат околиць, де живуть українці

Головні поселення українців в наведених стейтах лежать у поміркованій зоні (на південь від південного тропіка) на бразилійській високорівні, 500 до 1000 м. понад позем моря. Проте літо дуже гаряче, а зима (липень) холодніша, головню вночі, з великими опадами (до 1500 мм річно).

Клімат	а	б	в	г	г	д
Куритиба, ст. Парана	947	+16	+21	+11	1309	25°25'
Прудентопіль, ст. Парана	730	+19	+26	+12	1422	25°12'
Сан Пауно, ст Сан Пауло	792	+18	+24	+16	1408	22°30'
Київ, Україна	183	+7	-5	+19	615	50°27'

Значення: а) — висота клім. станції в метрах понад поземом моря; пересічна температура за Цельсієм; б) року, в) січня; г) липня; г) річна сума опадів у міліметрах; д) географічна ширина (від рівника).

Участь українців у житті країни

80% українців живуть по селах, чи, як тут звуть, "колоніях" (у цілій Бразилії тільки 55% населення працює на ріпці). Господарства мають здебільша 20 гектарів землі й більше, але земля назагал не надто врожайна. Рільнича техніка давня, консервативна. Поселені українці селами, хуторами чи рядом хуторів. Плекають "старо-крайові" культури (які частинно започаткували в Бразилії: пшеницю, жито, гречку, льон), як і місцеві (мандіока, риж, чорна фасоль, м'ята й чай — "герба мате").

У 30-их роках біля 500 українських родин переселилися на північ стейту Парана, у т.зв. "кавовий пояс" (Льондріна, Алукарана і т.д.), де плекають промислово каву й м'яту (цю останню для фармацевтики).

Збут продуктів рільництва, як теж торговельна обслуга українських рільників у неукраїнських руках. Українських кооператив будьякого типу не має. Рільники в деяких місцевостях, порівняно з іншими етнічними групами, бідують.

Територія, на якій українці живуть менш-більш компактно, — охоплює коло 5 тисяч кв. кілометрів (стейт Парана має кругло 200 тис. кв. км.). Поруч українців живуть давні бразилійці, поляки, італійці, німці з давніх поселенців та японці, ливанці, сирійці й корейці з нових поселенців.

Біля 20% українців, або кругло 30 тисяч, живуть по містах. Працюють, як робітники, техніки, службовці в приватних, муніципальних і державних установах.

Частна з тих, що живуть по містах, творять, не зорганізова-

ний, середній стан, — це ремісники, купці, власники невеликих промислових підприємств (тартаки, мебльові фабрики тощо).

Останнім часом вибиваються й професіоналісти, н. пр.: лікарі (біля 30), дентисти (50), фармацевти (10), інженери (40), адвокати (30), економісти (10).

В повітах і містечках немало українців є виборними працівниками: старостами, керівниками відділів тощо

В державних університетах працює 11 професорів українців, у різних ділянках науки.

ПЛЕКАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Історія поселення

Є джерельні дані, що родина Микола Морозовича із Золочівщини в Західній Україні поселилися тут у 1872 році (понад 100 років тому). Невелика група українців прибула, в 1876 році, з Буковини. Масова імміграція відбувалася в рр. 1895-1897, а згодом у рр. 1907-1914. Небагато наших людей приїхало після Першої світової війни, зокрема з Волині. Всі іммігранти в більшості були малоземельні, або й безземельні селяни, в значному числі неписьменні, не знали мов. Умовини поселення були дуже несприятливі, головно для перших поселенців. Нечисленні поселенці після Другої світової війни, здебільша освічені, добрі фахівці, скоро влаштувалися за фахом або переїхали до інших країн.

Релігійне життя. Церкви

Українська Католицька Церква

Українці католики (майже 130 тисяч, або 85% усіх українців) мають 14 парафій і 3 місії, 179 церков і каплиць (зокрема стилеві церкви в Куритибі й Прудентополі), 45 священників (з них 36 — оо. Василіяни). Організаційно — це від грудня 1971 р., окрема українська єпархія з єпископом на чолі. Владика — Йосиф Мартинець, ЧСВВ (Exmo D. Jose Martenetz, OSBM, Caixa Postal 6192, 80000 Curitiba, Parana Brasil; tel 23-18-13) і від 1972 р. Владика — помічник Єфрем Кривий (Exmo D. Efraim V. Krevey, OSBM).

Отці Василіяни творять у Бразилії окрему провінцію з осідком у Прудентополі (головний монастир і мала семінарія), Протоігуменом — о. Павло Крайчай (Paulo Kraitchei). В Куритибі є вища семінарія (теологічні студії), в Іваї монастир і новіціят, в Ірасемі (стейт Санта Катаріна) монастир (Revmos P. P. Basilianos, Caixa Postal, 24, 84400, Prudentopolis, Parana, Brasil)

Окрему провінцію, з осідком також в Прудентополі, мають Сестри Службениці (біля 350), які провадять школи, сиротинці й 5

лікарень: між ними в Прудентополі й у Понта Гросі. Провінційною настоятелькою є с. Тереса Кіт, СЛДМ. Вона є теж директоркою лікарні в Понта Гросі (більшої).

Другим жіночим чином (меншим) є Сестри Катехитки св. Анни (біля 55). Згромадження засн. 1930 р., о. Омеляном Ананевичем для катехізації й учителювання в школах і захоронках. Їхній монастир у Вера Гуарані. Провінційною настоятелькою є с. Люїза Ковалик. Проводять, поза Бразилією, пансіон при церкві св. Сергія й Вахха в Римі. Директоркою пансіону с. Геновефа Смага.

Важливу під національним оглядом виховну працю веде Інститут св. Ольги зі своєю світською установою Катехиток Серця Ісусового. Катихитки (76), що проходять основний вишкіл в Інституті в Прудентополі, роз'їжджають по колоніях Бразилії, а від недавнього часу працюють і в Парагваї та в Аргентині, де вчать дітей писати, читати, а то й говорити українською мовою; ведуть з ними катехізацію і вчать церковного співу. Їхня директорка (якій усімдіпорядковані) др. Надія Шулган, адреса: Srta Nadia Chulgan, Instituto Sta. Olga, Caixa postal 10, 84400, Prudentopolis, East, Parana, Brasil.

При церквах оформлені Апостоляти Молитви. Марійські Дружини, Марійські Дружини Дівчат і Евхаристійні Дружини Хлопців. Вони мають місцеве значення і не пов'язані між собою організаційно.

Проповіді й урядування в Церкві ведуться українською мовою. Святкують за григоріянським календарем (Різдво — 25 грудня).

Українська Автокефальна Православна Церква в Бразилії.

Православні — це нащадки переселенців з Буковини й з Волині, як теж українці з Галичини, які з обрядових оглядів перейшли на православ'я, в 1922 році.

УАПЦ в Бразилії перебуває під юрисдикцією Митрополії в ЗСА, як і ціла Південна Америка. Нововисвячений Владика (в листопаді 1974 р.) Преосв. Володимир Гай (кол. настоятель Парафії в Сан Каetano) адр. Rua Ucraniolos 3, Caixa Postal 6, — 09500 Sao Caetano do Sul, Est, Sao Paulo) має осідок у Куритибі (Exmo D. Vlamimiro, Praca Santos Andade 39, 80000 Curitiba, Parana, Brasil).

Вірних у 12 парафіях (біля 15 тисяч) обслуговує 6 священників, 4 в стейті Парана, по одному в Сан Пауло й в Порто Алегре (стейт Ріо Гранде до Сул).

При поодиноких церквах існують, добре зорганізовані й впливові в церковній самоуправі, Сестрицтва й Братства, зокрема в Куритибі й в Сан Пауло. Сестрицтва мають централю в Куритибі. Проповіді й урядування в Церкві проводяться українською мовою. Святкують за юліянським календарем (Різдво 7 січня).

Українці в інших Церквах

Частина Українців належить до Євангелицьких Церков, зокрема баптистських. Вони не творять окремої групи, хоч видають неперіодично "Бюлетень УЄБОБ (дивись відд.Преса). На першому Конгресі Української Євангелицько-Баптистської Молоді в Буенос Айресі (Аргентина), в лютому 1974 р., представником від Бразилії був Павло Буцький зі Сан Пауло.

Деякі українські родини з огляду на віддаль й брак священників не охоплені жадною українською Церквою. Свідомих атеїстів — небагато.

Українська мова. Дім

Українці-ріпльники й ті, що живуть на колоніях, вживають українську мову (зах. українські говори) вдома, в церкві й в громадському житті. Молодь, що вчиться в державних школах, знає португальську мову. Але назагал так старші, як і молодь дуже консервативні у свому побуті, традиціях та мові й відпорні на денационалізацію. Українські поселенці, розпорошені по містах та по плянтаціях кави, швидко інтегруються, не тільки економічно, але й побутово та мовно. Коли й уживають українську мову вдома, то змішують її з португальською.

На колоніях трапляються мішані подружжя, які мають український характер. В містах мішані подружжя частіші й ці родини скорше асимілюються.

Шкільництво

Державні початкові школи існують в кожній колонії.

Шкіл з українською викладовою мовою немає. Тільки в малій Семінарії св. Йосафата, оо. Василіян у Прудентополі викладають деякі предмети українською мовою. Це чотирирічна середня школа для хлопців (110 учнів). Сестри Служебниці провадять 32 початкові й три середні школи для дівчат. Школи контрольовані й фінансовані урядом. Дозволено мати години української мови, як надобов'язковий предмет.

В школах, ведених Інститутом св. Ольги (Домашнього господарства й вишколу Катехиток) в Прудентополі, використовують максимально надобов'язкові години української мови, також в їхніх інтернатах, в яких учениці обов'язково перебувають підчас шкільного року, вживають виключно українську мову.

При майже всіх українських церквах існують суботні чи вакаційні курси, де вчать українознавства за різними програмами. Щораз більше вживають програми, яка прийшла в 1968 році від СКВУ (Світовий Конгрес Вільних Українців — осідок Торонто,

Канада). Шкільної централі, яка дбала би про належний рівень курсів — немає, як теж немає обліку курсів.

Преса, видання

Регулярно появляється один тижневик "Праця". Це релігійно-інформаційний часопис українських католиків, що його видають оо. Василяне. Редактор о. Василь Зінко. Тижневик виходить в Прудентополі, Парана, в друкарні оо. Василян ("Pracia", Semanario, Prudentopolis, Caixa Postal 24, Parana, Brasil). Другий тижневик "Хлібороб" — загальноінформаційний часопис, видавав Хліборобсько-Освітній Союз, (ХОС) в Куритибі. Але з липнем 1974 р. тижневик перестав виходити, як "дефіцитний". Від травня 1974 р. ХОС видає для своїх членів спорадично бюлетень "Інформативний Листок".

Як місячник виходить "Український Місіонар у Бразилії", католицький журнал, вид. оо. Василян, Прудентопіль (наклад 2500) і "Українська Православна Нива", орган Генерального Церковного Управління УАПЦеркви в Бразилії, Куритиба.

Неперіодично появляється "Бджілка" — журнал Катехиток Серця Ісусового (циклостиль) Прудентопіль, Парана та "Бюлетень УЄБОБ" — орган Українського Євангелицько-Баптистського Об'єднання в Бразилії — Куритиба, Парана.

Література, мистецтво, наука

В Бразилії працюють письменники: Олена Колодій (переклад творів Шевченка на португальську мову й впроваджені українських елементів у бразилійську літературу) пише португальською мовою, з березня 1974 р., член Паранської Академії літератури; Віра Вовк — літературне псевдо Віри Селянської ("Антологія української літератури", "Соняшник" — збірка сучасної української поезії, обі книжки португальською мовою). Українською мовою пишуть: Ольга Мак (виїхала в 1971 р. до Канади) — новелі зі життя бразилійських індіан та Володар Буженко — оповідання з піонерських часів перших поселенців.

Образотворчі мистці Михайло Бакун і Дмитро Ізмайлович (портретист), щораз більше притягають увагу знавців і любителів. Піяністка Ляриса Борушенко-Моро бере успішно участь в крайових і міжнародних фестивалях.

В бразилійських університетах працюють дійсними професорами (номінованими федеральним урядом): 1. Оксана Борушенко, — історія й демографія, 2. Олександр Дмитриченко — агрономія, 3. Віра Селянська — німецька література, 4. Ігор Хмиз — археологія. Контрактовими професорами працюють: 1. Ольга Баран — дентистка, 2. Адріян Біда — ботаніка, 3. Володимир

Каваляр — ґрунтознавство, 5. Ірина Лиса — фармакологія, 6. Дарія Рибка — мікробіологія, 7. Тарас Савицький — економія.

Звичаї й мистецька самодіяльність

Серед селян на колоніях зберігся звичай влаштовувати в день патрона їхньої церкви — храмові свята, "празники", на які за-прошують вони родичів і знайомих з інших колоній.

Так само у весіллях, христінах, різдвяних і великодніх святкуваннях зберігаються звичаї околиць України, з яких прибули перші поселенці.

Тут і там на колоніях, головню завдяки Паннам Катехиткам, організується сільські гуртки мистецької самодіяльності, які влаштовують хорові, танцювальні та театральні виступи. В містах групи українського жіноцтва влаштовують при відповідних нагодах виставки вишивок, писанок, кераміки, народніх строїв. В 1971 році влаштовано великодню виставку в Паранській публічній бібліотеці.

Українці, зокрема старанням Українсько-Бразилійського Клубу при ХОС, (див. далі), беруть участь в бразилійських фести-валях фолкльору. В 1974 році такий відбувся у серпні в Куритибі.

Громадське й політичне життя

Громадське життя на колоніях обмежується в загальному участю в церковному житті та імпрезами, що їх влаштовують парафіяни Рідко-коли ці імпрези своїм засягом і значенням виходять поза одну місцевість. Церковні братства, сестрицтва та гурти молоді одної місцевості не мають пов'язання з такими ж організаціями в інших місцевостях, за виїмком православних сестрицтв.

Громадські установи крайового значення (по величині)

а. Хліборобсько-освітній Союз, ХОС, в Куритибі (Uniao Agricola Instrutiva, Rua Augusto Stellfeld 799, 80000 Curitiba, Parana Brasil), заснований у липні 1922 р., видавав до серпня 1974 р. тижневик "Хлібороб"; в поглядах схиляється назагал до ОУН (Мельника). Його головою став в 1973 році Степан Плахтин. При ХОС існує Українсько-Бразилійський Клуб (Clube Ucrano Brasileiro).

б. Т-во Прихильників Української Культури, ТПУК (Sociedade dos Amigos de Cultura Ucranaiana, Rua Brigadeiro Franco 374,80000, Curitiba, Parana, Brasil) постало в 1947 р. за підтримкою оо. Василіян. Симпатизує з ОУН (Бандери) і Гетьманцями. Його голо-вою є Микола Гец.

Обидва ці товариства мають свої відділи в різних місцевостях

Бразилії. ХОС має радіопрограму, надавану раз на тиждень, в Куритибі португальською мовою.

в. Від 1949 року існує Т-во "Соборність" (Sociedade Ucraina Unificacao, Caixa Postal 142, 09500 — Sao Caetano do Sul, Sao Paulo). Симпатизують з ОУН (Бандери). Головою з 1971 року є Михайло Дзюра

г. Від 1971 року, існує ще "Бразилійський осередок Українських Студій" (Centro Brasileiro de Estudos Ukranianos, Caixa Postal 1111, 80000 - Curitiba, PR, Brasil). Його першим головою є д-р Михайло Матіський. Завдання Осередку — збирати документальні інформації й матеріали про українське поселення в Бразилії та вести видавничу діяльність.

г. Восени 1969 року з ініціативи СКВУ оформлено Український Бразилійський Координаційний Комітет, як централю всіх українських установ, з о. Володимиром Ханейком, як головою Комітету. (Ad: Padre Valdimiro Haneiko, Caixa Postal 5, Apucarana, Parana, Brasil). Комітет майже нечинний.

д. При ХОС існує автономна Організація Українських Жінок (адреса ХОС-у), яка є членом СФУЖО. Існує теж об'єднання жінок при Т-ві Соборність.

е. З молодечих організацій існує КЛЕМ — організація молоді, головне високошкільної (адреса ХОС-у). Були спроби організувати Пласт і СУМ та португальсько-мовний український сквотінг, але вони покищо залишилися тільки спробами.

Отці Василяни, відіграють поважну роллю не тільки серед своїх парафіян, але мають вплив й на загальне українське громадське життя.

Зв'язки з українцями інших країн

Зв'язки з Україною. Тижневики з Європи і ЗСА інформують про події в Україні. Звідси ці вістки доходять до загальної преси чи радіомовлення. Через Канаду приходять платівки зі сучасними піснями й музикою.

Зв'язки зі СКВУ. Представники української Бразилії брали участь в праці Пан-Американської Конференції, ПАУК, яка скликала Світовий Конгрес Вільних Українців в листопаді 1967 року в осідку Об'єднаних Націй, в Нью Йорку (підписав Маніфест 22.1.1967 р. за Бразилію Володимир Михайлів). У Президії був Микола Гец, а Степан Плахтин був обраний четвертим заступником Президента СКВУ. На другому Конгресі СКВУ, в листопаді 1973 року, Микола Гец став одним з вісьмох заступників Прези-

дента, Олександр Чечко — представником Репрезентації Українців в Бразилії в Секретаріаті СКВУ, а Олег Шиманський ввійшов до Контрольної комісії Секретаріату.

Зв'язки з іншими поселеннями. З Аргентиною, яка сусідує з півдня й українські поселення якої в провінції Місіонес є наче продовженням українських колоній Західньої Парани взаємини найживіші. Співпраця українських Церков обох країн в останніх роках дуже поживилась. Від 1970 року Владики УКЦ відбувають спільні наради й видають спільні пастирські листи. Владици Української Православної Церкви, що має осідок в Куритибі, підпорядковані православні парафії Аргентини.

Українська громада Бразилії брала зорганізовану участь у посвяченню пам'ятника Шевченка в Буенос Айресі, столиці Аргентини, в грудні 1971 р.

Пластова Молодь Аргентини, що мандрувала по українських кольоніях провінції Місіонес, зустрілася, в лютому 1973 р., з молоддю й українською громадою Бразилії в ікордонній, курортній місцевості Фоз до Ігуасу.

Катахитки Серця Ісусового працюють також поза Бразилією і несуть свою службу українським поселенням в Аргентині (6 катехиток) і в Парагваї (5 під цю пору).

Поза тим більшість зв'язків з українцями інших поселень є особистого характеру. Виїмком є Жіноча Організація при ХОС, яка має постійний зв'язок із СФУЖО та Союзом Українок Америки. СУА провадить акцію допомоги невеликими сумами в студіях для незаможної молоді в Бразилії. Останнім часом СУА знаходить щораз більше спонзорів в Америці, які оплачують повні стипендії для здібних учнів в Бразилії. Дотепер висота допомоги одному учневі вагалася від 150 до 200 амер. доларів річно (кошти харчування в студентській їдальні протягом від 3 до 5 місяців)

Важливіші події в житті української громади в 1973 і 1974 роках

Лютий 1973 р. — Зустріч Пластової Молоді Аргентини з молоддю Бразилії в Фоз до Ігуасу, на кордоні Бразилії, Парагваю й Аргентини.

Травень 1973 р. — Відзначення срібною медалею проф. Ярослава Рудницького з Вінніпегу, Федеральним Паранським Університетом на спеціальному зібранні, за його працю в розбудові студій цього університету. Подія мала значний розголос серед наукових кругів Бразилії і зарахована була в користь етнічної української групи.

Травень 1973 р. — Віра Селянська дістала почесне громадянство міста Ріо де Жанейро за свої есеї.

В грудні 1973 р. покликано професора історії Федерального Паранського Університету, Оксану Борушенко, на дорадника міністра освіти в Федеральному уряді на протяг одного року (до січня 1975 року включно).

Листопад 1974 р. — протестаційна маніфестація українців в Куритибі, зорганізована ХОСоюзом проти переслідування інтелектуалістів в Советській Україні.

Лютий (18) 1974 р. — Помер в Куритибі православний Владика Архиепископ Іов (Василь Скакальський нар. 1. I. 1914 р. в Крем'янці, чернець з 1938 р., єпископом Південної Америки став у 1968 р.).

БІБЛІОГРАФІЯ

Книжки

1. о. Вігоринський, Іриней — "Грасема" (Прудентопіль 1958 р.).
2. о. Зінько, Василь — "Рідна Школа в Бразилії", (Прудентопіль 1960 р.).
3. Карманський Петро — "Між рідними в Південній Америці", (Київ, 1922 р.).
4. Burko, Pe Valdomiro — "A Imigracao Ucranaiana no Brasil" (Prudentopolis, 1963).
5. Gluchowski, K — "Materialy do problemu osadnictwa polskiego w Brazyliji", (Warszawa, 1927)
6. Martins, R — "Quem somos e quantos somos" (Curitiba, 1941).
7. Рудницький, Ярослав — "З подорожі довкола світу" (Вінніпер, 1972)

Статті в наукових збірниках, енциклопедіях

1. Boruszenko, Oksana: a) — "A Imigracao Ucraina no Parana" (Sao Paulo, 1969) b) — "Arquivo da Paragua de Nossa Sefhora Auxiliadora de Curitiba", (Campinas, 1971) c) — "Arquivos de Prudentopolis", (Curitiba, 1971) d) — "Ukrainians abroad. In Brasil". — *Ukraine a Concise Encyclopaedia* (University of Toronto Press, 1971).
2. Борушенко, Оксана "Парана" гасло в *Енциклопедії Українознавства II*, т. 5 (Париж Нью-Йорк, 1943).
3. Гец, Микола: а) "Українці в Бразилії" — гаслова *Енциклопедія Українознавства* т. 1. (Мюнхен, Нью Йорк, 1955) б) "Українська імміграція в Бразилії" — *Ювілейна Книга УНС* (Джерзі Сіті, 1954).

Статті в часописах, альманахах, календарях

1. "Бжїлка", журнал Катехиток С. І. (річники 1970-1974).
2. Галайчук, Богдан. — "Крізь Українську Бразилію", (Прудентопіль,

недрукована стаття з 31.1. 1968, 5 сторінок машинопису).

3. **Календар Українського Хлібороба за 1937 р.** (Куритиба 1936).
4. Кобилянський, Степан — "Дещо про минуле української іміграції в Бразилії", в "Хліборобі". (Куритиба, 1961).
5. Павликовська, Ірина — "У країні контрастів і великої майбутности" (репортаж з подорожі до Бразилії), "Свобода" (в числах від 19 до 25 серпня 1967 р.).
6. **Пропам'ятна Книга Української Автокефальної Православної Церкви в Бразилії з нагоди її 25-го ювілейно (1930-1955)**, (Куритиба, 1959).
7. Рудницький Ярослав — "Між рідними в Бразилії" "Свобода" ч. 100 (Джерзі Ситі, 1971).
8. **Українці у Вільному Світі** — (Вид. Укр. Над. Союзу Джерзі Ситі, 1967).
9. **Ювілейний Альманах Василянських Студентів в Бразилії 1897-1947.** (Прудентопіль. 1947.).
10. **Ювілейний Альманах календар "Праці" 1912-1962.** (Прудентопіль, 1962).
11. **Ювілейна Книга 1911-1961.** Згромадження Сестер Служебниць Пресвятої Непорочної Діви Марії. (Прудентопіль, 1961)

Оксана Борушенко
Паранський Університет
Бразилія

УКРАЇНЦІ В ВЕНЕСУЕЛІ

КРАЇНА Й УСТРІЙ

Назва, простір і населення

Венесуела (Venezuela) положена на північній окраїні Південно-Американського континенту, на побережжі Караїбського моря. Простір: 912.050 кв. км. (352.143 кв. м.); столиця — Каракас.

Населення (1970): 10,399.907, у тому велика більшість метисів (мішанців з індіанами), меншість людей європейського роду й чистокровних індіан.

Урядова й розговірна мова

Еспанська.

Господарство

Країна гориста на півночі й півдні; — в центрі — низовини й степи Лянос. Клімат тропічний, помірний лиш у горах. Великі тропічні ліси; запаси річкової гідроенергії мало використовуються; з підземних багатств, окреме центральне значення має нафта (Венесуела — другий у світі продуцент і найбільший експортер нафти. Також добувається золото, діаманти, залізо, тощо. Переважна більшість мешканців працює в сільському господарстві (кава, какао, цукор, м'ясо), яке все ж таки неспроможне прогодувати власну країну, й частинно харчі імпортуються. Промисловість і транспорт мало розвинені; господарське життя в Венесуелі спирається великою мірою, на добуванні та експорті нафти.

ПОСЕЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ

Історія поселення, кількість і головні скупчення

Українська еміграція в Венесуелі, відносно, невелика й нова. 1947-му році сюди приїхало, з таборів ДП у Німеччині, близько півтори тисячі українських поселенців. Досить велика частина їх, потім, емігрувала далі до ЗСА й Канади. Але ті, що залишилися, здобули собі задовільний життєвий стандарт (ремісники, купці, дрібні підприємці, професійні й наукові спеціалісти, мистці) та розбудували й затримали досить міцну громадську й церковну організацію.

Статистичні інформації

Тепер у Венесуелі налічується близько 1,500 українських людей, які географічно розміщені приблизно так:

Каракас — столиця	800
Валенція, Моракай, Пуерто Кабальо	350
Інші місцевості	350
разом:	1,500

За віровизнанням українські поселенці в Венесуелі розподілюються так:

українські католики	58%
православні	38%
інші	4%
разом:	100%

Наші поселенці жили:

У містах (понад 10,000 населення)	90%
у містечках і селах	10%
разом:	100%

Демографічний склад українського поселення в Венесуелі приблизно такий:

за віком:	
дітей до 12-ого року життя	30%
молоді 13 - 25 років	30%
дорослих	40%
разом:	100%

За професійним складом:

селян і фермерів	10%
робітників	40%
купців, ремісників, підприємців	35%
інтелігенції	15%
разом:	100%

ПЛЕКАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Статистичні дані

За мовою й національним почуттям:	
україномовних без знання місцевої мови	10%
україномовних зі знанням місцевої мови	40%
двомовних	30%
чужомовних людей українського роду	20%
разом:	100%

За подружніми зв'язками:	
чисто українських подруж	65%
мішаних подруж	35%
разом	100%

Стан громадської організованості й шкільництва такий:

членство в українських організаціях:	
загально громадські організації	170
жіночі	50
наукові	30
молоді	25
разом:	275
скільки шкіл українознавства	1
скільки їхніх учителів	2
скільки учнів	18

Приблизна вартість усього майна українських поселенців у Венесуелі в американських доллярах така:

церкви й будинки церковних установ	80,000
громадські будинки	180,000
все громадське й приватне майно в українських руках	50,260,000

Теперішній стан і майбутнє

Венесуельська еміграція багато новіша й числом менша від інших українських поселень у Південній Америці, проте, досягла поважних успіхів, як у власному господарському побуті, так і в громадському житті та виявила порівнюючо високий ступінь організованості й активності. Але все ж таки дальшому існуванню венесуельської громади загрожують деякі поважні фактори: її мала чисельність і наявність, у близькому сусідстві, куди більших, активніших і заможніших скупчень, у Північній Америці, які постійно притягали нових "перебіжчиків" із венесуельського громадського активу. Врешті, політична й громадська нестабільність країни творить непевність і може принести в майбутньому дальшу, можливо, навіть цілковиту ліквідацію нашої колонії в Венесуелі.

Адреси:

Українська Громада:
 Senior W. Wasiuk, Auditing Board
 Apartado de Correos N. 2666
 Chacao, Caracas, Venezuela

Парафія УПЦ:

Very Rev. LEON LOTOCKY
 Calle Estadium 33.
 Alta-Vista Catia.
 Caracas, Venezuela

о. Лев Лотоцький — Каракас, Венесуела

УКРАЇНЦІ В ПАРАГВАЮ

КРАЇНА Й УСТРІЙ

Назва, географічне положення, простір і населення

Парагвай (Paraguay) — це унітарна республіка, положена поміж річками Параною і Парагваєм, що обіймає 406.752 кв. км. поверхні. Сусідує він з Аргентиною, Бразилією та Болівією. Населення: загально понад 2,300,000 мешканців. Столиця — Асунансіон (Asunacion. — 411,500)

Урядова мова

Еспанська.

Господарство

Парагвай багатий не тільки родючою землею, та рільничими продуктами (рільництво — це його основне багатство), але має він також поклади міді, олова, урану та нафти, продукція яких до тепер належно не розвинена, одначе недалеко будучність дасть змогу посилити видобуток цих мінеральних багатств, що, в свою чергу, принесе економічне скріплення для цієї, економічно нерозвиненої, держави.

ПОСЕЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ

Головні скупчення й кількість

На підставі публікацій, що були поміщені в календарях — "Просвіти" в Аргентині, можна устійнити, що основне українське поселення в Парагваю відбувалося в роках від 1920 до 1930. В пізніших роках були ще деякі доповнення; коли в наслідок економічної кризи та безробіття в Аргентині, виїхало поважне число наших людей до Парагваю. Опісля, навпаки, поважне число, головно молоді, переїхало з Парагваю до Аргентини, де легше було дістати працю, по фабриках та ремісничих варстатах, яких у той час, у Парагваю було дуже мало. В роках 1948 до 1950, до Парагваю приїхало значне число українських скитальців, які спаслися після Другої світової війни, але з них лише незначне число там залишилося, бо подавляюча більшість виїхала до Аргентини та З.С.А. й Канади.

Загально припускається, що в Парагваю живе коло 10.000 українців, громади яких знаходяться в наступних місцевостях: Кольонія Фрам, Сандова, Уру-Супукай, Нова Волинь, Богданівка, Тарасівка, Капітан Міранда, Санта Марія, Коронель Брагадо, Альборода, Кармен-дель-Парана, Енкарнаціон та в самій столиці Асунсіоні. Українці в Парагваю — це переважно ріпничі колонії, за винятком головніших міст, як Асунсіон та Енкарнасіон, де наші поселенці займаються ремісництвом та торгівлею.

ПЛЕКАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Історія поселення

Організаційне життя започатковується в 1937 році в Енкарнасіоні, де живе найбільше скупчена українська спільнота, яка засновує там Т-во "Просвіта"; що пізніше юридично оформлюється, як центральне товариство, що має в різних місцевостях 8 філій, з яких деякі, як також централія, мають власні "Народні Доми", в яких і зосереджується вся діяльність поодиноких громад. В пізніших роках, в Асунсіоні повстає Український Допомоговий Комітет, що під проводом п. Ілія Падучака розвинув був дуже продуктивну діяльність. Дещо пізніше повстає там організація — Український Осередок, що є членом ПАУК, та вважається центральним представництвом українців у Парагваю. Піонерами організаційного життя в Парагваю, що їх імена знаходимо в виданнях "Просвіти" в Аргентині, такі особи: бл. п. І. Мартинюк, М. Кушлій, І. Падучак, І. Мазунік, М. Воробей, Г. Знатовський, А. Гарматюк, Я. Лавриченко, І. Гумен, А. Бачун, бл. п. В. Розумовський та бл. п. І. Палятинський, дуже активний організатор, що переїхав до Парагваю з Місіонеса. Піонером українського поселення в Парагваю вважається п. Омелян Ілія Падучак, що є також почесним головою парагвайської "Просвіти" та має за собою понад 50 років побуту в Парагваю і в місяці серпні мин. року обходив 75 літній свого життя, що було й відмічено в нашій пресі.

Релігійне життя. Церкви

Релігійне життя наших громад у Парагваю творилося майже разом з організаційним. Серед православних — душпастирську працю виконували бл. п. о. Тихон Гнатюк та о. Йосиф Семенюк, як рівнож доїжджали сюди отці УАПЦ з Буенос Айресу. Українців-католиків обслуговували отці Василіяни з Апостолесу (Аргентина); а також, два католицькі священники, які приїхали з групою скитальць у 1949 році. Один з них — о. М. Куницький, по кількालітнім побуті, переїхав до Аргентини; а о. Іван Бугера остався там до сьогодні, обслуговуючи парафію в місцевості Кармен-дель-Парана.

Про відносини в Парагваю, п. П. Андрусак подає в "Календарі Просвіти", за 1949 рік слідуюче: "Цілий край ділиться, в кліматичному розумінні, на дві частини: Західню, так зване Чако, яке менше заселене; та Східню — це степи, зрідка зарослі пальмами, де випасаються табуни худоби, бо клімат, тої частини — лагідніший, більше наводнений та має великі простори, хоть і червоної, але дуже родючої землі. Земля в Парагваю, порівняно, досить дешева й можна її набути, не лише за готівку, але також на догідні сплати, площею від 10 до 100 гектарів. Частки землі, в більшості з лісом, що його треба викорчовувати та прочищувати. Робиться це в той спосіб, що насамперед, просікається "мачетом" (сікач форми меча) дрібні зарослі, потім повалюється більші дерева; все це, опісля підпалюється та при 30 ступенях гарячі, горить — неначе в пеклі. Так прочищену землю починають управляти; на ній, без угноєння, родить: пшениця, гречка, просо, кукурудза, квасоля, як також бавовна, а на низах — риж. Забудовання наші поселенці ставлять, переважно, з дерева. Кожна садиба оточена гарним садком, де, поза місцевими овочами, красуються також європейські яблука. Віддалені сусід від сусіда, приблизно, на яких 300 метрів. Ті, що вже зуміли загосподаритись, живуть досить вигідно." — Закінчує він заміткою, яка й тепер, є актуальною, а саме. "Парагвай — це країна індустріально не розвинена, а часті революції не дозволяють довше вдержатись одному урядові при владі й тому він, просто не має часу зайнятися розвитком країни".

Знову ж, перебуваючий у Парагваю, п. Яків Лавриченко в "Календарі - Просвіти", за 1948 рік, наводить такі фрагменти: "Наша група, що приїхала до Парагваю, складається більш-менш із 150 душ, окремих родин, переважно з Волині та Галичини. Коротка нарада нашої групи виносить постановку, що ми мусимо поселитися на Колонії Фрам, тому мусимо вибрати місце нашого поселення. Ця постанова стала початком нашої розлуки з головною групою, бо кожний вибирав собі місце по своїй уподобі. Нас — 6 родин вибрали собі парцелю, серед лісу. Вона знаходилася 9 кілометрів в його глибині; бо ця прикмета, що українці люблять простір і волю, стала рішальним чинником у виборі нового місця нашого поселення. Спільними силами ми побудували, на вище згаданій парцелі, 7 бараків, які накрили травою, та приступили до рубання лісу. Чотири місяці пізніше, наші жінки любувалися вже стадом курей та качок, а всі разом поглядали на розкішну квасоллю й кукурудзу та бавовну, що встигли вже покрити пні, недогорених дерев, тих парагвайських джунглів.

До невігод наших поселенців, треба зачислити: часті посухи, деколи напади саранчі, гусениці та інші невігоди тропікального клімату, що характеризує майже всі краї Південної Америки. Натомість, до вигід треба зачислити: в першу чергу, урожайність

землі, чисту й здорову воду, можливості замінювати невдалий, чи знищений посів другим; бо в Парагваю-кукурудза, квасоля та ще деякі городовини доспевають двічі на рік, а гречка — аж тричі. Пшениця та бавовна — лише один раз на рік. Такі відносини дають можливість нашим поселенцям широко використовувати родючу землю Парагваю”.

Закінчуючи, треба зазначити, що українські поселенці в Парагваю користуються повною свободою, і деякі наші, тамтешні громади, мають свої питомі українські назви, як приміром: Нова Волинь, Богданівка, Тарасівка. В деяких місцевостях є вулиці, що названі українськими уменами, як вул. ім. С. Петлюри, чи ім. Тараса Шевченка; а найголовніше — це те, що українські поселенці Парагваю користуються, серед місцевого населення дуже доброю opinією: чесних, працьовитих та життєздатних горожан.

М. Данилишин
Буенос-Айрес, Аргентина

УКРАЇНЦІ В УРУГВАЮ

КРАЇНА Й УСТРІЙ

Назва, географічне положення, простір і населення

Уругвай (Uruguay)- країна Південної Америки, положена між 30,05 і 35,00 ст. південної широти і 53,54 і 58,24 ст. західної довготи. Величиною простору Уругвай дорівнює приблизно 30% політичної території України.

1	Уругвай	ЗСА	Україна (УРСР)
2	177.5	9,363.4	603.7
3	2,549	203,235	47,125
4	15	22	78
5	1963	1970	1970

Значення порядкових цифр: 1 — країна в її границях з 1970 року; 2. — простір країни в тисячах кв. кілометрів; 3. — населення за станом, як під 5, у тисячах осіб; 4. — густина населення; кількість осіб на кв. кілометр; 5. — дата перепису населення.

Устрій держави

За конституцією з 1966 року Уругвай — це "політична асоціація всіх мешканців, котрі живуть на території держави". Устрій держави можна зачислити до типу "унітарного". Для кращого ведення адміністрації, держава поділена на 19 департаментів. Від 1966 р. в Уругваю панує "президентська" система урядування, себто, виконавча влада є в руках президента, який добирає собі міністрів. Крім того існує законодавча влада у формі конгресу, зложеного з 2-ох камер: сенаторів та депутатів і юридична влада. Останній президент Вордаберрі, в ході боротьби проти червоної міської партизанки (тупамарос), під тиском військових кругів, розв'язав конгрес; так що на сьогодні, владу в державі виконують тільки органи Виконавчий та Юридичний. Політичні партії заборонені.

Віровизнання

Понад 90% населення — римо-католики, 10% — інші. Релігія в Уругваю відділена від держави. Існує повна релігійна свобода.

Урядова мова

Кастилійська (еспанська).

Грошева одиниця

Грошева одиниця в обігу — це уругвайське пезо. Від 1974 року діє вільний ринок валюти. В грудні того року 1 ам. дол. дорівнював 1640 уругвайських пезів.

Райони (департаменти) Уругваю та кількість мешканців

1) Монтевідео — столиця та підміські поселення — 1,203.7 тис., 2) Артїгас — 48 тис., 3) Сальто — 98 тис., 4) Пайсанду — 90 тис., 5) Ріо Негро — 50 тис., 6) Рівера — 70 тис., 7) Такварембо — 84 тис., 8) Серро Лягро — 75 тис., 9) Треїнта і Трес — 55 тис., 10) Пляваллеха — 90 тис., 11) Мальдонадо — 58 тис., 12) Роча — 70 тис., 13) Дуразно — 72 тис., 14) Фльоріда — 72 тис., 15) Канельонес — 135 тис., 16) Фльорес — 32 тис., 17) Соріано — 82 тис., 18) Сан Хосе — 65 тис., 19) Кольонія — 100 тис.

Головні міста

1). Монтевідео, 2). Кольонія, 3). Пайсанду, 4). Сальто.

Народнє господарство

Характер народнього господарства країни — скотарський. Зі всієї території — 84% використовують для випасу худоби й лише 8% відведено під посівну площу. Поголів'я худоби вивозило в 1970 р. — 28.3 міль штук, у тому 8.5 міль великої рогатої худоби й 19.8 міль овець. Індустрія — в стані розвитку й, переважно, пов'язана з потребами сільського господарства.

ПОСЕЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ

Розміщення

Українців в Уругваю начисляють приблизно на 8 тис. осіб. У відношенні до загалу населення це виносить 0.3%. Майже половина з них живе в столиці Монтевідео, а решта розпорошена по цілій країні, за винятком одної невеликої колонії в департаменті Сальто.

Департамент	українці		всього насе- лення (тис.)	відсоток українців
	тисячі	%		
Монтевідео	4.0	50	1,203	0.33
Сальто	0.5	6	98.0	0.41
Решта	3.5	44	1,247.3	0.28
Разом	8.0	100	2,549,0	0.31

Клімат околиць, де живуть українці.

Беручи до уваги, що Уругвай займає відносно невелику площу, немає територіально значних різниць у кліматі. Назагал, джерела подають дві основні зони: північну, де положений департамент Сальто та південну, куди входить також Монтевідео.

Місцевість	Т е м п е р а т у р а			опади в мм.	географ. широта (пд).
	року	січня	липня		
Зона Північна	18	24	12	1,060	30 — 33'
Зона Південна	16	22	10		33' — 35'
Київ, Україна	7	-5	19	615	50 — 27' пн.ш.

Зайняття, участь у житті країни

Більшість українських поселенців в Уругваю живе по містах, знайшовши працю по різних підприємствах. Є вже поважна кількість осіб, зайнятих у власних підприємствах: торговельних чи ремісничих. Більшість живе у власних хатах.

Сільськогосподарських поселенців в Уругваю мало, бо там було дуже трудно набути землю на власність. У цій країні майже вся земля належить великим землевласникам, котрі не продають її, а віддають в оренду. Такі суспільні відносини дуже утруднювали творення рілньничих колоній. Властиво, відомо тільки про одне більше групове поселення, недалеко від містечка Сальто, де живе групою приблизно 40 українських родин.

Молоде покоління вже випонило з себе деяку кількість професіоналістів (лікарі, адвокати, агрономи й інженери), але це, відносно, дуже мале число. Також, невідома участь наших поселенців у суспільному житті країни.

ПЛЕКАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Історія поселення

Поселення українців в Уругваю — відносно нове. Перші українські емігранти почали напливати сюди в роках 1924 до 1931.

Були це переважно селяни з Волині, Полісся, Галичини, Буковини й Закарпаття. Хліборобська колонія в Сальто, то, переважно, самі вихідці з Волині. Після згаданого періоду, переселення українців до Уругваю майже не було. Зате ж господарська криза, що охопила країну, при кінці 60-тих та на початку 70-тих років, викликала великий вплив населення за границі держави, а в тому й поважну частину українських поселенців, головню молоді, яка переселявалася до Америки, Канади, Австралії, чи недалекої Аргентини.

Релігійне життя. Церкви

Ця важлива ділянка, так і досі, зосталася неналадненою. Нема в Уругваю зорганізованої, ні Української Католицької Церкви, ні Православної. Деякий час, вів тут місійну працю о. Майка, — зумів навіть спромогтиса на невеличку каплицю. Та його праця, зв'язана з великими жертвами, не увінчалася успіхом і він помер серед злиднів. Зараз доривочну духовну опіку веде У.К. Церква з Аргентини.

Українська мова. Дім

Українська мова зникає поступово серед молодого покоління міських поселень. Тільки нечисленні родини, свідомих поселенців, зуміли не тільки, що навчити своїх дітей рідної мови, але й передати їм основні знання писаного друкованого слова; бо українських шкіл тут не було, де вони могли б те знання набути. Відносно більше збереглося знання мови серед сільських поселенців, але й їм грозить небезпека скорого й цілковитого винародовлення, головню, через відносно малу національну свідомість та розпорошенням серед місцевого населення.

Громадське й політичне життя

Громадське, культурно-освітнє життя почалося в Уругваю з оснуванням Т-ва "Просвіта", в 1934 році. Ініціатором "Просвіти" був п. Літошенко, а передовими її діячами були ще крім нього: О. Галушак, І. Топольницький, С. Вастовський та інж. Сенишин. Т-во має власний будинок. За тісною співпрацею з українською католицькою парафією, одну з вулиць цього столичного міста названо Україна. Починальником цього діла був покійний о. Іпатій Майка, ЧСВВ, а успішно завершили його інж. Петро Сенишин і п. Осип Палька, що завжди мали моральну підтримку української громади в Аргентині. Громада користується заграничною українською пресою, в першу чергу, виданням "Просвіти" з Буенос-Айресу — "Українським Словом". Спроба, зав'язати ще й друге українське товариство "Відродження", не увінчалася успіхом; як

також не увінчався успіхом задум, створити загально-українське репрезентативне об'єднання.

Михайло Василик
Український Католицький Університет
Буенос Айрес, Аргентина

МЕНШІ УКРАЇНСЬКІ СКУПЧЕННЯ В КРАЇНАХ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ

Менша числом, українська спільнота знаходиться в Уругваю; а найновіші та ще чисельно менші, громади знаходяться в Чіле, Перу та Венесуелі, які повстали там після закінчення Другої світової війни, в роках 1947 - 49. Про їхню діяльність існує дуже незначне число документальних публікацій. Наводячи дещо про них, вповні здаємо собі справу, що подані дані не є точні, але робимо це тому, щоб цю справу прилюдно порушити, а тим самим, цю прогалину заповнити.

Уругвай — це невелика розміром держава, яку від Аргентини відділює ріка Ля Плята, що вважається найширшою рікою в світі, бо її ширина виносить від 40 до 160 кілометрів. Держава ця — це Американська Швейцарія, мешканці якої користуються дуже упривілейованою свободою та мають найбільше вартісну валюту, зі всіх держав латинської Америки. Його поверхня виносить 186.926 кв. км. та начислює 3.191.000 мешканців, з чого, столиця Монтевідео має понад 1.360.000 душ. Крім цікавої конституції, на підставі якої, державою управляє Рада, зложена з кількох членів, що по черзі виконують однорічну каденцію президента. Цікавий Уругвай ще й маленьким островом, який знаходиться на Атлантичським океані, на якому збудований морський маяк, що є одним з найбільших маяків Південної Америки.

Українська спільнота в Уругваю начислює приблизно 8 тисяч душ, а найбільша числом громада знаходиться в Монтевідео та його передмістях, як рівнож є ще українські громади в місцевостях Сан-Хосе та Пайсанду. Приїзд українців до Уругваю датується роками від 1920 до 1930-го, а організаційне життя започатковує Т-во "Просвіта", яке засноване в грудні 1934-го року. Т-во це було в стислім зв'язку з "Просвітою" в Аргентині, воно має свій власний мурований Народний Дім, що знаходиться в одній з дільниць столичного міста. Організаційне життя доповнюють Комітет сприяння Укр. Нац. Раді та Т-во "Відродження", однак вони в останніх часах не проявляють замітнішої діяльності. В Монтевідео існує також парафія Укр. Автокеф. Прав. Церкви, що підлягає УАПЦ в Аргентині, як рівнож є українська-католицька парафія, що міститься в церкві, при вулиці Хуан Хосе Артеага, чис. 1317. Парохом є о. Іпатій Майка ЧСВВ, що перебував кількадесят

років серед українських громад в Аргентині, здобуваючи собі велику прихильність за свою невтомну пастирську працю в тих роках, коли громади наші переживали часи економічної скрути.

Відвідуючи Т-во "Просвіта" в Монтевідео в році 1951-му мені особисто була нагода познакомитися з піонерами місцевого організаційного життя; в особах п.п. Олекси Галушача, Топольницького, Сенишина, Цинайка й других, імен яких вже тепер собі не пригадую, але всі вони прожили там по кількадесят літ. За той час, вони зуміли вже відповідно забезпечитися, набуваючи свої власні дома та торговельні підприємства. Син п-ва Сенишиних, Петро Сенишин закінчив успішно вищу рільничу школу й тепер має посаду професора, в цій самій школі. Також є деяке число української молоді, що набула вже середню освіту, та приймає активну участь в діяльності уругвайської української громади.

Чиле — тут українське поселення переводилося за посередництвом IPO, й кількість української еміграції начислювало понад тисячу осіб. Найбільша числом громада була в столиці Сантьяго, але були також громади в місцевостях: Осерно, Темуко та Консепціон. Пробиваючися крізь життєві труднощі, поодинокі громади почали творити своє організаційне життя, нав'язуючи зв'язок з "Просвітою" в Аргентині. Так в українській пресі, в Буенос Айресі, були деякі звідомлення про початки їхньої діяльності. Крім усіх початкуючих труднощів, наші поселенці в Чиле мали ще й ту, що чілійська валюта — значно менше вартісна — в порівнянні до валют сусідніх держав, що й заставило їх якнайскорше виїхати звідти. Між ними виїхав також мій знакомий п. Гіжевський і з тих причин був перерваний наш контакт з укр. громадою в Чиле.

Перу — подібно мається справа й з українською громадою в цій країні. В нашій пресі приходилося мені стрічати замітки, що в Перу є невелике число українських поселенців, але не вдалося зібрати жодних даних, щоб бодай приблизно усталити їх число та дані про їхнє там поселення (було б побажано, щоб це було зроблено при найближчій нагоді та можливості).

Венесуеля — українська спільнота начислює приблизно 2 тисячі душ. Вони поселилися в цій країні головню після Другої світової війни та осіли громадами в столиці Каракасі, а також у місцевостях: Макарай, Валенсія та Баркітісіменто. Після переборення початкових труднощів, громади наші почали розбудовувати своє релігійно-громадське життя, але звідомлення про їхню діяльність, в останніх часах, не збільшуються, а зменшуються. Це дає підставу дошукуватися причин, та шукати можливостей, які вияснили б дійсний стан української спільноти, яка з огляду на географічне положення Венесуелі, повинна б бути

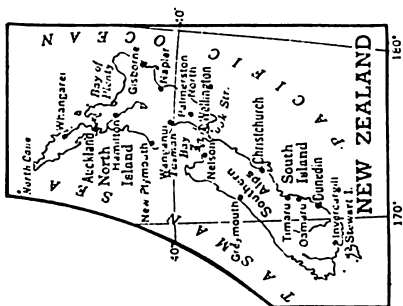
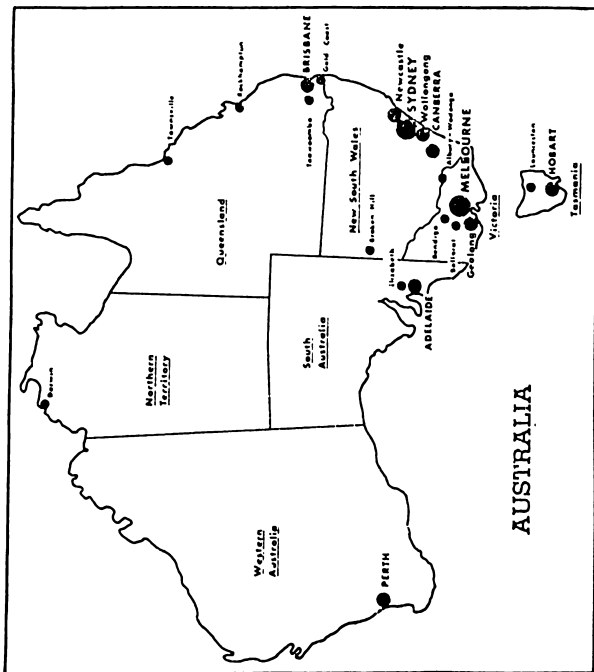
проміжною базою, для численних українських спільнот Південного американського континенту.

Подаючи, повищі замітки про українців у Чіле, Перу та Венесуелі, вповні здаю собі справу, що вони надто поверховні, але роблю це тому, щоб дати почин для порушення цієї справи, з надіями, що справа дослідів наших поселень дістане належну підтримку; та буде доповнена відповідними звідомленнями окремих осіб, що в й уможливить опрацювання документальних даних, опертих на статистичних зіставленнях.

М. Данилишин

Буенос-Айрес, травень 1961 р.
Аргентина

ОКЕАНІЯ

УКРАЇНЦІ В АВСТРАЛІЇ

КРАЇНА Й УСТРІЙ

Назва, географічне положення, простір і населення

Австралія (Commonwealth of Australia), складається з острова — континента Австралії та острова Тасманії. Країна положена між 10°41' і 43°39' південної широти та 113°09' і 153°09' східної довготи. Межує на сході з Тихим океаном, а на заході з Індійським океаном.

Населення країни в порівнянні з ЗСА та Україною (УРСР)

	Австралія	ЗСА	Україна (УРСР)
1.	Австралія	ЗСА	Україна (УРСР)
2.	7,686 (2,968)	9,363.0 (3,615.)	603.7 (233)
3.	12,755.6	203,235.0	47,126.0
4.	1.7 (4.3)	22 (58)	78.1 (202)
5.	VI. 1971	IV. 1970	I. 1970

Значення порядкових цифр: 1. — країна в її кордонах з 1970 року, 2. — простір країни в тисячах кв. кілометрів (в тисячах кв. миль), 3) — населення за станом, як під 5., в тисячах осіб, 4. — густина населення — осіб на кв. кілометр (на квадратну милю), 5. — місяць і рік перепису населення.

Устрій держави

Австралія входить у склад Бритійського Коммонвелту, та, згідно з конституцією 1901 року, має федеральний устрій. У склад федерації входить 6 стейтів, одна столична територія (столиця — місто Канберра) та 10 територій. Країна має парламентарний устрій, взорований на устрої Великої Британії, а розмежування прав між федеральним урядом та поодинокими стейтами подібне до системи в ЗСА. Від 1972 р., уряд очолює прем'єр Г. Гвितлям (Gough Whitlam) з Лейбор — партії.

Політичні партії: Австралійська Робітнича Партія (Australian Labor Party) — при владі. Ліберальна Партія (Liberal Party) — опозиція. Парламентарна Крайова Партія (Parliamentary Contry Party) та Демократична Робітнича Партія. Обидві останні партії мають малу кількість репрезентантів у Конґресі.

Крім наведених партій є ще: Партія Австралії та Комуністична Партія (обі без репрезентантів у Конґресі).

Віровизнання

Згідно з переписом населення 1971 р., релігійний склад населення Австралії є наступний:

Англіканська церква	— 30.5%
Католики	— 26.5%
Інші протестантські віровизнання	— 28.0%
Інші	— 15.0%

Урядова мова

Англійська.

Господарство

Головними елементами економіки Австралії були, до недавня, рільництво та скотарство. За останніх 20 років промисловість набрала надзвичайного розвитку й сьогодні — творить 25% загального приходу (Gross National Product) країни. Сьогодні більшість робітничої сили сконцентровано по містах і тільки 9% — zatrudнені в рільництві, скотарстві та копальнях.

У роках 1960 - 70, інвестиція нових капіталів у промисловості зросла на 106%, головню в тяжкій індустрії та транспорті. Австралія займає перше місце в світі по експорту вовни. Рільничі продукти та мінеральні сировіці творять 76% всього експорту, мануфактурні вироби — коло 20%. Головним ринком на австралійській продукції служать азійські країни, а зокрема Японія та Китай.

Грошева одиниця

Австралійський доляр (один австралійський доляр рівняється 1,275 американського доляра, 1-го вересня 1975 р.).

Головні міста

Столиця Австралії — Канберра (населення на 30 червня 1971 р.)	142 тис.
Сідней (Sidney), стейт — Новий Південний Велс (New South Wales)	2,851 тис.
Мельборн (Melbourne), стейт Вікторія (Victoria)	2,544 тис.
Брісбан (Brisbane), стейт Квінсланд (Queensland)	888 тис.
Аделаїда (Adelaide), стейт Південна Австралія (South Australia)	855 тис.

Перт (Pert), стеит Західня Австралія (Western Australia) 725 тис.

Гобарт (Hobart), стеит Тасманія (Tasmania) 155 тис.

ПОСЕЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ

Розміщення:

Число українців у поодиноких стеитах тяжко устійнити, бо нема відповідних даних. Австралійський перепис населення подає тільки тих, що мають українське горожанство та ще тих, які народжені в Україні, не відокремлюючи українців, які мають австралійське горожанство. В слідуючій таблиці подані дані з перепису населення 1961 р., дані відносяться до тих, що роджені в Україні. Беручи, як базу, число українців в Австралії — **34.000** ("Українці в Австралії", ст. 156), та припускаючи, що пропорція всіх українців по поодиноких стеитах є така, як була в 1961 р., для тих, що роджені в Україні, обраховано серію чисел, котрі подані в понижчій таблиці в дужках.

Розміщення українців в Австралії, тих які роджені на Україні, згідно з переписом населення 1961 р., та їх пропорційне розміщення, беручи, як базу 34 тис. (населення подане в тисячах):

Число українців по стеитах	усіх укр.	родж. в Укр.	% від укр.	Всього населення	Густота насел. на кв. км.
1. Новий Південний Велс (New South Wales)	11.8	4.8	34.8	3,919	33.1
2. Вікторія (Victoria)	11.1	4.5	32.6	2,930	87.0
3. Квінсланд (Queensland)	2.0	0.8	5.8	1,528	5.9
4. Південна Австралія (South Australia)	5.7	2.3	16.7	971	6.7
5. Західна Австралія (Western Australia)	2.5	1.0	7.3	747	2.0
6. Тасманія (Tasmania)	0.5	0.2	1.5	350	36.0
7. Столична територія Канберра (Canberra)	0.5	0.2	1.5	59	171.3
8. Північна територія (Northern Territory)	0.0	0.0	0.0	44	0.1
Разом:	34.0		100.2	10,548	9.3

Віковий склад українців в Австралії має надзвичайні характери і риси, котрі є наслідком історії еміграції до Австралії. Майже всі українці в Австралії — це емігранти, котрі прибули по Другій світовій війні. Це були, переважно, люди між 20 та 40 років життя, й мужчини переважали кількісно над жінками в майже всіх вікових групах. Точних даних про вікову структуру українців в Австралії немає. Слідуюча таблиця базується на статистичних даних Укр. Кат. Єпархії в Австралії, по 1961 р. Відсотки, які творять дані вікові групи обрховані на базі тих парафій, котрі подали дані про всі вікові групи (Мельборн, Вікторія, Тасманія, Перт, Брісбан, Кернс і Тавнсвіл). Ці числа можна узагальнити до всіх укр. в Австралії якщо припустимо, що вікова структура взятих парафій, як цілість, відзеркалює вікову структуру всіх укр. в Австралії (подано в %).

Роки	1-6	7-14	15-21	22-50	51-65	66
Україн.	7.6	19.8	18.6	48.4	5.2	0.4
Загальне населення Австралії	12.3	16.4	10.8	39.1	13.6	7.9

Отже, між українцями в Австралії майже не було людей старшого віку, а пропорція, дітей дошкільного віку, була майже на половину менша, ніж загальна австралійська. За це пропорція людей в середньому віці та підлітків була значно більша від загальної. Ця характеристика мала поважний вплив на розвиток громадського життя укр. в Австралії. Цей вплив буде важливий в близькому майбутньому.

Важливіші місцевості, де скупчені українці: Стейт *Новий Південний Велс* — найбільша громада в столиці Сідней та околиці) Сеснок, Горнсбі). Більш віддалені від Сіднею є громади *Вонлонтангу* та Ньюкастелю. Стейт Вікторія — найбільша громада в столиці Мельборну, інші громади: Ньюборов, Водонга, Саншайн, Ардіні, Ньюпорт, Джіллонг. Стейт Південна Австралія — Аделяїда. Стейт Квінсленд — громади в Брісбені та Окслей. Стейт Західня Австралія — громади в Перті та Нордгамі. На острові Тасманія є дві громади — Гоборт і Лаунцестон. В столиці *Коайні* Канберра є теж невелика громада.

Клімат околиць де живуть українці

Українці в Австралії поселені по всіх стейтах. 39% країни знаходиться між обома тропікальними рівниками, але беручи під увагу брак високих гір та постійний вплив оточуючих океанів, клімат в Австралії в загальному-підтропічний, та не має різких кліматичних екстремів. Пересічна температура коливається між

29°C на півночі та 18°C на полудні — в літі (грудень, лютий); та між 24°C і 10°C — в зимі (червень — серпень). Клімат відносно сухий (пересічно між 800 мм. і 1200 мм. дощу річно-на східному побережжі та 150 мм. у центральній частині країни). Австралія славиться як країна сонця: більші міста мають пересічно 6 год. сонця на день.

	а	б	в	г	д	
Перт, стол. Зах. Австралії	15	+18.1	+23.5	+13.1	31°57'	883
Аделяїда, стол. Півден. Австралії	43	+17.1	+23.0	+11.1	34°56'	529
Брісбен, стол. Квінсланду	41	+20.5	+25.0	+14.9	27°28'	1,142
Сідней, стол. Нового Півд. Велсу	42	+17.4	+22.0	+11.8	33°52'	1,207
Канберра, стол. Австралії	571	+12.7	+20.1	+5.3	35°19'	622
Мельборн, стол. Вікторії	35	+14.8	+19.8	+9.4	37°49'	657
Гобарт, стол. Тасманії	54	+12.4	+16.5	+7.9	42°53'	632
Київ, стол. України	183	+7	-5	+19	50°27'	615

Значення: а) — висота клім. станції в метрах понад поземом моря; пересічна температура за Цельсієм: б) року; в) січня; г) липня; г) річна сума опадів у міліметрах; д) географічна широта (від рівника).

Участь українців у житті країни

Більшість українців в Австралії живе по містах. Тільки мінімальний відсоток zatrudнений у рільництві. Українці в більшості працюють по фабриках, на рівні неповнокваліфікованого робітника, і тільки коло 5% (цифра з 1961 р.), заступлені у професійних ділянках. Коло 95% наших родин живе в своїх власних, здебільшого вже сплачених, домах.

ПЛЕКАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Історія поселення

Довший час Австралія була місцем, куди британський уряд послав злочинців та різні небажані елементи, на заслання. З відкриттям в Австралії золота, в другій половині XIX ст., почалася еміграція "вільних поселенців". У списках поселенців знаходимо прізвища, які дають здогади та у своїх документах потверджують, їх походження з укр. земель.

Так, в 1832 р. в Австралії з'являється Др. Джан Лютський (Луцький або Лоцький), народжений у Львові, котрий уживав баварський титул доктора медицини та члена Королівського Ботанічного Товариства в Баварії. Проживав у Тосманії, де займав

позицію державного ботаніка. Львовяни — Казимир Кабат та Володимир Косак — прибули до Австралії в 1852 р. Оба здобули ступень підкомісарів кінної поліції. Опісля, Кабат був командиром східньої округи Тосманії т. зв. Гіпсланду. В 19-му столітті та в першій половині 20-го століття, укр. емігранти в Австралії — були одиниці, котрі не мали можливостей організувати тут укр. громадське життя. Щойно після 2-ої світової війни, українці прибувають масово до Австралії. Між 1948 та 1958 рр. прибуло до Австралії коло 21 тисячі українців. Були це, здебільша, молоді люди в віці 25 - 35 років. Деякі недавно одружені — по війні, які залишили Україну підчас або при кінці війни. То були в більшості колишні примусові робітники, або члени військових формацій, котрі приїжджали, як контрактовані робітники. Емігрантів зобов'язував дворічний контракт, на підставі якого кожний мусів був приймати всяку працю, запропоновану йому відповідними урядами.

Вже в таборах праці, де опинилися українці, почали творитися зародки організованого життя. По відробленню контракту, українці почали влаштовуватися на кращі праці, по більших містах. І сьогодні, майже всі українці живуть по містах та zatrudнені в промислі, торгівлі та різних професіях.

Релігійне життя. Церкви

Українська Католицька Церква

Дня 10-го травня 1950 р. був створений Апостольський Екзархат для українців візантійського обряду в Австралії, котрий очолює єпископ д-р Іван Прашко (Most. Rev. Ivan Prasko, USEO Bishop-s Chancery, 30 Shiel. St. N. Melbourne, Vic. 3051 Тел. 329 - 7417. Апостольський Екзархат складається із 6 парафій: Мельборн (осередок Екзархату), Сідней, Аделаїда, Парт, Брісбон, Нью Кастель; 11 священників та 19 тисяч вірних. Є 10 церков, 3 площі та 6 парафіяльних домів. При кожній парафії існують церковні товариства: братства, марійські дружини, комітети будови церков, вівтарні дружини. В 1964 р. створено Об'єднання Укр. Католицьких Організацій Австралії, яке координує працю всіх католицьких організацій. Церковні хори, в Мельборні та Сіднею, часто виступають у радіопрограмах та в телевізії, репрезентуючи на високому рівні укр. обряд та культуру.

До найважливіших подій Укр. Кат. Церкви в Австралії можна зачислити:

1950 р. Візитація Арх. Максима Германюка, митрополита для українців у Канаді, та створення Апостольського Екзархату в Австралії.

1953 р. Перший з'їзд священників.

1960 р. Почав виходити кварталник "Церква й Життя" —

офіційний орган Апостольського Екзархату.

1963 р. Благословення катедрального храму св. св. Ап. Петра й Павла в Мельборні.

1964 р. Оснування Об'єднання Укр. Кат. Організацій в Австралії.

Українська Православна Церква

В 1964 р., стан Української Автокефальної Православної Церкви (УАПЦ) в Австралії був слідуючий: 15 парафій та 13 церков (багато з них дерев'яних), 15 священників та 2 архидіакони обслужують потреби вірних. Вони є в юрисдикції Владики Митрополита Мстислава в ЗСА, а адміністративно належать до Консисторії УАПЦ в Австралії та Новій Зеландії (Consistory of the UAO Church in Australia & New Zealand, 18 Ballandella Road, Tongabbie, N.S.W. 2146, Australia; Tel. (02) 631 - 8710). Богослуження в українській мові відбуваються періодично у всіх церквах. При парафіях існують різні церковні товариства: братства, сестрицтва та різні комітети.

Інші Укр. Церкви

Є також укр. баптистські церкви в Австралії, про котрі немає точних даних.

Українська мова. Дім

Мабуть, з причин молодого віку наших поселенців, українська мова ще затримується в родинному обиході та укр. установах.

Шкільництво

Навчання українознавства ведеться, виключно, по Рідних Школах та Школах Українознавства (середньошкільний рівень). Державних шкіл, де б викладали українознавчі предмети, немає.

Українська Центральна Шкільна Рада в Австралії координує працю всіх наших шкіл у цій країні. Завдяки наполегливій праці наших педагогів, випрацювано навчальні програми для Рідних Шкіл та Шкіл Українознавства. Видано цілу низку підручників для учнів і учителів. Із них серія читанок (від 1 до 7 кл.), виготовлена відомим педагогом — панею Марією Дейко; читанка "Волошки" (2 кл.) прийнята як взір Шкільною Радою при СКВУ.

Стан шкільництва по 1965 р. слідуючий: 38 Рідних Шкіл, 138 учителів, 1769 учнів. Діє 5 Шкіл Українознавства, одна дворічна Педагогічна Школа в Сиднею та однорічний вчительський курс у

Мельборні. Щорічно УЦШ Рада переводить Двомісячник книги та преси популяризуючи укр. книжки й журнали. Останніми роками розпочато акцію створення Фонду Лекторату Укр. Мови при Мельборнському університеті.

Преса, видання

Найстарша газета в Австралії — це тижневик "Вільна Думка", перше число котрої вийшло 10 липня 1949 р. Газета виходить у Сиднею. ("The Free Thought", 49 Brodway, Ponchbowl, N.S.W 2196). Від 1956 р. виходить у Мельборні двотижневик "Українець в Австралії" ("Ukrainian Settler", 225 Sydnet RD., Coburg, Vic. 3058). Обі ці газети — незалежні від якогонебудь партійного угруповання.

Пресова діяльність в Австралії — дуже жива і тяжко вичислити всі видання; багато з них — неперіодичні та короткотривалі. Слідує (неточний) список органів різних товариств: "Вісник Крайової Пластової Старшини в Австралії". "Інформативно методичний Листок Укр. Центральної Шкільної Ради в Австралії", неперіодичний, виходить від 1964 р. "Наш Фронт", двомісячник — видає Укр. Антибольшевицька Ліга в Австралії й Новій Зеландії". "Праця й Життя" — церковно-громадський кварталник Укр. Автокефальної Православної Церкви Австралії й Нової Зеландії. "Церква й Життя" - двомісячник, видає укр. видавництво "Просвіта" (підлягає укр. католицькому Екзархатові в Австралії). "Ластівка", - бюлетень Крайової Управи Спілки Укр. Молоді в Австралії.

Література, мистецтво, наука

Заходами Товариства Приятелів Творчости М. Зерова в Австралії, видано (Мюнхен, 1958 р.) дві книжки творів М. Зерова: "Согollarium" за редакцією М. Ореста і "Нове Українське Письменство" та книжку "Безсмертні" — збірник спогадів про М. Зерова, П. Филиповича і М. Драй-Хмару.

Культурно мистецьке життя в Австралії, правдоподібно, одно з найбільш активних у діаспорі, відносно до кількості українців у даній країні.

Театр ім. Леся Курбаса в Мельборні, заснований у 1950 р., — це поважний вклад у загальну історію укр. театру. В початковий склад театру входили славні імена укр. сцени: Ірина і Степан Залеські, Анастасія та Іван Мартинюки, Степан Крижанівський. Театр безперервно відновлює свій репертуар та часто виїжджає на гастралі по цілій Австралії. При театрі діє театральна студія, яка підготовляє кадри нових акторів. Активні драматичні гуртки існують в Сантайні (Вікторія), в Перті (західна Австралія) та при осередку СУМу в Мельборні (Вікторія). Найбільше репрезента-

тивні хори — це "Чайка" в Мельборні та "Боян" у Сиднею. Оба на високому мистецькому рівні, а їхні виступи мали добру критику в австралійській пресі. При "Чайці" діють квіртети: жіночий "Корали" та чоловічий — "Акорд". Є ще багато інших хорів при різних товариствах та громадах. Жіночий квіртет "Соловейки" часто виступає перед австралійською публікою з великим успіхом.

Найповажніші танцювальні групи, це — народній балет "Дніпро" в Сиднеї та "Соняшний Промінь" у Мельборні. Обі групи мають за собою багато виступів перед українською та австралійською публікою.

Славні на цілий світ "Кубанські Козаки" походять з Австралії. Василь Коваленко та брати Микола і Олександр Кумпани: співаки, танцюристи, інструменталісти; — пропагують від 1960 р. укр. мистецтво на найкращих сценах Європи та Америки.

Балетмайстер Аркадій Новицький виступав, як соліст, у професійних балетах та провадить школу академії в Мельборні. Наталка Солошенко-Тиравська зорганізувала "Укр. Народний Балет", котрий двічі здобув перехідну чашу Добросусідської Ради (чаша перейшла на постійну власність до Укр. Народнього Балету).

З культурно-мистецьких діячів слід відмітити: Таїсу Тарас, солістку в національній опері Австралії; Євгенію Павловську, бувшу солістку Київської опери; Василя Матіяша — оперового співака та диригента хору "Боян". Виступають на укр. імпрезах співаки-солісти: Микола Євсевський, Іларій Клодзінський, Галина Храпак-Євсевська та Галина Корінь.

Композиторка Лідія Гаєвська-Денес написала низку композицій для дітей. Піяністка Оксана Тарнавська є акомпаніаторкою хору "Чайка" та часто виступає, як солістка. Клара Скрипченко, піяністка, дає самостійні концерти по цілій Австралії. Вона виступала з власними програмами в Державній Австралійській Радіостанції та награла кілька платівок. Анатоль Мірошник-піяніст та композитор, виступає з концертами перед укр. та австралійською публікою, та продукує укр. платівки, деякі з власними композиціями.

Маляр Михайло Кміт здобув собі передове місце в Австралії своїми творами. Також здобули собі признання малярі Володимир Савчак та Василь Цибульський. Леонід Денисенко — маляр та графік, є членом Королівського Об'єднання Мистців, та активний у творенню пропам'ятних значків, ювілейних відзнак, гербів і т. п.

Наукове Т-во ім. Шевченка — засноване в Сиднею 1956 р. Сьогодні головна діяльність зосереджена в Мельборні. Стан на 1965 р. 2 дійсні члени, 26 звичайних членів та 7 прихильників.

Серед групи українських університетських професорів, варто згадати Івана Рибчина, автора цікавої праці — "Динаміка українського козацтва", 1969 р.

Громадське й політичне життя

Громадське життя в Австралії зорганізоване по стейтах. В кожному стейті діє Громада, яка має Філії по місцях більших скупчень українців. Стейтові Громади зорганізовані в Союзі Укр. Організації Австралії (СУОА), котрий координує працю Громад та всіх інших Укр. Товариств в Австралії, і репрезентує Укр. Громаду Австралії назовні. Стан поодиноких Громад був слідуєчий: Вікторія: центральний осередок у Мельборні; 9-ть філій та 6 домівок. Південна Австралія: одна домівка в Аделаїді, Квінсланд; головний осередок у Брісбені та одна філія з домівкою в Овелей. Західна Австралія: централія в Перті та філія з домівкою в Нордгамі. Новий Південний Велс: централія в Сіднеї, 6 філій та 4 домівки. Тасманія: 2 осередки з домівками в Гобарті та Лаунцестоні. Канберра (столиця Австралії) — відносно мала громада, не має домівки.

Організації молоді

Український Пласт діє в Австралії від 1948 р., коли приїхали сюди перші пластуни. Сьогодні він нараховує: 5 станиць, 3 осередки праці та має 2 оселі на табори — "Холодний Яр", коло Сіднею та "Сокіл", коло Мельборну. В 1965 р. Пласт нараховував 936 пластунів.

Спілка Української Молоді (СУМ) — діє від 1949 р. та в 1965 р. нараховував — 952 членів, котрі зорганізовані в 14 осередках. Має дві площі на табування та "Дім Сумівця" в Джілонгу (Вікторія). При різних осередках існують хори, танцювальні групи, оркестри, деякі з них на високім мистецьким рівні.

Українська Молода громада — організація молоді старшого віку, заснована в Сіднею, нараховує около 80 членів (1965).

Жіночі організації

Союз Українок Австралії (СУА), постав самостійно в поодиноких стейтах, а Крайову Управу СУА створено 1949 р. В кожному стейті (крім Тасманії) діє сітка централі, осередки — майже у всіх місцях скупчення українців. СУА входить у склад Світової Федерації Укр. Жіночих Організацій (СФУЖО) та веде активну діяльність, організуючи різні імпрези, світлички, рідношкільні курси, суспільну опіку і т.д.

Студентські організації

Централія Укр. Студентства в Австралії повстала 1950 р. Існують студентські громади в Мельборні (Вікторія), Сіднеї (Новий Південний Велс) та Аделаїді (Південна Австралія).

"Обнова" — товариство укр. студентів католиків — заснувало перший осередок в Сиднеї в 1960 р. Засновано також осередок в Мельборні й Перті. Товариство не має крайової управи й уся праця ведеться по осередках. В 1965 р. "Обнова" нараховувала 80 членів.

Фінансові установи

Укр. Кредитова Кооператива "Дністер" у Мельборні, — діє від 1951 р. та по 1964 р. нараховувала 520 членів. Укр. Кредитова Кооператива в Аделаїді. Кооператива "Наша Майбутність", в Меріленді (коло Сиднею) — діє від 1954 р. і має свою домівку.

Різні товариства

Союз Укр. Комбатантів Австралії — координує працю трьох стейтових Союзів: Союз Укр. Комбатантів Вікторії, Союз Укр. Ветеранів в Аделаїді та Союз Укр. Комбатантів Нового Південного Велсу. Союз закупив у Мельборні площу на оселю "Відпочинок Вояка". Союз в Сиднею охоплює слідуючі організації: Союз Укр. Комбатантів, Братство колишніх вояків І УА УНА, Братство Легіону ім. С. Петлюри та Станицю УПА.

Укр. Т-во Інженерів — засноване в 1954 р. і на 1965 р. нараховує 33 членки. Члени товариства інж. П. Шулежко, Є. Пеленський та О. Кохановський мають публіковані праці в австралійській науково-технічній пресі та в окремих виданнях.

Спортові товариства

Укр. Спортове Товариство "Лев" в Мельборні; футбольна дружина "Лев" змагається в стейтовій лізі, товариство має власну площу.

Спортове Товариство "Тризуб" в Сантайні (коло Мельборну) — футбольна команда змагається в нижчих дивізіях.

Спортовий Клуб "Лев" в Аделаїді; футбольна дружина одна з найсильніших у стейтовій лізі. Чоловічі та жіночі ланки відбиванки здобули жжкілька разів першенство стейту Південної Австралії.

Спортове Товариство "Сокіл" в Сиднею — зорганізоване в 1961 р. членами Пласту та СУМУ. Діють ланки футболу, тенісу, відбиванки й столового тенісу.

Є ще спортові товариства в Нордтгем (західня Австралія), Брізбен (Квінсленд) та Гобарт (Тасманія).

Політичні організації

Товариство сприяння УНРаді. Краєва Управа Товариства координує працю поодиноких осередків: Мельборн, Перт, Сиднеї,

Ньюкастел (Новий Південний Велс), Канберра. Краєва Управа входить в склад СОУА, та на 1965 р. товариство нараховувало 543 члени.

Укр. Антибольшевицька Ліга в Австралії й Новій Зеландії по 1964 р. нараховувала 557 членів. Вона входить у склад Міжнародної Делегатури АБН, до котрої належать: білоруси, литовці, лотиші, мадяри, румуни, словаки, українці й хорвати. Одно з головних завдань Ліги в Австралії — це фінансово підтримувати місію АБН на Формозі. Демократичне Об'єднання Бувших Репресованих Советами (ДОБРУС) — діє майже в усіх стейтах. Розповсюджує книжки про терористичні дії Москви супроти України.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Australian Bureau of Statistics, **Official Handbook of Australia 1973 та 1962** (Canberra, Australia).
2. Australian Bureau of Statistics, **Official Year-Book of Australia**, ч. 59, **1973** (Canberra, Australia, 1974).
3. Australian Information Service, **Australia Handbook 1973** (Canberra, Australia, 1974).
4. Гриневич, Ігор А. "Українці в державній австралійській статистиці" в НТШ Австралії, **Українці в Австралії** (Мельбурн, Австралія, 1967).
5. Прашко, Іван; "Укр. Кат. Церкви в Австралії і Новій Зеландії", в НТШ в Австралії, **Українці в Австралії**, (Мельбурн, Австралія, 1966).
6. Фединський, Олександр; "**Бібліографічний Показчик Укр. Преси поза межами України**", **1968/69, 1970/71** (Укр. Музей — Архів у Клівленді, Інк. Клівленд, Огайо, 1972).

Олег Воловина
Бравн Університет, ЗСА
Ігор Гордіїв
Любов Гордіїв
Сідней, Австралія

УКРАЇНЦІ В НОВІЙ ЗЕЛЯНДІЇ

КРАЇНА Й УСТРІЙ

Назва, простір і населення.

Нова Зеландія (New Zealand).

Простір: 268,700 км² (103,750 кв. миль), на двох островах: Північному та Південним.

Населення: 2,862,700 (III. 1971), густота: 11 осіб на км.²

Устрій держави

Член англійського коммонвелту (commonwealth). Королева Єлисавета є сувереном. Нею назначений, в 1972 р., генеральний губернатор — Деніс Бландел (E. Denis Blundell). Прем'єром, від вересня 1972 р. Н. Кірк (Norman E. Kirk, нар. 1923) — член Labour Party (55 місць у парламенті, на всіх 87). Друга партія — National Party (32 місця).

Віровизнання

65% — протестанти, 15% — римокатолики, 20% інші.

Урядова мова

Англійська.

Господарський профіль

Великий експорт м'яса, вовни й молочних продуктів, головню до Англії, Америки й Японії. В 1960 роках відкрито земний газ на Північному острові; почато біля Оклянду продукцію сталі, а на Південному острові — виріб алюмінію. Останньо, аже експортують нескладні металургійні вироби. Рільництво вповні змеханізоване.

Грошева одиниця

Нюзеландський долляр (1.33 ам. дол. — 1.VII. 1976).

Столиця й більші міста.

Столиця — Велінгтон (Wellington — населення метрополітальної округи (1972) — 337,880 осіб), Оклянд (Auckland-747,350) — на Північному острові. Крайстчурч (Christchurch — 313,200) та Даніден (Dunedin — 119,000) — на Південному острові.

Етнічні групи

Крім англійців, — тубільці (Маорі) біля 8%, живуть головню на Північному острові, в Окленді та його околицях; вони включилися зовсім у стандарт життя європейців.

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ГРУПА

Головні скупчення й кількість.

Українці поселились у більших містах і довкола них. На Північному острові живуть в Окленді (120) й у Веллінгтоні (75); на Південному острові — в Крайстчурсі 190) й у Даніден (45). Разом усіх до 400 осіб.

Клімат

На півночі — в Окленді; пересічна річна температура +16.5° С, опади 1409 мм; а на півдні — в Данідені +11.8°С і 814 мм опадів, а в Крайстчурні, тільки 441 мм.

Участь у житті країни (зайняття)

Своєю pracowитістю й запопадливістю, наші люди скоро дорівняли місцевому рівневі заможности. Придбали доми, авта, устаткування. Молодь пішла до шкіл і на університети (наука безкоштовна). Сьогодні маємо: інженерів, юристів, дентистів і лікарів, професорів університету. Позатим, маємо підприємців, власників торговельних й обслуговуючих пунктів. Решта, працює в бюрох, чи на фабриках. Богато з них дошколюється, користаючи з високошкільних вечірніх дарових курсів.

ПЛЕКАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Перші поселенці.

Прибули вони в роках 1949 до 1952, з таборів переміщення: Німеччини, Австрії й Англії, разом біля 250 осіб. Відбули свій дворічний контракт на різних, призначених Міністерством Праці, роботах і поселилися, майже поголовно, в головних містах Нової Зеландії.

Релігійне життя. Церкви

Між поселенцями є православні й католики. Православні мають, з 1962 р., свого священика-о. Юрія Семенчука (Rev. Jurij Semenczuk, 46 Akatea Rd. Koro — Koro, Petone, New Zealand) в Веллінгтоні. Він є в юрисдикції Владика Митрополита Мстислава в

ЗСА, а належить до Консисторії в Австралії (Сідней). Богослуження відбуваються періодично, по всіх чотирьох осередках, в англіканських церквах.

Українці — католики (яких в 1964 р. було 40 родин — 159 осіб; у цьому 67 молоді нище 21 року) не мають свого душпастира на місці. Обслуговувані є священниками з Австралії (2280 км), почавши з 1959 р., які прилітають сюди, бодай один раз у рік; служать Богослуження в усіх чотирьох осередках. Всюди існують церковні Брацтва, які відбувають місячні сходи з релігійною програмою. У Веллінгтоні й Крайстчрчі зорганізовано українську суботню шкільку (1962). В 1968 р. візитував наші громади Верх. Архиепископ Кард. Йосиф Сліпий.

Українська мова. Дім. Шкільництво

Батьки не дбали наполегливо, щоб їх діти говорили українською мовою та її плекали. Шкільки при двох українських кат. церковних Брацтвах, у Веллінгтоні й Крайстчирі, не багато помагали. Назагал, молодь української мови не знає та її не вживає, хоч признається до свого українського походження.

Громадське та культурне життя

Існують Українські Клуби у Веллінгтоні та в Окленді (оба з 1951 року). При Клубах існують (з перебоями) мішані хори, танцювальні групи, які крім виступів для громади на академіях, виступають теж по радіо. Підчас Різдв'яних Свят, ходять колядувати, влаштовують спільну кутю, а після Великодня — свячене (розговіни).

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Прашко, Іван, Владика, стаття в *Українці в Австралії* (Мельборн: 1966) ст. 135.
2. *Українці в Австралії* (Мельборн: 1966).
3. Марціяш, Антон з Крайстчурчу, *Листування*, Н.З. з 21.X.1976 р.
4. *Енциклопедія Українознавства* (гаслова), т. 5 (Париж — Нью Йорк: НТШ, 1966).

В. Креховець
А. Марціяш
Крайстчурч, Нова Зеландія

ДОДАТКИ

УКРАЇНЦІ В ІНШИХ КРАЇНАХ Європи та Азії

Окрім уже вище згаданих більших українських поселень існує також цілий ряд малих українських громадок, які, з огляду на свою малочисленність, а часом і з інших причин, не змогли налагодити національного громадського життя, або про які ми не маємо жодних відомостей. Про деякі з них, на основі часткових даних, згадаємо нижче.

БОЛГАРІЯ — Балканська слов'янська держава (комуністична): столиця — Софія, нас. — 8.5 млн., тер. — 111 тис. км².

Зв'язки України з Болгарією тривають уже довгі століття. В епоху поширення християнства серед слов'ян (9-10 ст.), значна кількість українських людей перебувала в Болгарії, переважно, як студенти, монахи та купці, та мали там свої осідки.

В 17-18 ст.ст., в часи розквіту Київо-Могилянської Академії, що стала центром освіти серед православних слов'янських країн, значна кількість випускників Академії їхала вчителювати на Балкани, в Болгарію та Сербію.

В 19 ст., під час визвольної боротьби болгарського народу проти турецького ярма, на поміч братам слов'янам поїхали й українські добровільці. Трохи пізніше, для розбудови вже вільної Болгарії, виїхала значна група української інтелігенції на чолі з проф. Михайлом Драгомановим, що був запрошений до першого Болгарського університету.

Кількість українців у Болгарії, під сучасну пору, невідома.

ГРЕЦІЯ — південна Балканська держава; столиця Аteni, нас. 9.5 млн., тер. 130.9 тис., км².

Ще за княжих часів, як то відомо з договорів князя Ігоря, осідки русинів були в Візантії. Жваві зв'язки тривали століттями на основі економічних, релігійних та політичних спільних інтересів. А з упадком Візантії (1553), контакт з грецькими землями значно зменшився та обмежився переважно до релігійних зв'язків.

На території Греції, в її численних монастирях, перебувала завжди велика кількість українців. Мешкав там і такий полум'яний, релігійний полеміст, як Іван Вишенський, твори якого дійшли й до наших часів. Попали до Греції наші втікачі й після Першої світової війни. Їх доля та загальна кількість українців у Греції під сучасну пору — невідома.

ТУРЕЧЧИНА — держава, розміщена на півострові Мала Азія: столиця — Анкара, нас. — понад 37 млн., тер. — 780.5 тис. км².

Перші українські поселенці в Туреччині були привезені туди примусово. Склалися вони, переважно, з бранців (ясирю), яких захоплювали татари, під час нападів на Україну, та потім продавали на невільничих ринках Близького Сходу. Кількість їх незнана, але мусить бути дуже значною, бо період Турецько-Козацьких воєн тривав понад 300 років (15 — 18 століття). Ці хвили поселенців (бранців) склалися переважно з людей молодого віку: чоловіків та жінок. Чоловіків використовувалось як робочу силу, переважно, на тяжких роботах. Жінок вживали для домашньої обслуги, а гарніших забиралися до гаремів, де вони часом доходили до великих впливів, як напр. султанша Роксолія, жінка Сулеймана Прекрасного. Проте слідів цих перших примусових поселенців властиво не лишалось, може, хіба їх легше прослідкувати в антропологічному типі сучасного турка в західній Туреччині, що багато більше подібний до європейця, ніж до представника тюркської раси.

Пам'ятки про ті століття лихоліть лишилися в українських піснях та думах з турецько-татарського циклу.

Під час української державності 1918 р. в Туреччині було відкрито українське посольство. Там осіла значна група українців-учасників Визвольної боротьби. Вони зуміли зорганізувати українське громадське життя та тримали живий зв'язок з українськими громадами в Європі.

За останніх 50 років кількість українців у Туреччині поповнювалась лише одиницями, втікачами з Радянського Союзу. Стан та численність української громади в Туреччині, під сучасну пору, невідомі. За останні десятиліття кілька соток українців виїхали в інші краї. Багаті турецькі архіви чекають на українського дослідника...

ІЗРАЇЛЬ — азійська середземноморська держава: столиця Тель-Авів, нас. — бл. 3.5 млн., тер. — 20.7 тис. км².

Першими відвідувачами Палестини були наші богомільці (паломники) до Гробу Господнього та ченці, що мешкали в монастирях Святої Землі. Традиція йти на прощу до Гробу Господнього дуже давня й треба шукати її початків ще в княжих часах. Живою вона була й за козацької доби, про що свідчить, в одній із церков дар гетьмана Івана Мазепи.

Після Першої світової війни попадає до Палестини також деяка кількість наших людей, хоч точніших відомостей про них і бракує.

Під час Другої світової війни попадає до Палестини певна кількість українців-вояків, що служили в Польському корпусі. Як слід свого перебування в Святій Землі, вони залишили в невеликій

церковці над гротою, на Оливній Горі, на мармуровій плиті українськй "Отченаш" у вінку "Отченашів" у різних мовах світу. Іншою цікавою українською пам'яткою в новій базиліці Благовіщення треба згадати мозаїчний образ Божої матері — Покровительки України, репродукцію з Чудотворної ікони у Зарваниці на Поділлі. Образ було виготовлено та доставлено до Назарету (1976 р.) під наглядом о.о. Патрила та Турковида, а там приміщено у вінку Мадон з цілого світу.

Сьогоднішній Ізраїль відвідується великою кількістю українських прочан та туристів. Проте менше чуємо про постійних українських поселенців у цій країні, хоч і відомо, що сюди приїхала значна кількість українців, але переважно, в мішаних подружжях. Очевидно, що обставини в цій молодій країні, не сприятливі для деклярації своїх національних почувань.

ІРАН (Персія) — середньоазійська держава над Каспійським морем: столиця — Тагеран, нас., — 30.5 млн, тер. 1.6 млн. км².

Після Першої світової війни та перемоги більшовиків у Російській імперії до Ірану попала неозначена кількість українських втікачів з Середньої Азії. Між війнами були також відомі переходи кордону нашими людьми. Підчас Другої світової війни попала сюди знову деяка кількість українців. Декому з них вдалося виїхати до Америки, чи інших країн, але доля решти зовсім незнана.

МАНДЖУРІЯ та КИТАЙ — найбільша держава в Азії (тепер комуністична, Манджурія тепер належить до Китаю): столиця — Пекін, нас., — понад 700 млн., тер — 9.6 млн. км².

Перебування та поселення українців в цих країнах, у першу чергу, пов'язане з колонізацією Далекого Сходу та обслугою Манджурської залізниці.

Захоплення влади більшовиками було причиною появи великої хвилі втікачів, що шукали спасіння від червоного терору. В кількох місцевостях створилися значні осередки поселенців — втікачів зі своїм громадським та культурним життям, які поповнювалися новоприбулими, які переходили совецьку границю.

Після Другої світової війни почався масовий виїзд цих скупчень до інших країн, а до Північної та Південної Америки зокрема. Доля тих, що лишилися, невідома.

БІБЛІОГРАФІЯ

Драган, М., Амбасада України в Савдійській Арабії, *Альманах УНС — 1979*. (Джерзі Сіті — Нью Йорк, 1979).

Світ, І., Втікачі-українці в Манджурії, *Альманах УНС — 1980* (Джерзі Сіті — Нью Йорк, 1980).

Ігор Гурін

Український Соціологічний Інститут
Нью Йорк, ЗСА

АДРЕСИ УКРАЇНСЬКИХ КНИГАРЕНЬ

Arka — Ukrainian Books & Music Store
48 E. 7th Street, New York N.Y. 10003

Arka — Art, Books & Music Store
575 Queen Street W. Toronto 2B, Ontario, Canada

Bazaar — Book & Music Co.
3656 St. Laurent Boulevard, Montreal 130, Que. Canada

Delta — Import co.-Merchandise, Art
2242 W. Chicago Avenue, Chicago, Illinois 60622

Denysiuk Mykola Publishing Co., Book Store
2226 W. Chicago Avenue, Chicago, Illinois 60622

"Dniprowa Chwyla" — Publishers, Booksellers
8 Munchen 37, Postfach 37 02 48 Germany

"Ekran" — Illustr. Mag. Ukrainian-English, A. Antonovych.
2222 W. Erie, Chicago, Illinois 60612

Fokshan Library & Book Supply
16a Prospect Street, Glenroy W9. Victoria, Australia

"Forum" — Ukrainian Review in English
440 Wyoming Avenue, Scranton, Pennsylvania 18501

Hanusey Music Co.
244 W. Girard Avenue, Philadelphia, Pennsylvania 19123

"Howerlo" — Ukrainian Book Store
238 E. 6th Street, New York, N.Y. 10003

"Our Life" — Ukr. Nat. Women's League of America Magazine
4936 N. 13th Street, Philadelphia 41, Pennsylvania 19141

"Play" CO-OP — Book & Music
768 Queen Street W. Toronto, Ontario, Canada.

Professional Music-copy Writing, Roman Lawrowycz
59 Judson Avenue, New Haven, Connecticut 06511

Surma Book & Music Co. — Books, Music, Art
11 E. 7th Street, New York, N.Y. 10003

The Redeemer's Voice
Box 220, 165 Catherine Street, Yorkton, Sask. Canada

Ukrainian Bandurists Chorus
P.O. Box 119, Hamtramck BR, Detroit 12, Michigan 48212

Ukrainian Book & Novelty Store
11758 Mitchell Street, Detroit 12, Michigan 48212

Ukrainian Booksellers & Publishers
49 Linden Gardens, Notting Hill Gate, London W.2. England

Ukrainian Book Store, Importers
10205 97th Street, Edmonton, Alberta, Canada.

Ukrainian Book Store—Books, Music, Art

24 Olga Place, Buffalo, New York 14206
Ukrainian Book Store—Publishing & Printing Co
2315 W. Chicago Avenue, Chicago, Illinois 60622
Ukrainian Gift Shop
2422 Central Avenue, N.E. Minneapolis, Minn. 55418
Ukrainska Knyharnia
4340 Bernice Street, Warren, Michigan 48091
Ukrainian Trading Co.
788 Main Street, Winnipeg 4, Manitoba, Canada

ІНДЕКС НАЗВ КРАЇН ТА КРАЇВ

(Включені республіки та деякі автономні одиниці СРСР)

Абхазька АРСР	35	Закарпаття	67
Австралія	327, 388	Зелений клин	49,50
Австралія	97	З'єдинені Стейти Америки	
Адигейська авт. обл.	33	(ЗСА)	257-276
Аджарська АРСР	35	Зовнішня Монголія	28
Азербайджанська РСР	28, 35	Кабардино-Балкарська АРСР	33
Азія	27, 38, 40	Карачаєво-Черкеська авт. обл.	33
Аккерманщина	66	Калмицька АРСР	33
Америка (Південна)	277-324	Канада	16, 203-256
Америка (Північна)	201-276	Казахстан (Казах. РСР)	28, 30, 43, 45, 47, 50
Амурський край (Амурщина) — див. Сибір і Зелений Клин		Карельська АРСР	33
Англія (Великобританія)	104-125	Киргизія (Кирг. РСР)	28, 36
Аргентина	279	Китай	27, 28, 347
Банат	66, 67, 68, 69, 71, 75	Комі АРСР	33
Башкірська АРСР	33	Кубанщина	37
Бельгія	100-103	Латвія	28, 34, 41
Білорусія (БРСР)	28, 34, 40	Литва	28, 34, 41
Біробіджан	33	Люксембург	144-145
Болгарія	16, 66, 345	Манджурія	20, 49
Бразилія	296-308	Марійська АРСР	33
Буковина (Буковинська обл.)	66, 69, 71	Мармарошина (Мармароська обл.)	66, 67, 69, 71
Бурятська АРСР	33	Молдавія (Молд. РСР)	28, 35, 37, 40
Валахія (Волощина)	67	Молдова (Молдовське князівство)	67
Ватикан	133-143	Монголія (Мон. НР)	28,
Великобританія	104-125	Мордовська АРСР	28, 33
Венесуеля	309-311	Московщина (Московія) — див. Російська РФСР	
Вірменія (Вір. РСР)	28, 35, 41	Нагірний Карабах, авт. обл.	35
Голляндія	126-128	Нахичеванська АРСР	35
Горно-Алтайська авт. обл.	33	Німеччина	16, 146-163
Горно-Падахшанська авт. обл.	36	Нова Зеландія	339-342
Греція	345	Норвегія	164-165
Грузія (Груз. РСР)	28, 35, 41	Парагвай	312-315
Дагестанська АРСР	33	Південно-Осединська авт. обл.	
Данія	129-130	Північно-Осетинська авт. обл.	33
Добруджа	66, 67, 69, 70, 75	Польща	16, 28, 37, 55, 74, 75
Європа	53-88, 89-200	Пряшівщина	74
Естонія (Ест. РСР)	28, 33, 41	Придунайщина (Чорноморщина)	66
Еспанія	131-132	Приамурщина — див. Сибір	
Єврейська авт. обл.	33	Приозів'я	37
Ізмаїльщина	66	Радянський Союз (СРСР)	11-52
Ізраїль	346	Російська РФСР (Росія)	28, 33, 40, 43, 44, 45, 47
Іран (Персія)	28, 347		
Італія	133-143		
Задунайщина — див. Добруджа			

Румунія (РСР)	28, 37, 63-76	Уругвай	316-320
Сибір	20, 31, 37, 38, 41, 42, 43, 46, 48	Усурійський край — див. Сибір	
Словаччина	79-88	Фінляндія	28, 166-167
Сучавщина (Сучавська обл.)	66, 67	Франція	16, 168-180
Таджикистан (Тадж. РСР)	28, 36	Хакаська авт. обл.	33
Татарська АРСР	33	Чехія — див. Чехословаччина	
Тувинська авт. обл.	33	Чехословаччина	16, 28, 75, 79-88
Туреччина	28, 67, 346	Чечено-Інгушська АРСР	33
Туркменія (Туркм. РСР)	28, 36, 41	Чувашська АРСР	33
Угорщина (Мадярщина)	28, 37, 77, 78	Швайцарія	181-182
Удмурська АРСР	33	Швеція	183-185
Узбекистан (Узб. РСР)	28, 36, 41	Югославія	20, 75, 186-200
Україна (УРСР)	13-26, 28, 34	Якутська АРСР	33, 45
Урал	38	Японія	28

